

วารสารวิชาการ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์

School of Administrative Studies Academic Journal

ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 ประจำเดือน กรกฎาคม - กันยายน 2567

Vol.7 No.3 July - September 2024

SASAJ

School of Administrative Studies
Academic Journal

ISSN : 3027-6128 (online)

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์

School of Administrative Studies Academic Journal

ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม - กันยายน 2567)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสน์ นิติศาสตร์ การบริหารกิจการทางสังคม และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
2. เพื่อให้บริการวิชาการเกี่ยวกับการเสนอทางออกในการแก้ปัญหาสังคม

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

การพิจารณาคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความที่ดีพิมพ์จะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องและได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความและผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind Peer Review)

คณะกรรมการที่ปรึกษา

1. ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. ศาสตราจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ เจริญสิทธิประเสริฐ	มหาวิทยาลัยชินวัตร
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระพล ทองมา	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

บรรณาธิการบริหาร (Executive Editor)

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ช่วยบรรณาธิการ (Editorial assistant)

1. รองศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
2. นางนิตยา ไพอารมณ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
3. นายกิตติวัฒน์ คมเสวต	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

1. รองศาสตราจารย์ ดร.พระมหาวิเศษ เสาะพบดี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. รองศาสตราจารย์ ดร. ธนพันธ์ โล่ประกอบทรัพย์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
4. รองศาสตราจารย์ ดร.วัชรพล พุทธิรักษา	มหาวิทยาลัยนเรศวร
5. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสอง	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
6. รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ เพื่อกคง	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
7. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
8. รองศาสตราจารย์ ดร.บุญอริ ยี่หะมะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา
9. รองศาสตราจารย์ ดร.อลงกรณ์ อรรถแสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
10. รองศาสตราจารย์ ดร.บงกชมาศ เอกเอี่ยม	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
11. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สถาพร แสงสุโพธิ์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุริยจิรัส เตชะตันมินสกุล	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ เจริญตระกูลปิติ	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ออกแบบปก

นางสาวสุไรรัตน์ มั่นคง

เจ้าของ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

อาคารเทพ พงษ์พานิช ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290

โทรศัพท์ 0-5387-5540-5 โทรสาร 0-5387-5540

<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/index>

E-mail: sasjournal.mju@gmail.com

บรรณาธิการแถลง

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ฉบับนี้เป็น ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 ประจำเดือนกรกฎาคม-กันยายน 2567 วารสารฯ ได้ปรับเปลี่ยนหมายเลข ISSN เป็น 3027-6128 ปัจจุบันวารสาร ได้รับการคัดเลือกเข้าสู่ฐานข้อมูล TCI กลุ่มที่ 1 โดยได้รับการรับรองตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2565 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2567 ทั้งนี้ผู้ที่สนใจส่งบทความ สามารถลงทะเบียนผ่านระบบวารสารออนไลน์ได้ที่ <https://so05.tcithaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions>

กองบรรณาธิการขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยที่ได้พิจารณาและปรับปรุงบทความให้มีคุณภาพ และขอขอบคุณผู้สนับสนุนบทความที่ให้ความสนใจส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ โดยในฉบับนี้ มีบทความที่ได้รับการคัดเลือกให้ตีพิมพ์จำนวน 15 บทความ โดยเป็นบทความวิจัยทั้ง 15 บทความ กองบรรณาธิการและคณะทีมงานจะรักษามาตรฐานการเผยแพร่และมาตรฐานทางวิชาการ เพื่อประโยชน์ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการศึกษาและการเผยแพร่ผลงานทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การบริหารกิจการทางสังคม สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อให้บริการวิชาการ และเสนอทางออกในการแก้ปัญหาสังคมให้ปรากฏสู่สาธารณชนต่อไป

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่เลือกสรรมาตีพิมพ์จะมีประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจ และกองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่สนับสนุนการจัดทำวารสารฉบับนี้ให้เสร็จสมบูรณ์

รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี

ทัศนะและข้อคิดเห็นของบทความในวารสารฉบับนี้

เป็นของผู้พิมพ์แต่ละท่าน ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

สารบัญ

บทความวิจัย:	หน้า
■ กว่าจะได้มาซึ่งบัตรชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย: ประสบการณ์ของชาวไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน	1
: หฤทัยชนก คำใส	
■ พัฒนาการทางความคิดของประเทศไทยที่มีต่อบุคคลออกัสติคสะท้อนผ่านกฎหมายระหว่างปี พ.ศ. 2503-2560	18
: ศิริโสภา สันติทฤษฎีกร	
■ ยุทธศาสตร์การพัฒนาการจัดการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของชุมชนท้องถิ่นบ้านบางสวรรค์ ตำบลบางสวรรค์ อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี	36
: อรุณ งามแก้ว, ชนัญชิตา ทิพย์ญาณ, และ วิศาล ศรีมหาวโร	
■ การดำรงอยู่ของแพทย์ประจำตำบลกับการบริหารจัดการ ด้านสาธารณสุขเชิงรุกในเขตพื้นที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่	53
: วัจฉลา บุญมาก และ ธรรมพร ต้นตรา	
■ แนวทางการประยุกต์การประเมินผลสัมฤทธิ์และคุณค่าทางสังคมในประเทศไทย	69
: สกฤตทิพย์ กิริติพันธ์วงศ์, ชลวิทย์ เจียรจิตต์, และ สันติ เต็มประเสริฐสกุล	
■ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลรางจระเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	84
: นิสรา ใจซื่อ และ วัชรวิมล คำเขียว	
■ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการลดปริมาณขยะมูลฝอยในพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา : พื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน เมืองพัทยา ตำบลนาเกลือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี	102
: ดวงทิพย์ พวงดอกไม้ และ ประพนธ์ สหพัฒนา	
■ การพัฒนาระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมการแข่งขันกีฬาสัมพันธ์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยความร่วมมือของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏและหน่วยงานภาคี	120
: มณฑล ศรีสุข, จีรภา ดามัง, และ ประพนธ์ แจ้งเอี่ยม	

บทความวิจัย: (ต่อ)	หน้า
■ ประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง : วิสุทธิณี ธานีรัตน์	136
■ การจัดการความพอเพียงทางอาหารของกลุ่มมังสวิรัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในสถานการณ์วิกฤตโควิด-19: กรณีชุมชนมังสวิวัติวิถีธรรม ภูผาพ้าน้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ : จิรพันธ์ ทับเนียม, วัชรพงษ์ วัฒนกุล, มนต์ สุวรรณ, และ ภัทรวุฒิ สมยานะ	154
■ กระบวนการมีส่วนร่วมในการนำหลักกิจกรรมธรรมชาติสร้างสวนบำบัดสำหรับเด็กพิเศษ ผ่านภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วน กรณีศึกษา ตำบลช้างน้อย อำเภอบางไทร จังหวัด พระนครศรีอยุธยา : ผกามาศ เลียงธนะฤกษ์	175
■ การวิเคราะห์การดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ทอผ้าตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ : อีรภัทร์ จุ่มปี และ จักรพงษ์ พวงงามชื่น	192
■ ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร : ชมพูนุท สมแสน และ ลินจง โพชาริ	211
■ กลยุทธ์การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลกสตูล : ป้องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง, ดนุวัศ สุวรรณวงศ์, และ อรอนงค์ ฉะียบแหลม	228
■ ศักยภาพและแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬ : คเชนทร์ วัฒนะโกศล และ วันทกาญจน์ สี่มาโรฤทธิ์ การ์ด	243
ภาคผนวก:	หน้า
■ กระบวนการพิจารณาบทความ	259
■ แนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	260

กว่าจะได้มาซึ่งบัตรชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย:
ประสบการณ์ของชาวไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน *
To Obtain a Minority Identification Card in Thailand:
The Experience of Shan people in Mae Hong Son Province

หฤทัยชนก คำใส

Haruthaichanok Kumsai

รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Faculty of Political Science and Public Administration, Chiangmai University

E-mail: harithaichanokkumsai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสบการณ์การได้รับบัตรชนกลุ่มน้อยชาวไทใหญ่ในบ้านห้วยโป่งแช่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลจากเอกสารและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง การสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นประชากรไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในห้วยโป่งแช่ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามแนวคิดระบบอุปถัมภ์ มาประยุกต์ใช้ในการศึกษา

ผลการศึกษา พบว่า ประสบการณ์การต่อรองของประชากรไทใหญ่จนเอื้อให้ได้รับบัตรชนกลุ่มน้อยเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ระหว่างผู้ใหญ่บ้านและประชากรไทใหญ่ ซึ่งในการศึกษานี้พบว่า ประชากรไทใหญ่มีประสบการณ์ทั้งหมด 4 ประสบการณ์ได้แก่ ประสบการณ์ทำงานให้แก่ผู้ใหญ่บ้าน และประสบการณ์การจ่ายเงิน ประสบการณ์ถูกจำคุก และประสบการณ์การหลบหนีต่อเจ้าหน้าที่รัฐ โดยมีความจำเป็นต้องอาศัยความสามารถในการต่อรองผ่านความสัมพันธ์อุปถัมภ์ระหว่างผู้ใหญ่บ้านและประชากรไทใหญ่ เพื่อให้ได้มาซึ่งลายเซ็น

* ได้รับความเห็นชอบ: 10 มกราคม 2567; แก้ไขบทความ: 26 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 1 เมษายน 2567

การรับรองการเข้ามาอยู่อาศัยในประเทศจากผู้ใหญ่บ้านอันเป็นเงื่อนไขสำคัญในการยื่นพิจารณา
สำรวจบุคคลไม่มีสถานะทางทะเบียนเพื่อให้ได้มาซึ่งบัตรชนกลุ่มน้อยของประชากรไทใหญ่

คำสำคัญ: การต่อรอง; บัตรชนกลุ่มน้อย; ประสบการณ์ของชาวไทใหญ่; ยุทธวิธีในการต่อรอง

Abstract

This research article aims to explore the experience of receiving the Shan minority card in Ban Huai Khong Khae, Mueang District, Mae Hong Son Province. It is a qualitative research study that gathered data from relevant documents and laws, as well as from in-depth interviews with key informants who were members of the Shan population residing in Ban Huai Pong Khae. The data was analyzed according to the concept of the patronage system, particularly to apply in education.

The study's results indicated that the Shan population's bargaining experiences, which led to the obtaining of the ethnic minority card, were connected to the patronage relationship between the village headman and the Shan population. In this study, it was discovered that the Shan population has undergone 4 experiences: Experience of working for village headmen and associated payment experience, Imprisonment experience and Experience of escaping government officials, It is necessary to depend on the ability to negotiate through patronage relationships between the village headman and the Shan population in order to obtain a signature certifying entry to live in the country, which is a crucial requirement for submitting a survey of individuals without registration status to obtain a minority card for the Shan population.

Keywords: negotiation; minority cards; the experiences of the Shan people;
negotiation strategies

1. บทนำ

“พ่อเผ่า (ตา: ภาษาไทใหญ่) ไม่อยากเป็นลูกหาบทหารพม่า เคঁใช้แรงงานอย่างหนักจะฆ่าทิ้งก็มี เลยข้ามมาอยู่เมืองพี่เมืองน้องกัน (จังหวัดแม่ฮ่องสอน) ช่วงแรกมาอยู่เคঁก็ไม่ว่าอะไร จนเริ่มไล่เรา จับเข้าคุก เราก็หลบขึ้นป่าไป ลักพักเคঁทำบัตร (บัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย) ให้ก็เริ่มบอกให้เราอยู่สงบ ห้ามสร้างปัญหา แต่กว่าจะได้บัตรก็ลำบากมาก ต้องไปทำงานให้ปู่แก่ (ผู้ใหญ่บ้าน: ภาษาไทใหญ่) เคঁเรียกก็ต้องไป ไม่งั้นมันไม่เซ็นให้ ทำยังไงคราวนี้ก็ต้องตามใจลูกพี่” ปะ ไม่มีนามสกุล, สัมภาษณ์, 6 มกราคม 2564

ความรุนแรงทางการเมืองภายในพม่าเสมือนภาพวาดที่ยังวาดไม่เสร็จ และทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นจนถึงปัจจุบัน จากเหตุการณ์รัฐประหารของพม่าที่นำโดยนายพลเนวิน เมื่อปี พ.ศ. 2505 ที่ใช้ความรุนแรงถึงชีวิต โจรกรรม ข่มขืน และบังคับโยกย้ายถิ่นฐานชนกลุ่มน้อยที่ต้องสงสัยว่าเป็นส่วนหนึ่งของกองกำลังติดอาวุธในพม่า ซึ่งปัญหาทางการเมืองพม่าส่งผลให้ประเทศไทยที่มีพรมแดนติดกับพม่ายาวกว่า 2,202 กิโลเมตร กลายเป็นความหวังแห่งใหม่ของผู้หลบหนีเข้าเมืองจากประเทศพม่า โดยเฉพาะจังหวัดแม่ฮ่องสอนทุกอำเภอติดกับพม่าเป็นความยาว 326 กิโลเมตร โดยจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีประวัติศาสตร์ร่วมกันกับรัฐฉานหรือ “เมืองไต” (บ้านเมืองของชาวไทใหญ่) จนได้ขึ้นชื่อว่า “รัฐฉานประเทศไทย” ที่มั่งคั่งไปด้วยศิลปวัฒนธรรมไทใหญ่

จังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงกลายเป็นแหล่งพักพิงใหม่ของผู้หลบหนีเข้าเมืองชาวพม่า ในระหว่างปี ค.ศ. 1986 - 1997 ที่มีการทารุณกรรมต่าง ๆ ต่อพลเมืองที่ขัดขึ้น ได้มีการบังคับโยกย้ายพลเมืองประมาณ 300,000 คน จาก 1,400 หมู่บ้านในเขตชนบทของรัฐฉานไปอยู่ในพื้นที่กำหนดไว้ซึ่งมีจำนวนมากที่ลักลอบหนีเข้ามาในประเทศไทย (เสมอชัย พูลสุวรรณ, 2560, น. 135) และการสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะในปี 2564 พบว่า มีประชากรสัญชาติพม่าที่อาศัยอยู่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนจำนวน 7,618 คน อาศัยอยู่ทั้งในเขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาล และข้อมูลของ กรมการจัดหางาน (2564) สรุปไว้ว่า คนต่างด้าวรวมทั้งสิ้น 6,259 คน ที่มาจากชนกลุ่มน้อยจำนวนมากถึง 4,005 คน จากสถิติข้างต้นพบว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนมีบุคคลต่างด้าวที่ขึ้นทะเบียนทำงานเป็นแรงงานต่างด้าวมากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย

เมื่อชนกลุ่มน้อยเดินทางเข้าสู่ประเทศไทย ประเทศไทยได้ดำเนินการจัดการชนกลุ่มน้อยผ่านเอกสาร (Document) ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุม จัดการ จำแนกชนกลุ่มน้อยคือบัตรประจำตัวผู้ซึ่งไม่มีสัญชาติไทย (Non Thai Identification Card) โดยเริ่มสำรวจประมาณ

ปี 2512 ที่แบ่งแยกชนกลุ่มน้อยออกเป็น 19 กลุ่ม หรือผ่าน ‘บัตรสี’ (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2561) เช่น บัตรสีชมพูสำหรับผู้พลัดถิ่นชาวไทยสัญชาติพม่า บัตรสีเขียวขอบแดงสำหรับชุมชนบนพื้นที่สูง และบัตรสีส้มสำหรับจีนฮ่ออิสระ เป็นต้น ซึ่งหลังจากอพยพเข้าสู่ประเทศไทย สิ่งที่รัฐไทยดำเนินการก็คือ สำรวจและจัดทำทะเบียน (แบบพิมพ์ประวัติ-เดิม) เพื่อบันทึกชื่อ-นามสกุล สมาชิกคนในครอบครัว เชื้อชาติ สัญชาติ ช่วงเวลาที่เดินทางเข้ามา วันเดือนปีที่บันทึก เพื่อ “จำแนก” และ “นับ” คนแต่ละกลุ่มตามลักษณะกลุ่มชาติพันธุ์หรือประเทศต้นทาง โดยมีคำสำคัญที่เป็นรหัสของการจำแนกและนับ คือชุดเลขประจำตัวสิบสามหลักของแต่ละคน (ดรุณี ไพศาลพาณิชย์กุล, 2559, น. 176-177)

อย่างไรก็ตาม การจัดทำบัตรชนกลุ่มน้อยถูกจัดทำขึ้นในช่วงเวลาที่รัฐไทยต้องรักษาความมั่นคงจากภัยคอมมิวนิสต์อาจมีटकหล่นและหละหลวม โดยเริ่มต้นจัดทำทะเบียนบ้านของชนกลุ่มน้อยครั้งแรกในปี พ.ศ. 2512 ที่ส่วนใหญ่ชนกลุ่มน้อยอาศัยตามชายแดน โดยภาษาราชการในช่วงเวลาดังกล่าวเรียกว่า “บุคคลบนพื้นที่สูง” หรือ “ชาวเขา” และออกบัตรชนกลุ่มน้อยประเภทต่างๆ ที่มีสีแตกต่างกัน เช่น ญวนอพยพมีประจำตัวสีเขียวขอบน้ำเงิน บัตรประจำตัวบุคคลบนพื้นที่สูงมีประจำตัวสีฟ้า เป็นต้น จนกระทั่งปี พ.ศ. 2548 รัฐไทยเปลี่ยนระเบียบจากบัตรชนกลุ่มน้อยประเภทต่างๆ เป็นบัตรประจำตัวบุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทย หรือกลุ่มไม่มีสถานะทางทะเบียน ภายใต้ยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาสถานะและสิทธิบุคคล และนำสู่การพิจารณาให้เป็น “คนต่างด้าว” เข้าเมืองโดยชอบกฎหมาย และ “แรงงานต่างด้าว” หลบหนีเข้าเมือง เรียกแทนที่ชนกลุ่มน้อยกลุ่มที่อพยพเข้ามาและอาศัยในประเทศไทยเป็นเวลานาน จนผสมกลมกลืน (กรมการจัดหางาน, 2558) และเปลี่ยนจากบัตรสีต่างๆ เป็นบัตรสีชมพูทั้งสองด้าน แต่ชื่อเลขบัตรแต่ละคน และเลขกำกับควบคุมยังคงใช้เหมือนเดิมในบัตรประจำตัวบุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทย (ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2561)

โดยมีแนวทางและขั้นตอนการสำรวจบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียน แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ 1)การแต่งตั้งเจ้าหน้าที่ผู้ทำการสำรวจ ให้นายทะเบียนอำเภอและนายทะเบียนท้องถิ่น 2)การสำรวจกลุ่มเป้าหมาย การพิจารณาบุคคลตามเป้าหมายและการดำเนินการสำรวจมีขั้นตอนการดำเนินงาน พิจารณาจากหลักฐานอื่นที่ทางราชการออกให้และกรณีที่ไม่ม่เือกสารของทางราชการและเป็นผู้ที่อพยพเข้ามาอยู่ติดต่อกันในประเทศไทยเป็นเวลานาน จะต้องม่บุคคลที่น่าเชื่อถือ เช่น ข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกท้องถิ่น กรรมการหมู่บ้านที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ เป็นผู้รับรองการเข้ามาและอยู่อาศัยในประเทศไทย

3) การจัดทำประชาคมหมู่บ้าน/ชุมชนและการตรวจสอบบุคคลที่ได้รับการสำรวจได้รับแบบสำรวจตามแบบ 89 และบันทึกสอบปากคำ (ป.ค. 14) 4) การประชุมคณะกรรมการระดับอำเภอ/เขต 5) การบันทึกรายการบุคคลในฐานข้อมูลและจัดทำบัตร (สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง, 2544)

การดำเนินการสำรวจมีขั้นตอนการดำเนินงานให้พิจารณาจากหลักฐานอื่นที่ทางราชการออกให้ จะต้องมียุคคลที่น่าเชื่อถือคือ ข้าราชการ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกท้องถิ่น กรรมการหมู่บ้านที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ เป็นผู้รับรองการเข้ามาและอยู่อาศัยในประเทศไทย โดยการปฏิบัติงานตามดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ระดับล่าง ร่วมกับเงื่อนไขทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ที่ความใกล้ชิดกัน อาจก่อให้เกิดการฉกฉวยผลประโยชน์ภายใต้ช่องว่างที่รัฐกำหนดขึ้น จากกรณีศึกษาเรื่อง ชาวเขากับสัญชาติไทย แสดงให้เห็นถึงบทบาทของผู้นำชุมชนที่สามารถทำให้ชาวเขาได้รับบัตรประจำตัวประชาชนรวดเร็วขึ้น ตามกำลังสุราต่างประเทศให้ปลัดฝ่ายทะเบียนของอำเภอ หรือผู้รับรองขอเป็นเปียร์หนึ่งกระป๋อง และการสร้างเอกสารสำคัญขึ้น หรือ “ชื่อหลักฐาน” และค่าใช้จ่ายเพื่อผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐในการดำเนินการให้กรณีรายละเอียด 2,000-6,000 บาท ผู้ที่สามารถจ่ายได้ก่อนก็ได้รับการพิจารณาคัดเลือกก่อน (ชนินทร สอนภักดี, 2547) และในกรณีของอำเภอเวียงแหง จังหวัดเชียงใหม่ ที่กลุ่มบุคคลต่างด้าวถูกกลุ่มนายหน้าหลอกลวงเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ และเกิดกระบวนการขอพิรุธการเพิ่มชื่อคนต่างด้าวเข้าไปในฐานข้อมูลทะเบียนราษฎร โดยต้องจ่ายค่าเสียหายรายละเอียด 55,000 บาท (เชียงใหม่นิวส์, 2563)

ในปัจจุบันยังมีชนกลุ่มน้อยที่ตกหล่นการสำรวจสถานะทางทะเบียน จนส่งผลให้ชนกลุ่มน้อยกลายเป็นคนไร้รัฐ (Stateless persons) และคนไร้สัญชาติ (Nationalityless persons) ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของรัฐใดในโลก ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย ส่งผลให้มีความยากในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเข้าถึงบริการของรัฐทั้งระบบสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน การเข้าทำธุรกรรมทางการเงิน และการใช้สิทธิของตนที่พึงจะได้รับทางสังคม ในบทความนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาประสบการณ์การได้รับบัตรสีของชนกลุ่มน้อยและยุทธวิธีของประชากรไทใหญ่ ในห้วยอมบ้านห้วยโป่งแช่ จังหวัดแม่ฮ่องสอนที่เป็นประชากรไทใหญ่จากรัฐฉานพม่า มาลงหลักปักฐานในพื้นที่ศึกษาวิจัย โดยระหว่างขั้นตอนการสำรวจและจัดทำกลุ่มไม่มีสถานะทางทะเบียนประชากรไทใหญ่มีความจำเป็นต้องอิงแอบกับระบบอุปถัมภ์เพื่อให้การจัดทำบัตรชนกลุ่มน้อยและการได้รับบัตรชนกลุ่มน้อยเป็นไปได้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างการต้อนรับเพื่อให้ได้รับบัตรชนกลุ่มน้อยชาวไทใหญ่ในบ้านห้วยโป่งแช่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน
2. เพื่อศึกษายุทธวิธีการต้อนรับเพื่อให้ได้รับบัตรชนกลุ่มน้อยชาวไทใหญ่ในบ้านห้วยโป่งแช่ อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)** การศึกษาวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงลึกซึ่งมุ่งเน้นการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มุ่งเน้นสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหมด 21 คน ได้แก่ ประชากรไทใหญ่ พลเมืองไทย (อาศัยในห้วยบ้านห้วยโป่งแช่) ผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์ และนักปราชญ์ ที่อาศัยและเกี่ยวข้องกับห้วยบ้านห้วยโป่งแช่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

2. เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview form) คำถามเกี่ยวข้องกับประวัติการอพยพเข้ามาจังหวัดแม่ฮ่องสอน พัฒนาการของห้วยบ้านห้วยโป่ง และเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องในการจัดทำบัตรชนกลุ่มน้อยในช่วงนี้ดังกล่าว

ส่วนที่ 2 ใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เช่น หนังสือเชิงวิชาการ กฎหมาย และประกาศ/คำสั่งหรือมาตรการในแต่ละช่วงที่เวลาเกี่ยวข้องกับการจัดทำบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย และหนังสือที่เกี่ยวข้องกับบัตรชนกลุ่มน้อย เพื่อใช้เป็นเนื้อหาทางวิชาการและการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยการแปล (ภาษาไทใหญ่) และการถอดเทปสัมภาษณ์ที่ได้รับอนุญาตจากผู้ให้สัมภาษณ์ ต่omanำข้อมูลสัมภาษณ์มาตั้งข้อสังเกตตามกรอบประเด็นศึกษาตามข้อมูลภาคสนาม และจำแนกตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาต่อไป

3.2 การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องได้แก่ บทความ หนังสือ งานวิจัย เอกสารออนไลน์ และประกาศ/คำสั่ง

ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 – 2538 เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ผลการศึกษาตามประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคำถามการวิจัยต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

1. อัตลักษณ์เชิงพื้นที่ที่ย่อมบ้านห้วยโป่งแช่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดชายแดนที่มีประชากรส่วนใหญ่เชื้อสายไทใหญ่ รองลงมาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ชนเผ่าอื่นๆ ความเป็นอยู่ของประชากรไทใหญ่ที่อพยพมาจากรัฐฉานจึงเป็นการปรับตัวที่ค่อนข้างง่ายด้วยภาษาและวัฒนธรรมไทใหญ่เหมือนกัน ประชากรไทใหญ่จะอาศัยในจังหวัดแม่ฮ่องสอนค่อนข้างกลมกลืนกับพลเมืองไทยมากกว่าพื้นที่จังหวัดอื่นในประเทศไทยที่มีประชากรไทใหญ่อาศัยอยู่ เนื่องจากทั้งประชากรไทใหญ่ที่เป็นพลเมืองไทยและประชากรไทใหญ่ที่อพยพมาจากรัฐมีวัฒนธรรม อาหารการกิน ความเชื่อเครื่องครัดทางศาสนา พุทธ และใช้ภาษาไทใหญ่เหมือนกัน พื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงเป็นพื้นที่ที่มีความซับซ้อนในเชิงอำนาจระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐท้องถิ่นและประชากรไทใหญ่ ทำให้การควบคุมของรัฐไทยในพื้นที่ชายแดนที่เต็มไปด้วยวัฒนธรรมไทใหญ่จึงเต็มไปด้วยความอ่อนไหว ถ้อยทีถ้อยอาศัย การเอื้อผลประโยชน์ การถกฉวยโอกาสที่ย่อมเกิดได้ในพื้นที่ที่ทับซ้อนไปด้วยวัฒนธรรมไทใหญ่และวัฒนธรรมไทย เมืองชายแดนแห่งนี้จึงเป็นพื้นที่ของทุกกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่อาศัยด้วยกันอย่างกลมกลืนและแตกต่างทางชาติพันธุ์

จากการลงพื้นที่เบื้องต้น หากถามไถ่จากคนพื้นถิ่นจังหวัดแม่ฮ่องสอนหรือเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นของรัฐถึงประชากรไทใหญ่ที่อพยพย้ายถิ่นมาจากประเทศเพื่อนบ้านและตั้งถิ่นฐานในจังหวัดแม่ฮ่องสอน คงหนีไม่พ้น “ห่อมบ้านห้วยโป่งแช่” อยู่ในเขตตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ตัวห่อมบ้านอยู่ไม่ห่างจากที่ทำการศาลากลางจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ทำการองค์การบริหารส่วนจังหวัด และบ้านพักข้าราชการ หรือเรียกได้ว่า ใช้ประตูเข้า-ออกของที่ทำการสำนักงานศาลากลางจังหวัดเป็นทางเดียวที่เป็นเส้นทางสัญจรการเข้า-ออกชุมชน และใช้ถนนสายเดียวกันในสัญจรเข้าสู่ใจกลางเมืองแม่ฮ่องสอน

“ปี 2522 รัฐเริ่มทำการถ่ายบัตรประชาชนสีชมพู (สำหรับผู้พลัดถิ่นชาวไทยสัญชาติพม่า ผู้ที่อพยพเข้ามาก่อนวันที่ 9 มีนาคม 2519 เท่านั้น) ผู้ใหญ่จะมาประกาศให้รู้ว่า เค้าจะทำบัตรสีให้แล้วผู้ใหญ่ก็จะมาจดบันทึกชื่อกับคนในครอบครัวมีกี่คน มาตั้งแต่เมื่อไหร่ แต่ระหว่างนั้นเราก็

ต้องทำไปนาให้ผู้ใหญ่ เกี้ยวข้าว ทำสวน สารพัด ยายทำมาหมดแล้ว ถ้าเค้าเรียกเราก็คือไป ”
ยายโอง โกสุม, สัมภาษณ์, 5 มกราคม 2564

จากคำบอกเล่าในปากฝั่งของเจ้าหน้าที่รัฐกล่าวว่า ชุมชนห้วยโป่งแช่เป็นชุมชนในลักษณะ “ชุมชนเครือข่าย” ตามมโนทัศน์ของของอดีตผู้ใหญ่บ้านที่ทำงานมากกว่า 30 ปี จนกระทั่งเกษียณอายุราชการ ผู้ใหญ่บ้านจันตะ วรรัตน์เล่าว่า ชุมชนห้วยโป่งแช่ส่วนมากเป็นประชากรที่มีชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่อพยพมาจากพม่าด้วยเหตุผลทางวิกฤตเศรษฐกิจ สงครามความรุนแรงภายในประเทศเพื่อนบ้าน จนทำให้กลุ่มไทใหญ่หนีภัยสงครามมาตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยในจังหวัดแม่ฮ่องสอนจำนวนมาก ซึ่งระหว่างที่กลุ่มแรกหนีมาตั้งถิ่นอาศัยก็จะมีญาติของไทใหญ่กลุ่มแรกเข้าออก-ไปมาเยี่ยมเยียนเสมอ เครือญาติของไทใหญ่กลุ่มแรก เมื่อเห็นวิถีชีวิตและความสงบในการดำรงชีวิตในประเทศไทย ก็ต่างพากันอพยพมาเพิ่มเติม ด้วยเหตุนี้ อดีตผู้ใหญ่บ้านจันตะ วรรัตน์ จึงเรียกสังคมและลักษณะการขยายตัวของชุมชนห้วยโป่งแช่ว่า “สังคมในลักษณะเครือข่าย” ที่เป็นญาติพี่น้องกันพัวพันกันทางสายเลือดหรือคนรู้จักที่สนิทสนมกัน ไม่เพียงแต่คนไทใหญ่เท่านั้นที่อาศัยอยู่ในชุมชนห้วยโป่งแช่แต่ยังมีคนไทยที่อาศัยอยู่เป็นส่วนน้อยปะปนกันไป

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาผู้อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนเล่าว่า ช่วงแรก การเข้ามาตรวจสอบทั้งตามเวลาราชการและเวลายามวิกาลที่ไม่สามารถคาดเดาได้ หากเจ้าหน้าที่เข้ามาตรวจสอบสัญชาติและบุคคลใดมิได้มีสัญชาติไทยเจ้าหน้าที่ก็จะทำการจับกุมและคุมขังคนต่างด้าว และบางส่วนที่ไม่ถูกจับกุมดำเนินคดีก็หนีขึ้นป่าระยะเวลาหนึ่ง จนกระทั่งเกิดการแพร่ระบาดของโรคมาลาเรียประมาณช่วงปี พ.ศ. 2521 ซึ่งเป็นช่วงเดียวกันที่รัฐไทยเริ่มจัดทำบัตรชนกลุ่มน้อยให้กับชนกลุ่มน้อยกลุ่มต่างๆ ในประเทศไทย และอีกทางเป็นการประกาศห้ามหลบหนีขึ้นตัวในป่า หลังจากประกาศดังกล่าวการตรวจสอบ จับกุม และคุมขังแทบจะไม่เกิดขึ้นอีก ทน ไม่มีนามสกุลให้สัมภาษณ์ว่า ชาวบ้านจึงไม่มีเหตุจำเป็นที่จะต้องหลบหนีขึ้นไปบนป่า รวมถึงเจ้าหน้าที่รัฐกล่าวต่อชาวบ้านว่า ให้อยู่อย่างสงบ ห้ามก่อความวุ่นวาย และห้ามทะเลาะวิวาทในชุมชน หลังจากเหตุการณ์นี้ การเข้ามาตรวจสอบภายในชุมชนก็ลดลงอย่างต่อเนื่อง จนห้อมบ้านห้วยโป่งแช่ขยายมาจนถึงปัจจุบัน (ทน, สัมภาษณ์, 21 พฤษภาคม 2566)

การได้รับสถานะบุคคลต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมาย ของชาวไทใหญ่ในห้อมบ้านห้วยโป่งแช่ที่มีข้อจำกัดในประเภทของงาน สิทธิด้านสาธารณสุข สิทธิการศึกษา และกระบวนการขออนุญาตออกนอกเขตพื้นที่ แม้บุคคลเหล่านี้จะได้รับการรับสิทธิการอาศัยอยู่ถาวรในประเทศไทย การจำกัดในสถานะคนต่างด้าวถือประจำคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย ที่ส่งผลให้

ประชากรไทใหญ่ในชุมชนห้วยโป่งยังสามารถเข้าถึงสิทธิที่พึงจะได้รับตามหลักสิทธิมนุษยชนที่ประกอบด้วยสิทธิและเสรีภาพในการใช้ชีวิต และการเข้าถึงมาตรฐานขั้นพื้นฐาน ที่ไม่สามารถจะล่วงละเมิดสิทธิส่วนบุคคลในฐานะมนุษย์ได้ โดยประชากรไทใหญ่ในห้วยโป่งแห่งนี้มิได้เป็นฝ่ายที่รอให้รัฐมองเห็นแต่เพียงฝ่ายเดียว ประชากรไทใหญ่กลับสร้างเงื่อนไข การต่อรองเชิงอุปถัมภ์กับบุคคลที่มีอำนาจของรัฐที่มีประสบการณ์ขึ้นอยู่กับบุคคลที่แตกต่างกัน แม้ว่ารัฐจะแผ่ขยายอำนาจไปยังทุกบริบทของสังคมไม่ว่าแม้แต่พื้นที่ชายแดนอันห่างไกล โดยการตั้งหน่วยงานราชการท้องถิ่น หน่วยงานตะเวนชายแดน แต่สังคมไทยเป็นสังคมอุปถัมภ์ค้ำชูที่เป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทยที่มีมาอย่างยาวนาน ดังนั้นการก่อผลประโยชน์ร่วมกัน ในฐานะที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ให้และผู้รับอุปถัมภ์จึงเกิดขึ้นในชุมชนชาติพันธุ์แห่งนี้ที่เกิดขึ้นระหว่างตัวแทนผู้อำนาจของรัฐ (กำนันผู้ใหญ่บ้าน) และประชากรไทใหญ่ในห้วยโป่งแห่งนี้ อันเป็นลักษณะจำเพาะในพื้นที่ชายแดนจังหวัดแม่ฮ่องสอนแห่งนี้

2. ประสบการณ์การได้รับบัตรสิทธิของประชากรไทใหญ่

ผลการวิจัยพบว่า ประสบการณ์การได้รับบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยในห้วยโป่งแห่งนี้ ซึ่งประชากรไทใหญ่มีวิธีการต่อรองในการได้รับบัตรชนกลุ่มน้อยที่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถแบ่งประสบการณ์ของประชากรไทใหญ่ในห้วยโป่งแห่งนี้ ออกเป็นได้ 4 ประสบการณ์ด้วยกัน ได้แก่

2.1 ประสบการณ์ทำงานให้แก่ผู้ใหญ่บ้าน จากข้อมูลสัมภาษณ์ทั้งหมด 15 ท่าน มีประชากรไทใหญ่ 8 ท่าน ที่ต้องทำงานให้แก่ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อสร้างความสนิทสนมและสร้างสานสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ โดยงานที่ต้องทำให้แก่ผู้ใหญ่เกี่ยวข้องกับงานเสริม (รับเหมาก่อสร้าง) ของผู้ใหญ่บ้านที่ดำรงตำแหน่งระหว่างการจัดทำบัตรชนกลุ่มน้อย เช่น ขุดบ่อน้ำ ก่อสร้าง ถ่างหญ้า ทำความสะอาดบ้าน เป็นต้น โดยความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่บ้านและประชากรไทใหญ่ที่ไปช่วยงานจะมีความใกล้ชิดแบบลูกพี่-ลูกน้องที่ต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยประชากรไทใหญ่คาดหวังว่าผู้ใหญ่บ้านจะให้การช่วยเหลือในกระบวนการจัดทำบัตรชนกลุ่มน้อยให้เป็นไปโดยง่าย และผู้ใหญ่บ้านต่างได้รับผลประโยชน์ที่ทำงานรับเหมาก่อสร้างสำเร็จ โดยไม่ต้องเสียค่าแรง

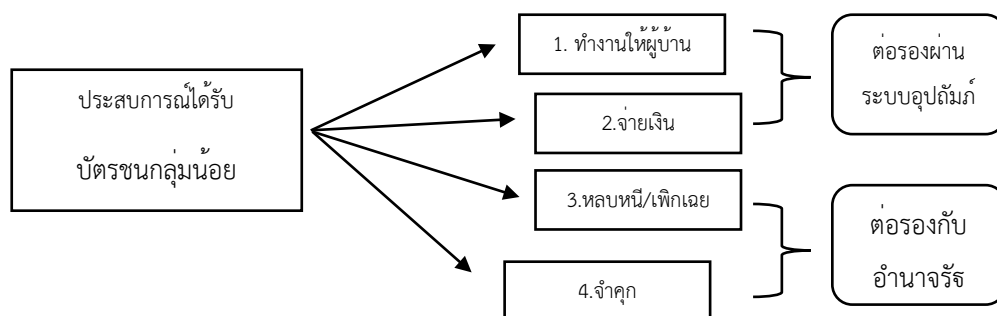
2.2 ประสบการณ์การถูกจำคุก ส่วนใหญ่ประชากรไทใหญ่รุ่นบุกเบิกมักเคยถูกเป็นเวลากว่า 2 เดือน การถูกจำคุกมาจากการหลบหนีขึ้นป่าข้างบ้านจากเจ้าหน้าที่รัฐไม่ทัน ทำให้ถูกควบคุมตัวไปยังสถานีตำรวจและฝากขังที่ศาลจังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นเวลาประมาณ 2 เดือน หลังจากถูกจำคุกรัฐไทยพยายามส่งกลับประเทศต้นทาง แต่ประชากรไทใหญ่รุ่นบุกเบิกที่อาศัย

อยู่ในหอย่อมบ้านห้วยโป่งแช่ เลือกที่จะโบกรถประจำทางบริเวณชายแดน (รถคันสีเหลือง) และวินมอเตอร์ไซด์กลับมายังห้วยโป่งแช่เช่นเดิม ซึ่งประชากรไทใหญ่รุ่นบุกเบิกต้องมีการประสบการณืจำคุกมากกว่า 2 ครั้ง แต่พยายามกลับมาอยู่ยังหอย่อมบ้านห้วยโป่งแช่เช่นเดิม

2.3 ประสบการณ์การหลบหนี/เพิกเฉย ต่ออำนาจของรัฐเป็นยุทธวิธีของประชากรไทใหญ่ที่เพิกเฉยต่อกฎระเบียบและการจับกุมของรัฐ ผ่านวิธีการอยู่ในหอย่อมบ้านห้วยโป่งแช่ไปเรื่อยๆ เลือกที่จะไม่รับรู้ และเลือกที่จะหลบหนีไปบ้านคนรู้จักเมื่อทางเจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาไล่และแจ้งเหตุผลทางกฎหมาย ประชากรไทใหญ่จะหลบหนีไปอยู่ที่อื่นก่อนหรือเพิกเฉยต่อคำสั่งดังกล่าว ซึ่งการเพิกเฉยของประชากรไทใหญ่เป็นการเอาตัวรอดขั้นพื้นฐานของกลุ่มคนที่ไม่มีอำนาจในการต่อรองเป็นเช่นนี้โดยเรื่อยมา จนกระทั่งสามารถขอสิทธิการอยู่อาศัยในประเทศไทยได้ และในที่สุดถูกนับเป็นประชากรประเภทชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งในประเทศไทย

2.4 ประสบการณ์การจ่ายเงิน โดยมีเพียงรุ่นลูกของรุ่นบุกเบิกเท่านั้นที่ต้องมีประสบการณ์ดังกล่าว ซึ่งในปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา บริบททางเศรษฐกิจในจังหวัดแม่ฮ่องสอนเริ่มขยายขยาย และทางรัฐไทยเริ่มติดตั้งไฟฟ้า ประปา และการจัดทำทะเบียนบ้านให้หอย่อมบ้านห้วยโป่งแช่ ซึ่งถือเป็นนัยยะสำคัญว่า ยอมรับการดำรงอยู่ของชุมชนคนต่างด้าวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังนั้น เมื่อน้ำไหล ไฟสว่าง ประชากรไทใหญ่ในห้วยโป่งแช่ก็มีโอกาสทางเศรษฐกิจมากขึ้น ประสบการณ์การจ่ายเงินจึงเป็นวิธีการที่คนรุ่นลูกของรุ่นบุกเบิก จึงเป็นอีกวิธีหนึ่งที่เลือกใช้เพื่อให้ได้ลายเซ็นการรับรองการอาศัยอยู่จากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ภาพที่ 1. โครงสร้างประสบการณ์ของประชากรไทใหญ่เพื่อได้รับบัตรชนกลุ่มน้อย

จากรูปภาพที่ 1. โครงสร้างประสบการณ์ของประชากรไทใหญ่เพื่อให้ได้รับบัตรชนกลุ่มน้อยแบ่งการต่อรองออกเป็น 2 ลักษณะคือ การต่อรองผ่านระบบอุปถัมภ์และการต่อรองกับอำนาจของรัฐ ที่ประกอบด้วยประสบการณ์ด้วยกัน 4 ลักษณะดังนี้ คือ 1) การทำงานให้ผู้ใหญ่บ้าน เช่น ทำสวน ทำความสะอาดบ้าน ชุบบ่อ ก่อสร้าง ซึ่งประชากรไทใหญ่ที่มีประสบการณ์ทำงานให้กับผู้ใหญ่จะเป็นรุ่นบุกเบิกไถ่ถอนพื้นที่ห้วยบ่อบ้านห้วยโป่งแช่ที่ในขณะนั้นไม่ได้เป็นที่ยอมรับของสังคมส่วนใหญ่ แต่อยู่อาศัยในจังหวัดแม่ฮ่องสอนในฐานะ “คนต่างด้าว” หรือในภาษาไทใหญ่เรียกว่า “มาน” (พม่า) “ไตนอก” (กลุ่มชาวไทใหญ่ที่อพยพมาจากรัฐฉานเมียนมา) ส่งผลให้ประชากรรุ่นบุกเบิกไถ่ถอนต้องอยู่อย่างหลบๆ ซ่อนๆ และผิดกฎหมายไม่ถูกนับเป็นประชากรกลุ่มหนึ่งของสังคมจึงไร้ซึ่งอำนาจในการต่อรองกับรัฐโดยตรง จนเมื่อจังหวัดแม่ฮ่องสอนเริ่มปรับปรุงถนนสายเชียงใหม่-แม่ฮ่องสอนอีกครั้งหนึ่งในปี พ.ศ. 2534 จึงลาดยางได้ตลอดทั้งสายและถนนสายนี้เป็นที่ยอมรับว่าเป็นถนนที่คดเคี้ยวมากที่สุด (คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ, 2542, น. 27) และเมื่อถนนพัฒนาไปถึงพื้นโดยยอมเกิดความเจริญทางเศรษฐกิจในพื้นที่นั้นตามมา จังหวัดแม่ฮ่องสอนก็เช่นเดียวกัน จนกระทั่งรุ่นที่ลูกของรุ่นบุกเบิกเริ่มเติบโตขึ้นพร้อมกับสะสมทุนทางเศรษฐกิจทำให้การต่อรองทางความสัมพันธ์อุปถัมภ์ระหว่างผู้ใหญ่บ้านและประชากรไทใหญ่เปลี่ยนไปคือ 2) ประสบการณ์การจ่ายเงินที่เปลี่ยนตามบริบททางเศรษฐกิจของพื้นที่ศึกษาวิจัย ส่วนในการต่อรองต่ออำนาจรัฐโดยตรง เมื่อประชากรไทใหญ่ไม่ถูกนับเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและในทางกฎหมายถือว่าเป็น “บุคคลที่หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย” ย่อมมิได้มีอำนาจในการต่อรองกับรัฐโดยตรง ประชากรไทใหญ่เลือกที่จะขัดขืนต่ออำนาจรัฐ แต่ไม่ใช่ว่าต่อต้านรัฐด้วยวิธีการรุนแรงคือ 3) การหลบหนี/เพิกเฉย ต่อกฎระเบียบของรัฐ เมื่อเจ้าหน้าที่เข้ามาตรวจสอบบัตรประจำตัว ประชากรไทใหญ่จะหนีไปยังพื้นที่ป่าที่ติดกับหมู่บ้านและอ้างแรมจนมั่นใจว่าเจ้าหน้าที่รัฐออกจากห้วยบ่อบ้านห้วยโป่งแช่แล้ว ซึ่งมีได้มีท่าที่ต่อต้านอำนาจรัฐอย่างแข็งขัน หากประชากรไทใหญ่บางคนไม่สามารถหลบหนีทันเวลา ประสบการณ์ที่จะพบต่อไปคือ 4. การถูกจำคุก ที่ประชากรไทใหญ่เมื่อถูกจำได้ดำเนินคดีก็ยอมเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมาย และรัฐไทยมีความพยายามที่จะส่งกลับประเทศต้นทาง แต่ประชากรไทใหญ่ก็แสวงหาหนทางกลับมายังห้วยบ่อบ้านห้วยโป่งแช่เช่นเดิม

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นของสถานะของพลเมืองไทใหญ่ที่แสดงให้เห็นถึงสถานะพิเศษของประชากรไทใหญ่ ได้แก่ บทความเรื่อง “ชีวิตที่อยู่ตรงกลาง”: ตำแหน่งพิเศษของชาวไทใหญ่ในประเทศไทย ของ ปลินดา ระมิงค์วงศ์ (2558) พบว่า ชาวไทใหญ่ที่อพยพมายังประเทศไทยอยู่ในตำแหน่งพิเศษที่มีสถานะอยู่ตรงกลางระหว่างคนไทใหญ่มีความใกล้ชิดทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ และกลายเป็นกลุ่มบุคคลที่มีสถานะก้ำกึ่งจนส่งผลให้กลุ่มคนเหล่านี้มีข้อจำกัดทางการใช้ชีวิตและการเข้าถึงทรัพยากรของรัฐอย่างไม่เท่าเทียม

จากบทความของ Grossman (2005) พบว่า บัตรประจำตัวและการจัดประเภทของกลุ่มคนในบัตรแต่ละประเภทของรัฐขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของรัฐในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งในแต่ละช่วงเวลารัฐจะนำบัตรประจำตัวมาใช้เป็นฐานข้อมูล (Database) และวิธีไม่ยอมรับแห่งรัฐ (Technical objections) ที่เข้ามาเป็นเหตุผลแห่งรัฐ (Stated Reasons) ที่ใช้ในการจัดวางคนแต่กลุ่มภายในรัฐและบอกสถานะความสัมพันธ์ที่มีต่อรัฐ

2. ผลการวิจัยเรื่อง ประสบการณ์การได้รับบัตรชนกลุ่มน้อยของประชากรไทใหญ่ในห้วยบ้านห้วยโป่งแช่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ประชากรไทใหญ่ในห้วยโป่งแช่มีสถานะทางสังคมที่ใกล้ชิดกับพลเมืองไทยทั้งทางด้านความเชื่อ วัฒนธรรม และภาษาไทใหญ่จึงเอื้อสร้างความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ในห้วยบ้านห้วยโป่งแช่ โดยคู่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้และผู้รับอุปถัมภ์เกิดขึ้นระหว่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้านและประชากรไทใหญ่ ที่มีประสบการณ์ที่ต่างกันจนเอื้อให้ได้รับบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยที่บัตรประจำตัวมีความสำคัญในการดำเนินชีวิตประจำวัน และถูกนับว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ซึ่งความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เป็นความสัมพันธ์ที่อยู่คู่กับสังคมมาอย่างยาวนาน แตกแขนงไปยังทุกภาคส่วนของสังคมไทย ไม่เว้นแม้แต่ชนกลุ่มน้อยชาวไทใหญ่ที่อพยพมาจากประเทศเมียนมาก็ต่างหยิบยกเอาความสัมพันธ์อุปถัมภ์มาใช้อย่างมีนัยยะเปลี่ยนแปลงอย่างมีพลวัต โดยความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้และผู้รับอุปถัมภ์เกิดระหว่างช่วงการดำรงตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้าน (สถานะสูงกว่า) และการดำเนินขอรับบัตรประจำตัวชนกลุ่มน้อย (สถานะต่ำกว่า) ซึ่งเมื่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในความสัมพันธ์แนวตั้ง เมื่อคู่ผลประโยชน์ได้รับสิ่งที่ต้องการคือ บัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทย (บัตรชนกลุ่มน้อย) ตามจุดประสงค์ที่ต้องการความสัมพันธ์เป็นอันสิ้นสุดลง ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์จึงมิได้มีหลักประกันที่แน่นอนในความสัมพันธ์อุปถัมภ์ จึงแสดงให้เห็นความเป็นความสัมพันธ์ที่เอื้อประโยชน์อย่างไม่เท่าเทียม โดยผู้ใหญ่บ้านมีพื้นฐานทรัพยากรรัฐในท้องถิ่นที่ตนมีอยู่ให้แก่

ประชากรไทใหญ่คือ การเซ็นรับรองการอยู่อาศัยของประชากรไทใหญ่ที่เป็นเงื่อนไขสำคัญของการได้รับบัตรชนกลุ่มน้อย เช่นเดียวกับประชากรไทใหญ่ก็จัดสรรทรัพยากรที่ดินมีอยู่คือ แรงงานที่ทำงานให้แก่ผู้ใหญ่บ้าน ดังนั้น การสร้างความสัมพันธ์แบบลูกพี่-ลูกน้อง จึงเป็นผลประโยชน์ร่วมกัน แต่ข้อผูกพันไม่เท่าเทียมกัน

งานวิจัยพบว่า ประชากรไทใหญ่มีกระบวนการต่อรองที่หยิบยกความใกล้ชิดทางวัฒนธรรม และการเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมไทใหญ่ในพื้นที่สังคมและศาสนา โดยกระบวนการต่อรองผ่านการสร้างตำแหน่งแห่งที่ทางสังคม เช่น การใช้สลา (ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน) ไทใหญ่ (จากรัฐฉาน) ในการนำสวดในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และการปิดเคราะห์กับสลาไทใหญ่ ความเป็นที่ต้องการของไทใหญ่ในการเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมถูกทำให้ชัดเจนอีกครั้งด้วยการสนับสนุนของภาครัฐในการด้านการท่องเที่ยวทั้งงานเปิดเมืองได งานประเพณีปอยส่างลองที่ผู้ว่าราชการจังหวัดแม่ฮ่องสอนจะเป็นประธานในการเปิดพิธีและร่วมสนับสนุน ซึ่งกระบวนการการต่อรองในการสร้างพื้นที่สังคมของประชากรไทใหญ่เป็นการถูกนับให้เป็นส่วนหนึ่งและที่ต้องการในจังหวัดแม่ฮ่องสอน แม้ว่าจะมิได้ถือบัตรประชาชนไทย แต่ก็สามารถหยิบยกความสัมพันธ์อุปถัมภ์ระหว่างกัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้อำนาจในท้องถิ่นที่สร้างความรู้จักมักคุ้นกัน ผ่านยุทธวิธีการทำงานให้และการจ่ายเงิน จนเอื้อให้ได้ผ่านกระบวนการพิจารณาพิสูจน์สัญชาติ และได้ลายเซ็นการรับรองการอาศัยจากผู้ใหญ่บ้าน กำหนด จนสามารถได้รับบัตรประจำตัวคนซึ่งไม่มีสัญชาติไทยที่ไม่มีสิทธิ เสรีภาพทัดเทียมพลเมืองไทย แต่ทำให้ได้ทำงานที่รัฐกำหนด อยู่ในพื้นที่กำหนด และสามารถเดินออกนอกพื้นที่กำหนดตามการกระบวนการยื่นขอต่อนายอำเภอในพื้นที่ได้ ถ้าหากประชากรไทใหญ่ไม่ได้สามารถต่อรองจนได้รับบัตรประจำตัวซึ่งไม่มีสัญชาติไทยจะมีประสบการณ์ชีวิตที่ยากลำบากในการไม่ถูกนับเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยและมาตุภูมิ (เมียนมา) จนง่ายต่อการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนไม่สามารถประกอบอาชีพและมีที่อยู่อาศัย ไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐทั้งด้านสาธารณสุข จนกลายเป็นกลุ่มคนที่เปราะบางในสังคมที่อาจเป็นสาเหตุของอาชญากรรม ยาเสพติด และการค้ามนุษย์ได้ในอนาคต

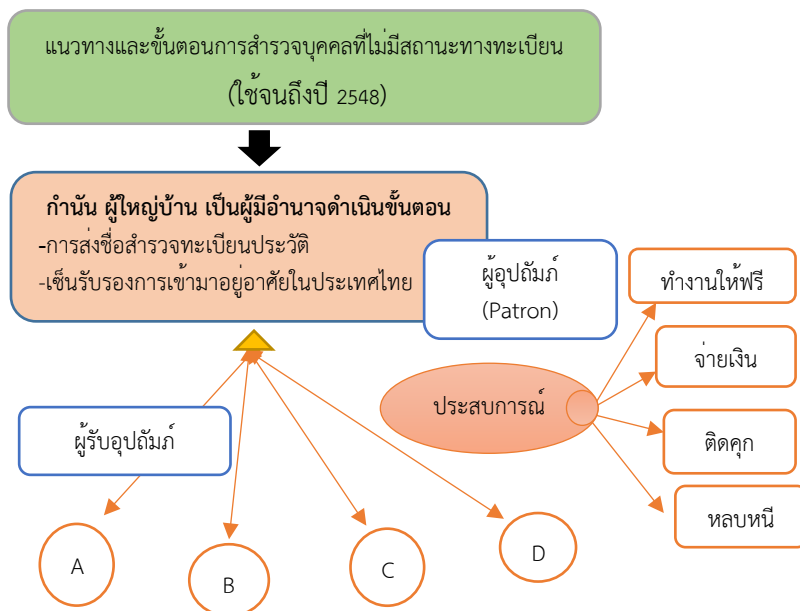
6. องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาเรื่องกว่าจะได้มาซึ่งบัตรชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย: ประสบการณ์ของชาวไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ข้อค้นพบที่ต้องการหยิบยกขึ้นมาเพิ่มเติมคือ 1) ประชากรไทใหญ่ในห้วยอมบ้านห้วยโป่งเขามีประสบการณ์ในการได้รับบัตรสารพัดคล้ายคลึงในการทำงานให้กับผู้ใหญ่และ

จ่ายเงินเพื่อลายเซ็นการรับรองการอาศัยอยู่ในประเทศไทยที่เป็นขั้นตอนสำคัญของการได้/ไม่ได้
รับบัตรชนกลุ่มน้อย โดยมีเงื่อนไขสำคัญในการสร้างตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมผ่านยุทธวิธีที่แอบอิง
ความใกล้ชิดทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมไทใหญ่จะสามารถกลายเป็นที่ยอมรับในจังหวัด
แม่ฮ่องสอนได้ 2) กลุ่มประชากรไทใหญ่ใช้ความใกล้ชิดทางวัฒนธรรม สร้างความรู้สึกพวก
เดียวกันในการสร้างความสัมพันธ์อุปถัมภ์ระหว่างผู้ใหญ่บ้าน กำนันกับประชากรไทใหญ่ในการ
ต่อรองเพื่อบัตรชนกลุ่มน้อยครั้งนี้ 3) ประชากรไทใหญ่ในจังหวัดแม่ฮ่องสอนก็สามารถแสดง
อัตลักษณ์ไทใหญ่ได้อย่างเปิดเผยมากกว่าพื้นที่อื่นของประเทศไทย จนกลายมาเป็นที่ต้องการ
ทางด้านเศรษฐกิจ ในแง่ของแรงงานราคาถูกและอดทนต่องานที่ยากลำบาก และในด้านของ
สังคมที่ประชากรไทใหญ่ล้วนเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการประกอบพิธีทางศาสนา ช่างชำนาญ
ฝีมือดี จนกลายมาเป็นส่วนสำคัญในการดำรงอัตลักษณ์ไทใหญ่ให้เป็นที่รู้จักในประเทศไทย

โดยสรุปองค์ความรู้การวิจัยคือ การใช้ความสัมพันธ์อุปถัมภ์เพื่อให้ได้มาซึ่งบัตรชนกลุ่ม
น้อยของประชากรไทใหญ่ในห้วยอมบ้านห้วยโป่งแช่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ผ่านกระบวนการต่อรอง
4 ประการได้แก่ การทำงานในแก๊งผู้ใหญ่บ้าน การจ่ายเงิน การหลบหนี และการถูกจำคุก โดย
ยุทธวิธีข้างต้นสะท้อนว่า ประชากรไทใหญ่ไม่ได้ต่อรองโดยวิธีการขัดขืน รวมตัว และก่อความ
รุนแรง แต่กลับต่อรองผ่านวิธีการยอม เชื่อฟัง และหลบหนีไปเรื่อยๆ จนหน่วยงานรัฐเป็นฝ่ายเริ่ม
เข้าไปให้การช่วยเหลือ ส่วนในด้านของผู้ใหญ่บ้านในฐานะคนกลาง (middle men) ระหว่างรัฐ
และประชากรไทใหญ่ในฐานะผู้อำนวนาจ ใช้ช่องว่างทางระเบียบการสำรวจพิจารณาสถานะบุคคล
ที่กรมปกครอง กระทรวงมหาดไทยยึดใช้ดำเนิน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2548 ที่เปลี่ยนระเบียบใหม่
โดยผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และประชากรไทใหญ่ใช้ช่องว่างการเซ็นรับรองการอยู่อาศัยในประเทศไทย
ในฐานะผู้นำเชื่อถือตามทัศนคติของรัฐไทยมาสร้างกระบวนการต่อรองผ่านกฎระเบียบข้างต้น
และประชากรไทใหญ่หยิบยกความสัมพันธ์อุปถัมภ์ประยุกต์ใช้ต่อรองผ่านยุทธวิธีข้างต้นจนได้รับ
บัตรชนกลุ่มน้อยในที่สุด

ภาพที่ 2. รูปแบบกระบวนการต่อรองของชาวไทยใหญ่

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1.1 การศึกษาครั้งนี้นำเสนอเพียงพื้นที่ห้วยแม่บ้านห้วยโป่งแะ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ควรเลือกศึกษาพื้นที่อื่นที่ไม่มีความคล้ายคลึงทางวัฒนธรรมระหว่างชาติพันธุ์ เพื่อให้ได้เห็นข้อมูลที่มีความหลากหลายและครอบคลุมประเด็นยิ่งขึ้น

1.2 การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเป็นเพียงการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมทั้งการศึกษาแบบปริมาณและคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมในเรื่องศึกษาวิจัยมากขึ้น

1.3 การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเพียงพื้นที่ห้วยแม่บ้านห้วยโป่งแะ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในพื้นที่อื่น รวมทั้งทำการวิจัยแบบผสมวิธีทั้งเชิงคุณภาพและปริมาณเพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหาวิจัยมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 ควรมีการศึกษานโยบายเกี่ยวกับสิทธิของชนกลุ่มน้อยเพิ่มขึ้น เพื่อที่จะรับมือต่อความหลากหลายหลายภายใต้สังคมพหุวัฒนธรรม

2.2 ควรจัดทำมาตรการที่เกี่ยวข้องกับชนกลุ่มน้อย โดยความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชนกลุ่มน้อยเพื่อหาแนวทางต่าง ๆ เพื่อเปิดช่องว่างของการถูกเอาเปรียบและมีความละเอียดในการดำเนินมาตรการการอย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง สำนักบริหารการทะเบียน. (2544). *คู่มือการกำหนดสถานะของบุคคลบนพื้นที่สูง เล่มที่ 2*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อสาารักชาติดินแดน กรมการปกครอง.

กรมการจัดหางาน. (2564). สถิติจำนวนแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตทำงานคงเหลือทั่วราชอาณาจักร ประจำเดือน พฤษภาคม 2564. สืบค้นจาก

https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/alien_th/b4d395ff0f55dac76797e41520e0d1b5.pdf

กรมการจัดหางาน สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว คณะทำงานจัดการความรู้ (KM Team) .

(2558). องค์ความรู้ เรื่อง การพิจารณาอนุญาตทำงานคนบนพื้นที่สูง. สืบค้นจาก

https://www.doe.go.th/prd/assets/upload/files/suratthani_th/a172fa9024220534a656e0bb70fde6aa.pdf

กรมศิลปากร คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2542). *วัฒนธรรมพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.

ชนินทร์ สอนภักดี. (2547). ชาวเขากับสัญชาติไทย. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 23(2), 32-45.

ดร.ณิ ไพศาลพาณิชย์กุล. (2559). หลังข้ามเส้นพรมแดนสถานะกฎหมายของคนย้ายถิ่น (กรณีชนกลุ่มน้อย). *วารสารนิติสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 9(2), 170-205.

ปลินดา ระมิงค์วงศ์. (2558). ชีวิตที่อยู่ตรงกลาง: ตำแหน่งพิเศษของชาวไทยใหญ่ในประเทศไทย. *วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 4(4), 1-6.

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2561). *อัตลักษณ์เอกสาร วงศาวิทยาการควบคุมประชากรของรัฐไทย*. เชียงใหม่: ศูนย์บริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- เชียงใหม่นิวส์. (2563). อ.เวียงแหง แจงแก้งบัตรต่างด้าว ไม่มีเจ้าหน้าที่พัวพัน ขบวนการสวมบัตรหัวศูนย์. สืบค้นจาก <https://www.chiangmai news.co.th/news/1464502/>
- เสมอชัย พูลสุวรรณ. (2560). รัฐฉาน (เมืองไต): พลวัตชาติพันธุ์ในบริบทประวัติศาสตร์และสังคมการเมืองร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: ศูนย์หนังสือมานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- Grossman, W. M. (2005). Identifying Risks: National Identity Cards. *Script-ed*, 2, 5-19.

พัฒนาการทางความคิดของรัฐบาลไทยที่มีต่อบุคคลออทิสติก
สะท้อนผ่านกฎหมาย ระหว่างปี พ.ศ. 2503-2560 *

The Evolution of Thai Governmental Perspectives on Autism
person Reflected Through Laws Between 1960 and 2017

ศิริโสภา สันติทฤษฎีกร
Sirisopa Suntitissadeekorn
วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
School of Administrative Studies, Maejo University
E-mail: Sirisopa@mju.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งสำรวจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของบุคคลออทิสติกในประเทศไทยระหว่างปีพ.ศ. 2503-2560 รวมทั้งวิเคราะห์พัฒนาการทางความคิดที่รัฐบาลไทยมีต่อบุคคลออทิสติกในช่วงเวลาดังกล่าวผ่านแนวคิดผู้มีสถานะรองและการจัดวางความคิดทางการเมือง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยแนวทางการวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและสร้างคำอธิบายในรูปแบบของการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ข้อมูลหลักของการวิจัย คือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้พิการ

ผลการศึกษา พบว่ากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบุคคลออทิสติก แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน และกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดสิทธิ พัฒนาการทางความคิดของรัฐบาลไทยที่มีต่อบุคคลออทิสติกแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ ยุคเริ่มต้น (พ.ศ. 2503-2539) ยุครุ่งเรือง (พ.ศ. 2540-2550) และยุคแห่งการต่อสู้ (พ.ศ. 2551-2560) งานศึกษานี้

* ได้รับความเห็นชอบ: 17 มกราคม 2567; แก้ไขบทความ: 1 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 7 มีนาคม 2567

ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของคนออทิสติก รวมถึงคนพิการประเภทอื่นยังคงมีปัญหาในการบังคับใช้เนื่องจากรัฐและผู้มีอำนาจขาดความเข้าใจเกี่ยวกับความแตกต่างและความหลากหลายของภาวะออทิสซึม ประกอบการจัดวางความหมายของออทิสซึมเชื่อมโยงกับปัญญาอ่อนส่งผลให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลออทิสติกถูกกดทับและกลายเป็นกลุ่มผู้มีสถานะรองในสังคม ดังนั้น รัฐและผู้มีอำนาจจะต้องทำความเข้าใจต่อสถานะออทิสซึมอย่างถูกต้อง แก้ไขกฎหมายและนโยบายเพื่อรองรับการใช้สิทธิอย่างรอบด้าน รวมทั้งประกอบสร้างความหมายใหม่ที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้กับบุคคลออทิสติก

คำสำคัญ: บุคคลออทิสติก; สิทธิบุคคลออทิสติก; กฎหมายคนพิการ; ผู้มีสถานะรอง

Abstract

This article aims to explore the laws related to the rights of autistic individuals in Thailand from 1960 to 2017. It also analyzes the evolution of the Thai state's conceptualization of autistic individuals during this period, utilizing the frameworks of subalternity and the installation of political thought. Employing a qualitative methodology, this research adopts a document analysis approach, incorporating content analysis and descriptive explanations within an analytical narrative. The primary data comprises laws pertaining to the rights of disabled individuals.

The findings categorize these laws into three main groups: those concerning the protection of rights and freedoms, those providing assistance and support, and those addressing rights violations. The evolution of the Thai state's perspective on autistic individuals is segmented into three eras: the initial era (1960-1996), the flourishing era (1997-2007), and the era of struggle (2008-2017). This study highlights that laws related to the rights of autistic individuals, as well as other disabilities, continue to face enforcement challenges due to the state and authorities' inadequate understanding of the diversity and differences in autism

conditions. Associating autism with intellectual disability has led to the suppression of autistic individuals' dignity and humanity, positioning them as a subaltern group within society. Consequently, the state and authorities are urged to gain a proper understanding of autism, revise laws and policies to ensure the comprehensive exercise of rights and create new interpretations that honor the dignity and humanity of autistic individuals.

Keywords: autistic individuals; rights of autism person; disability law; subaltern

1. บทนำ

“ออทิสติก” เป็นเหมือน “ความแตกต่าง” ในอีกแง่มุมหนึ่งที่รอคอย “พื้นที่ความเข้าใจ” และ “การหยิบยื่นความเข้าใจ” ให้แก่ “เพื่อนมนุษย์” ด้วยกัน (กนกเลขา สิงห์เสนห์, อีวอน แย็ป, ทาสียูกิ ไอตะ, เอรโกะ ไอตะ, และ มนต์ศักดิ์ ชัยวีระเดช, 2559) ทั้งนี้ ภาวะออทิสติก สเปกตรัม (Autistic Spectrum Disorder - ASD) เป็นความผิดปกติของระบบประสาทที่ส่งผลต่อการพัฒนาการทางสังคม การสื่อสาร และพฤติกรรม ลักษณะอาการที่สำคัญ ได้แก่ ความบกพร่องในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การสื่อสารทั้งแบบใช้-ไม่ใช้ภาษาพูด การมีพฤติกรรมซ้ำๆ รวมถึงความสนใจจำกัดเฉพาะเรื่อง (Lord, Elsabbagh, Baird, & Veenstra-Vanderweele, 2018, p. 508) ซึ่งเป็นลักษณะตามเกณฑ์การวินิจฉัยของ “คู่มือการวินิจฉัยและสถิติของความผิดปกติทางจิต ฉบับที่ 5” (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders : DSM-5) ที่ใช้เป็นมาตรฐานสากลในการวินิจฉัยโรคทางจิตเวช การศึกษาความชุกของภาวะออทิสติก สเปกตรัมในเด็กอายุ 8 ปีในสหรัฐอเมริกา พบว่ามีอัตราความชุกสูงถึง 1 ใน 54 คน (Maenner et al., 2023) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นเร่งด่วนในการศึกษาลักษณะของ พัฒนาการและความต้องการของบุคคลออทิสติกในสังคมเพื่อนำไปสู่การพัฒนานโยบายและ มาตรการที่เหมาะสมในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและการเข้าถึงสิทธิของบุคคลกลุ่มนี้อย่าง เท่าเทียม จากรายงานสถานการณ์คนพิการในประเทศไทย เดือนกันยายน 2561 พบว่ามีบุคคล ออทิสติกจำนวน 12,163 คน (กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2561) และจาก รายงานของเดือนมิถุนายน 2566 พบว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 21,799 คน (กรมส่งเสริมและ พัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ, 2566) แต่อย่างไรก็ตามจำนวนตัวเลขดังกล่าวน่าจะเป็นจำนวน

เพียงส่วนหนึ่งของผู้จำนวนมีภาวะออทิซึมที่แท้จริงเนื่องจากยังมีผู้ที่ไม่ได้เข้าสู่ระบบการลงทะเบียนเพื่อรับการดูแลและรับสิทธิตามกฎหมายอื่นอีกเป็นจำนวนมาก

บุคคลออทิสติกและครอบครัวส่วนใหญ่ต้องเผชิญกับการตีตราทางสังคมรวมทั้งการเลือกปฏิบัติ จากการศึกษาของ Milačić-Vidojević, Gligorović, & Dragojević (2014, p. 63) พบว่า “การตีตราทางสังคม” (Stigmatization) ปรากฏในรูปแบบของการกล่าวโทษ ครอบครัว การสร้างความรู้สึกรับผิดชอบถูก “ปนเปื้อน” ด้วยสมาชิกที่แปลกปลอม และการสร้างความรู้สึกลังสสารครอบครัวของบุคคลออทิสติก ซึ่งแต่ละบริบทพื้นที่จะมีระดับการตีตราที่แตกต่างกันตามปัจจัยต่างๆ เช่น ความสัมพันธ์ในครอบครัว เพศ ระดับการศึกษา ความรู้เกี่ยวกับออทิสติก รวมทั้งประสบการณ์การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้มีความผิดปกติทางจิต

สำหรับประเทศไทย กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและสวัสดิการของบุคคลออทิสติกมักถูกรวมอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายและนโยบายด้านคนพิการ โดยพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติมถือเป็นกฎหมายหลักที่กำหนดสิทธิ หน้าที่ และความคุ้มครองของคนพิการรวมถึงบุคคลออทิสติก กฎหมายฉบับนี้ครอบคลุมประเด็นสำคัญ เช่น การจัดสวัสดิการ การส่งเสริมอาชีพ การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกและการป้องกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม นอกจากนี้ยังมีกฎหมายและนโยบายเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลออทิสติก เช่น พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ที่กำหนดให้รัฐจัดการศึกษาอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพแก่คนพิการทุกประเภทโดยคำนึงถึงความสามารถและความต้องการพิเศษของแต่ละบุคคล รวมทั้งกำหนดให้มีการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) เพื่อให้สอดคล้องกับพัฒนาการและศักยภาพของนักเรียนแต่ละคน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิของบุคคลออทิสติกในหลายมิติ แต่ในทางปฏิบัติยังพบปัญหาและอุปสรรคในการบังคับใช้หลายประการ เช่น การขาดการบูรณาการและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การขาดความรู้ความเข้าใจของสังคมเกี่ยวกับภาวะออทิซึม ตลอดจนข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ นอกจากนี้ กฎหมายและนโยบายที่มีอยู่ยังไม่ครอบคลุมและตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของบุคคลออทิสติกในทุกช่วงวัย ซึ่งจำเป็นต้องมีการ

พัฒนาและปรับปรุงกฎหมายและนโยบายให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทในปัจจุบันมากยิ่งขึ้น

การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์พัฒนาการทางความคิดของประเทศไทยที่มีต่อบุคคลออทิสติกโดยใช้กรอบแนวคิดสองแนวคิดที่สำคัญ ได้แก่ “แนวคิดผู้มีสถานะรอง” (Subaltern) ของ อันโตนิโอ กรัมสกี (Antonio Gramsci) นักคิดมาร์กซิสต์ชาวอิตาลี ซึ่งเป็นแนวคิดที่อธิบายถึงกลไกการกดทับและครอบงำของกลุ่มคนชายขอบในสังคม โดย Gramsci ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มคนเหล่านี้ถูกทำให้เป็นคนชายขอบและถูกลดทอนอำนาจทางการเมืองและสังคมผ่านกระบวนการครอบงำทางความคิด (Hegemony) ที่ดำเนินการโดยกลุ่มชนชั้นนำ ซึ่งทำให้กลุ่มคนชายขอบยอมรับสถานะด้อยกว่าของตนและไม่ตั้งคำถามต่อความไม่เป็นธรรมในสังคม (สิงห์ สุวรรณกิจ, 2558) และ “แนวคิดการจัดวางความคิดทางการเมือง (Political thought installation) ของ วัชรพล พุทธิรักษา (2561) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่แฝงอยู่ในความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง โดยชี้ให้เห็นว่าความคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองไม่ได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติแต่ถูกประกอบสร้างขึ้นโดยกลุ่มชนชั้นนำเพื่อรักษาผลประโยชน์และอำนาจของตนผ่านกระบวนการจัดวางความคิดให้กลายเป็นสิ่งที่ดูเป็นธรรมชาติและเป็นที่ยอมรับในสังคม (วัชรพล พุทธิรักษา, 2561) กลุ่มคนที่มีสถานะรองหรือกลุ่มคนไร้เสียงนั้นถูกกดทับโดยกระบวนการสร้างความเป็นอื่นเพื่อที่จะปิดปากคนกลุ่มนี้ไม่ให้พูดถึงเรื่องของตนเอง แทบทุกครั้งที่การประกอบสร้างความหมายของกลุ่มคนที่มีสถานะรองจะเกิดขึ้นโดยการเขียนถึงหรือพูดถึงโดยบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ตัวของผู้มีสถานะรองเอง (กุลภา วจนสาระ, 2555, น. 24)

ผลการศึกษานี้มุ่งหวังที่จะนำไปสู่การทบทวนและปรับเปลี่ยนกรอบความคิด (Conceptual framework) ของสังคมไทยที่มีต่อบุคคลออทิสติก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของการกำหนดนโยบายและการออกแบบกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีความเหมาะสม เป็นธรรม และคำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายของบุคคลออทิสติกมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมุ่งส่งเสริมให้เกิดความตระหนักรู้ (Awareness) ในวงกว้างต่อภาวะออทิสติกสเปกตรัมซึ่งจะช่วยลดอคติและการตีตราทางสังคมอันเป็นอุปสรรคสำคัญในการยอมรับและเคารพความแตกต่างของบุคคล โดยการปรับเปลี่ยนกรอบความคิดและการส่งเสริมความตระหนักรู้ดังกล่าวจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่เคารพความแตกต่างและยอมรับความหลากหลาย (Diversity) อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้บุคคลออทิสติกสามารถใช้ศักยภาพของตนในการดำเนินชีวิตและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งหลายของสังคมได้อย่างเต็มที่ตามสิทธิขั้นพื้นฐานที่พึง

มีในฐานะพลเมืองของสังคมโดยไม่ถูกกล่เลย กีดกัน หรือผลักให้เป็นคนชายขอบ สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals - SDGs) ที่ให้ความสำคัญกับการสร้าง "สังคมที่ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง (Leave no one behind)" และมุ่งหมายที่จะลดความเหลื่อมล้ำ สร้างสังคมที่เท่าเทียม และเป็นธรรมสำหรับทุกคน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของบุคคลออกติสติกในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2503-2560 ซึ่งสะท้อนท่าทีและนโยบายของรัฐที่มีต่อกับบุคคลนี้ และเพื่อวิเคราะห์พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของประเทศไทยที่มีต่อบุคคลออกติสติกผ่านการตีความกฎหมายโดยใช้กรอบแนวคิดผู้มีสถานะรอง (Subaltern) และการจัดวางความคิดทางการเมือง (Political thought installation)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ตามแนวทางการวิจัยเอกสาร (Documentary research) ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Text analysis) และสร้างคำอธิบายในรูปแบบของการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Descriptive analytic) ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อตอบคำถามการวิจัยของงานวิจัยฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ข้อมูลกฎหมาย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 (และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2556) พระราชบัญญัติประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2523 พระราชบัญญัติการศึกษาพิเศษ พ.ศ. 2541 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545) และพระราชบัญญัติการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2543 และพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ และ 2) ข้อมูลเอกสารอื่น ได้แก่ รายงานข่าว บทความ วิเคราะห์ วิทธานิพนธ์ และสื่อสิ่งพิมพ์ที่มาจากการสืบค้นข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ทางอินเทอร์เน็ต

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมตัวบทกฎหมายด้วยการสืบค้นผ่านระบบออนไลน์ทางอินเทอร์เน็ตจากเว็บไซต์ที่ของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาและหน่วยงานราชการที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายแต่ละฉบับ การเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารอื่นๆ ผู้วิจัยรวบรวม

ด้วยการค้นคว้าจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยแม่โจ้ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ รวมทั้งฐานข้อมูลบทความวิจัย งานวิจัยและเอกสารวิชาการในระบบออนไลน์

โดยในขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลเริ่มต้นจากการจำแนกประเภทของเอกสารที่มีอยู่ เช่น กฎหมาย วารสารวิชาการ และข้อมูลเอกสารอื่นๆ เพื่อทำตามเข้าใจบริบทเรื่องสิทธิของบุคคลออทิสติก การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิของบุคคลออทิสติก รวมถึงข้อจำกัดทางกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงสิทธิและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของบุคคลกลุ่มนี้ จากนั้นจึงสรุปข้อมูลและเชื่อมโยงข้อมูลเหล่านั้นเข้ากับกรอบทฤษฎีเพื่อวิเคราะห์และตอบคำถามการวิจัยในลำดับต่อไป ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากเอกสารด้วยการเปรียบเทียบข้อมูลจากเอกสารหลายกลุ่มเพื่อหาความสอดคล้องหรือขัดแย้ง รวมถึงตรวจสอบแหล่งข้อมูลที่มาของเอกสารเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยตีความข้อมูลโดยพิจารณาจากบริบททางสังคมในแต่ละช่วงเวลาที่ยกมาสะท้อนผ่านกฎหมายรวมถึงนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของบุคคลออทิสติก สร้างความเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลที่ได้ออกมางานวิจัยหรืองานศึกษาชิ้นอื่นๆ เพื่อเสริมหลักฐานที่มีอยู่และเพื่อประกอบการอธิบายผลการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มุ่งวิเคราะห์กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของบุคคลออทิสติกในประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2503-2560 เพื่อทำความเข้าใจพัฒนาการทางความคิดของประเทศไทยที่มีต่อบุคคลนี้ โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องผู้มีสถานะรอง (Subaltern) และการจัดวางความคิดทางการเมือง (Political thought installation) ผลการศึกษาสามารถสรุปได้เป็น 2 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของบุคคลออทิสติกรวมทั้งปัญหาอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าว และ 2) พัฒนาการทางความคิดของประเทศไทยที่มีต่อบุคคลออทิสติกซึ่งสะท้อนผ่านกฎหมายในแต่ละยุคสมัย รายละเอียดมีดังนี้

1. **กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบุคคลออทิสติก (Autism rights legislation)** จากการสำรวจกลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับคนพิการซึ่งหมายความรวมถึงกลุ่มบุคคลออทิสติกที่ได้รับการนิยามว่าเป็นหนึ่งในประเภทของ “ความพิการ” ที่อยู่ภายใต้การคุ้มครองของกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้จำแนกกลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิบุคคลออทิสติกออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

กลุ่มที่ 1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (Rights protection laws) กฎหมายกลุ่มนี้มุ่งเน้นให้การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลออกิสติก เช่น สิทธิในการดำรงชีวิต สิทธิในการศึกษา สิทธิในการประกอบอาชีพ สิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง สิทธิในการได้รับการรักษาพยาบาล เป็นต้น กฎหมายในกลุ่มนี้ ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือและการสนับสนุน (Supportive legislation) กฎหมายกลุ่มนี้มุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือและการสนับสนุนเพื่อให้บุคคลออกิสติกสามารถดำรงชีวิตได้อย่างอิสระและมีคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพิเศษ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานคนพิการ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการสาธารณะ เป็นต้น กฎหมายในกลุ่มนี้ ได้แก่ พระราชบัญญัติการศึกษาพิเศษ พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 เป็นต้น

กลุ่มที่ 3 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการละเมิดสิทธิ (Anti-violation legislation) กฎหมายกลุ่มนี้มุ่งเน้นการป้องกันการละเมิดสิทธิของบุคคลออกิสติก เช่น กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเด็ก กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการล่วงละเมิดทางเพศ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน เป็นต้น กฎหมายในกลุ่มนี้ ได้แก่ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2543 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์ พ.ศ. 2551 เป็นต้น

นอกจากการจำแนกประเภทของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของบุคคลออกิสติกแล้ว ผลการศึกษาวิจัยชี้ให้เห็นถึงปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการบังคับใช้กฎหมายเหล่านี้ในทางปฏิบัติซึ่งส่งผลให้การคุ้มครองและการส่งเสริมสิทธิของบุคคลออกิสติกยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ปัญหาเหล่านี้มีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับปัจจัยหลายประการทั้งในแง่ของเนื้อหาสาระของกฎหมาย กลไกการบังคับใช้ รวมถึงบริบททางสังคมและทัศนคติที่มีต่อบุคคลออกิสติกซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นอุปสรรคที่ท้าทายต่อการสร้างสังคมที่เท่าเทียมและเคารพในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ การทำความเข้าใจและการแก้ไขปัญหาเหล่านี้จึงมีความสำคัญต่อการยกระดับคุณภาพชีวิตและการสร้างสังคมที่ยอมรับในความแตกต่างหลากหลาย

1.1 ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

1.1.1 ปัญหาเกี่ยวกับการนิยามความหมายคำว่าคนพิการ (Definition of persons with disabilities) การนิยามความหมายของคำว่า "ผู้พิการ" ที่แตกต่างกันในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ส่งผลให้ผู้พิการบางกลุ่มอาจเสียสิทธิที่พึงได้รับตามกฎหมายเนื่องจากไม่เข้าข่ายตามนิยามในกฎหมายบางฉบับ

1.1.2 ปัญหาเกี่ยวกับความแตกต่างของเกณฑ์การแบ่งประเภทผู้พิการ (Inconsistency in criteria for classifying persons with disabilities) ความแตกต่างของเกณฑ์การแบ่งประเภทผู้พิการในกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 ก่อให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานขององค์กรที่ให้บริการคนพิการ รวมทั้งอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิประโยชน์ที่ผู้พิการจะได้รับตามกฎหมายหากเกิดปัญหาในการตีความเงื่อนไขการจำแนกประเภท

1.1.3 ปัญหากรณีกฎหมายเกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศ (Issues concerning sexual abuse laws) การกระทำในลักษณะล่วงละเมิดทางเพศต่อบุคคลออทิสติกและผู้พิการกลุ่มอื่นๆ มักไม่ได้รับโทษที่รุนแรงเท่ากับการกระทำความผิดอื่นที่เกิดจากเจตนาร้าย โดยบ่อยครั้งที่ผู้กระทำความผิดมักเป็นบุคคลใกล้ชิด เช่น ญาติ เพื่อนบ้าน ครู หรือผู้ดูแล ซึ่งอาศัยความเปราะบางของผู้พิการหรือผู้มีความอ่อนแอทางชีวภาพ (biologically weak victims) ที่ไม่สามารถป้องกันตนเองได้จึงควรมีมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองบุคคลผู้ที่มีความเปราะบางนี้เป็นพิเศษ

1.1.4 ปัญหาการจ้างงานคนพิการ (Issues concerning employment of persons with disabilities) แม้ว่าพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 จะกำหนดให้นายจ้างที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 100 คนขึ้นไปต้องจ้างคนพิการในอัตราส่วนร้อยละ 2 แต่ในปี 2565 พบว่าอัตราการจ้างงานคนพิการในประเทศไทยอยู่ที่เพียงร้อยละ 1.46 เท่านั้น ปัญหาสำคัญ คือ วิธีการนับจำนวนลูกจ้างตามระบบสัดส่วนที่อาจเอื้อให้นายจ้างหลีกเลี่ยงการจ้างคนพิการได้รวมทั้งบทลงโทษปรับที่อาจไม่เพียงพอต่อการจูงใจให้มีการจ้างงานคนพิการ ดังนั้น จึงควรแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์ ควบคู่กับการเผยแพร่ความรู้

เกี่ยวกับศักยภาพของคนพิการ และการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการจ้างงาน เช่น การให้เงินอุดหนุนหรือลดหย่อนค่าประกันสังคม

1.1.5 ปัญหาเกี่ยวกับการขึ้นทะเบียนเป็นคนพิการ (Issues concerning registration as persons with disabilities) การขึ้นทะเบียนเป็นคนพิการมีความสำคัญต่อการเข้าถึงสิทธิประโยชน์จากภาครัฐ เช่น สิทธิทางการศึกษา การจ้างงาน และการเข้าถึงบริการสุขภาพ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ. 2550 อย่างไรก็ตาม กระบวนการขึ้นทะเบียนในปัจจุบันยังประสบปัญหาหลายประการ เช่น ความล่าช้าที่อาจใช้เวลาหลายเดือนซึ่งเกิดจากความแออัดของศูนย์บริการ การขาดความพร้อมของบุคลากร และปัญหาเอกสารหลักฐาน นอกจากนี้ยังพบปัญหาความไม่เป็นธรรมในกระบวนการขึ้นทะเบียนทั้งในแง่ความไม่โปร่งใส ทศนคติที่ไม่เป็นมิตรต่อคนพิการ และอคติของเจ้าหน้าที่ผู้ประเมิน

1.1.6 ปัญหาคุ้มครองสิทธิในการเลือกตั้ง (Issues concerning protection of voting rights) การเลือกตั้งเป็นสิทธิพื้นฐานของพลเมืองทุกคนแต่คนพิการมักเผชิญอุปสรรคที่ทำให้การเข้าร่วมเลือกตั้งเป็นไปอย่างยากลำบาก เช่น ปัญหาการเข้าถึงสถานที่เลือกตั้งที่ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกหรือทางเข้าที่เหมาะสม ปัญหาการเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่ไม่เพียงพอ ทำให้ขาดความเข้าใจในขั้นตอนและสิทธิของตน รวมถึงปัญหาการขาดการสนับสนุนช่วยเหลือตามความต้องการในการเข้าร่วมเลือกตั้ง การแก้ไขจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายในการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวก เพิ่มความเข้าใจและการสนับสนุนจากผู้จัดการเลือกตั้ง สร้างนโยบายส่งเสริมการเข้าถึงข้อมูล และสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรต่อคนพิการ

1.1.7 ปัญหาสิทธิด้านการศึกษา (Issues concerning educational rights) บุคคลออทิสติกจำนวนมากยังเข้าไม่ถึงการศึกษาที่เหมาะสม ทั้งในระบบ นอกระบบ และการศึกษาพิเศษ เนื่องจากความไม่พร้อมของผู้ปกครอง โรงเรียน หลักสูตร และบุคลากร รวมถึงการขาดการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้ยังมีปัญหาการกลั่นแกล้งและการไม่ยอมรับจากโรงเรียนและครู ดังนั้น จึงควรแก้ไขปัญหาลิทธิทางการศึกษาของบุคคลออทิสติกอย่างเร่งด่วน เพื่อให้สถาบันการศึกษาเป็นพื้นที่ในการพัฒนาทักษะชีวิตและส่งเสริมการยอมรับความแตกต่างหลากหลายซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุรศักดิ์ ไกรสร, ธัญลักษณ์ ฐิติวัชรธนากุล, ชุตินันท์ พุ่มไม้, อัญญารัตน์ บัจฉิมเพชร และบัณฑิต มีศรี (2563, น. 146) ที่พบว่าเด็กออทิสติกมักมีอุปสรรคในการเรียนร่วมกับเด็กปกติ เนื่องจากการไม่ยอมรับของ

โรงเรียนและครู รวมถึงการขาดความรู้ในการดูแลนักเรียนกลุ่มนี้ ส่งผลให้ทำให้เด็กออทิสติกหลายคนถูกกลั่นแกล้ง โดยปัญหาสิทธิทางการศึกษาของบุคคลออทิสติกจึงควรได้รับการแก้ไขเร่งด่วนเนื่องจากสถาบันการศึกษาเป็นพื้นที่สำคัญในการฝึกทักษะการดูแลตนเองให้กับผู้มีภาวะออทิสติกและเป็นพื้นที่ปลูกฝังการยอมรับความแตกต่างหลากหลายของมนุษย์ให้แก่เด็กทั่วไปและครูผู้สอน

2. พัฒนาการทางความคิดของประเทศไทยที่มีต่อบุคคลออทิสติก การศึกษาพัฒนาการทางความคิดของประเทศไทยที่มีต่อบุคคลออทิสติกในช่วงปี พ.ศ. 2503-2560 ซึ่งให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงในมุมมองและท่าทีของรัฐที่สะท้อนผ่านนโยบายและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและสวัสดิการของบุคคลออทิสติกในแต่ละช่วงเวลาซึ่งมีความสัมพันธ์กับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และพัฒนาการขององค์ความรู้ทางการแพทย์ จากการวิเคราะห์กฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวข้องสามารถแบ่งพัฒนาการออกเป็น 3 ยุคสำคัญ ได้แก่ ยุคเริ่มต้น (The initial period) ยุครุ่งเรือง (The flourishing period) และยุคแห่งการต่อสู้ (The struggling period) โดยแต่ละยุคสะท้อนมุมมองและการให้คุณค่าของรัฐที่มีต่อบุคคลออทิสติกที่แตกต่างกัน ตั้งแต่การมองว่าเป็นภาระของสังคมไปจนถึงการยอมรับในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิที่พึงมี ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละยุคดังนี้

ช่วงที่ 1 ยุคเริ่มต้น (พ.ศ. 2503-2539) เป็นช่วงที่องค์ความรู้ทางการแพทย์เกี่ยวกับความบกพร่องทางพัฒนาการยังมีจำกัด บุคคลที่มีความผิดปกติทางพัฒนาการในด้านต่าง ๆ จะถูกเหมารวม (Stereotype) ว่าเป็น "ผู้มีความบกพร่อง" โดยไม่มีการใช้คำอธิบายที่แสดงถึงความเคารพในสิทธิมนุษยชน สังคมมักเรียกบุคคลเหล่านี้ว่า "คนปัญญาอ่อน" ซึ่งเป็นคำที่มีนัยทางลบ (Negative connotation) และตีตราเกินความเป็นจริงซึ่งนำไปสู่การเลือกปฏิบัติและการเสียสิทธิทางกฎหมายหลายประการ ในช่วงเริ่มต้นของการจัดตั้งสถานพยาบาลเพื่อดูแลผู้มีความบกพร่องทางจิตและปัญญา รัฐมองว่าการให้การรักษาและฟื้นฟูเป็นการสังคมสงเคราะห์ (Social welfare) ผู้ด้อยโอกาสมากกว่าการจัดสวัสดิการให้พลเมือง โดยรัฐมีมุมมองว่าบุคคลเหล่านี้ไม่มีศักยภาพเพียงพอที่จะเป็นกำลังในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจเหมือนคนทั่วไปจึงให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการในระดับที่จำกัด จนกระทั่งมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ. 2534 ซึ่งถือเป็นกฎหมายฉบับแรกของไทยที่รับรองสิทธิของผู้พิการอย่างเป็นทางการ (Official recognition) นับเป็นก้าวแรกของการรับรองสิทธิผู้พิการเป็นลายลักษณ์อักษร

ช่วงที่ 2 ยุครุ่งเรือง (พ.ศ. 2540-2550) แนวทางการคุ้มครองและฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการรวมถึงบุคคลออทิสติกเริ่มมีความชัดเจนและเป็นทางการมากขึ้น เมื่อรัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ขยายสิทธิและหน้าที่ของรัฐในการจัดสวัสดิการ (Welfare provision) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของบุคคลกลุ่มนี้รวมถึงกลุ่มผู้มีสถานะรอง (Marginalized groups) อื่นในสังคม เช่น ผู้หญิง ผู้มีความหลากหลายทางเพศ และกลุ่มชาติพันธุ์ การรับรองสิทธิได้ขยายวงกว้างมากขึ้นในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ซึ่งแม้จะพบว่ากฎหมายลูกที่บัญญัติขึ้นเพื่อรองรับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญจะมีปัญหาในการบังคับใช้หลายประการแต่ก็อาจกล่าวได้ว่าช่วงเวลานี้เป็นช่วงที่รัฐให้การรับรองสิทธิของคนพิการมากกว่าช่วงใดๆ ในประวัติศาสตร์ไทยที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม แม้รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดจะได้วางแนวทางในการส่งเสริมสิทธิและความเสมอภาค (Equality) ของคนพิการไว้ แต่การตรากฎหมายลำดับรองยังคงประสบปัญหาในการบังคับใช้ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้คนพิการประเภทต่างๆ ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิอันพึงมีพึงได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญได้อย่างแท้จริง เช่น ความแตกต่างในการนิยามความหมายของ "ผู้พิการ" ในกฎหมายแต่ละฉบับ หรือการกำหนดเงื่อนไข (Conditions) ในการลงทะเบียนเป็นผู้พิการเพื่อรับสิทธิประโยชน์ เป็นต้น

ยุคแห่งการต่อสู้ (พ.ศ. 2551 – 2560) ในช่วงเวลานี้องค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์การแพทย์เกี่ยวกับภาวะออทิสติกมีความก้าวหน้าและทันสมัย ประกอบกับรัฐและสังคมเริ่มมีความเข้าใจในสถานการณ์และปัญหาของบุคคลออทิสติกมากขึ้น จึงมีความพยายามในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคคลกลุ่มนี้ ดังจะเห็นได้จากการตราพระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551 ซึ่งกำหนดให้สถานศึกษาจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (Individualized Education Program: IEP) ที่มีความแตกต่างกันตามความต้องการพิเศษของแต่ละบุคคล ในขณะที่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 กลับเป็นรัฐธรรมนูญสมัยใหม่ที่มีบทบัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลออทิสติกและผู้พิการน้อยกว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อนหน้า โดยในช่วงเวลาที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้มีผลบังคับใช้ได้เกิดการเคลื่อนไหวต่อสู้ของขบวนการสิทธิผู้พิการ (Disability rights movement) เกือบแทบทุกองค์กรเพื่อคัดค้านการละเลยไม่รับรองสิทธิทางการศึกษาให้กับผู้พิการทุกประเภท ซึ่งผู้วิจัยมองว่าการละเลยสิทธิขั้นพื้นฐานของพลเมืองโดยเฉพาะสิทธิทางการศึกษาเป็นสิ่งที่ทำให้พัฒนาการด้านสิทธิของพลเมืองไทยถดถอย

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ความเป็นผู้มีสถานะรองของบุคคลออทิสติก

การขยายขอบเขตการศึกษาของกลุ่มผู้มีสถานะรองในยุคหลังอาณานิคม (Postcolonial period) และการขยายการวิเคราะห์ชั้นชั้น (Class analysis) ให้กว้างขวางยิ่งขึ้นจากแนวคิดมาร์กซิสต์ดั้งเดิมได้นำไปสู่การสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับสถานะทางสังคมและกลไกการกดทับ (Oppression mechanism) กลุ่มบุคคลบางกลุ่ม เช่น ทาส คนจน ผู้หญิง ผู้มีความหลากหลายทางเพศ และคนพิการประเภทต่างๆ เมื่อพิจารณากลุ่มบุคคลออทิสติกจะพบว่ากลไกการกดทับมีความสัมพันธ์กับการสถาปนาอำนาจ (Hegemony) การสร้างกลไกกดทับหรือครอบงำกลุ่มคนออทิสติกเป็นกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural process) ที่ซับซ้อนตั้งอยู่บนพื้นฐานของการผลิตและธำรงรักษาความเชื่อและค่านิยมที่ทำให้คนกลุ่มนี้ถูกมองว่าเป็นกลุ่มที่อ่อนด้อยความสามารถ จำเป็นต้องมีผู้ดูแล และมีสถานะทางสังคมที่ต่ำกว่ากลุ่มอื่น กลไกเหล่านี้ไม่เพียงทำให้บุคคลออทิสติกรู้สึกถูกกดทับและมองตนเองในแง่ลบเท่านั้นแต่ยังส่งเสริมระบอบอำนาจที่ประกอบสร้างการรับรู้เกี่ยวกับภาวะออทิสติกว่าเป็นความอ่อนด้อยตามธรรมชาติ การผลิตซ้ำทางความคิด (Reproduction of ideas) ผ่านวัฒนธรรมและกระบวนการขัดเกลากายทางสังคม (Socialization) ในระยะยาว ส่งผลให้สังคมมองกลุ่มคนออทิสติกว่าเป็นผู้ไร้ความสามารถโดยไม่พยายามทำความเข้าใจถึงความหลากหลายของระดับอาการและความสามารถเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล

การศึกษาของ Mazumder & Thompson-Hodgetts (2019, p. 96) ชี้ให้เห็นว่าบุคคลออทิสติกและครอบครัวมักประสบกับการตีตราในหลายรูปแบบ ทั้งการตีตรารัตนเอง (Self-stigma) การตีตราจากสาธารณะ (Public stigma) การตีตราโดยการเชื่อมโยง (Stigma through association) และการตีตราเชิงโครงสร้าง (Structural stigma) ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การรับรู้ทางสังคม การถูกแยกตัวออกจากสังคม สุขภาวะ และการตอบสนองต่อการตีตรา ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องผู้มีสถานะรอง (Subaltern) ที่ชี้ให้เห็นว่าบุคคลออทิสติกถูกกดทับและถูกมองว่าเป็นกลุ่มคนชายขอบในสังคมผ่านการประกอบสร้างความหมายในเชิงลบและการตีตราทางสังคม ดังนั้น การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับภาวะออทิสติกและการส่งเสริมสิทธิในการมีส่วนร่วมและเข้าถึงโอกาสอย่างเท่าเทียมจึงมีความสำคัญในการลดการตีตราและยกระดับสถานะของบุคคลออทิสติกในสังคม

2. การจัดวางความคิดเรื่อง “ออทิสติก”

การจัดวางความคิดทางการเมือง (Political thought installation) ของ วัชรพล พุทธิรักษา (2561) มีหลักการสำคัญในการศึกษาและทำความเข้าใจแก่นสาระของโลกทางการเมืองว่าเป็นสิ่งที่ถูกประกอบสร้างขึ้นโดยกลุ่มชนชั้นปกครอง อุดมการณ์ทางการเมือง (Political ideology) ชุดความเชื่อหรือแม้แต่ค่านิยมล้วนเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการครอบงำทางความคิด (Domination) หรือการครองอำนาจนำ (Hegemony) โดยความคิดทางการเมืองถูกประกอบสร้างและจัดวางเพื่อประโยชน์ของชนชั้นปกครอง

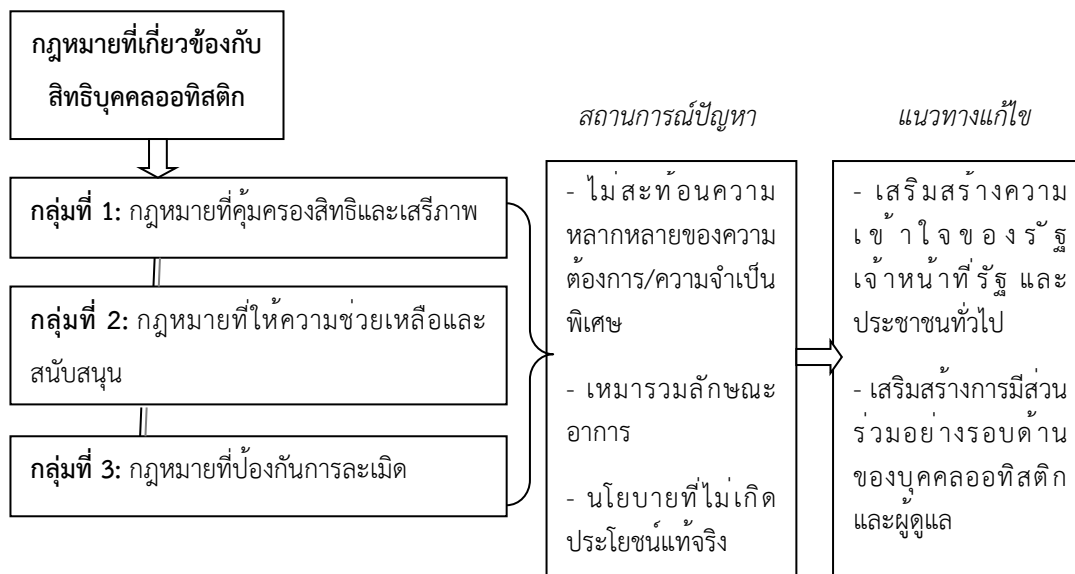
การที่รัฐประกอบสร้างความหมายของบุคคลออทิสติกว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่อ่อนด้อยความสามารถเป็น "คนปัญญาอ่อน" หรือ "คนบ้า" อาจเกิดขึ้นด้วยหลายเหตุผลที่สะท้อนถึงโครงสร้างอำนาจ (Power structure) ค่านิยมทางสังคม (Social values) และการเมืองของการจัดการความหลากหลาย (Politics of diversity) ในสังคม อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียม (Inequality) ที่เกิดขึ้นในรัฐ โดยรัฐได้ส่งเสริมโครงสร้างอำนาจที่มีอยู่และดำรงรักษาความไม่เท่าเทียมด้วยการสนับสนุนความเข้าใจของคนส่วนใหญ่ผ่านกระบวนการจัดหมวดหมู่ "ความปกติ" (Normality) พร้อมกับกีดกันกลุ่มบุคคลออทิสติกออกจากกลุ่มคนปกติ โดยทำให้ถูกมองว่ามีความสามารถน้อยกว่า ซึ่งเป็นวิธีที่รัฐใช้ในการควบคุมและจัดสรรทรัพยากรหรือบริการสาธารณะ (Public services) ด้วยการกำหนดว่าคนกลุ่มใดเป็นผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ การประกอบสร้างความหมายเช่นนี้ถูกท้าทายโดยขบวนการเคลื่อนไหวเรื่องสิทธิบุคคลออทิสติก (Autism rights movement) และขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิคนพิการ (Disability rights movement) เพื่อรณรงค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการรับรู้เกี่ยวกับภาวะออทิสติกที่ถูกต้องรวมถึงการจัดการนโยบายแบบรวมกลุ่ม (Inclusive policy) ที่ครอบคลุมคนกลุ่มน้อย ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคนออทิสติกหรือคนกลุ่มน้อยกลุ่มอื่นๆ และส่งเสริมความเท่าเทียมในสิทธิประโยชน์อย่างรอบด้าน (ถนอมนวล หิรัญเทพ, 2551, น. 24) ดังนั้น การประกอบสร้างความหมายของบุคคลออทิสติกในทางลบไม่เพียงสะท้อนค่านิยมและโครงสร้างที่มีอยู่ในสังคมเท่านั้น หากแต่ยังเป็นสะท้อนความเป็นสนามแห่งการต่อสู้เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงทางสิทธิของบุคคลออทิสติกและบุคคลผู้ถูกกดทับทุกกลุ่ม รวมทั้งความเท่าเทียมที่แท้จริงและยั่งยืนในสังคม

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง "พัฒนาการทางความคิดของรัฐไทยที่มีต่อ 'บุคคลออทิสติก' ระหว่างปี พ.ศ. 2503-2560" ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research methodology) ในการสำรวจวิธีการที่รัฐไทยปกป้องคุ้มครองสิทธิของบุคคลออทิสติกผ่านตัวบทกฎหมาย (Legal texts) ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ การให้ความช่วยเหลือและสนับสนุน รวมทั้งการป้องกันการละเมิดสิทธิของบุคคลกลุ่มนี้ ผลการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบุคคลออทิสติกในประเทศไทยเผยให้เห็นว่า กลุ่มกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและสวัสดิการของคนพิการซึ่งรวมบุคคลออทิสติกเข้าไว้ในหมวดเดียวกัน "ไม่สะท้อนถึงความหลากหลายของอาการตามลักษณะสเปกตรัมออทิสติก (Autism spectrum)" การเหมารวม (Generalization) คนออทิสติกทุกคนว่ามีความเหมือนกันเป็นการละเมิดสิทธิของพวกเขาเหล่านั้น นำไปสู่การดำเนินนโยบายและกิจกรรมของรัฐที่ไม่เป็นประโยชน์สูงสุด เนื่องจากไม่ได้ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะบุคคล (Individual needs) ที่มีความแตกต่างและมีความละเอียดอ่อน

ดังนั้น การสร้างความเข้าใจถึงความหลากหลายของระดับอาการออทิสติกให้แก่รัฐและกลุ่มผู้กำหนดนโยบาย (Policymakers) การสร้างแนวทางการมีส่วนร่วม (Participatory approach) ของกลุ่มบุคคลออทิสติกในกระบวนการนิติบัญญัติ (Legislative process) และกระบวนการกำหนดนโยบาย (Policy-making process) จะเป็นการสะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของรัฐที่มีต่อบุคคลกลุ่มนี้ และอาจเป็นการขยายขอบเขตของการทำความเข้าใจถึงความแตกต่างของกลุ่มคนพิการประเภทอื่นๆ เพื่อสร้างระบบกฎหมายและนโยบายที่มีประสิทธิภาพในการพิทักษ์ ดูแล และฟื้นฟูกลุ่มคนออทิสติกและคนพิการทุกประเภทได้อย่างแท้จริง ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของบุคคลออทิสติก

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการนำไปปฏิบัติ

1.1 ด้านสิทธิพลเมือง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ควรพัฒนาระบบและกลไกที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในสังคมของบุคคลออทิสติกโดยจัดกิจกรรมที่คำนึงถึงความต้องการพิเศษและสร้างพื้นที่สาธารณะที่เป็นมิตร รวมถึงกระทรวงแรงงานควรพัฒนานโยบายที่ปกป้องสิทธิในการทำงานและส่งเสริมการจ้างงานบุคคลออทิสติกให้มีความทั่วถึงและเป็นธรรม

1.2 ด้านสุขภาพอนามัย กระทรวงสาธารณสุขควรส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพที่ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะตัวของบุคคลออทิสติก โดยจัดตั้งคลินิกเฉพาะทาง พัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการแพทย์ รวมทั้งจัดระบบการให้คำปรึกษาและสนับสนุนการพัฒนาสุขภาพจิตแก่บุคคลออทิสติกและครอบครัว

1.3 ด้านการศึกษา กระทรวงสาธารณสุขควรส่งเสริมการเข้าถึงบริการสุขภาพที่ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะตัวของบุคคลออทิสติก โดยจัดตั้งคลินิกเฉพาะทาง พัฒนาศักยภาพบุคลากรทางการแพทย์ รวมทั้งจัดระบบการให้คำปรึกษาและสนับสนุนการพัฒนาสุขภาพจิตแก่บุคคลออทิสติกและครอบครัว

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคต ควรมุ่งเน้นการวิเคราะห์ว่าทฤษฎีและการประกอบสร้างความหมายเกี่ยวกับบุคคลออทิสติกในสื่อและวัฒนธรรมร่วมสมัย เพื่อทำความเข้าใจการสร้างภาพเหมารวมและการตีตราที่มีต่อกลุ่มคนในสังคม นอกจากนี้ควรศึกษาเครือข่ายและการสร้างพลังอำนาจของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิบุคคลออทิสติก วิเคราะห์กลยุทธ์ในการผลักดันนโยบายและสร้างการเปลี่ยนแปลงในสังคม รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความท้าทายของขบวนการ และควรมีการประเมินประสิทธิภาพและผลกระทบของนโยบายและมาตรการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลออทิสติก ทั้งในแง่ของการคุ้มครองสิทธิ การส่งเสริมคุณภาพชีวิต และการตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

กนกเลขา สิงห์เสนห์, อีวอน แปป, ทาสียุกิ ไอดะ, เอรโกะ ไอดะ, และ มนต์ศักดิ์ ชัยวีระเดช.

(2559). *WE ME มีฉัน มีเรา เพราะชีวิตเกี่ยวเนื่องและเชื่อมโยง*. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.).

กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2561). สถานการณ์คนพิการ 30 กันยายน 2561.

สืบค้นจาก <https://dep.go.th/th/law-academic/knowledge-base/disabled-person-situation/สถานการณ์คนพิการ-30-กันยายน-2561-1592>

กรมส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ. (2566). สถานการณ์คนพิการ 30 กันยายน 2566.

สืบค้นจาก <https://dep.go.th/images/uploads/files/PWD-situationSep66.pdf>

กุลภา วจนสาระ. (2555). มองหาความเป็นธรรมในสังคมไทยผ่านคนชายขอบ. ใน กุลภา วจนสาระ และกฤตยา อาชวนิจกุล (บก.), *ประชากรและสังคม 2555 ประชากรชายขอบและความเป็นธรรมในสังคมไทย* (น. 17-36). นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ถนนนวล หิรัญเทพ. (2551). *วาทกรรมความพิการในเรื่องเล่าสมัยใหม่ของไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์). คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- วัชรพล พุทธิรักษา. (2561). *อันโตนิโอ กรัมสกี กับการจัดวางความคิดทางการเมือง: ปรัชญาปฏิบัติการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการปลดปล่อยมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สมมุติ.
- สิงห์ สุวรรณกิจ. (2558). งานศึกษาผู้อยู่ในสถานะรอง: ทบทวนประวัติศาสตร์นิพนธ์และมวลงนผู้เคลื่อนไหว. *วารสารสังคมศาสตร์*, 27(1), 149-186.
- สุรศักดิ์ ไกรสร, ธัญลักษณ์ ฐิติวัชรธนากุล, ชุตินันท์ พุ่มไม้, อัญญารัตน์ บังฉิมเพชร และบัณฑิต มีศรี. (2563). ความเป็นไปได้ต่อการมีนักสังคมสงเคราะห์ในโรงเรียนของสังคมไทย. ใน ภูงค์ เสนานุช (บก.), *สังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม: การปลดปล่อยความเหลื่อมล้ำสู่ความยั่งยืน* (น. 145-157). ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Lord, C., Elsabbagh, M., Baird, G., & Veenstra-Vanderweele, J. (2018). Autism spectrum disorder. *The lancet*, 392, 508-520. doi: 10.1016/S0140-6736(18)31129-2
- Maenner, M. J., Warren, Z., Williams, A. R., Amoakohene, E., Bakian, A.V., Bilder, D. A., . . . Shaw, K. A. (2023). Prevalence and characteristics of autism spectrum disorder among children aged 8years-Autism and Developmental Disabilities Monitoring Network, 11 sites, United States, 2020. *MMWR. Surveillance Summaries*, 72(2), 1-14.
- Mazumder, R., & Thompson-Hodgetts, S. (2019). Stigmatization of children and adolescents with autism spectrum disorders and their families: A scoping study. *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*, 6, 96-107.
- Milačić-Vidojević, I., Gligorović, M., & Dragojević, N. (2014). Tendency towards stigmatization of families of a person with autistic spectrum disorders. *International Journal of Social Psychiatry*, 60(1), 63-70.

ยุทธศาสตร์การพัฒนาการจัดการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองของ
ชุมชนท้องถิ่น บ้านบางสวรรค์ ตำบลบางสวรรค์ อำเภอพระแสง
จังหวัดสุราษฎร์ธานี *

Strategy for the Development of Self-Reliant Community
Economic Management of Bang Sawan Community,
Bang Swan Subdistrict, Phrasaeng District, Suratthani Province

อรุณ งาแก้ว, ชันญชิตา ทิพย์ญาณ, และ วิศาล ศรีมหาโว
Arun Ngakaew, Chanonchida Tipyan, and Wisan Srimahawaro
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
Faculty of Humanities and Social Sciences, Suratthani Rajabhat University
Corresponding Author, E-mail: arunn7976@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มีวัตถุประสงค์
1) เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่ที่เกี่ยวข้องและปัจจัยเสริมสร้างการจัดการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
และ 2) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนาการจัดการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ประชากร
เป้าหมายเป็นผู้มีส่วนได้เสียจากตัวแทนกลุ่มเศรษฐกิจชุมชนตำบลบางสวรรค์ที่สุ่มตัวอย่าง
แบบเจาะจงจำนวน 45 คน ใช้เครื่องมือการวิจัยเป็นการวิเคราะห์เอกสารควบคู่กับการสัมภาษณ์
เชิงลึก การสังเกต การสนทนากลุ่มและการวิเคราะห์ (Appreciation Influence Control: AIC)

ผลการวิจัย พบว่า 1) บริบทพื้นที่บางสวรรค์เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอพระแสง จังหวัด
สุราษฎร์ธานี ภูมิประเทศเป็นพื้นที่เชิงเขา มีฝนตกมาก ประชากรทั้งสิ้น 5,295 ครัวเรือน
การปกครองเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล มีงบประมาณบริหารในปี พ.ศ. 2566 เท่ากับ

* ได้รับความเห็นชอบ: 20 มกราคม 2567; แก้ไขบทความ: 6 มิถุนายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 7 มิถุนายน 2567

11,348,400 บาท ระบบเศรษฐกิจส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรมยางพารา ปาล์มน้ำมัน และผลไม้ กลุ่มเศรษฐกิจชุมชนเป็นกลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มเลี้ยงผึ้ง แกะสลักไม้ อาหารพื้นถิ่น สมุนไพร น้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น และกลุ่มเครื่องแกง ปัจจัยเสริมสร้างการจัดการเศรษฐกิจชุมชนนั้น ผู้นำกลุ่มจะต้องเป็นคนมุ่งมั่น น่าเชื่อถือ สื่อสารถือจรรยาบรรณวิชาชีพ โปร่งใสและเสียสละ การสนับสนุนจากภาครัฐ ผู้เข้าร่วมกลุ่มจะต้องมีความรู้ความเข้าใจถึงเป้าหมาย กฎกติกาที่ใช้ หลักการประนีประนอม การระดมทุนจะต้องเริ่มจากทรัพยากรที่มีในชุมชนที่ไม่ใช่ตัวเงินเป็นหลัก และการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ 2) ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการจัดการเศรษฐกิจชุมชน ประเภทที่ชุมชนร่วมกันทำ ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรที่เข้มแข็งและยั่งยืน ประเภทที่ชุมชนร่วมกับองค์กรบริหารส่วนตำบล ได้แก่ การจัดอบรมให้ความรู้ในหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ความรู้ความเข้าใจการประกอบอาชีพเกษตรแบบครบวงจร และการปฏิบัติการจัดการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง หลักการแนวคิดและการปฏิบัติการจัดการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง และประเภทขอการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นได้แก่ การส่งเสริมสนับสนุนการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างยั่งยืน อาชีพรองและอาชีพเสริม จัดการศึกษาดูงาน ตัวอย่างการจัดการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

คำสำคัญ: ยุทธศาสตร์; การจัดการเศรษฐกิจ; ชุมชนพึ่งตนเอง

Abstract

This is a qualitative research which processed as an action research method in order to 1) study a context of the related area and factors in promoting self-reliance community economy management and 2) study the strategies of self-reliance community economy management 45 target populations were randomly selected from stakeholders of Bangsawan's community economy groups. The instruments used in this research are related documents analysis, in-depth interview, observation, focus group discussion and appreciation Influence control (AIC).

The study shows that 1) Bangsawan subdistrict is a part of Prasang district in Surat Thani Province. It is located in a mountain terrain with lots of rain. The subdistrict has a population of 5,295 families managed by a subdistrict administrative organization with a budget of 11,348,400 bahts in a budget year of 2023. Economy system in the area is agricultural economy includes plantations of rubber tree, oil-palm and local fruits. There are community economy groups which contain Sufficiency Economy group, Apiculture group, Carving group, Local food, Herb, Cold Pressed Coconut Oil and Curry producing groups. The leader of a community who must be engrossed, reliable, honest, unambiguous and sacrificed is an important factor in community economy management. For government support, members of the group must understand targets and rules of compromise. Fundraising starts from local resources, knowledge and experiences of people in their community, not the money. 2) Strategies in developing a co-operation for community economy, for example, in an establishment of strong and sustainable farmer and farmer co-operative group. There is a co-operation between the community and a subdistrict Administrative Organization, such as knowledge management training on Sufficiency Economy and New Theory in order to understand a comprehensive farmer's career and to be able to manage self-reliance community economy. For a support from other organizations consists of a support in sustainable community tourism, major and additional occupations. There is a field trip for establishment and management of self-reliance community economy and a pilot project establishment of the 'Khok Nong Na Model' in Bangsawan subdistrict, too.

Keywords: strategies; economy management; self-reliant community

1. บทนำ

การพัฒนาชนบทแนวใหม่ ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคนและกระบวนการพัฒนาที่บูรณาการเชื่อมโยงกันทุกด้าน โดยมีเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนไทยอย่างยั่งยืนตลอดไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนจนในชนบท โดยยึดหลักสำคัญ คือ การได้ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเอง โดยตนเอง โดยเฉพาะเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง (ธัญชนก ปะวะละ, นริศรา คำสิงห์, อมร โททำ, และ ชัยธวัช ศิริบรรพพิทักษ์, 2560, น. 10) กระแสแนวความคิดเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเอง กลายเป็นกระแสทั่วไปในสังคมไทย โดยเน้นจุดสำคัญ 1) เน้นที่การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนชนบท 2) ให้ความสำคัญกับการผลิตในภาคการเกษตร 3) เน้นที่ความพอเพียงและการพยายามพึ่งตนเองเพื่อลดความเสี่ยงจากปัจจัยภายนอกต่างๆ 4) ใช้ศักยภาพทางด้านต่างๆ ของตนเองหรือที่มีอยู่ภายในชุมชนเป็นหลัก 5) เน้นที่กิจกรรมการผลิตมากกว่าการซื้อขายแลกเปลี่ยน และ 6) มีการนำความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาบูรณาการเพื่อการพัฒนากิจกรรมต่างๆ อย่างสร้างสรรค์ (อภิชัย พันธเสน, 2548) จากแนวความคิดดังกล่าวส่งผลให้รัฐบาลไทยทุกยุคสมัยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เนื่องจากเป็นฐานรากทางเศรษฐกิจ กระแสทฤษฎีเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองภายใต้ภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ ได้มีแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองที่ให้ความเชื่อมั่นว่า จะสามารถทำให้ประชาชน ดำรงชีวิตอย่างพออยู่ พอกินได้ การดำเนินกิจกรรมของเศรษฐกิจชุมชน จะเน้นในเรื่องของความร่วมมือมากกว่าการแข่งขันจึงเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เน้นความสัมพันธ์ในท้องถิ่นเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระยะยาว (Crowe, 2006) การดำเนินกิจกรรมของเศรษฐกิจชุมชน มีจุดแข็งที่เป็นปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการประสบความสำเร็จในการพัฒนา 4 ด้าน (เสรี พงศ์พิศ, 2552) คือ 1) คนในชุมชนท้องถิ่นจะมีจิตสำนึกร่วมกัน เพราะเป็นคนในชุมชนเดียวกัน มีความเป็นมาและดำรงอยู่ด้วยกัน 2) มีความเอื้ออาทรและให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันเพราะเป็นเอกลักษณ์ของสังคมในท้องถิ่นอยู่แล้ว ดังนั้นการดำเนินการใดๆ ในชุมชนจึงประสบความสำเร็จได้ง่าย 3) การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคลเป็นไปตามธรรมชาติและด้วยความสมัครใจเพราะไม่ใช่มาจากบังคับหรือสั่งการ และ 4) การบริหารจัดการง่ายกว่าเพราะเริ่มจากพื้นที่ชุมชนที่มีคนไม่มากนัก การบริหารจัดการจึงง่ายกว่าและถ้าพื้นที่หนึ่งประสบความสำเร็จ จะเกิดการกระจายหลักการและแนวคิดออกไปเป็นการจัดการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง (เบญจมาภรณ์ กันทะถ้ำ, 2560, น. 18)

เศรษฐกิจชุมชน จะเป็นการจัดการทุนของชุมชนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการพึ่งตนเอง ซึ่งแตกต่างจากธุรกิจชุมชนที่จะเน้นการจัดการเงิน เพื่อเป้าหมายให้ได้กำไรในเชิงธุรกิจเป็นสำคัญ ทำให้บางคนมีความรู้สึกว่าการใช้คำว่า ธุรกิจ จะสื่อความหมายไปถึงการลงทุนที่ต้องการผลตอบแทนเป็นกำไรสูงสุด ซึ่งกำไรอาจไม่ใช่เป้าหมายสำคัญของการประกอบกิจการของชุมชน (Raymond, 2018) และเศรษฐกิจชุมชนมีส่วนช่วยพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง คือ 1) เป็นการเปิดโอกาสให้ชาวชนบทได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และ 2) ก่อให้เกิดการจ้างงานในชุมชนเป็นฐานให้กับการพัฒนาเศรษฐกิจระดับมหภาค สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนลดปัญหาสังคมพร้อมๆ กับการสร้างประชาธิปไตย (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2560, น. 8) ผลของการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ผ่านมาทำให้โครงสร้างระบบเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงและขยายตัวไปค่อนข้างมาก แต่ในขณะเดียวกันได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่างๆ คือ 1) การขยายตัวทางเศรษฐกิจภายในประเทศ ประสบผลสำเร็จค่อนข้างดี 2) การกระจายรายได้ของประชาชนถึงแม้ว่าจะประสบผลสำเร็จที่ทำให้รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลเพิ่มขึ้น แต่รายได้และความเจริญเหล่านี้ กลับกระจุกตัวอยู่เฉพาะในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเท่านั้น และนับวันช่องว่างดังกล่าวนี้จะเพิ่มมากขึ้น 3) เสถียรภาพทางด้านเศรษฐกิจและดุลการชำระเงิน เนื่องจากการใช้จ่ายของประชาชนที่มากเกินไปจนทำให้ระดับราคาสินค้าและค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น 4) ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ เกิดการบุกรุกทรัพยากรธรรมชาติเพื่อนำมาใช้ในการผลิตที่เกินความเหมาะสม 5) ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ ซึ่งสาเหตุสำคัญมาจากการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว จนไม่สามารถควบคุมมลพิษต่างๆ ให้ลดลงมาอยู่ในระดับที่ปลอดภัยได้ และ 6) คุณภาพชีวิตของประชาชน มีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น ส่งผลทำให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่างๆ ขึ้นในสังคม (เสรี พงศ์พิศ, 2550)

การสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้ประสบความสำเร็จนั้น องค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1) การดำเนินกิจกรรมการจัดการเศรษฐกิจชุมชนต้องเริ่มต้นจากชุมชนที่มีความพร้อมและมีศักยภาพก่อน 2) ต้องมีการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชน และภาคธุรกิจต้องทำงานในลักษณะเป็นหุ้นส่วนกัน ทำให้เศรษฐกิจชุมชนมีความเข้มแข็งเชิงธุรกิจและการจัดการ 3) การทำงานต้องมีการประสานงานจากทุกฝ่าย ควรมีการกำกับในระดับนโยบายอย่างชัดเจน 4) มีการส่งเสริมเวทีประชาคมในระดับอำเภอ เป็นแกนหลักการประสานงานในทุกภาคส่วน และเพื่อเป็นการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 5) ต้องมีการระดมทรัพยากรจากภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน (ชูวิทย์ มิตรชอบ, 2553) เป้าหมายของเศรษฐกิจชุมชนที่ไม่ได้ต้องการกำไร หรือ

ผลตอบแทนสูงสุดอย่างเดียว แต่ยังมีเป้าหมายสำคัญอื่นๆ คือ การพัฒนาขีดความสามารถของคน ครอบครัว และชุมชน การสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม พื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น หากสังคมสามารถพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม จะลดลงหรือหมดไปจากชุมชนนั้น ๆ ได้ แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามหลักการสากลได้แล้ว เศรษฐกิจชุมชนจะสามารถยืนอยู่บนขาตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาคนอื่นอีกด้วย (เบญจนาภรณ์ กันทะถ้ำ, 2560, น. 22)

ต่อมาในการกำหนดทิศทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 ประเทศสามารถก้าวข้ามความท้าทายต่าง ๆ เพื่อให้ **ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว** ด้วยการ **พัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง** ตามเจตนารมณ์ของยุทธศาสตร์ชาติ โดยอาศัยหลักการและแนวคิด 4 ประการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565, น. 10-11) คือ 1) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) การสร้างความสามารถในการหาทุนสนับสนุนจากผู้ประกอบการภาคเอกชน เพื่อไปดำเนินการของชุมชน **ล้มแล้ว ลุกไว** มุ่งเน้นการพัฒนาเป็น 3 ระดับ คือ ความพร้อมรับ หรือระดับ “**อยู่รอด**” การปรับตัว หรือระดับ “**พอเพียง**” และการเปลี่ยนแปลงเพื่อพร้อมเติบโตอย่างยั่งยืน หรือระดับ “**ยั่งยืน**” 3) เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนอย่างยั่งยืนของสหประชาชาติ **ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง** และ 4) การพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพเศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว

จากการประมวลภาพรวมทั้งระดับประเทศและระดับชุมชนท้องถิ่นจากที่กล่าวมาจะเห็นได้ถึงความสำคัญของเศรษฐกิจจากฐานที่เป็นเสาหลักสู่เศรษฐกิจยั่งยืนของประเทศนั่นก็คือ การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองในระดับฐานล่างของชุมชนบ้านบางสวรรค์ ตำบลบางสวรรค์ อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้เช่นกัน โดยเฉพาะ 1) การขาดการแก้ปัญหาด้านภูมิศาสตร์ภายในชุมชนที่เกิดขึ้นตามฤดูกาลที่ส่งผลต่อวัตถุดิบต่อการผลิตสินค้าเกษตรของชุมชน 2) ผู้นำชุมชนทำความเข้าใจและให้ความรู้เกี่ยวกับการสนับสนุนของเจ้าหน้าที่ภาครัฐในด้านการผลิตสินค้าเกษตร จึงเป็นที่มาของงานวิจัยดังกล่าว

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทพื้นที่ที่เกี่ยวข้องและปัจจัยเสริมสร้างการจัดการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง
2. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การพัฒนากิจการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มีลักษณะเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมุ่งศึกษาบริบทพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยเสริมสร้างการจัดการและยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ซึ่งมีลักษณะการวิจัย ดังนี้

1. **คุณลักษณะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ** (Key Information) ผู้วิจัยได้คัดเลือกแบบเจาะจงภายใต้คุณสมบัติของการเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้อง มีส่วนร่วมและมีประสบการณ์เกี่ยวกับการดำเนินและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการจัดการเศรษฐกิจชุมชน ศึกษาโดยการวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Research) ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) การสังเกต (Observation) โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และจัดกระบวนการ AIC จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 กลุ่ม คือ ตัวแทนกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องที่ท้องถิ่น และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสนับสนุน สำหรับเศรษฐกิจชุมชน รวม 45 คน

2. **พื้นที่การวิจัย** ได้แก่ ชุมชนบ้านบางสวรรค์ ตำบลบางสวรรค์ อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3. **การตรวจสอบเครื่องมือ และการเก็บรวบรวมข้อมูล** ผู้วิจัยได้ตรวจสอบเครื่องมือโดยการตรวจสอบความตรงของข้อความ (Valid Content) และปรับแก้ให้มีความตรงข้อความตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้การตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง (Subject Matter Specialist : SMS) จำนวน 5 ท่าน และดำเนินการรวบรวมข้อมูลโดยศึกษาวิเคราะห์เอกสาร และดำเนินการจัดเวทีวิจัยในพื้นที่ชุมชนบ้านบางสวรรค์ ตำบลบางสวรรค์ อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยมีผู้ช่วยวิจัยและรวบรวมจัดระบบเอกสารข้อมูลด้วยตนเอง

4. **ดำเนินการรวบรวมข้อมูล** วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เอกสารข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกสังเกต ตรวจสอบ สนทนากลุ่ม และจากเวทีการวิจัย โดยใช้กระบวนการ AIC โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์จากความถี่และความอึดตัวของข้อมูลที่ได้รับให้ตรง สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย มีความถูกต้องเหมาะสมที่เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพที่เป็นการวิเคราะห์ องค์ความรู้ โดยใช้วิธีการเหตุผลเชิงตรรกะ (Logical

Reasoning) แสดงความเชื่อมโยงตัวแปรตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป เชิงประจักษ์มาประมวลเป็นแนวความคิดหาคำอธิบายมาเป็นข้อสรุปผลการวิจัย (สุภางค์ จันทวานิช 2547, น. 138)

4. สรุปผลการวิจัย

1. บริบทพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการเศรษฐกิจชุมชน

จากการศึกษาพบว่า บริบทพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการเศรษฐกิจชุมชน พังตนเองบ้านบางสวรรค์ เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี ในทางทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอปลายพระยา จังหวัดกระบี่ **ลักษณะภูมิประเทศ**ของตำบลบางสวรรค์ เป็นพื้นที่ราบเชิงเขาสลับกับมีภูเขาใหญ่น้อย และมีบางส่วนเป็นที่ราบลุ่ม ลำคลองสำคัญที่ไหลผ่านคือ คลองอิปัน ไหลผ่านเป็นลำคลองขนาดเล็ก ๆ และมีอ่างเก็บน้ำ จำนวน 4 แห่ง ในหมู่ที่ 4, หมู่ที่ 10 และ หมู่ที่ 12 **ลักษณะภูมิอากาศ** ได้รับอิทธิพลจากมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ที่พัดมาจากมหาสมุทรอินเดีย รวมทั้งมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดผ่านอ่าวไทยทำให้มีฝนตกมาก และเนื่องจากอยู่ทางด้านตะวันออกของใต้ จึงได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือที่พัดผ่านอ่าวไทย ทำให้มีฝนตกมากระหว่างเดือนพฤศจิกายนและธันวาคม เดือนที่มีฝนตกมากที่สุดคือเดือนพฤศจิกายน ลักษณะของดินในพื้นที่ตำบลบางสวรรค์ส่วนใหญ่เป็นดินเหนียวปนทรายและมีแหล่งน้ำค่อนข้างมาก ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่การเกษตรทำสวนยางพารา สวนปาล์ม น้ำมันและสวนผลไม้ประชากรและการเมืองปกครอง ตำบลบางสวรรค์ มี 14 หมู่บ้าน และบางหมู่บ้านติดอยู่กับพื้นที่เขตเทศบาลตำบลบางสวรรค์ คือหมู่ที่ 1, 2, 3 และ 4 ประชากร ณ ปัจจุบันมี 5,295 ครอบครัว มีประชากรทั้งหมด 14,286 คน แยกเป็นชาย 7,272 คน และหญิง 7,016 คน การปกครองและการบริหารงานเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลบางสวรรค์ มีสมาชิกที่เป็นฝ่ายการเมืองรวม 18 คน เป็นข้าราชการและพนักงานรวม 19 คน มีงบประมาณบริหารปี พ.ศ. 2566 จำนวน 11,348,400 บาท ระบบเศรษฐกิจส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรม ยางพารา ปาล์มน้ำมัน ทูเรียน มังคุด เงาะพันธุ์โรงเรียนและลองกอง รองลงมาเป็นการประมง ปศุสัตว์ การบริการและการท่องเที่ยวมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มพัฒนาสตรี กลุ่มเศรษฐกิจชุมชน เลี้ยงผึ้งโพรง ชมรมผู้สูงอายุ อาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และแรงงานส่วนใหญ่เป็นด้านเกษตรกรรมทำสวนยางพารา ปาล์มน้ำมัน สวนผลไม้และการรับจ้างทั่วไป ระบบบริการพื้นฐาน การคมนาคมในเขตพื้นที่ตำบลบางสวรรค์ มีถนนทางหลวงหมายเลข 4409 สายสุราษฎร์ธานี-กระบี่ และถนนทางหลวงหมายเลข 44

เข้าเทิร์นชีบอร์ด ขนอม-กระบี่ ไฟฟ้า ปัจจุบันมีไฟฟ้าใช้เกือบทุกครัวเรือนสภาพทางสังคม มีโรงเรียนประถมศึกษา 7 แห่ง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง คือ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหน้าเขา ตั้งอยู่หมู่ที่ 12 หน่วยงานสาธารณสุข มีสถานอนามัยประจำตำบล 2 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านเกาะน้อยและโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบางสวรรค์ สภาพปัญหาที่เจอคือ 1) บริบทภูมิศาสตร์ส่งผลการทำการเกษตร 2) สภาพปัญหาการระบาดของโรค 3) ปัญหาอาชญากรรม 4) ปัญหาโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ต่อภาคการเกษตร

หน่วยงานที่รับผิดชอบองค์การบริหารส่วนตำบลบางสวรรค์ร่วมกับอำเภอพระแสงและสถานีตำรวจภูธรบางสวรรค์พื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลบางสวรรค์มีเหตุอาชญากรรมเกิดขึ้นหลายครั้ง เป็นการลักขโมยทรัพย์สินประชาชนวิธีการแก้ปัญหาที่สามารถดำเนินการได้ตามอำนาจหน้าที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ การทำเครื่องจักสานใช้ การทำปุ๋ยหมักชีวภาพสำหรับใช้ในครัวเรือนและการนวดแผนไทย (หมู่ที่ 2 บ้านไต้โดน) ส่วนใหญ่ร้อยละ 90 พูดภาษาใต้ มี OTOP สินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก น้ำผึ้งโพรง และด้านทรัพยากรธรรมชาติมีแหล่งน้ำธรรมชาติจำนวน 6 คลอง นอกนั้นเป็นพื้นที่ภูเขาและป่าไม้ เป็นป่าสงวนในพื้นที่ 4 หมู่บ้านทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สำหรับการเกษตรสวนยางพารา ปาล์มน้ำมันไม้ผลไม้ยืนต้นที่อยู่อาศัยร้านค้าสถานประกอบการและมีพื้นที่อีกจำนวนมากที่เป็นพื้นที่สาธารณะทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ได้แก่ดินน้ำต้นไม้และสภาพอากาศมีมลพิษเนื่องจากโรงงานปล่อยควันพิษปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำลำคลองไม่สามารถที่จะนำน้ำจากใต้ดินมาใช้ในการอุปโภค-บริโภคได้ต้องอาศัยน้ำฝนและแหล่งน้ำดิบจากแหล่งอื่นในการอุปโภค-บริโภคและวิสัยทัศน์การพัฒนาปี พ.ศ. 2566 ขององค์การบริหารส่วนตำบลบางสวรรค์ “บางสวรรค์ สังคมน่าอยู่ เคียงคู่คุณธรรม นำประชา พัฒนาแบบยั่งยืน”

2. ปัจจัยเสริมสร้างการจัดการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง

จากการศึกษา พบว่า มีกลุ่มเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มเลี้ยงผึ้ง กลุ่มแกะสลักไม้ กลุ่มอาหารพื้นถิ่นสมุนไพร กลุ่มน้ำมันมะพร้าวสกัดเย็นและกลุ่มเครื่องแกง ปัจจัยเสริมสร้างที่สำคัญด้านความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องที่สำคัญได้แก่ ตัวผู้นำกลุ่มต้องเป็นบุคคลที่มุ่งมั่น มีความน่าเชื่อถือ เสียสละต่อการดำเนินกิจกรรมกลุ่ม และการสนับสนุนจากภาครัฐ ด้านการเตรียมคนเข้าร่วมคือ การสร้างความรู้ความเข้าใจถึงเป้าหมายของการจัดการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง ด้านการสร้างกติการ่วมคือ สร้างการเรียนรู้ การประชาสัมพันธ์ เผยแพร่และการประนีประนอม คือ การใช้กฎกติกาอย่างพี่น้องร่วมชุมชน ด้านการระดมทุนและ

ทรัพยากรควรเริ่มจากทรัพยากรร่วมที่ได้รับการถ่ายทอดที่มีในชุมชน ด้านการควบคุมคุณภาพสินค้าและบริการความเชื่อถือตัวบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ต่อจรรยาวิชาชีพนั้นสำคัญที่สุด และด้านการแบ่งผลกำไรที่สำคัญคือ การแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ และทรัพยากรที่มีในพื้นที่ด้วยหลักการซื่อสัตย์ จริงใจ และความโปร่งใสของผู้นำและคณะกรรมการเป็นสำคัญ

3. ยุทธศาสตร์การจัดการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองชุมชนบางสวรรค์ อำเภอพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยเวทีกระบวนการรับฟัง AIC สรุปมาเป็นแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ได้ดังนี้ 1) โครงการประเภทที่ชุมชนร่วมกันทำได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์ การเกษตรที่เข้มแข็งและยั่งยืน 2) โครงการประเภทชุมชนร่วมกับองค์กรบริหารส่วนตำบล ได้แก่ จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ การประกอบอาชีพและหลักการแนวคิดปฏิบัติการการจัดการเศรษฐกิจชุมชน และ 3) ประเภทการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ได้แก่ การส่งเสริมการสนับสนุน การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนแบบยั่งยืน และการส่งเสริมอาชีพรองและอาชีพเสริม หน่วยงานภาครัฐควรให้การสนับสนุนในการหาตลาด หรือมาให้อบรมเกี่ยวกับการผลิตสินค้าที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านและสร้างเอกลักษณ์ให้กับตัวสินค้า มีการตั้งกลุ่มให้เป็นกลุ่มที่เข้มแข็ง ฝึกให้ชาวบ้านมีการบริหารจัดการภายในกลุ่ม มีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น อวนน้ำผุด, น้ำตกคงโยน, คลองน้ำใส สินค้าชุมชนที่ขึ้นชื่อ คือ การเลี้ยงผึ้งโพรง, การทำเครื่องแกว, อาหารจากวัตถุดิบสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชน

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. บริบทพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับการจัดการเศรษฐกิจชุมชน ด้วยที่บ้านบางสวรรค์ตั้งอยู่ในพื้นที่อำเภอพระแสง ซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีพื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขาบางส่วนเป็นที่ราบสลับกันไป มีลำคลองสำคัญไหลผ่าน ภูมิอากาศร้อนชื้นและฝนตกมากเหมาะกับการทำการเกษตรที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ เช่น ยางพารา ปาล์มน้ำมัน และสวนผลไม้ประสบปัญหาจากความไม่แน่นอนของสภาพการณ์ทางธรรมชาติและการตลาด จึงต้องมีอาชีพรองและอาชีพเสริมเป็นตัวเพิ่มพูนรายได้ โดยการจัดตั้งกลุ่มและการจัดการเศรษฐกิจชุมชนซึ่งสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกับผลการวิจัยของ ภาณุเดช เพียรความสุข (2549) ศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากอาชีพเสริมของชาวบ้าน ตำบลนาแก อำเภอดำเคียน-แก้ว จังหวัดยโสธร มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบ อาชีพเสริมของชาวบ้าน เพื่อหาแนวทางการแก้ปัญหาจากภูมิปัญญาไทย เพื่อศึกษาวิธีการจัดการในเชิงการผลิตและการตลาด

ของชาวบ้านผลการวิจัยพบว่ารายได้หลักของชาวบ้านคือ การทำเกษตรกรรม เช่น การปลูกข้าว เลี้ยงสัตว์ ทำไร่ ทำสวน และการทำนาเกลือ เป็นต้น มีการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่ ค่าครองชีพในตำบลค่อนข้างต่ำ ส่วนปัญหาที่พบในเรื่องของการจัดการเกี่ยวกับเศรษฐกิจจาก ภูมิปัญญาชาวบ้าน คือด้านการตลาดและการจัดการที่ดี

2. ปัจจัยเสริมสร้างการจัดการเศรษฐกิจชุมชนโดยที่ชุมชนบ้านบางสวรรค์ มีกลุ่ม เศรษฐกิจสำคัญอยู่หลายกลุ่ม เช่น กลุ่มเศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มเลี้ยงผึ้ง กลุ่มแกะสลักไม้ กลุ่มอาหารพื้นถิ่นสมุนไพร กลุ่มน้ำมันมะพร้าวสกัดเย็น และกลุ่มเครื่องแกง ที่สืบทอดมาจาก บรรพบุรุษ แต่การดำเนินกิจกรรมยังประสบปัญหาอยู่หลายด้าน โดยที่จะต้องมีการปัจจัยเสริมสร้าง ที่สำคัญในการจัดการ ด้านความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องจะต้องมีตัวผู้นำกลุ่มที่มุ่งมั่น มีความน่าเชื่อถือ เสียสละ และการสนับสนุนจากภาครัฐ การจัดการเตรียมคนต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจถึงเป้าหมายปลายทางของการจัดการเศรษฐกิจชุมชน การสร้างกติการ่วม และการ หลักประนีประนอมในการบังคับใช้ การระดมทุนและทรัพยากรต้องเริ่มจากการระดมทรัพยากร ที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่มีใช้ทรัพยากรตัวเงิน ด้านการควบคุมคุณภาพสินค้าและบริการนั้น การได้รับความ เชื่อถือตัวบุคคล ความซื่อสัตย์สุจริตต่อจรรยาวิชาชีพนั้นสำคัญที่สุด และด้านการแบ่ง ผลกำไรนั้นเป็นการแบ่งปันความรู้และประสบการณ์ภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่ง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ แคทลียา บาลไธสง และ นีออน พิณประดิษฐ์ (2554) ได้ศึกษา “ความเข้าใจ การศึกษาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนโยบายประชานิยมของผู้นำชุมชน และ ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการศึกษาพบว่า 1) ผู้นำชุมชนมีค่าความเฉลี่ยความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 91.6) และค่าความเฉลี่ยความเข้าใจถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 39.47) ส่วนค่าคะแนนความเฉลี่ยความเข้าใจนโยบายประชานิยมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 54.41) และค่าคะแนนความเฉลี่ยความเข้าใจถึงนโยบายนิมมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 22.33) 2) ผู้นำชุมชนส่วนใหญ่มีความเข้าใจ และการเข้าถึงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หลัง การเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการเชิงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพิ่มขึ้นจากเดิมที่ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการจัดการเศรษฐกิจชุมชนต่าง ๆ ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01 และอัจฉรา มลิวงศ์ และ ขจรศักดิ์ วงศ์วิราช (2554) ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ สมุนไพร มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยบ้านแม่ทะ อำเภอมะเทะ จังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อศึกษาศักยภาพของกลุ่มในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

และเพื่อศึกษาแนวทาง และพัฒนาผลิตภัณฑ์เข้าสู่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยบ้านแม่ทะสู่กระบวนการรับรองตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ พบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยบ้านแม่ทะ มีความร่วมมือร่วมใจในการดำเนินงาน มีความเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม รวมทั้งมีความมุ่งมั่นตั้งใจในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ภายใต้การสร้างการเรียนรู้แนวทางการนำผลิตภัณฑ์ชุมชนเข้าสู่การรับรองมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ชุมชน ส่วนแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์พบว่า ต้องให้สมาชิกกลุ่มมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อเข้าสู่การรับรองมาตรฐาน ผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยได้รับคำแนะนำจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดลำปาง และให้เป็นหน่วยงานหนุนเสริม ผลักดันและสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ดังนั้น แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ คือ การสร้างองค์ความรู้ให้แก่สมาชิกและให้สมาชิกในกลุ่มเลือกผลิตภัณฑ์ที่มีความเหมาะสมที่สุดเพื่อพัฒนาไปสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยมีสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดลำปางเป็นหน่วยหนุนเสริม

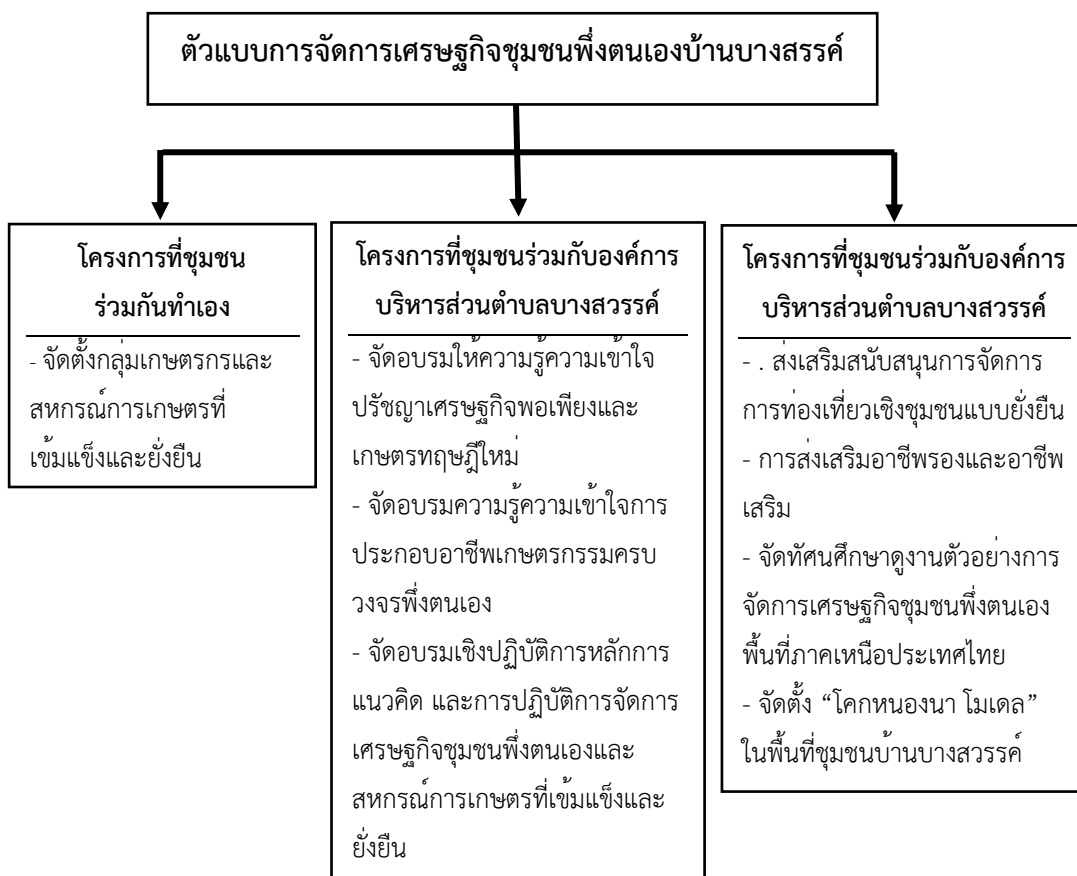
3. ยุทธศาสตร์การจัดการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองบ้านบางสวรรค์โดยกระบวนการ AIC ออกมาเป็นแผนปฏิบัติการ (Action Plan) โครงการที่ชุมชนร่วมกันทำเป็นการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรและสหกรณ์การเกษตรที่เข้มแข็งยั่งยืน โครงการประเพณีชุมชนร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นการอบรมให้ความรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ การประกอบอาชีพรองอาชีพเสริมเป็นกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน และประเพณีที่จะต้องของการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนแบบยั่งยืน บนฐานของทรัพยากรชุมชน สอดคล้องใกล้เคียงกับผลการวิจัยของ Jackson (2004) ศึกษานวัตกรรมชุมชนผ่านความเป็นผู้ประกอบการ กรณีศึกษาการทำข้อตกลงในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของชาวแคนาดา ผลการศึกษาพบว่า ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของชาวแคนาดานั้น ผู้ประกอบการได้เข้ามามีบทบาท ในด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ซึ่งพลังความร่วมมือของสังคม ผู้ประกอบการ และการทำงานร่วมกันเพื่อสร้างนวัตกรรม ที่เป็นนวัตกรรมของชุมชนที่มุ่งให้ความสำคัญกับการได้มาซึ่งความสำเร็จในผลการปฏิบัติงานขององค์กรในชุมชน นำมาซึ่งความสำเร็จในการปฏิบัติการกิจของคนในชุมชนที่ดีขึ้น และส่งผลกระทบต่อสังคมและเศรษฐกิจในชุมชน การทำข้อตกลงของผู้ประกอบการกับชุมชนเป็นการสนับสนุนการเกิดนวัตกรรมจากชุมชนที่สามารถบรรลุถึงผลสำเร็จได้โดยการใช้กลยุทธ์การจัดการความรู้ โดยที่องค์กรในชุมชนต้องมีความสนใจในด้านความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการผลิตด้วยตนเอง ประสพการณ์จากการ

ใช้โปรแกรมความช่วยเหลือทางเทคนิคเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนนั้น ได้ข้อเสนอแนะแก่ผู้ประกอบการวิชาชีพไม่เพียงแต่มุ่งสนใจเฉพาะในด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาชุมชนเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงการไม่แสวงหาผลกำไรอีกด้วย นอกจากนี้ควรมีการเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันและกัน ระหว่างชุมชนกับผู้ประกอบการในการเผยแพร่ความรู้ และการทำข้อตกลงร่วมกันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อธิภาวุฒิ พลฉัตรวงศ์ (2564) ผลการวิจัย การทำโครงการ โคก หนอง นา โมเดล เกี่ยวข้องกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำไปสู่การเกิดการกินอยู่ที่ดีขึ้น หรืออยู่ได้อย่างยั่งยืน ดังนี้ การทำโครงการ โคก หนอง นำม่งเน้นให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางการพัฒนามีการพัฒนาตนเอง และการพัฒนาอาชีพตามหลักปรัชญาพอเพียง เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเอง ได้ และเป็นต้นแบบสำหรับขยายผลองค์ความรู้ให้กับเกษตรกรรายอื่นๆ โคก หนองนา โมเดล ใช้แนวทางการทำเกษตรอินทรีย์และการสร้างชีวิตที่ยั่งยืน โดยนำหลักกิจกรรมธรรมชาติ การเลี้ยงดิน ให้ดินเลี้ยงพืช การจัดเก็บกักน้ำให้กระจายทั่วพื้นที่ โดยไม่หวังพึ่งระบบชลประทาน เป็นการบริหารจัดการ ดิน น้ำป่า พื้นฟูระบบนิเวศให้กลับมาสมดุลต่อระบบการผลิตภาคเกษตร พัฒนาชุมชนสู่การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยนั้นทำให้ได้แนวทางที่เป็นตัวแบบ (Model) ของการจัดการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของหุ้นส่วนการพัฒนา (Stakeholder) เป็นลำดับขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นสร้างความรู้ (Appreciation) ขั้นร่วมคิดเพื่อสร้างอนาคต (Influence) และขั้นแสวงหาผู้รับผิดชอบมาเป็นแผนปฏิบัติการ (Action Plan) ที่จัดแยกประเภทงานโครงการที่ชุมชนร่วมกันทำเอง ชุมชนร่วมกับองค์กรบริหารส่วนตำบล และงานโครงการได้ขอการสนับสนุนจากองค์กรหรือหน่วยงานอื่น แสดงได้จาก ภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ตัวแบบการจัดการเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเองบ้านบางสวรรค์

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 กลุ่มเศรษฐกิจย่อย ๆ ในชุมชนซึ่งมีหลายกลุ่ม ควรศึกษาทบทวนรูปแบบสรูปบทเรียนค้นหาจุดแข็ง อันเป็นศักยภาพของชุมชนและจุดอ่อนอันเป็นปัญหาและอุปสรรคของการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบพึ่งตนเองได้ โดยเฉพาะด้านการจัดการที่มีสามารถพัฒนาต่อยอดเป็นวิสาหกิจของชุมชนพึ่งตนเองอย่างยั่งยืนได้

1.2 ชาวชุมชนบ้านบางสวรรค์ มีการศึกษาทบทวนรวบรวมข้อมูลอันเป็นศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงชุมชน ผลักดันสู่การพัฒนาเชิงนโยบายเป็นทางเลือกด้านการอาชีพหนึ่งของชุมชน ที่สอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนของนโยบายระดับชาติได้

1.3 ภาครัฐที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ ควรสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนเพื่อความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง อาจใช้การประเมินและพัฒนาโดยใช้กระบวนการ “PDCA” คือ คิดวางแผน นำสู่การปฏิบัติจริง ตรวจสอบผลการดำเนินงาน และการปรับแก้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรขยายกลุ่มพื้นที่ศึกษาวิจัยให้กว้างขึ้นจากชุมชนในระดับอำเภอและระดับจังหวัด เพื่อสรุปผลการศึกษาในระดับจังหวัดต่อยอดไประดับภูมิภาคประเทศได้

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบของการจัดการเศรษฐกิจชุมชนกับธุรกิจเอกชนโดยทั่วไป ตั้งแต่การเริ่มดำเนินการหรือประกอบการ บังคับหรือองค์ประกอบ กระบวนการดำเนินงานและการประเมินผลสรุป เป็นข้อมูลองค์ความรู้ ส่งเสริมและพัฒนาเชิงนโยบายให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาฐานความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- แคทลียา บาลไรสง, และ นีออน พินประดิษฐ์. (2554). *ความเข้าใจการศึกษาปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงและนโยบายประชานิยมของผู้นำชุมชนและผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ชูวิทย์ มิตรชอบ. (2553). *เศรษฐกิจสร้างสรรค์: แนวคิดใหม่ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยในทศวรรษหน้า. เศรษฐศาสตร์สู่ไทยธรรมมาธิราช*, 5(1), 81-114.
- ธัญชนก ปะวะละ, นริศรา คำสิงห์, อมร โททำ, และ ชัยวัช ศิริบรรพพิทักษ์ (2560). *การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนกับสิ่งแวดล้อม ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของตำบลกำแพง อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม* (รายงานวิจัย). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

เบญจมาภรณ์ กันทะถ้ำ. (2560). *การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนห้วยกานเบเกอร์ ตำบลบ้านโฮ้ง อำเภอบ้านโฮ้ง จังหวัดลำพูน* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.

ภาณุเดช เพียรความสุข. (2549). *การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจากอาชีพเสริมของชาวบ้านอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, อุบลราชธานี.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. (2560). *การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออก เฉียงเหนือ* (รายงานวิจัย). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, นครราชสีมา.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ.2566-2570*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.

สุภาวค์ จันทวานิช. (2547). *การประเมินความต้องการของเด็กแห่งชาติ: กรณีศึกษาเด็กพม่าในจังหวัดระนอง*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสรี พงศ์พิศ. (2550). *วิถีคิด วิิธีทำ แผนชีวิตเศรษฐกิจชุมชน*. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

เสรี พงศ์พิศ. (2552). *คู่มือการทำวิสาหกิจชุมชน*. กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์.

อัจฉรา มลิวงศ์, และ ขจรศักดิ์ วงศ์วิราช. (2554). *การพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนวดแผนไทยบ้านแม่ทะอำเภอมะหะจังหวัดลำปาง* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, ลำปาง.

อัษฎาวุฒิ พงศ์วรวิทย์. (2564). *การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์สู่ “โคก หนองนา โมเดล”* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพฯ.

อภิชัย พันธเสน. (2548). *การจัดการธุรกิจชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย.

Crowe, J. A. (2006). Community Economic Development Strategies in Rural Washington: Toward a Synthesis of Natural and Social Capital. *Rural Sociology*, 71(4), 573-596.

Jackson, E. T. (2004). Community Innovation Through Entrepreneurship: Grantmaking in Canadian Community Economic Development. *Journal of the Community Development Society*, 35(1), 65-81.

Raymond, L. C. (2018). The entrepreneurial community approach to community development. *Economic Development Review*, 14(2), 16-20.

การดำรงอยู่ของแพทย์ประจำตำบลกับการบริหารจัดการ
ด้านสาธารณสุขเชิงรุก ในเขตพื้นที่อำเภอแม่แตง
จังหวัดเชียงใหม่ *

Existence of Subdistrict Physicians and Proactive Public Health
Management in the Area of Mae Taeng District,
Chiang Mai Province

วิจฉลา บุญมาก และ ธรรมพร ตันตรา

Watchala Boonmak and Thammaporn Tantra

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

School of Administrative Studies, Maejo University

Corresponding Author, E-mail: mju6405405024@mju.ac.th

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้ศึกษาเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของแพทย์ประจำตำบลกับการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขเชิงรุก ในเขตพื้นที่อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาสภาพการดำรงอยู่ การทำงาน การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขชุมชนของแพทย์ประจำตำบล และเพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนการทำงานการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขชุมชนของแพทย์ประจำตำบล

ผลการศึกษา พบว่า ด้านการดำรงอยู่ของแพทย์ประจำตำบลมีการดำรงอยู่ผ่านการรับรู้และความเข้าใจของผู้นำชุมชน หน่วยงาน องค์กรประชาชน และการแสดงออกเชิงพฤติกรรมที่มีต่อสังคมของแพทย์ประจำตำบล รวมถึงการทำงานตามบทบาทอำนาจหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล มีผลงานในเชิงประจักษ์ภายใต้การมีแรงจูงใจในการทำงาน เพราะมีความพอใจในงานและความเป็นแพทย์ประจำตำบลด้วยที่แพทย์ประจำตำบลมีการทุ่มเทแรงกาย

* ได้รับความ: 27 กันยายน 2566; แก้ไขบทความ: 21 มีนาคม 2567; ตอปรับตีพิมพ์: 26 มีนาคม 2567

แรงใจแรงพลังความคิดทำงานอย่างเต็มศักยภาพ ผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนการทำงาน การบริหารจัดการและการพัฒนา ประกอบด้วย ปัจจัยทางด้านความมีอุดมการณ์ในการทำงาน การมีอุดมการณ์ในการเป็นแพทย์ประจำตำบล และรักถิ่นฐานบ้านเกิด ปัจจัยทางด้านการมีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ทางด้านวิชาการ การบริหารจัดการ การพัฒนา และการปฏิบัติงาน ปัจจัยทางด้านการได้รับโอกาสในการทำงานอย่างเต็มศักยภาพ เพราะเป็นความต้องการสูงสุดของบุคคล ร่วมกับการได้รับการยอมรับจากประชาชน การได้รับการยกย่องชมเชยจากคนในสังคม ซึ่งนำมาซึ่งการยอมรับนับถือในวงสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยเสริมแรงทางบวกให้กับแพทย์ประจำตำบลด้านการสร้างแรงจูงใจในการทำงานเพราะแพทย์ประจำตำบลมีความพึงพอใจต่องานและความเป็นแพทย์ประจำตำบล ตลอดจนการมีปัจจัยทางด้านความมีฐานความมั่นคงของครอบครัวมาสนับสนุนจึงทำให้การทำงานของแพทย์ประจำตำบลมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพมากขึ้น

คำสำคัญ: แพทย์ประจำตำบล; การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขเชิงรุก; การดำรงอยู่

Abstract

This research study on the existence of subdistrict physicians and proactive public health management in Mae Taeng district, Chiang Mai province had the objectives of 1) to investigate the existence, work, and community health management of subdistrict physicians, and 2) to examine the factors supporting the work of community health management of subdistrict physicians.

The results of research on existence of subdistrict physicians found that subdistrict physicians existed through awareness and understanding of community leaders, agencies, and people's organizations. Furthermore, they known subdistrict physicians by social behavioral expressions, and working according to the role, authority, efficiency and effectiveness have empirical performance under the motivation to work. Because of the satisfaction in the work and being a subdistrict physicians as well, the subdistrict physicians had dedicated their physical and

mental energy to work at their full potential. Research results on factors that support work management and development consisted of 1) the factors of ideology in working, ideology of being a subdistrict physicians, and love the hometown, 2) the factors of knowledge, ability, and academic experience to development and operation management, 3) the factors in obtaining the opportunity to work at full potential because it is the highest need of a person and with being accepted by the people, being praised by people in society, and lead stop restige in society which were a positive reinforcing factor for subdistrict physicians in terms of creating motivation in working. Besides, the subdistrict physicians were satisfied with their work and being a subdistrict physicians, 4) the factor in the stability of the family came to support, thus making the work of subdistrict physicians more efficient and effective.

Keywords: subdistrict physician; existence; proactive public health

1. บทนำ

แพทย์ประจำตำบลเป็นตำแหน่งหนึ่งที่อยู่ในภาคส่วนของผู้นำท้องถิ่นเช่นเดียวกับตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน โดยแพทย์ประจำตำบลเป็นตำแหน่งที่มีอยู่ในสังคมไทยมายาวนานควบคู่กับตำแหน่งผู้นำท้องถิ่นที่ในท้องถิ่นทำงานร่วมกันมาโดยตลอด และในอดีตตำแหน่งหรือบุคคลที่มีตำแหน่งแพทย์ประจำตำบลจะมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ประชาชนสังคมชุมชนท้องถิ่นจะเน้นความสำคัญและให้ความเคารพนับถือยกย่องเชิดชูว่าเป็นหมอประจำหมู่บ้านที่ให้การรักษาพยาบาลจิตตปัญญาให้กับผู้ป่วยในหมู่บ้านและตำบลคนเป็นแพทย์ประจำตำบลเมื่อได้รับเลือกตั้งเข้ารับการอบรมเป็นผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ด้านการดูแลรักษาผู้ป่วยมาก่อน แต่ในปัจจุบันการคัดเลือกและแต่งตั้งบุคคลเข้ามาเป็นแพทย์ประจำตำบลมีความชัดเจนโดยระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวกับการจัดระเบียบการปกครองตำบลการบริหารราชการตำบลโดยมีพนักงานปกครองตำบล ประกอบด้วยกำนันแพทย์ประจำตำบลและสารวัตรกำนัน โดยแพทย์ประจำตำบลต้องให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านประชุมร่วมกันและเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติถูกต้องครบถ้วนตามระเบียบ โดยต้องเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยมีความรู้ในวิชาแพทย์

แผนปัจจุบันหรือแผนโบราณตลอดจนเป็นผู้ที่มีถิ่นที่อยู่ในตำบลนั้น เว้นแต่ผู้ที่เป็นแพทย์ประจำตำบลใกล้เคียงและสามารถทำงานร่วมกันทั้งสองตำบลและต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้ว่าราชการจังหวัด เมื่อเลือกผู้มีคุณสมบัติแล้วจึงเสนอชื่อและให้ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งให้เป็นแพทย์ประจำตำบล (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2555, น. 11)

แพทย์ประจำตำบลในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีการดำรงตำแหน่งครบทุกตำบล ประกอบด้วยแพทย์ประจำตำบลที่เป็นผู้ชายและผู้หญิงร่วม (คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ, 2551). ทำงานตามบทบาทหน้าที่ตามระเบียบกฎหมายและบทบาทหน้าที่ทางด้านสังคมในฐานะผู้นำชุมชนร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มองค์กรชุมชนต่าง ๆ หน่วยงานองค์กรภาครัฐ และประชาชนมาโดยตลอด ทั้งทางด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย การรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน การทำงานทางด้านการร่วมคิดร่วมวางแผน การดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ การจัดการดูแลควบคุมติดตามเกี่ยวกับโรคระบาดและโรคติดต่อต่าง ๆ ภายในชุมชน การบริหารจัดการด้านสาธารณสุข และการบริหารจัดการและการพัฒนาหมู่บ้านตำบลในด้านต่าง ๆ แต่เนื่องจากทั้งประชาชนสมาชิกในสังคมชุมชน รวมถึงตัวบุคคลที่เป็นแพทย์ประจำตำบลบางคนไม่มีความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของความเป็นแพทย์ประจำตำบลอย่างลึกซึ้ง จึงทำให้เกิดคำถามจากประชาชนและคนในสังคมในหลายภาคส่วนต่อการทำงานตามบทบาทหน้าที่ที่แท้จริงของแพทย์ประจำตำบลถึงหน้าที่และความรับผิดชอบ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำรงอยู่ การทำงาน การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขชุมชนของแพทย์ประจำตำบลในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนการทำงาน การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขชุมชนของแพทย์ประจำตำบลในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 91 คน 2) การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) จำนวน 1 ครั้ง และ 3) การสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม จากการเข้าร่วมประชุมร่วมกับผู้นำท้องถิ่นท้องที่ ผู้นำหน่วยงานองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน และทูตวิสามัญ ได้แก่ การศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่ได้จากเอกสารงานวิชาการ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง เอกสารทางราชการ บทความต่าง ๆ แล้วนำเสนอหามาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาความ (Descriptive)

4. สรุปผลการวิจัย

1. การดำรงอยู่ของแพทย์ประจำตำบล

จากผลของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของแพทย์ประจำตำบล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ที่ประกอบด้วย ผลการวิจัยทางด้านการแสดงออกในเชิงพฤติกรรมของแพทย์ประจำตำบล พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากแบบสัมภาษณ์และเวทีสนทนากลุ่มย่อยได้ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันว่า แพทย์ประจำตำบลในอำเภอแม่แตง ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการแสดงออกทางต่าง ๆ มีความเหมาะสมทั้งการแสดงกิริยามารยาทการแต่งกาย การสนทนา การคิดการทำงาน และการแสดงออกทางสังคมทั้งแพทย์ประจำตำบลที่เป็นผู้ชายและผู้หญิง สร้างความประทับใจให้กับผู้นำในทุกภาคส่วนและประชาชนที่ได้รับรู้และมีความเข้าใจต่อบทบาทหน้าที่ของแพทย์ประจำตำบลส่วนใหญ่มีความพึงพอใจ ส่วนการทำงานตามบทบาทหน้าที่ตามระเบียบกฎหมายที่เป็นฝ่ายสนับสนุนให้ความช่วยเหลือกำนันผู้ใหญ่บ้านในส่วนองงานด้านความมั่นคง การรักษาความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นกับชุมชนแพทย์ประจำตำบลสามารถทำหน้าที่ได้เป็นอย่างดี ร่วมกับการทำงานสนับสนุนผู้นำในภาคส่วนอื่น ๆ ตามการร้องขอความร่วมมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับการทำงานด้านสาธารณสุขเชิงรุกนั้น ถึงแม้แพทย์ประจำตำบลจะไม่มีส่วนงานหลักที่ต้องรับผิดชอบดูแลและมีบทบาทอำนาจหน้าที่ในเชิงบริหารจัดการ แต่แพทย์ประจำตำบลได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน และร่วมปฏิบัติงานกับภาคส่วนอื่น ๆ ที่มีบทบาทหน้าที่ด้านสาธารณสุขโดยตรงเช่นสาธารณสุขอำเภอ โรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านและตำบล รวมถึงหน่วยงาน

องค์กรอื่น ๆ จนสามารถสร้างผลงานที่โดดเด่นในระหว่างกาเกิดโรคระบาดโควิด 19 โดยการทำงานเชิงรุกในรูปแบบของการบูรณาการของหลายภาคส่วนด้วยความเข้มแข็งประสบผลสำเร็จเป็นที่น่าพึงพอใจต่อทุกภาคส่วนในสังคมชุมชน นอกจากนี้ยังสามารถทำงานด้านการบริหารจัดการด้านสุขภาพ ทั้งทางกาย ใจ และจิตปัญญา ตลอดจนการทำงานด้านการสร้างอาหารปลอดภัยเพื่อคนในชุมชน

การดำรงอยู่ทางด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ผลการศึกษาวิจัยพบว่า แพทย์ประจำตำบลในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ยังไม่มีการสร้างเครือข่ายอย่างเป็นทางการทั้งในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด ไม่มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในรูปแบบการจัดตั้งชมรม สมาคม และสมาพันธ์ ใด ๆ ในทุกระดับ รวมถึงไม่มีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับกลุ่มองค์กรชุมชน หน่วยงาน องค์กรภายนอก แต่อย่างใด จะมีก็แต่การเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายอื่น ในฐานะผู้นำท้องที่และสมาชิกอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรือตำบล ผลของการที่กลุ่มแพทย์ประจำตำบลไม่สามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่มก้อนหรือจัดทำเป็นเครือข่ายจึงทำให้การสร้างพลังความเข้มแข็งได้ไม่เต็มที่ทำงานได้ไม่เต็มศักยภาพ ดังนั้นการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับกลุ่มแพทย์ประจำตำบลสามารถเกิดขึ้นได้ด้วยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือภายในกลุ่มและนอกกลุ่ม

สำหรับศักยภาพในการทำงานของแพทย์ประจำตำบลในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากหลายภาคส่วนมีความคิดเห็นที่ตรงกันว่า แพทย์ประจำตำบลของอำเภอแม่แตงในรุ่นปัจจุบันนั้นส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มีศักยภาพหลาย ๆ ด้านเพราะเป็นคนรุ่นใหม่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะประสบการณ์หลาย ๆ ด้าน ทั้งความรู้ทางด้านวิชาการ ปฏิบัติการ เทคโนโลยีสารสนเทศ และยังสามารถดึงศักยภาพของตนเองมาประยุกต์ใช้กับการทำงานตามบทบาทหน้าที่ของแพทย์ประจำตำบลทั้งงานเชิงการสนับสนุนและการลงมือปฏิบัติงานทางด้านสังคมชุมชนที่เป็นกิจกรรมโครงการต่าง ๆ รวมถึงการทำงานด้านการพัฒนาร่วมกับผู้นำหมู่บ้าน กำนัน ผู้บริหาร และสมาชิกสภาเทศบาล และการทำงานร่วมกับกลุ่มองค์กรชุมชนรูปแบบต่าง ๆ ภายในชุมชน ผลของการมีศักยภาพและการทำงานอย่างเต็มศักยภาพทำให้แพทย์ประจำตำบลบางคนได้รับการยอมรับจากสังคมชุมชน หน่วยงานองค์กร บางคนได้รับรางวัลเป็นบุคคลต้นแบบ บุคคลตัวอย่าง ส่วนภาพรวมของแพทย์ประจำตำบลก็สามารถทำงานทุกด้านอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลและเป็นที่ยอมรับ

2. ปัจจัยสนับสนุนการทำงาน การบริหารจัดการด้านสาธารณสุขของแพทย์ประจำตำบล ในตำบลแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ผลของการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนการทำงาน การบริหารจัดการสาธารณสุขเชิงรุกของแพทย์ประจำตำบลในอำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ที่การศึกษาพบว่าปัจจัยประกอบด้วยปัจจัยทางด้านความรู้ ด้านความสามารถ และด้านทักษะประสิทธิภาพการทำงานของแพทย์ประจำตำบลแต่ละคนก็เป็นปัจจัยสนับสนุนและส่งเสริมการทำงานในด้านต่าง ๆ รวมถึงการบริหารจัดการสาธารณสุขของชุมชน การทำงานทางด้านสังคม ตลอดจนการมีพฤติกรรมที่แสดงออกต่อสังคม โดยภาพรวมได้อย่างเหมาะสม และจากผลการศึกษาพบว่าแพทย์ประจำตำบลในอำเภอแม่แตง ส่วนใหญ่ล้วนเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะประสิทธิภาพด้านการทำงานที่ค่อนข้างหลากหลายและสามารถนำมาประกอบใช้กับการทำงานในฐานะแพทย์ประจำตำบลเพื่อการพัฒนาสังคม พัฒนาสาธารณสุขและการพัฒนาอื่น ๆ ร่วมกับผู้นำชุมชนในภาคส่วนอื่นที่มีความเกี่ยวข้องได้อย่างน่าพอใจ องค์ความรู้ความสามารถ ทักษะประสิทธิภาพของแพทย์ประจำตำบลในอำเภอแม่แตง ส่วนใหญ่จะเป็นความรู้ ความสามารถ ทักษะประสิทธิภาพที่ได้จากการเรียนรู้ในสถาบันการศึกษา การอบรมสัมมนา การดูงาน และการปฏิบัติงาน รวมถึงการทำงานมาอย่างยาวนานก่อนที่จะเข้ามาเป็นแพทย์ประจำตำบล

ปัจจัยทางด้านการมีโอกาสได้ทำงานอย่างเต็มศักยภาพพบว่า การมีโอกาสในการทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพตามความรู้ความสามารถของแพทย์ประจำตำบลทั้งในส่วนของบุคคลและกลุ่ม แต่ที่ผ่านมาโดยสภาพการณ์ของการทำงานแพทย์ประจำตำบลมีโอกาสในการทำงานแค่เพียงการเป็นฝ่ายสนับสนุนการทำงานของผู้นำในภาคส่วนอื่น ๆ เท่านั้น และส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะของการปฏิบัติงานมากกว่าไม่ค่อยมีโอกาสได้รับผิดชอบหรือทำงานในเชิงการบริหารจัดการโดยตรงจึงทำให้แพทย์ประจำตำบลหลายคนที่เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถไม่ได้ทำงานอย่างเต็มศักยภาพเพราะแพทย์ประจำตำบลหลายคนในอำเภอแม่แตง เป็นบุคคลที่มีศักยภาพในการทำงานเชิงการบริหารจัดการและการพัฒนา จึงเป็นการเสียโอกาสทั้งทางด้านบุคคล กลุ่มบุคคล และชุมชน

ปัจจัยทางด้านการยอมรับนับถือในวงสังคมพบว่า การยอมรับนับถือในวงสังคมหรือการได้รับการยกย่องชมเชย และการได้รับการยอมรับจากประชาชนจากผู้นำจากสมาชิกภายในชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญเป็นอย่างมากต่อการทำงานด้านต่าง ๆ ของแพทย์ประจำตำบลเป็นอย่างยิ่ง

เพราะถือว่าเป็นรางวัลตอบแทนที่มีคุณค่ามากกว่าเงินทอง วัตถุสิ่งของใด ๆ เพราะแพทย์ประจำตำบลในอำเภอแม่แตงส่วนใหญ่ทำงานด้วยหัวใจ ด้วยอุดมการณ์ ไม่ได้หวังเพียงค่าตอบแทนอันน้อยนิด เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายทางสังคมในฐานะผู้นำชุมชน แต่การทำงานแล้วทำให้ประชาชนยอมรับ ให้ความยกย่องชมเชย เห็นความสำคัญต่อการทำคุณงามความดียอมทำให้แพทย์ประจำตำบลมีแรงจูงใจในการทำงาน พร้อมทั้งทุ่มเทแรงกาย แรงใจ ความคิดสติปัญญา การปฏิบัติงานเพื่อหมู่บ้านตำบลอย่างเต็มความสามารถ เพียงเพราะว่าการเป็นแพทย์ประจำตำบลนำไปสู่การมีหน้าตาในวงสังคม

ปัจจัยทางด้านฐานะความมั่นคงของครอบครัว พบว่า การเป็นแพทย์ประจำตำบลนั้นมีค่าตอบแทนไม่ค่อยมากนักและไม่มากเพียงพอต่อการเลี้ยงดูตนเองและคนในครอบครัว ค่าใช้จ่ายที่เป็นภาษีทางสังคมก็ค่อนข้างมาก ด้วยเหตุผลดังกล่าวแพทย์ประจำตำบลถ้าจะทำงานตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำงานได้อย่างเต็มศักยภาพ ครอบครัวจะต้องมีความมั่นคง มีฐานะค่อนข้างดี และครอบครัวต้องให้การสนับสนุนทั้งเรื่องเวลาในการทำงาน ทรัพย์สิน ความคิด การเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการกับหมู่บ้านตำบลในบางครั้ง ในฐานะครอบครัวของผู้นำ ด้วยเหตุผลดังกล่าวคนเป็นแพทย์ประจำตำบลถึงแม้ไม่ใช่ตำแหน่งผู้นำชุมชนที่มีบทบาทในเชิงบริหารจัดการหรือการพัฒนาโดยตรง การมีฐานความมั่นคงทางครอบครัวนั้นว่าเป็นปัจจัยหนุนเสริมที่สำคัญต่อการทำงานของแพทย์ประจำตำบล

สำหรับปัจจัยทางด้านความพึงพอใจต่อความเป็นแพทย์ประจำตำบลนั้น เป็นปัจจัยหนุนเสริมการทำงาน ผลการวิจัยพบว่า แพทย์ประจำตำบลในอำเภอแม่แตงส่วนใหญ่เป็นบุคคลเป็นกลุ่มที่มีแรงจูงใจในการทำงานตามบทบาทหน้าที่ เพราะมีความพึงพอใจต่อการเป็นแพทย์ประจำตำบลมีความภาคภูมิใจในความเป็นแพทย์ประจำตำบล ด้วยเหตุผลที่ว่าแพทย์ประจำตำบลเป็นตำแหน่งที่ผู้ว่าราชการเป็นผู้ลงนามแต่งตั้ง และกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้พิจารณาส่งชื่อนั้นย่อมหมายความว่า เป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญ ยิ่งเมื่อได้ทำงานแล้วได้รับการเสริมแรงจากหลายฝ่ายที่เล็งเห็นคุณค่าประโยชน์ของการมีแพทย์ประจำตำบลให้การยอมรับให้การสนับสนุนให้ความร่วมมือในการทำงาน การทำกิจกรรมโครงการการได้รับโอกาสในการทำงานยิ่งทำให้แพทย์ประจำตำบลมีความพอใจ

5. อภิปรายผลการวิจัย

สภาพการดำรงอยู่ของแพทย์ประจำตำบลทางด้านการงานการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขชุมชนนั้นถึงแม้โดยบทบาทหน้าที่แล้วแพทย์ประจำตำบลจะไม่ใช้กลุ่มคนที่มีบทบาทหน้าที่ด้านการบริหารจัดการโดยตรงแต่การทำงานในเชิงการสนับสนุนการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานต่าง ๆ ภายในชุมชน ก็นับว่าแพทย์ประจำตำบลทำงานได้เป็นอย่างดีทั้งการสนับสนุนการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาชุมชนแทบทุกด้าน โดยเฉพาะด้านสาธารณสุขเพื่อให้การทำงานของแพทย์ประจำตำบลมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ทุกภาคส่วนควรให้โอกาสด้านกับแพทย์ประจำตำบลได้ทำงานในเชิงบริหารจัดการที่มีความสำคัญต่อชุมชนมากขึ้น เนื่องจากแพทย์ประจำตำบลบางคนเป็นผู้ที่มีศักยภาพมากเพียงพอ ถ้าแพทย์ประจำตำบลมีโอกาสได้รับผิดชอบงานที่มีคุณค่าประโยชน์ก็จะเกิดความภาคภูมิใจ ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการทำงาน การรับรู้ของประชาชนต่อบทบาทหน้าที่และการดำรงอยู่ของแพทย์ประจำตำบลก็จะมีเพิ่มมากขึ้นและแพทย์ประจำตำบล ก็จะถูกยอมรับจากประชาชนบางคนบางกลุ่มที่ไม่ได้ค่อยสัมผัสใกล้ชิดร่วมทำงานกับแพทย์ประจำตำบล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดผู้นำและภาวะผู้นำที่ว่า ถ้าผู้นำได้รับโอกาสในการทำงานตามศักยภาพก็จะเป็นแรงจูงใจในการทำงานให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล (Muhammand & Sammeen (2019, p. 20)

ในขณะที่ถ้ามีโอกาสได้ทำงานอย่างเต็มศักยภาพก็ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในระดับต้น ๆ ที่สามารถสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้กับแพทย์ประจำตำบลส่วนใหญ่ในอำเภอแม่แตง เพราะตามหลักความเป็นจริงของการเป็นมนุษย์นอกจากจะมีความต้องการขั้นพื้นฐาน เช่น ความต้องการอาหาร ความต้องการเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มและยารักษาในยามที่เจ็บไข้ได้ป่วยมนุษย์ต้องการความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิตต้องการมีอำนาจ บารมี มียศถาบรรดาศักดิ์ รวมถึงความต้องการได้ทำงานเต็มศักยภาพเชื่อแน่ว่าถ้าแพทย์ประจำตำบลในอำเภอแม่แตงได้รับโอกาสจากผู้นำจากหน่วยงานจากสังคมในการทำงานที่มีความสำคัญจะทำให้แพทย์ประจำตำบลสามารถทำงานได้บรรลุเป้าหมายความสำเร็จได้เพราะได้โอกาสทำงานอย่างเต็มศักยภาพเต็มความสามารถอย่างทุ่มเทจึงอาจกล่าวได้ว่าการได้รับโอกาสในการทำงาน การได้รับความไว้วางใจ การเห็นความสำคัญ จะเป็นปัจจัยหนุนเสริมให้การทำงานด้านต่าง ๆ ของแพทย์ประจำตำบลอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุประสิทธิผล

ในขณะที่แพทย์ประจำตำบลบางคนก็จำเป็นต้องมีการปรับพฤติกรรมความประพฤติ การแสดงออกในทุก ๆ ด้านให้เหมาะสมกับการเป็นผู้นำชุมชนเพื่อสร้างภาพภาพลักษณ์ที่ดีงาม

ต่อสังคมสร้างความประทับใจเชิงคุณค่าการทำงานร่วมกับการมีพฤติกรรมที่ดี การแต่งกาย การใช้คำพูดที่ดี มีระบบการคิดเชิงบวก เชิงสร้างสรรค์ ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสังคม ประการสำคัญคือ การประพฤติตนเป็นบุคคลกลุ่มคนที่เสียสละเพื่อสร้างประโยชน์ให้กับสังคม ชุมชนอย่างสม่ำเสมอ พฤติกรรมการแสดงออกในทางที่ดีและเหมาะสมจะทำให้แพทย์ประจำตำบลเป็นที่จดจำของประชาชนเพราะมีภาพจำในการสร้างความประทับใจให้กับประชาชนและคนในสังคมเป็นสิ่งที่จะทำให้ความเป็นแพทย์ประจำตำบลมีความจำเป็นและสำคัญต่อชุมชน สอดคล้องกับทฤษฎีผู้นำและภาวะผู้นำ ที่กล่าวว่า พฤติกรรมของผู้นำมีผลต่อผู้ตามสามารถสร้างความเชื่อ การเคารพนับถือ (วาสนา สามเมือง, 2559, น. 44) โดยที่การทำงานตามบทบาทหน้าที่ของแพทย์ประจำตำบลให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้นำหน่วยงานองค์กรและแพทย์ประจำตำบลในอำเภออื่นด้วย และเมื่อการทำงานบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายแล้วจำเป็นอย่างยิ่งที่แพทย์ประจำตำบลต้องมีการประชาสัมพันธ์ผลงานการทํากิจกรรมโครงการต่าง ๆ สู่สาธารณชนให้รับทราบถึงผลของการทำงานที่เต็มศักยภาพ

ดังนั้น การที่แพทย์ประจำตำบลจะมีสภาพการดำรงอยู่ที่ดี มีความยั่งยืนจึงต้องอาศัยการปรับตัวปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทั้งตัวแพทย์ประจำตำบลและทุกภาคส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับแพทย์ประจำตำบล ต้องมีส่วนร่วมในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้แพทย์ประจำตำบลสามารถดำรงอยู่ได้และสามารถสร้างประโยชน์ต่อสังคมไทยได้อย่างแท้จริง บนฐานของการปรับตัวให้สอดคล้อง กับสถานการณ์ที่เป็นจริง ตามแนวคิดทฤษฎีการปรับตัวที่มีฐานคิดสำคัญว่า สิ่งมีชีวิตที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาวะแวดล้อมของโลกที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงการปรับตัวเกิดได้ทั้งการปรับตัวด้านชีวภาพและทางจิตสังคมการปรับตัวเป็นกระบวนการที่บุคคลใช้ความพยายามในการปรับตนเองเมื่อต้องเผชิญกับสภาพปัญหา (วราภรณ์ ตระกูลสฤษดิ์, 2545, น. 32) ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวความคิดของผู้ของนักวิชาการที่ชื่อ นิภา นิธยาน (2530, น. 38) การปรับตัวจะทำให้บุคคลมีความเชื่อมั่นในความรู้สึที่มั่นคงมีลักษณะอบอุ่นเป็นมิตรมีความรู้สึกตระหนักในคุณค่าของภาระหน้าที่ที่ปฏิบัติพร้อมที่จะรับประสบการณ์ใหม่ ๆ และปัจจัยที่มีต่อการปรับตัวประกอบด้วย การรับรู้และการเข้าใจสถานการณ์การมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดี และการได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวญาติมิตรบุคคลทั่วไปและสังคมการได้รับการเล็งดูอย่างถูกต้องการมีประสบการณ์ในการแก้ไขสถานการณ์การมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดและระยะเวลาที่ใช้ในการปรับตัว (กันยา สุวรรณแสง, 2533, น. 14-15) ซึ่งปัจจัยทั้งหลายเหล่านี้

แพทย์ประจำตำบลสามารถนำไปประยุกต์ใช้และเชื่อแน่ว่าจะสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยความเข้มแข็งอย่างแน่นนอนเพราะแพทย์ประจำตำบลส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง

ส่วนการแพทย์ประจำตำบลจะดำรงอยู่ได้ยืนยาวแค่ไหนอย่างไรนั้นย่อมเป็นไปตามกฎของการเปลี่ยนแปลงที่มีก่อขึ้นดำรงอยู่และเจริญเติบโตหรือล้มเลิกล้มหายไปก็ไม่ผิดแปลกใด ๆ เพราะเป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับวงจรชีวิตขององค์กรที่มีช่วงต่างๆขององค์กรที่คล้ายกับสิ่งมีชีวิตต่างๆ (ธรรมพร ตันตรา, 2561, น. 526) ได้ซึ่งสรุปวงจรชีวิตองค์กรต่าง ๆ ไว้ว่าองค์กรเปรียบเสมือนสิ่งมีชีวิตที่มีอยู่ 1) วัยเด็ก 2) วัยหนุ่มสาว 3) วัยมีเสถียรภาพหรือวัยผู้ใหญ่และตลอดระยะเวลาขององค์กรจะประกอบด้วย 5 ขั้นตอน 1) ขั้นตอนของการสร้างสรรค์ 2) ขั้นตอนของการอำนวยการ 3) ขั้นตอนการมอบหมายงาน 4) ขั้นตอนการประสานงาน และ 5) ขั้นตอนของการร่วมแรงร่วมใจทางแพทย์ประจำตำบลในอำเภอแม่แตงสามารถกระทำตามขั้นตอนดังกล่าวมาทั้งหมดที่จะทำให้แพทย์ประจำตำบลมีวงจรชีวิตที่ยืนยาว และดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงถาวร

สำหรับผลการวิจัยที่เกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนการทำงานการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขชุมชนเชิงรุกนั้นสามารถนำมาอภิปรายผลในภาพรวมได้ว่าทุกปัจจัยมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะล้วนแต่เป็นปัจจัยที่ผ่านการรวบรวมข้อมูลมาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความหลากหลายโดยมีหลายแนวคิดทฤษฎีเข้ามาสนับสนุนและหลายปัจจัยได้รับการปฏิบัติจากพื้นที่จริงและเป็นผลการวิจัยที่น่าเชื่อถือโดยผ่านกระบวนการวิจัยมาอย่างถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์ตามหลักวิชาการ บางปัจจัยมีความสัมพันธ์ระหว่างกันด้วยจากผลการวิจัยเห็นด้วยอย่างยิ่งกับการที่แพทย์ประจำตำบลจำเป็นต้องมีอุดมการณ์ในการทำงานและอุดมการณ์ต่อความเป็นแพทย์ประจำตำบลเพราะอุดมการณ์จะมีผลต่อการทำงานและการบริหารจัดการด้านสาธารณสุขชุมชนเพราะไม่ว่าจะเป็นบุคคลไหนอย่างไรผู้นำชุมชนภาคส่วนใดย่อมต้องมีอุดมการณ์ในการทำงานซึ่งได้สอดคล้องกับแนวคิดของ Alan & Kathy (2021, pp. 2-5) ที่กล่าวว่า ผู้นำพึงมีการมีจิตสำนึกความมุ่งมั่น การสร้างศรัทธา และมีอุดมการณ์ในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อความสำเร็จของการทำงานและเป็นที่พึงพอใจของผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ตามนั่นเอง และผลการวิจัยก็ทำให้รู้ว่าแพทย์ประจำตำบลในอำเภอแม่แตงส่วนใหญ่ล้วนมีอุดมการณ์ซึ่งสามารถทำงานตามบทบาทหน้าที่ได้เป็นอย่างดีเช่นเดียวกันกับการที่แพทย์ประจำตำบลส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ผ่านการทำงานมาหลากหลายรูปแบบจึงกลายเป็นปัจจัยสนับสนุนการทำงานตามบทบาทหน้าที่ได้เป็นอย่างดีเป็นที่น่าพอใจของประชาชน

เช่นเดียวกับ ปัจจัยทางด้านการยอมรับนับถือในวงสังคมในเมื่อผลการวิจัยยืนยันว่ามีความสำคัญและเป็นปัจจัยสนับสนุนการทำงานตามบทบาทหน้าที่การบริหารจัดการและการทำกิจกรรมโครงการร่วมกับภาคส่วนต่าง ๆ ของแพทย์ประจำตำบลตั้งนั้นในส่วนของความเป็นแพทย์ประจำตำบลก็จำเป็นที่จะต้องสร้างงานสร้างคุณค่าให้กับตนเองเพื่อนำมาสู่การยอมรับนับถือในวงสังคมในขณะที่ทุกภาคส่วนก็เกี่ยวข้องกับการทำงานของแพทย์ประจำตำบลรวมถึงประชาชนก็ต้องให้ความสำคัญให้การยอมรับให้ความมีหน้ามีตาและการยอมรับนับถือในวงสังคมกับตัวและกลุ่มของแพทย์ประจำตำบลเมื่อแพทย์ประจำตำบลมีผลงานดีเด่นและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม โดยการให้การยอมรับนับถือในวงสังคมให้กับแพทย์ประจำตำบลนั้นทุกภาคส่วนสามารถกระทำได้ หลายวิธีการเช่นการเข้าไปมีส่วนร่วมในการคิดวางแผนบริหารจัดการปฏิบัติงานการประชาสัมพันธ์บอกกล่าวข่าวสารข้อมูลการทำคุณธรรมความดีให้กับสาธารณชนได้รับรู้การให้การยกย่องชมเชยประกาศผลงานความดีการให้รางวัลและการให้โอกาสในการทำงานได้ตามความรู้ความสามารถความมีหน้ามีตาในวงสังคมถ้าแพทย์ประจำตำบลได้รับจะกลายเป็นปัจจัยหนุนเสริมและสร้างความพึงพอใจในการทำงานและความเป็นแพทย์ประจำตำบลอย่างล้นเหลือ และจะกลายเป็นการเสริมแรงในเชิงบวกที่ทำให้แพทย์ประจำตำบลมีกำลังใจกำลังกายในการทำงานเพื่อประชาชนและชุมชนมากขึ้นเพราะความพึงพอใจต้องงานตอบสนองบทบาทหน้าที่ ที่จะทำให้แพทย์ประจำตำบลเกิดความตระหนักเกิดความรับผิดชอบต่องานที่ทำเป็นอย่างมากและหากได้รับการยกย่องชมเชยจากผลงานของการทำงานยังเป็นพลังในทางบวกต่อการทำงานเชิงการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผลของการมีปัจจัยเชิงบวกทางสังคม ความพึงพอใจในการทำงานและความพึงพอใจในความเป็นแพทย์ประจำตำบล มีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีด้านความต้องการของ Maslow (1954, อ้างถึงใน พิทยา บวรวัฒนา, 2550, น. 30) ที่มีสาระสำคัญว่าความต้องการของบุคคลหรือมนุษย์มีอยู่ 5 ระดับชั้น ประกอบด้วย ความต้องการขั้นพื้นฐานด้านร่างกาย (Physiological Needs) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) ความต้องการความรักและสังคม (Social needs) ความต้องการการมีฐานะเด่นการยอมรับการยกย่องชมเชยจากสังคม (Esteem needs) และสุดท้ายมนุษย์ทั่วไปต้องการที่จะประจักษ์ตน (Self- Actualization needs) คือ ความต้องการแรงผลักดันที่จะทำให้ตนเองเป็นสิ่งที่ตนเป็นได้ดีที่สุด ต้องการเจริญเติบโต การได้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Zakeer, Allah, & Irfanullah (2016,

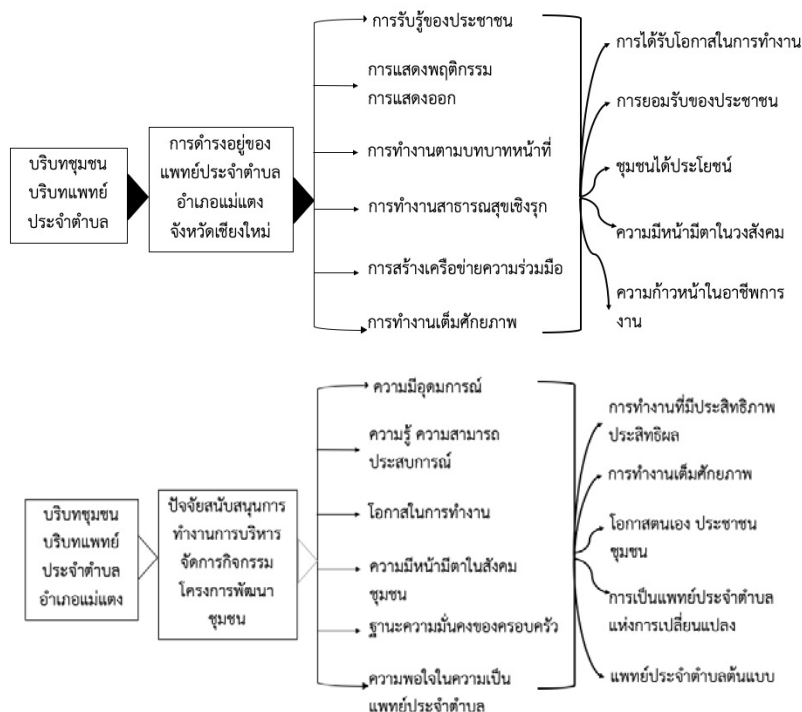

pp. 2-6) ที่กล่าวว่าผู้นำจะมีแรงจูงใจและความพึงพอใจในการทำงานอย่างเต็มศักยภาพ ปัจจัยของการได้รับการยกย่องชมเชยจากผู้อื่นถือเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งอีกปัจจัยหนึ่ง

ส่วนความพึงพอใจในการทำงานและความเป็นแพทย์ประจำตำบลสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจที่มุ่งเน้นทำให้บุคคลเกิดแรงจูงใจและความพึงพอใจในงาน ความต้องการของมนุษย์เป็นไปตามหลักของความต้องการอยู่รอด ความต้องการด้านความสัมพันธ์และความต้องการความเจริญก้าวหน้า (ศิริวรรณ เสรีรัตน์, สมชาย หิรัญกิตติ, และ ธนวรรธ ตั้งสินทรัพย์ศิริ, 2550, น. 173-174) โดยที่องค์ประกอบของความพึงพอใจจะประกอบด้วยลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะของงานลักษณะของการจัดการในขณะที่ยังสนับสนุนความพึงพอใจต่อการทำงาน ประกอบด้วยปัจจัยทางด้านความท้าทายความเสมอภาคในการได้รับรางวัลการได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือเกี่ยวกับงานการได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงานพฤติกรรมที่เหมาะสมกับงานและปัจจัยทางด้านพันธุกรรมโดยที่ผลกระทบต่อความพึงพอใจต่อการทำงาน ประกอบด้วยความพึงพอใจในการทำงานที่ส่งผลทางด้านบวกต่อบุคคล ความพึงพอใจต่อการทำงานของบุคคลที่จะส่งผลทางด้านลบให้กับองค์กรทั้งสมาชิกและกลุ่มในองค์กร (ธรรมพร ตันตรา, 2561, น. 53-54) ดังนั้นผลการวิจัยในครั้งนี้ล้วนเป็นทั้งปัจจัยทางตรงและทางอ้อมที่เป็นประโยชน์ต่อแพทย์ประจำตำบลในอำเภอแม่แตงจังหวัดเชียงใหม่อย่างยิ่ง รวมทั้งเป็นประโยชน์ต่อแพทย์ประจำตำบลทั่วประเทศตลอดจนทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐเอกชนสังคมชุมชนสถาบันทางการศึกษาที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างประโยชน์ให้กับสังคมได้อย่างแท้จริง

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาครั้งนี้ค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นเกี่ยวกับสภาพการอยู่ของแพทย์ประจำตำบล โดยมีปัจจัยที่สนับสนุนให้แพทย์ประจำตำบลดำรงอยู่จนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถแสดงได้ด้วยแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1. ความสัมพันธ์ของการดำรงอยู่ของแพทย์ประจำตำบลกับปัจจัยที่เป็นแรงจูงใจในการทำงานอย่างเต็มศักยภาพให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผล

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการวิจัยในครั้งนี้

1.1 รัฐบาลควรมีนโยบายในการสร้างความเข้มแข็งให้กับแพทย์ประจำตำบลทั่วประเทศทั้งการมียุทธศาสตร์การพัฒนาแพทย์ประจำตำบลมีความชัดเจนในวัตถุประสงค์เป้าหมาย โครงการมีแนวทางการปฏิบัติและมีการจัดสรรงบประมาณแบบผูกพันในการขับเคลื่อนกิจกรรมโครงการที่มากเพียงพอและต่อเนื่อง

1.2 ควรมีการจัดโครงการสัมมนาในรูปแบบการสานเสวนาให้กับแพทย์ประจำตำบลในระดับอำเภอจังหวัด และในระดับประเทศและการสร้างเครือข่ายระหว่างแพทย์ประจำตำบลในลักษณะการจัดตั้งชมรม สมาคม สมาพันธ์ ทุกระดับ

1.3 ควรมีการจัดหาที่ทำการเพื่อทำงานของแพทย์ประจำตำบลที่ตั้งอยู่ในชุมชนให้ให้เห็นเป็นรูปธรรมเพราะจะเป็นประโยชน์ต่อความเป็นตัวตนของแพทย์ประจำตำบลการทำงานที่มีประสิทธิภาพและการดำรงอยู่ของแพทย์ประจำตำบล

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยต่อยอดเกี่ยวกับการดำรงอยู่ของแพทย์ประจำตำบลในระดับประเทศอย่างจริงจังโดยใช้วิธีวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยหาเงื่อนไขปัจจัยที่สนับสนุนหรือส่งผลกระทบกับการมีอยู่หรือไม่มีอยู่ของแพทย์ประจำตำบลที่มีอยู่ทุกตำบลในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย กรมการปกครอง. (2555). *ประกาศสำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง เรื่องจำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักรแยกเป็นกรุงเทพมหานครและจังหวัดต่าง ๆ ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2555*. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- กันยา สุวรรณแสง. (2533). *การพัฒนาบุคลิกภาพและการปรับตัว*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ. (2551). *ประกาศนายทะเบียนสมาคม ประจำจังหวัด เชียงใหม่ เรื่อง จดทะเบียนจัดตั้งสมาคม [สมาคมก้านัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรก้านัน อำเภอแม่แตง]*. สืบค้นจาก <https://dl.parliament.go.th/handle/20.500.13072/116241>
- ธรรมพร ตันตรา. (2561). *พฤติกรรมและวัฒนธรรมองค์กรสาธารณะ*. เชียงใหม่: ภัทรพรี่เพรส.
- นิภา นิธยาน. (2530). *ทฤษฎีการพยาบาล*. กรุงเทพฯ: คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พิทยา บวรวัฒนา. (2550). *ทฤษฎีองค์การสาธารณะ* (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรารณ ตระกูลสฤณี. (2545). *จิตวิทยาการปรับตัว* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.

วาสนา สามเมือง. (2559). *ผู้นำท้องถิ่นกับการบริหารการเปลี่ยนแปลง: กรณีศึกษาในเขตพื้นที่อำเภอแม่ริมจังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์, สมชาย หิรัญภิตติ, และ ธนวรรธ ตั้งสินทรัพย์ศิริ. (2550). *การจัดการและพฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพฯ: ซีระฟิล์มและไซเท็กซ์.

Alan, A. A., & Kathy, L. G. (2021). Defining a leader: The leadership identity development of Latino men. *Journal of Leadership Education*, 20(4), 1-18. <https://doi.org/10.12806/V20/I4/R1>

Muhammand, A. M., & Sammeen, A. (2019). Leader and leadership: Historical development of the terms and critical review of literature. *Annals of the University of Craiova of Journalism*, 5(1), 16-32. Retrieved from <https://ideas.repec.org/a/edt/aujcjm/v5y2019i1p16-32.html>

Zakeer, A. K., Allah, N., & Irfanullah, K. (2016). Theories and styles: A literature review. *Journal of Resources Development and Management*, 16, 1-7. Retrieved from <https://core.ac.uk/download/pdf/234696192.pdf>

แนวทางการประยุกต์การประเมินผลสัมฤทธิ์และ คุณค่าทางสังคมในประเทศไทย *

Guidelines for Applying for Social Impact Assessment and Valuation in Thailand

สกุทธิพย์ กীরติพันธ์วงศ์, ชลวิทย์ เจียรจิตต์, และ สันติ เต็มประเสริฐสกุล
Sakulthip Kiratiphantawong, Cholvit Jearajit and Santi Termprasertsakul
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University
Corresponding Author, E-mail: sakulthip@nisecorporation.com

บทคัดย่อ

การศึกษาแนวทางการประยุกต์การประเมินผลสัมฤทธิ์และคุณค่าทางสังคมในประเทศไทยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การประยุกต์ และรูปแบบแนวทาง การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคมในภาคส่วนต่าง ๆ ในประเทศไทย ตลอดจนวิเคราะห์ความเชื่อมโยงไปสู่การส่งเสริมการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน และแนวทางการส่งเสริม ทั้งในระดับนโยบายและปฏิบัติ ที่เหมาะสมในประเทศไทย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ผู้ประยุกต์มาตรฐาน จำนวน 8 คน ซึ่งผู้วิจัยคัดเลือกจากองค์กรที่มีประสบการณ์ในการประยุกต์ และกลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ส่งเสริมพัฒนามาตรฐานจำนวน 4 คน ผู้วิจัยคัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคสังคม และภาคการศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

* ได้รับความเห็นชอบ: 20 มีนาคม 2567; แก้ไขบทความ: 22 พฤษภาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 23 พฤษภาคม 2567

ผลการศึกษา พบว่า ระดับความเข้าใจและการนำไปสู่ภาคบังคับใช้ในวงกว้าง โดยการประยุกต์และการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคมในประเทศไทย มีการบูรณาการความร่วมมือและมีความเข้มแข็งในระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อเชื่อมโยงไปสู่เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน รูปแบบการประยุกต์และการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคมในประเทศไทยสอดคล้องกับ "LIST MODEL" ที่มี 4 มิติ 20 องค์ประกอบ ทั้งนี้รูปแบบการประยุกต์มีลักษณะเป็นกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน และมีการหลอมรวมศักยภาพและการบูรณาการความร่วมมือในการสร้างคุณค่าร่วมที่ครอบคลุมทั้งมิติคุณค่าทางการเงิน สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมีการยึดโยงระหว่างความรับผิดชอบและความร่วมมือด้วยการกำหนดตัวชี้วัด ผลสัมฤทธิ์และคุณค่าทางสังคมร่วมกันกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคสังคม และภาคการศึกษา ซึ่งนำไปสู่การบูรณาการความร่วมมือสู่เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนร่วมกัน

คำสำคัญ: การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคม; คุณค่าทางสังคม; เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

Abstract

This paper aims to study guidelines for applying for social impact assessment and valuation in Thailand. In addition, this study also aims to analyze the linkage between the SIA application, the achievement of SDGs, and the promotional guidelines at both the policy and implementation level and appropriate to the Thai context. Then, the qualitative research methodology collected information from the existing documentary and semi-structured interviews with groups of key informants via purposive sampling, consisting of Group 1: SIA applicators, selected from organizations that have relevant experience in applying SIA, 8 people and Group 2: SIA experts or promoters, selected from experts with relevant experience in SIA development, 4 people and using descriptive analytics.

The results of the study found that the SIA application in Thailand has been reinforced by the integration of collaboration among various sectors. It was found out that the level of understanding and implementation was both higher and broader than expected, and aimed toward sustainable development. The model for application of social impact assessment and valuation in Thailand is in line with the "LIST Model", containing 4 dimensions, and 20 constituents. Significantly, the application model is purposefully characterized by a continuous development process to promote the SDGs. A blending of the potential, diversity and integration of cooperation has been formed to create shared values covering financial, social, and environmental dimensions. Moreover, a tight link between accountability and cooperation has been made by mutual social values and specifying key indicators, jointly with relevant sectors.

Keywords: social impact assessment framework; social values; sustainable development goals

1. บทนำ

การพัฒนาที่ยั่งยืนเกิดจากการพยายามสร้างความร่วมมือเพื่อปกป้อง ป้องกัน และแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นวาระสำคัญระดับสากลเพื่อนำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนาระบบเศรษฐกิจใหม่ รวมถึงการทำให้ผู้คนในสังคมตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่อาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของผู้คน และพิจารณาให้เป็นปณิธานร่วมกันของทุกประเทศให้เกิดการยอมรับและเห็นด้วยว่าปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจะต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและเร่งด่วน (Cassen, 1987, p. 126) โดยมี องค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ที่เป็นแนวทางการพัฒนาที่ครอบคลุมและมุ่งหวังให้เกิดความสมดุลการพัฒนาในมิติ การเติบโตทางเศรษฐกิจ ความครอบคลุมทางสังคม และการคุ้มครองสิ่งแวดล้อม และกำหนดเป้าหมาย SDGs ซึ่งมีตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรม เป็นแนวทางในการติดตามและประเมินความก้าวหน้าของการพัฒนาอย่างยั่งยืนใน 5 มิติ ได้แก่ สังคม (People) สิ่งแวดล้อม (Planet) ความเจริญทางเศรษฐกิจ (Prosperity) ความสันติสุขของภาคส่วนต่างๆ (Peace) และความเป็น

พันธมิตรสู่เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนร่วมกัน (Partnership for the Goals) เพื่อให้แต่ละประเทศดำเนินการร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างมีประสิทธิภาพและมีความร่วมมือในการพัฒนาของทุกภาคส่วนในสังคม

จากสถานการณ์ทั่วโลก พบความเสี่ยงในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในปี พ.ศ. 2573 ตลอดจนวิกฤติทางสิ่งแวดล้อมและสังคมที่มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนในการยกระดับความสำคัญในการส่งเสริมผลักดันการจัดสรรทรัพยากร งบประมาณของทุกภาคส่วน มิเพียงแต่เพื่อการสร้างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ แต่มุ่งหวังผลสัมฤทธิ์ทางสังคมและความสมดุลสิ่งแวดล้อมเป็นหลักสำคัญด้วยเช่นกัน (Africa Union, 2021) เพื่อบูรณาการคุณค่าทางสังคมเข้าไปสู่กระบวนการกำหนดเป้าหมาย กลยุทธ์ ตลอดจนบริหารจัดการให้เกิดการบรรลุการสร้างคุณค่าทางสังคมขององค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องมีการประยุกต์กรอบแนวทางมาตรฐานเครื่องมือการประเมินผลสัมฤทธิ์และคุณค่าทางสังคม การศึกษาแนวทางการประยุกต์การประเมินผลสัมฤทธิ์และคุณค่าทางสังคมในประเทศไทย จะเป็นปัจจัยส่งเสริมให้เกิดความตระหนักตลอดจนเรียนรู้แนวทางการประยุกต์ปฏิบัติจริงในภาคส่วนต่างๆ นำไปสู่การเร่งเส้นทางการบรรลุเป้าหมายพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการสร้างคุณค่าทางสังคม และการสะท้อนผลสัมฤทธิ์ เชื่อมโยงศักยภาพในการพัฒนาและการเข้าถึงทรัพยากร ร่วมมือทุกภาคส่วน การสื่อสารเป้าหมายขององค์กรในเชิงคุณค่าทางสังคมทวีความสำคัญมากขึ้นในความคาดหวังของผู้บริโภค การดำเนินธุรกิจยั่งยืนจำเป็นต้องรักษาความสมดุลระหว่างมิติเศรษฐกิจและสังคม รูปแบบแนวทางและบริบทขององค์กรและภาคส่วนที่แตกต่างกันอาจมีผลปัจจัยรูปแบบการประยุกต์ที่แตกต่างออกไปทั้งในระดับนโยบาย แผนงาน โครงการ การศึกษาแนวทางการประยุกต์การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคมในประเทศไทย จะช่วยส่งเสริม และขยายคุณค่าทางสังคมจากการดำเนินงานภาคส่วนต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมุ่งสะท้อนผลสัมฤทธิ์และสร้างคุณค่าสู่สังคมไทย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบแนวทางการประยุกต์กรอบมาตรฐานการประเมินผลสัมฤทธิ์และคุณค่าทางสังคมในภาคส่วนต่างๆ ในประเทศไทย ตลอดจนวิเคราะห์ผลความเชื่อมโยงไปสู่การส่งเสริมการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีพหุกรณีศึกษา (Multi-Case Studies) เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์กรอบมาตรฐานการประเมินผลสัมฤทธิ์และคุณค่าทางสังคม ผู้วิจัยได้พัฒนารอบแนวคิดในการวิจัย โดยอ้างอิงแบบจำลองของแนวคิด และกระบวนการที่เชื่อมโยงเพื่อให้เกิดกระบวนการสร้างสรรค์นวัตกรรม และการพัฒนาสังคม ส่งเสริมการสร้างดุลยภาพทางสังคม และนำไปสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน LIST MODEL (พระสุธีรัตนบัณฑิต (อภาภักโร) และ พระพรหมบัณฑิต (ธมมจิตโต), 2562) โดยการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร วารสาร และวิทยานิพนธ์ เพื่อนำไปสู่กรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลมี 2 ประเภท ได้แก่ 1) การศึกษาวิเคราะห์เอกสาร ใช้การวิเคราะห์เอกสารที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบบันทึกตามประเด็นที่ต้องศึกษาในกรณีศึกษาต่างประเทศ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคสังคม และภาคการศึกษา และ 2) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ได้แก่การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่คัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งพิจารณากลุ่มเป้าหมายที่ครอบคลุมความหลากหลายของประชากรใน 2 กลุ่มลักษณะ ได้แก่

ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 1 ผู้ประยุกต์มาตรฐาน คัดเลือกจากองค์กรที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องในการประยุกต์แนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคสังคม และภาคการศึกษา ภาคส่วนละ 2 หน่วยงาน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก และผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้พัฒนาส่งเสริมมาตรฐาน คัดเลือกจากผู้เชี่ยวชาญ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องในการประยุกต์ พัฒนา หรือส่งเสริมมาตรฐาน ภาคส่วนละ 1 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูลด้านวิชาการจากแหล่งข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้อง อย่างรอบด้าน และครอบคลุมจากแหล่งที่มีความเชื่อถือ โดยมุ่งเน้นที่การเก็บข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ วารสาร บทความต่าง ๆ ข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีการคัดเลือกแหล่งข้อมูลที่มีคุณภาพ และเป็นที่ยอมรับทางวิชาการ หลังจากผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้นำมาตรวจสอบความครบถ้วน ความถูกต้อง และความแม่นยำของข้อมูล (Validity) การตรวจสอบความตรงของข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบยืนยันความถูกต้องของข้อมูลด้วยวิธีการสามเส้า (Triangulation Technique) โดยวิธีเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้นำมาเพื่อลดปัญหาจุดอ่อนจากความลำเอียง เพื่อนำไปสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล (Content Analysis) ตามกรอบแนวทางการพัฒนาสังคมสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน LIST MODEL โดยการแสดงและหาข้อสรุป ดีความ และการตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของผลการวิจัยตาม 4 มิติ ทั้ง 4 ภาคส่วนในประเทศไทย

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า ความตื่นตัวในการประยุกต์การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคมในประเทศไทย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคสังคม และภาคการศึกษา โดยทุกภาคส่วนสะท้อนความสำคัญของบริบทโลก และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ผสมกับความเร่งด่วน ที่จะผลักดันสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นปัจจัย และตัวกระตุ้นให้องค์กรทุกภาคส่วนปรับตัวตั้งแต่ระดับนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่จริงจัง มีกระบวนการกลไกการผลักดันมิติสังคมให้เกิดผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น และสะท้อนความจำเป็นที่ต้องผลักดันเรื่องนี้ ในระดับที่มีความสอดคล้องกับแรงผลักดัน ความต้องการ ตลอดจนมาตรฐาน และแนวปฏิบัติในระดับสากล

การประยุกต์ใช้การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคมในองค์กรชั้นนำของประเทศไทยเริ่มต้น และพยายามปรับใช้มาตรฐานสากลต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับบริบทและเป้าหมายขององค์กร เริ่มจากแรงจูงใจที่เดียวกันในการประยุกต์ใช้ แต่มีปัจจัยที่สะท้อนมาจากบริบทและโครงสร้าง

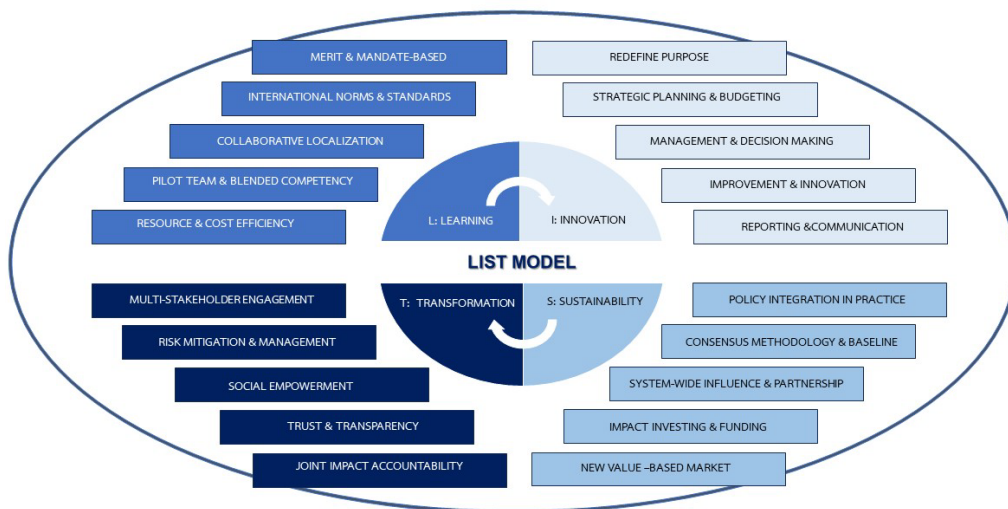
ขององค์กรที่ต่างกัน ทั้งนี้การเรียนรู้และการสนับสนุนในการประยุกต์ใช้ที่มีการก้าวหน้าในภาคการศึกษาและภาคสังคมของประเทศ อย่างไรก็ตามยังมีความซับซ้อนและสับสนในการตีความผลสัมฤทธิ์ทางสังคม และการนำไปใช้สื่อสาร ซึ่งเป็นความท้าทายของสถานการณ์ในประเทศไทย ทั้งนี้ การเข้าใจร่วม จากฐานคิดของทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงที่สะท้อนความหมายของผลสัมฤทธิ์ในมุมมองของการเปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตและสังคม ความเข้าใจเชิงลึกตามกรอบมาตรฐาน และความชัดเจนของการนำผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ไปใช้สื่อสาร สร้างการรับรู้ต่อหน่วยงานภายนอก ยังมีความท้าทาย

นอกจากนี้ รูปแบบแนวทางการประยุกต์ของทุกภาคส่วนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ด้วยระดับความตระหนักที่เกิดขึ้น เราจึงพบ การคัดเลือกโครงการหรือประเด็นนำร่องซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญในการทดลองและสร้างความมั่นใจในการเรียนรู้และการประยุกต์เครื่องมือที่เหมาะสม นอกจากนี้ การสื่อสารและรายงานผลงาน Impact Performance เชื่อมโยงการนำกรอบมาตรฐานไปประยุกต์ใช้และพัฒนาในระดับนโยบาย การกำหนดนโยบายและการพัฒนาบทบาทขององค์กร ส่งเสริมความสอดคล้องและความชัดเจนในทิศทางด้านสังคมและความยั่งยืน ตลอดจนการเป็นผู้นำแนวทางใหม่ในระดับสากล ผลจากกระบวนการทดลองแสดงถึงความท้าทายและความต้องการให้เกิดการพัฒนากลไกและกระบวนการส่งเสริมความต่อเนื่องและยั่งยืนในประเทศไทย ซึ่งการส่งเสริมสิทธิประโยชน์ แรงจูงใจ และความต้องการและทิศทางการสนับสนุนส่งเสริมที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมเป็นมาตรการหนึ่งในกลไกสำคัญที่จะผลักดันให้เกิดความต่อเนื่องขององค์กร ตลอดจนการผลักดันให้เกิดการขยายผลไปสู่หน่วยงานอื่นๆ ในห่วงโซ่การดำเนินงาน โดยพบว่าการหาข้อตกลงและแนวปฏิบัติใหม่ร่วมกัน จะผลักดันให้เกิดอัตราเร่งในการประยุกต์ได้อย่างกว้างขวางมากขึ้นในประเทศไทย

จากการทดลองประยุกต์ของหน่วยงานต่าง ๆ เริ่มได้รับความตระหนักมากขึ้นในทิศทางทิศทางเดียวกัน ในระดับความเข้มข้นและความชัดเจนของผลลัพธ์ที่แตกต่างกันตามเป้าหมายของหน่วยงาน การเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนคือความเข้าใจและความเชื่อมโยงที่เพิ่มขึ้นกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภายในและภายนอกหน่วยงาน การพัฒนามาตรฐานที่เหมาะสมและการส่งเสริมการเรียนรู้และแนวปฏิบัติใน Value Chain และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการกระจายทางด้านการพัฒนาผู้เชี่ยวชาญในสาขานี้และการโปร่งใสในการดำเนินงานขององค์กรด้านสังคม นอกจากนี้ยังเกิดเวทีการร่วมคิดร่วมทำในการประยุกต์การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคม โดยเฉพาะในระดับสากล

4 มิติ 20 องค์ประกอบสำคัญในการประยุกต์การประเมินผลสัมฤทธิ์และคุณค่าสังคมในประเทศไทย

ภาพที่ 2. องค์ประกอบสำคัญในการประยุกต์การประเมินผลสัมฤทธิ์ และคุณค่าสังคมในประเทศไทย

จากการวิเคราะห์สรุปรูปแบบแนวทางการประยุกต์การประเมินผลสัมฤทธิ์และคุณค่าทางสังคมในประเทศไทยพบความเชื่อมโยงไปสู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน พบกรอบแนวทางประยุกต์ใน 4 มิติ 20 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การเรียนรู้ (Learning) รูปแบบการประยุกต์ (Innovation) กลไกความยั่งยืน (Sustainability) และผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลง (Transformation) โดยทั้ง 4 มิติ เป็นกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Continuous Process) (พระสุธีรัตนบัณฑิต (อาภากรโ), 2561) ผลการศึกษา พบว่ากรณีศึกษา ทั้ง ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคสังคม ภาคการศึกษา มีลักษณะแนวทางการและรูปแบบการประยุกต์ตาม LIST MODEL ได้สอดคล้อง 20 องค์ประกอบ ดังนี้

มิติที่ 1 การเรียนรู้ (Learning) เป็นตัวกระตุ้นการประยุกต์มาตรฐานการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคม และรวมความเป็นตัวตน บริบท และสภาพแวดล้อมขององค์กร นำไปสู่การตกผลิกรูปแบบแนวทางการประยุกต์ที่เหมาะสม ที่ประกอบไปด้วย 1) Merit & Mandate-Based การตระหนักถึงความสำคัญของการประยุกต์มาตรฐานการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคม จาก Merit-Based และ Mandate-Based เพื่อกำหนดความสำเร็จและความยั่งยืนขององค์กร

2) International Norms & Standards การพัฒนาองค์ความรู้และกรอบมาตรฐานระดับสากล
 3) Collaborative Localization การขับเคลื่อนความร่วมมือในระดับท้องถิ่น โดยให้มีส่วนร่วมได้
 ส่วนเสียเป็นส่วนร่วมในการปรับทิศทางของการพัฒนา 4) Pilot Team & Blended
 Competency การสร้างศักยภาพในทีมงานนำร่องและการคัดเลือกทีมงานที่มีความผสมผสาน
 ของทักษะและมุมมอง และสุดท้าย และ 5) Resource & Cost Efficiency การตอบความคุ้มค่า
 และผลสัมฤทธิ์ทางสังคมจากทรัพยากรและการดำเนินงาน

มิติที่ 2 รูปแบบการประยุกต์ (Innovation) เป็นมิติที่นำเสนอมุมมองในภาพกว้าง และ
 ครอบคลุมรูปแบบแนวทางการนำไปสู่การประยุกต์มาตรฐานการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคม
 โดยแนวทางการประยุกต์จะมีความสอดคล้องจากกระบวนการเรียนรู้ ตกผลึกสู่การเริ่มทดลอง
 รูปแบบแนวทางการประยุกต์ที่เหมาะสมขององค์กร ประกอบด้วย 1) Redefine Purpose
 ปรับวิสัยทัศน์และเป้าหมายเพื่อสร้างความชัดเจนและเสนอคุณค่าทางสังคม เป็นมิติที่สำคัญของ
 การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคม 2) Strategic Planning & Budgeting การกำหนดแผนและ
 งบประมาณเพื่อสร้างผลลัพธ์และผลสัมฤทธิ์ที่เกิดผลในระดับสูงขึ้น และสนับสนุนการดำเนินงาน
 ให้สอดคล้องกับเป้าหมาย 3) Management & Decision Making การบริหารและการตัดสินใจที่
 ใช้การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคมเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงแผนและการดำเนินงาน
 4) Improvement & Innovation การใช้การประเมินผลเพื่อนำไปสู่การพัฒนาและนวัตกรรมใน
 การดำเนินงาน และ 5) Reporting & Communication การรายงานผลและการสื่อสารที่มุ่งเน้น
 การเปิดเผยข้อมูลเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานร่วมกันในโซ่อุปทานหรือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

มิติที่ 3 กลไกความยั่งยืน (Sustainability) องค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลให้เกิดความ
 ยั่งยืนร่วมกัน ผลจากการประยุกต์ใช้การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคมในองค์กรทั้งภาครัฐ เอกชน
 ภาคสังคม และภาคการศึกษา ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวประกอบด้วย 1) Policy integration in
 practice การผลักดันนโยบายจากระดับองค์กร ภาคส่วน และประเทศ มีผลให้เกิดกลไกใน
 การบูรณาการเข้าสู่ระบบงานปัจจุบันและสร้างความต่อเนื่อง 2) Consensus Methodology
 & Baseline การมีข้อตกลงร่วมกันและข้อมูลฐานที่เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้าใจและ
 ยอมรับร่วมกันระหว่างหน่วยงาน 3) System-wide Influence & Partnership การสร้าง
 พันธมิตรภาคีเครือข่ายเพื่อผลักดันการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคมให้เกิดผลและมีความยั่งยืน
 4) Impact Investing & Funding การใช้แรงจูงใจจากการลงทุนและจัดสรรงบประมาณเพื่อ
 สนับสนุนการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคม และ 5) New Value – Based Market การสร้าง

ตลาดใหม่ที่มีความต้องการคุณค่าทางสังคมเพื่อสนับสนุนการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มิติที่ 4 ผลลัพธ์การเปลี่ยนแปลง (Transformation) การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคมนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลอย่างชัดเจน ไม่เพียงแคในระดับองค์กรเท่านั้น แต่ยังมีผลกระทบไปยังระดับกว้างขวางของสังคม ด้วยมุมมองที่ลึกและกว้างขวางมากขึ้น เน้นไปที่การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย การบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพ และการสร้างความเชื่อถือและโปร่งใส ด้วยการมองเห็นประโยชน์ในระยะยาวและการเสริมความรับผิดชอบร่วมกัน โดยมี 5 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) Multi-Stakeholder Engagement การมีความมุ่งมั่นในการร่วมมือของกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย ช่วยสร้างการเปลี่ยนแปลงที่มีความหลากหลายและความเข้าใจที่ลึกซึ้งในองค์กรและสังคมในระยะยาว 2) Risk Mitigation & Management การจัดการความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพช่วยลดผลกระทบที่เป็นลบและเพิ่มประสิทธิผลในการบริหารจัดการกับความเสี่ยงที่เกิดขึ้นในกระบวนการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคม 3) Social Empowerment การสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายช่วยเสริมพลังและความเชื่อมั่นในการทำงานร่วมกัน และเพิ่มความเข้มแข็งของสังคม 4) Trust & Transparency การสร้างความไว้วางใจและความโปร่งใสในกระบวนการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคมเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยลดปัญหาและเพิ่มความเสถียรภาพ และ 5) Joint Accountability & Impact การมีความรับผิดชอบร่วมกัน และการกระทำที่มีผลสัมฤทธิ์ทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืน และมีความสำเร็จในการบริหารจัดการปัญหาความท้าทายในสังคม

จากการสังเคราะห์บทเรียนและกรณีศึกษาทุกภาคส่วน พบว่า กระบวนการประยุกต์การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคมที่ครบองค์ประกอบ และมีการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง จะผลักดันให้เกิด 1) ระบบในการประเมินและบริหารจัดการผลสัมฤทธิ์ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน 17 เป้าหมาย 2) ระบบการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรและการลงทุนทั้งภาครัฐ เอกชน สังคมและ ภาคการศึกษาที่สะท้อนผลสัมฤทธิ์เพื่อให้เกิดประสิทธิผลผลตอบแทนทางสังคมที่เติบโต 3) ระบบการพัฒนาศักยภาพความรู้วัฒนธรรมเพื่อเร่งผลสัมฤทธิ์ทางสังคมด้วยงบประมาณที่คุ้มค่าและเกิดประสิทธิภาพดีขึ้น และข้อ 4. นับเป็นข้อที่สำคัญอย่างยิ่งคือเกิดระบบโครงสร้างการดำเนินงานร่วมกันแบบใหม่ที่มีเป้าหมายตัวชี้วัดผลสำเร็จร่วมกันทั้งทางการเงินและทางสังคม โดยกลไกความร่วมมือของทั้ง 4 ภาคส่วน และ 4 บทบาท ในการส่งเสริม

การประยุกต์มาตรฐานการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคมร่วมกัน จะผลักดันให้เกิด 4 พันเพื่องสู่การสร้างผลสัมฤทธิ์ ได้แก่ 1) ระบบการจัดการเป้าหมาย 2) ทรัพยากร 3) ความรู้นวัตกรรม และ 4) โครงสร้างการร่วมงาน อันเป็นตัวแปรสำคัญที่จะ ผลักดันการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนร่วมกัน (CO-CREATION SDGs IMPACT) และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (17 SDGs)

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์สถานการณ์การประยุกต์ และรูปแบบแนวทางการประยุกต์กรอบมาตรฐานการประเมินผลสัมฤทธิ์ และคุณค่าทางสังคมในภาคส่วนต่าง ๆ ของประเทศไทย พบว่า แนวทางการเรียนรู้และพัฒนาประยุกต์การกรอบแนวทางการประเมินผลกระทบทางสังคม (SIA) สู่การพัฒนาสังคม ผ่าน 4 กรอบแนวทางสำคัญ คือ การเรียนรู้ นวัตกรรม การพัฒนาที่ยั่งยืน และการเปลี่ยนแปลง ซึ่งกรณีศึกษาผู้ประยุกต์มาตรฐานในภาคส่วนต่าง ๆ ในประเทศไทย ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคสังคม และภาคการศึกษา ได้ดำเนินแนวทางการประยุกต์ตามกรอบ LIST Model ใน 4 มิติหลัก และสะท้อนองค์ประกอบย่อยที่เกี่ยวข้องที่สอดคล้องกับมุมของการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคม ของ พระสุริยรัตนบัณฑิต (อาภากร) (2561) พบองค์ประกอบ 20 องค์ประกอบ โดยมีมิติของการเรียนรู้และความพร้อมองค์กร บุคลากรทั้งภายในและภายนอกองค์กรเป็นสิ่งสำคัญ อีกทั้ง ทิศทางการเรียนรู้ในการประยุกต์ริเริ่มการประเมิน มีองค์ประกอบ 7 ประการที่สำคัญกับการเตรียมความพร้อม (Readiness Level) ซึ่งการศึกษาได้สะท้อนว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการเตรียมความพร้อม ก่อนการผลักดันนโยบายภาคบังคับเป็นสิ่งสำคัญ ที่จะลดผลลัพธ์ในทิศทางที่เกิดความเสี่ยงและไม่เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพ 7 Social Impact Capability Framework (Fuzi, Sikora, & Gryszkiewicz, 2018)

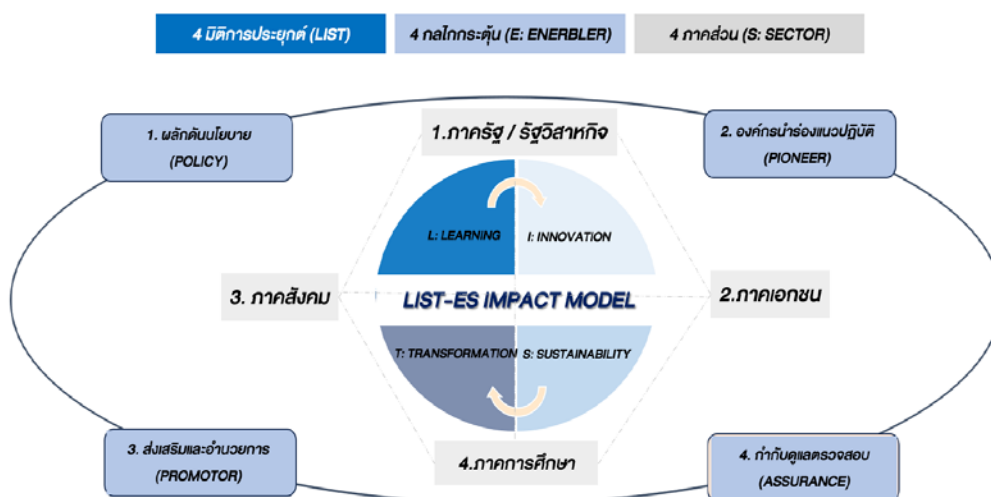
นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับองค์ประกอบสำคัญของการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคมของ Kvam (2018) ที่วิเคราะห์รูปแบบการประยุกต์ในระดับโครงการ และรูปแบบการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคมที่ขยายมิติจากการประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม (EIA) เพื่อครอบคลุมมิติต่าง ๆ เช่น สุขภาพ, ความเท่าเทียมทางเพศ, สิทธิมนุษยชน และการเชื่อมโยงการนำเครื่องมือการประเมินผลสัมฤทธิ์ไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในหลากหลายภาค เช่น ภาคสังคม ภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้เชี่ยวชาญ และพบว่าการเชื่อมโยงกรอบแนวทางในการผลักดันการประยุกต์การประเมินผลสัมฤทธิ์สู่การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน เพื่อช่วยให้เห็นมิติที่เกี่ยวข้องของการประเมินผลกระทบทางสังคม (Nigri & Michelini, 2019)

สำหรับในประเทศไทย มีการขับเคลื่อนในลักษณะ (Bottom-Up) โดยพบความก้าวหน้าในภาคสังคม ด้วยภารกิจหลักและบริบทความต้องการของแหล่งทุนที่มีความจำเป็นในการสะท้อนความโปร่งใสในระดับประเทศและระดับสากล นอกจากนี้ ในภาคการศึกษา พบแนวทางการประยุกต์ในวงกว้างและเริ่มพัฒนา Readiness Level จากระดับผู้ปฏิบัติอย่างเป็นระบบ คู่ขนานกับการส่งสัญญาณสนับสนุนในระดับนโยบายจึงเกิดแรงกระเพื่อมในวงกว้าง ด้วยการสร้างแรงจูงใจการเข้าถึงทุนทางการวิจัย สถานการณ์การประยุกต์ในภาพรวมจึงมุ่งไปที่การสะท้อนรายงานสื่อสารผลสัมฤทธิ์ยังไม่ผูกโยงในระบบการจัดซื้อจ้างและการจัดสรรงบประมาณเหมือนในระดับสากล สำหรับภาคเอกชนที่มีความก้าวหน้าในการประยุกต์มาตรฐานเปิดเผยข้อมูล กรอบข้อมูล ESG (Economic, Social, Governance) ตลอดจนมีกิจกรรมที่มีความเป็นรูปธรรมมีแนวโน้มในการประยุกต์เพื่อสื่อสารประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงาน สำหรับภาครัฐนับเป็นช่วงของการริเริ่มในหน่วยงานที่มีความพร้อม เช่น รัฐวิสาหกิจ ด้วยกรอบแนวคิดการใช้งบประมาณภาครัฐที่สะท้อนความคุ้มค่าและเกิดสัมฤทธิ์ผล ควบคู่กับการกระตุ้นจากแผนยุทธศาสตร์ชาติ ที่ยึดโยงกับทิศทาง SDGs เป็นจุดผลักดันในการริเริ่มการประยุกต์ในหน่วยงานในฐานะผู้ปฏิบัติ

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลการวิจัย ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่า การประเมินผลสัมฤทธิ์และคุณค่าทางสังคมในภาคส่วนต่าง ๆ ในประเทศไทยไปสู่การพัฒนาระบบโครงสร้างความร่วมมือและการดำเนินการที่มีผลสัมฤทธิ์และคุณค่าสังคม โดยมีต้นแบบโมเดล LIST MODEL ที่ต่อยอด 20 องค์ประกอบ นอกจากนั้น ยังพบองค์ความรู้สำคัญในการกำหนดทิศทางแนวทางการประยุกต์ผลสัมฤทธิ์และคุณค่าทางสังคมที่นำไปสู่การกระตุ้นและส่งเสริมการร่วมมือข้ามส่วนต่าง ๆ ในการแก้ไขปัญหาของสังคมอย่างยั่งยืน ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างนโยบายและกฎหมาย ที่กระตุ้นให้หน่วยงานเข้าร่วมในการพัฒนา และประยุกต์ใช้ พร้อมกำหนดแนวทางและแผนยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม การสร้างและส่งเสริมความตั้งใจและความกระตือรือร้นในการใช้โมเดลนี้ รวมทั้งพัฒนาทักษะและความรู้ในการใช้โมเดลนี้ให้กับผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ เอกชน สังคม และการศึกษา

ภาพที่ 3. โมเดลการประยุกต์ SIA สู่การกระตุ้นเร่งเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การสร้างโมเดลขึ้นมาจากการวิจัยเพื่อการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคมที่เป็นรูปแบบใหม่ ซึ่งมี 4 มิติการประยุกต์ 4 กลไกการกระตุ้น 4 ภาคส่วนในการผลักดันสู่พื้นที่เพื่อการเร่งและขยายผลสัมฤทธิ์ ซึ่งถูกออกแบบเพื่อให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการปรับปรุงและพัฒนาโมเดลต่อไป เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และความต้องการของทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาของสังคมอย่างยั่งยืน และให้ผลสัมฤทธิ์และคุณค่าที่เป็นทั้งด้านการเงินและด้านสังคมอย่างเต็มที่

7. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยพบว่า การพัฒนาและการส่งเสริมในทุกภาคส่วนจะช่วยให้มีการสร้างความร่วมมือและความเข้มแข็งในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนในประเทศ และยังมีโอกาสในการถ่ายทอดและสร้างเสริมความรู้ให้แก่ภาคส่วนต่าง ๆ ในชุมชน ซึ่งพิจารณาส่วนสำคัญที่สุดกับการพัฒนาในมิติต่าง ๆ จากการวิจัย ดังนี้

1. มิติการเรียนรู้ การเรียนรู้เป็นมิติสำคัญของประเทศไทยในการประยุกต์การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคม เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นการหลอมรวมบทบาทและศักยภาพของทุกภาคส่วน เพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ภาครัฐและภาคการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและพัฒนาองค์ความรู้ที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มความพร้อมในการใช้งานในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน แนวทางคือการส่งเสริมความเข้าใจในการ

นำไปใช้โดยใช้มาตรฐานสากลและหลักการเพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในบริบทที่เหมาะสมกับองค์กรและภาคส่วนต่าง ๆ อย่างเป็นระบบและยั่งยืน

2. มิติการประยุกต์ การประยุกต์มาตรฐานยังเผชิญกับความไม่สอดคล้องในการเข้าใจและการวางแผนทางเดียวกัน ปัญหาหลักมาจาก 1) ขาดการเชื่อมโยงระหว่างความตั้งใจดีกับการออกแบบและดำเนินกิจกรรม 2) การติดตามผลเกี่ยวกับกิจกรรมเท่านั้นโดยขาดการวางระบบติดตามการเปลี่ยนแปลง และ 3) ขาดการเข้าใจและการเข้าถึงผลสัมฤทธิ์สังคม ต้องมีการยกระดับนโยบายและสนับสนุนเครือข่ายการส่งเสริมวิชาชีพและการสนับสนุนระบบฐานข้อมูลและเครื่องมือในการประเมินที่มีต้นทุนต่ำในการพัฒนาและใช้งาน

3. มิติการส่งเสริมกลไกความยั่งยืน ประเทศไทยควรเน้นการเชื่อมโยงภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อผลักดันบทบาทสำคัญในนโยบายและการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนากรอบแนวทางการประยุกต์ที่เหมาะสมกับประเด็นทางสังคม การสร้างข้อตกลงและความร่วมมือในการประยุกต์กรอบการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางสังคม โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่น เพื่อลดข้อจำกัดและความท้าทายในด้านทรัพยากรและงบประมาณ การส่งเสริมความร่วมมือในระดับ Cluster หรือการรวมกลุ่มเครือข่ายเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงจาก Bottom-up level ไปสู่การผลักดันในเชิงกฎหมายและข้อบังคับ

4. มิติผลสัมฤทธิ์การเปลี่ยนแปลง การวางกลไกในการกำกับดูแล Impact Transparency เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของการประเมินและการประยุกต์ใช้มีความสำคัญในมิติผลสัมฤทธิ์การเปลี่ยนแปลง โดยการเชื่อมโยงความเป็นสากลเพื่อพัฒนาระบบที่เหมาะสมในทุกภาคส่วนและป้องกันการ Green Washing ผู้วิจัยพบว่า การผลักดันโมเดลมี 3 ปัจจัยสำคัญคือ 1) การส่งเสริมการเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างภาคส่วนทุกแห่ง 2) ความสมดุลของบทบาททั้ง 4 ที่นำไปสู่การพัฒนากรอบการประยุกต์ และ 3) การประยุกต์กรอบมาตรฐานที่มีความมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและบทบาทที่เข้มงวดในการกำกับดูแล เพื่อป้องกันการ Green Washing และส่งเสริมการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะเพื่อการต่อยอดการศึกษาวิจัยในเชิงปริมาณ เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ ระดับการเข้าถึง ครอบคลุม องค์กรผู้ประยุกต์ในระดับภาคส่วน ระดับ Cluster ต่าง ๆ เพื่อเป็นประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและการสนับสนุนอย่างเหมาะสม ตลอดจนการศึกษาวิจัยฐานข้อมูล ตัวชี้วัด และการประเมินคุณค่าทางสังคมที่เหมาะสมในภาคส่วนต่าง ๆ ให้เกิดการต่อยอดและสร้างประโยชน์ในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- พระสุธีรัตนบัณฑิต (อาภากรโ). (2561). LIST MODEL FOR RESEARCH AND SOCIAL DEVELOPMENT. พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสุธีรัตนบัณฑิต (อาภากรโ), และ พระพรหมบัณฑิต (ธมฺมจิตฺโต). (2562). องค์ประกอบรูปแบบ และกระบวนการสร้างเครือข่ายการวิจัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร.*, 7(4), 923-937.
- Africa Union. (2021). Linking Agenda 2063 and the SDGs. Retrieved from <https://au.int/agenda2063/sdgs>
- Cassen, R. H. (1987). Our common future: report of the World Commission on Environment and Development. *International Affairs*, 64(1), 126.
- Fuzi, A., Sikora, D., & Gryszkiewicz, L. (2018). Why Taking a Step Back From Social Impact Assessment Can Lead to Better Results. Retrieved from https://ssir.org/articles/entry/why_taking_a_step_back_from_social_impact_assessment_can_lead_to_better_res
- Kvam, R. (2018). *Social Impact Assessment: Integrating Social Issues in Development Projects*. Retrieved from https://publications.iadb.org/en/publications/english/viewer/Social_Impact_Assessment_Integrating_Social_Issues_in_Development_Projects.pdf
- Nigri, G., & Michelini, L. (2019). A Systematic Literature Review on Social Impact Assessment: Outlining Main Dimensions and Future Research Lines. *International Dimensions of Sustainable Management* (pp. 53-67). Online: Springer Cham.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหาร
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา
องค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา *

Factors Affecting the Administrative Success of Local
Administrative Organizations: A Case Study of Rang Chorakhe
Subdistrict Administrative Organization in
Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

นิสรา ใจชื่อ¹ และ วัชรวิณั คำเขียว²

Nissara Jaisue¹ and Watcharawin Kamkiew²

คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์¹

Faculty of Public Administration, Dhurakij Pundit University¹

วิทยาลัยการจัดการเพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ²

Management for Development College, Thaksin University²

Corresponding Author, E-mail: nissarajnisj@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในการวิจัยผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed- method research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น

* ได้รับบทความ: 6 มกราคม 2567; แก้ไขบทความ: 7 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 19 มีนาคม 2567

382 คน และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) จำนวน 12 คน และจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลراجะเข้ จำนวน 9 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สถิติ การถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษา พบว่า 1) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลراجะเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ปัจจัยด้านวิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่น ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านความรับผิดชอบของบุคลากรในองค์กร ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมขององค์การภาครัฐ และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมขององค์การภาคเอกชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) 2) แนวทางการพัฒนาความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลراجะเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ (1) ด้านการบริหารองค์กร องค์กรควรเพิ่มด้านการนำเทคโนโลยีต่างๆ มาช่วยในการจัดการองค์กร (2) องค์การบริหารส่วนตำบลراجะเข้ มีแนวปฏิบัติการดำเนินการในโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่ดี และมีการประเมินผลและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ควรเพิ่มด้านการรวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ ขององค์กร จะทำให้การพัฒนาต่อการนำความรู้ต่างๆ ขององค์กรมาสร้างสรรค์ ผลงานนวัตกรรมใหม่ๆ ขององค์กรอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ความสำเร็จด้านการบริหาร; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this research were to: 1) investigate factors affecting the administrative success of local administrative organizations: a case study of Rang Chorakhe subdistrict administrative organization, Phra Nakhon Si Ayutthaya province; and 2) provide guidelines to develop the administrative success of local administrative organizations: a case study of Rang Chorakhe subdistrict administrative organization, Phra Nakhon Si Ayutthaya province. A mixed-methods

research design was employed. For the quantitative data, the sample comprised 382 subjects, while for the qualitative data, 12 key informants were recruited, and a focus group was conducted with 9 individuals associated with the Rang Chorakhe subdistrict administrative organization. The statistical methods used for data analysis included percentages, mean scores, standard deviations, and multiple regression.

The results of the study indicated that: 1) factors affecting the administrative success of local administrative organizations: a case study of Rang Chorakhe subdistrict administrative organization, Phra Nakhon Si Ayutthaya province, encompassed factors related to local development vision, leadership, organizational personnel responsibility, teamwork, people sector participation, public sector participation, and private sector participation, at a statistical significance level of .01, consistent with qualitative research findings; 2) guidelines for developing the administrative success of local administrative organizations: a case study of Rang Chorakhe subdistrict administrative organization, Phra Nakhon Si Ayutthaya province, included: (1) organization management: various technologies for organizational management enhancement should be leveraged; and (2) best practices for project or activity implementation by the Rang Chorakhe subdistrict administrative organization: continuous evaluations and follow-ups were implemented, while knowledge accumulation within the organization should be enhanced to foster ongoing innovation.

Keywords: administrative success; local administrative organizations

1. บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 – 2564 ได้กล่าวถึงสาระสำคัญในการพัฒนาประเทศ เช่น ด้านการบริหารจัดการในภาครัฐ ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาธรรมาภิบาลในภาครัฐอย่างเป็นรูปธรรมทั้งด้านระบบการบริหารงานและ

บุคลากร มีการบริหารจัดการภาครัฐที่โปร่งใส มีประสิทธิภาพ สามารถตรวจสอบได้อย่างเป็นธรรม และประชาชนมีส่วนร่วม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 – 2570 ได้กล่าวถึงสาระสำคัญ เช่น การบริหารงานภาครัฐเป็นกลไกสำคัญอย่างหนึ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ จึงต้องมีการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาประเทศ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่ให้บริการสาธารณะ การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนได้รับการบริการอย่างมีประสิทธิภาพและทั่วถึง เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งในการเป็นกลไกที่สำคัญในการสนับสนุนการขับเคลื่อนในการพัฒนาประเทศต่อไป การศึกษาวิจัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารที่ดีจะเป็นต้นแบบและแนวทางขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ที่มีบริบทใกล้เคียงจากแนวคิดดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ ตำบลรางจรเข้ อำเภอสวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งจากการดำเนินงานที่ผ่านมาขององค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ มีบทบาทภารกิจในการให้บริการสาธารณะ โดยมีวิสัยทัศน์ท้องถิ่น คือ เป็นองค์กรหลักในการพัฒนาท้องถิ่น เกษตรอินทรีย์ปลอดภัย พัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน (องค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้, ม.ป.ป.)

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา องค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ ได้มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลและมีการพัฒนาด้านนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ประสบความสำเร็จในการบริหารงานขององค์การ ได้รับรางวัลหลายรางวัล เช่น รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2564 โดยมอบหมายให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีดำเนินการ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ ได้รับรางวัลประเภทดีเลิศ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รางวัลที่ 1 โดยนำเสนอโครงการนวัตกรรม “Zero Burn ทุ่งสวย คลองใส ไร่นุ่น” รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2562 โดยมอบหมายให้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีดำเนินการ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ ได้รับรางวัลประเภทโดดเด่น องค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ 1 โดยนำเสนอโครงการนวัตกรรม “ตำบลร่มเย็น” นอกจากนี้ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น มอบโล่เกียรตินคุณ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ สังกัด

องค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้รับการคัดเลือก 1 อำเภอ 1 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กต้นแบบการบริหารจัดการที่ดี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 (องค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้, ม.ป.ป.) จากการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ ประสบความสำเร็จในการบริหารที่ดีขององค์การในหลายๆ ด้าน ซึ่งสามารถเป็นต้นแบบและเผยแพร่ความรู้ อันเป็นประโยชน์สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ จากความสำคัญดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจวิจัยในเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ จังหวัด พระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed method research) เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย (Population) คือ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ ตำบลรางจรเข้ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 50 คน และประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ จำนวน 2,625 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ จำนวน 44 คน และประชาชนที่อาศัยในพื้นที่ความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ จำนวน 338 คน รวมกลุ่มตัวอย่าง 382 คน โดยผู้วิจัยได้ทำการหากลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การเปิดตารางเลขสุ่มของ Krejcie & Morgan (1970) เพื่อคำนวณขนาดตัวอย่าง และใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสุ่มแบบสัดส่วน และได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 382 คน คิดเป็นร้อยละ 100

1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้จากการออกแบบสอบถาม

1.1.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้จากเอกสารรายงานขององค์การบริหารส่วนตำบลรางจระเข้ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารองค์การ และหลักธรรมาภิบาล เป็นต้น

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามและนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประเมินความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของข้อคำถามวิจัย (Index of Item Objective Congruence) (IOC) คือ หากค่า $IOC \geq 0.5$ จะถือว่าเป็นแบบสอบถามที่ถือว่ามีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและสามารถนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้ ประกอบกับการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

1.2.2 การทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำผลไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือเพื่อดูความสอดคล้องของข้อคำถาม ใช้สูตรสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α -Coefficient) โดยใช้วิธีของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ .994

1.2.3 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ สถิติการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อใช้ในการหาระดับการส่งผลต่อกันระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยใช้ระดับนัยสำคัญ 0.01

2. วิจัยเชิงคุณภาพ

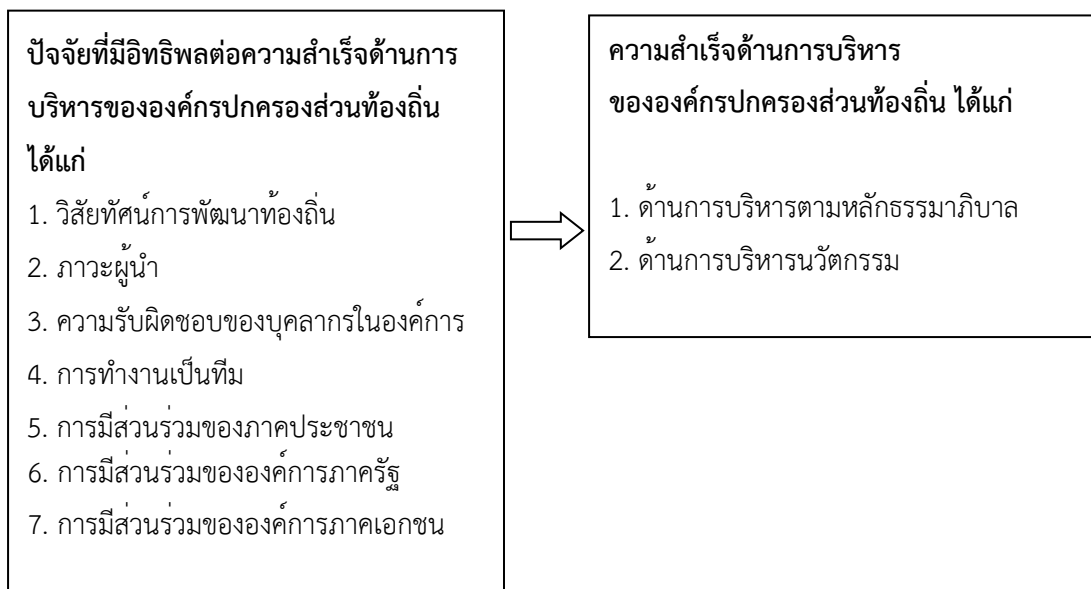
ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) เป็นแนวทางสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) จำนวน 12 คน และจัดทำสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลรางจระเข้ จำนวน 9 คน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลและการตีความ ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยการตีความสร้างข้อสรุปหรือสภาพการณ์ที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเพื่อเชื่อมโยงไปถึงการหาข้อสรุปในการศึกษาใช้กระบวนการวิธีที่หลากหลาย (The Multiple – Method Approach) โดยพิจารณาความสอดคล้อง และความแตกต่างของข้อมูลที่ได้มีการจัดระเบียบของข้อมูล จากนั้นนำมาหาข้อสรุป

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1. กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

1.ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การ บริหารส่วนตำบลรางจรเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับความคิดเห็น		
	Mean	S.D.	แปลผล
1. ด้านวิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่น	4.69	0.53	มากที่สุด
2. ด้านภาวะผู้นำ	4.70	0.46	มากที่สุด
3. ด้านความรับผิดชอบของบุคลากรในองค์การ	4.68	0.46	มากที่สุด
4. ด้านการทำงานเป็นทีม	4.67	0.48	มากที่สุด
5. ด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน	4.69	0.44	มากที่สุด
6. ด้านการมีส่วนร่วมขององค์การภาครัฐ	4.69	0.43	มากที่สุด
7. ด้านการมีส่วนร่วมขององค์การภาคเอกชน	4.69	0.43	มากที่สุด
รวม	4.69	0.35	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 ระดับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.69, S.D. = 0.35) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทั้ง 7 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านภาวะผู้นำ ($\bar{X}$ = 4.70, S.D. = 0.46) รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมขององค์การภาครัฐ ($\bar{X}$ = 4.69, S.D. = 0.43) ด้านการมีส่วนร่วมขององค์การภาคเอกชน ($\bar{X}$ = 4.69, S.D. = 0.43) ด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ($\bar{X}$ = 4.69, S.D. = 0.44) ด้านวิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่น ($\bar{X}$ = 4.69, S.D. = 0.53) ด้านความรับผิดชอบของบุคลากรในองค์การ ($\bar{X}$ = 4.68, S.D. = 0.46) และด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X}$ = 4.67, S.D. = 0.48) ตามลำดับ

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นที่มีต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหาร ส่วนตำบลรางจรเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับความคิดเห็น		
	Mean	S.D.	แปลผล
1. ความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล: ด้านหลักประสิทธิภาพ	4.66	0.50	มากที่สุด
2. ความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล: ด้านหลักประสิทธิผล	4.64	0.48	มากที่สุด
3. ความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล: ด้านหลักการตอบสนอง	4.81	0.34	มากที่สุด
4. ความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล: ด้านหลักการรับผิดชอบ	4.71	0.50	มากที่สุด
5. ความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล: ด้านหลักความโปร่งใส	4.76	0.40	มากที่สุด
6. ความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล: ด้านหลักนิติธรรม	4.77	0.39	มากที่สุด
7. ความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล: ด้านหลักความเสมอภาค	4.77	0.41	มากที่สุด
8. ความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล: ด้านหลักการมีส่วนร่วม	4.68	0.46	มากที่สุด
9. ความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล: ด้านหลักการกระจายอำนาจ	4.72	0.52	มากที่สุด
10. ความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล: ด้านหลักคุณธรรม	4.81	0.40	มากที่สุด
11. ความสำเร็จด้านการบริหารนวัตกรรม	4.82	0.34	มากที่สุด
รวม	4.74	0.28	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.74, S.D. = 0.28) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทั้ง 11 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านความสำเร็จด้านการบริหารนวัตกรรม ($\bar{X}$ = 4.82, S.D. = 0.34) เป็นลำดับที่ 1 ด้านความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ด้านหลักการตอบสนอง ($\bar{X}$ = 4.81, S.D. = 0.34) เป็นลำดับที่ 2 และความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ด้านหลักคุณธรรม ($\bar{X}$ = 4.81, S.D. = 0.40) เป็นลำดับที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลรางจระเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Model	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	P-value
	B	Std. Error	Beta		
(ค่าคงที่)	2.291	.137		16.711**	.000
วิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่น	.084	.023	.159	3.657**	.000
ภาวะผู้นำ	.092	.027	.151	3.348**	.001
ความรับผิดชอบของบุคลากรในองค์กร	.105	.037	.174	2.801**	.005
การทำงานเป็นทีม	.117	.034	.203	3.439**	.001
การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน	.173	.043	.272	4.027**	.000
การมีส่วนร่วมขององค์การภาครัฐ	-.176	.042	-.272	-4.157**	.000
การมีส่วนร่วมขององค์การภาคเอกชน	.128	.042	.196	3.015**	.003

R = .717^a, R² = .514, adj. R² = .505; F = 56.578; p-value = .000; SE_{est} = ±.19;
Durbin Watson = .408

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลรางจระเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีจำนวน 7 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมขององค์การภาครัฐ ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมขององค์การภาคเอกชน ปัจจัยความรับผิดชอบของบุคลากรในองค์กร ปัจจัยด้านวิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่น ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ซึ่งมีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลรางจระเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (F= 56.578 และค่า p-value = .000)

เมื่อนำเอามาสรางสมการถดถอยเชิงเส้นในรูปแบบการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ จะสามารถอธิบายความแปรปรวนของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ประมาณร้อยละ 51.40 ($\text{adj. } R^2 = .514$) ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรพยากรณ์สามารถนำมาเขียนเป็นสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบและคะแนนมาตรฐานได้ดังนี้

$\hat{Y} = 2.291 + .084$ (วิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่น) $X_1 + .092$ (ภาวะผู้นำ) $X_2 + .105$ (ความรับผิดชอบของบุคลากรในองค์กร) $X_3 + .117$ (การทำงานเป็นทีม) $X_4 + .173$ (การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน) $X_5 + -.176$ (การมีส่วนร่วมขององค์การภาครัฐ) $X_6 + .128$ (การมีส่วนร่วมขององค์การภาคเอกชน) X_7

$\hat{Z} = 2.291 + .159$ (วิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่น) $X_1 + .151$ (ภาวะผู้นำ) $X_2 + .174$ (ความรับผิดชอบของบุคลากรในองค์กร) $X_3 + .203$ (การทำงานเป็นทีม) $X_4 + .272$ (การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน) $X_5 + -.272$ (การมีส่วนร่วมขององค์การภาครัฐ) $X_6 + .196$ (การมีส่วนร่วมขององค์การภาคเอกชน) X_7

2. ผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) จำนวน 12 คน และการจัดทำ กลุ่มสนทนา (Focus Groups) จำนวน 9 คน สรุปได้ดังนี้

2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สรุปรายละเอียดคือ

2.1.1 ปัจจัยด้านวิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่น พบว่า นายกองค์การบริหารส่วนตำบลรางจรเข้ มีวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่น และมีเป้าหมายการทำงานเพื่อให้บรรลุความสำเร็จขององค์กร

2.1.2 ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ พบว่า นายกองค์การบริหารส่วนตำบล มีการกำหนดทิศทางการทำงานให้ประสบความสำเร็จ และสร้างแรงจูงใจให้มีส่วนร่วมในการทำงาน

2.1.3 ปัจจัยด้านความรับผิดชอบของบุคลากรในองค์กร พบว่า บุคลากรมีความเข้าใจในการทำงาน และรับผิดชอบในงาน และช่วยเหลือระหว่างทีมงาน

2.1.4 ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลراجเซ่ มีการวางแผนการทำงาน และสร้างทีมงานเพื่อร่วมรับผิดชอบในการทำงานขององค์การ

2.1.5 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลراجเซ่ เปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ

2.1.6 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมขององค์การภาครัฐ พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลراجเซ่ มีการทำงานกับองค์การภาครัฐ เช่น จังหวัด อำเภอ โรงพยาบาล และมหาวิทยาลัยต่างๆ เพื่อดำเนินโครงการและกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาตำบลراجเซ่ เป็นต้น

2.1.7 ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมขององค์การภาคเอกชน พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลراجเซ่ ร่วมมือกับภาคเอกชน ในการพัฒนาท้องถิ่น เช่น การส่งเสริมรายได้ให้กับประชาชนในพื้นที่ ความร่วมมือด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เป็นต้น

2.2 ความคิดเห็นที่มีต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลراجเซ่ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.2.1 ปัจจัยความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล: ด้านหลักประสิทธิภาพ พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลراجเซ่ เน้นการบริการสาธารณะที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ให้ประชาชนได้รับบริการที่มีคุณภาพ

2.2.2 ปัจจัยความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล: ด้านหลักประสิทธิภาพ พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลراجเซ่ มีการตั้งวัตถุประสงค์ของการปฏิบัติงาน และประเมินผลติดตามผล ปรับปรุงและพัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่อง

2.2.3 ปัจจัยความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล: ด้านหลักการตอบสนอง พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลراجเซ่ สามารถบริการสาธารณะกับประชาชนในพื้นที่ได้ และมีการสำรวจความต้องการของประชาชน เพื่อจัดบริการสาธารณะให้ตรงกับความต้องการของประชาชน

2.2.4 ปัจจัยความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล: ด้านหลักการรับผิดชอบต่อ พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลراجเซ่ มีการรายงานผลของการดำเนินงานในโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่ทางองค์การได้ดำเนินการ และรายงานให้สาธารณะและผู้ที่เกี่ยวข้องทราบผลการดำเนินงานเพื่อร่วมพัฒนา ให้ข้อเสนอแนะในการทำงานขององค์การ

2.2.5 ปัจจัยความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล: ด้านหลักความโปร่งใส พบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลรางจระเข้ มีการเปิดเผยข้อมูลที่จำเป็นให้ประชาชนทราบ และรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและภาคส่วนต่างๆ เพื่อนำมาพัฒนาการทำงาน

2.2.6 ปัจจัยความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล: ด้านหลักนิติธรรม พบว่า บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลรางจระเข้ คำนึงถึงการให้บริการประชาชน และมีหลักปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบที่วางไว้ เพื่อเป็นมาตรฐานในการทำงานขององค์การ

2.2.7 ปัจจัยความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล: ด้านหลักความเสมอภาค พบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลรางจระเข้ มีการจัดสถานที่ให้บริการสำหรับผู้รับบริการ ได้เข้าถึงการใช้บริการอย่างสะดวก

2.2.8 ปัจจัยความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล: ด้านหลักการมีส่วนร่วมพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลรางจระเข้ มีการรับฟังความคิดเห็นผ่านหลากหลายช่องทาง เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในโครงการและกิจกรรมต่างๆ ขององค์การ

2.2.9 ปัจจัยความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล: ด้านหลักการกระจายอำนาจพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลรางจระเข้ มีการกระจายความรับผิดชอบในงานให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อความคล่องตัวในการดำเนินงาน และให้อำนาจการตัดสินใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน

2.2.10 ปัจจัยความสำเร็จด้านการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล: ด้านหลักคุณธรรมพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลรางจระเข้ มีการปฏิบัติหน้าที่โดยเน้นให้บุคลากรยึดมั่นในความมีคุณธรรม และความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติงาน คำนึงถึงการบริการต่อประชาชน

2.2.11 ปัจจัยความสำเร็จด้านการบริหารนวัตกรรม พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลรางจระเข้ สามารถพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ เช่น โครงการนวัตกรรม “ตำบลร่มเย็น” “ชุมชนสมานฉันท์สร้างความมั่นคง ส่งเสริมการศึกษา พัฒนาหมู่บ้านสีขาว ก้าวสู่ตำบลร่มเย็น” บูรณาการการทำงานร่วมกันทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน เพื่อต้องการให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลรางจระเข้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ ปัจจัยด้านวิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่น ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านความรับผิดชอบต่อบุคลากรในองค์กร ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมขององค์กรภาครัฐ และปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ 0.01

ปัจจัยด้านวิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่น มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ มุฑา แก่นสุวรรณ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (จังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการบริหารจัดการที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่ ปัจจัยด้านพันธกิจ นโยบายและกลยุทธ์ ด้านภาวะผู้นำ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านบรรยากาศการเมืองขององค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พรทิพย์ บัวหลวง (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานเทศบาลตำบลคูขวาง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านองค์การมีความสัมพันธ์กับระดับธรรมาภิบาลในการบริหารงานของเทศบาลตำบลคูขวาง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีความสัมพันธ์กันตามลำดับ คือ ด้านวัฒนธรรมองค์กร อยู่ในระดับสูงสุด ด้านภาวะผู้นำ ด้านโครงสร้างองค์การ และด้านการประสานงาน ตามลำดับ

ปัจจัยด้านความรับผิดชอบต่อบุคลากรในองค์กร มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ อาภรณ์ ภู่วิทยพันธ์ (2551, น. 36) ซึ่งกล่าวถึง ความรับผิดชอบต่อในงาน (Accountability) คือ ความเข้าใจและการปฏิบัติงานได้ตามแนวทางที่กำหนดขึ้น รวมทั้งการให้

คำปรึกษาแนะนำ การสอนและจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาทำงานได้ตามกรอบที่กำหนด ตลอดจนการคิดหาวิธีการปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Tuckman & Jensen (1997) (อ้างถึงใน เนตร์พัฒนา ยาวีราช (2556, น. 76-77) ได้กล่าวถึงการสร้างทีมงาน Team Building หมายถึง การพัฒนาสร้างทีมงานขึ้นมาซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ คือ 1) ขั้นตอนการสร้างทีมขึ้นมา (Forming) 2) ขั้นการระดมความคิด (Storming) 3) ขั้นการสร้างบรรทัดฐาน (Norming) กำหนดบทบาทการทำงาน บรรทัดฐานในด้านการปฏิบัติ 4) ขั้นการทำงาน (Performing) และ 5) ขั้นการปรับปรุง (Adjourning) รับฟังความคิดเห็นและปรับปรุงการทำงานของทีมงาน

ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทนัชชา พ่วงพันธ์ (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารขององค์กรบริหารส่วนตำบลศาลาครุ อำเภอนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการบริหาร ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำขององค์กรบริหารส่วนตำบลศาลาครุ ด้านการวางแผนขององค์กรบริหารส่วนตำบล ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน และด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับประสิทธิผลการบริหารขององค์กรบริหารส่วนตำบลศาลาครุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมขององค์กรภาครัฐ มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับ งานวิจัยของ มุกดา แก่นสุวรรณ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรบริหารส่วนตำบลกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (จังหวัดสกลนคร นครพนม และมุกดาหาร) ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อแนวทางการบริหารจัดการที่ดีขององค์กรบริหารส่วนตำบลกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ได้แก่ ปัจจัยด้านพันธกิจ นโยบายและกลยุทธ์ ด้านภาวะผู้นำ ด้านการมีส่วนร่วม และด้านบรรยากาศการเมืองขององค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน มีอิทธิพลต่อความสำเร็จด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับ

แนวคิดของ UNESCAP (The United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific: UNESCAP) (อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2555) โดยอธิบายว่าการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดการโครงสร้างและความสัมพันธ์ของสถาบันการเมืองซึ่งครอบคลุมทั้งในส่วนของสถาบันการเมือง ที่มีลักษณะอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การตัดสินใจจัดสรรทรัพยากร เพื่อบริหารกิจการของบ้านเมือง และแก้ไขปัญหาของสังคม ตลอดจนกระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมของภาคส่วนหรือฝ่ายต่างๆ ในการกำหนดนโยบายสาธารณะและการนำนโยบายสาธารณะไปสู่การปฏิบัติภายใต้กรอบและกระบวนการทางกฎหมายอันชอบธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2555)

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จ

ด้านการบริหารขององค์กร

- 1) ปัจจัยด้านวิสัยทัศน์
การพัฒนาท้องถิ่น
- 2) ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ
- 3) ปัจจัยด้านความรับผิดชอบ
ของบุคลากรในองค์กร
- 4) ปัจจัยด้านการทำงานเป็นทีม
- 5) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม
ของภาคประชาชน
- 6) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม
ขององค์กรภาครัฐ
- 7) ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม
ขององค์กรภาคเอกชน

ข้อค้นพบการนำองค์ความรู้ไปใช้เพื่อสร้างความสำเร็จด้าน
การบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ

- 1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดวิสัยทัศน์
ที่มีความชัดเจน และเหมาะกับการพัฒนาเชิงพื้นที่
- 2) ผู้นำเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถสร้างแรงจูงใจให้บุคลากร
สร้างผลงานและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง
- 3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมอบหมายอำนาจหน้าที่
ของบุคลากรให้อำนาจหน้าที่ในงาน
ที่รับผิดชอบ และมีความยืดหยุ่นในการกระจายอำนาจความ
รับผิดชอบตามสถานการณ์
- 4) ในการทำงานของทีมงาน ควรให้ทีมงานมีส่วนร่วม
ประเมินผลการทำงานของทีมงาน
- 5) การสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เช่น ภาค
ประชาชน ภาครัฐ และองค์กรภาคเอกชน เป็นส่วนสำคัญ
อย่างหนึ่งที่ทำให้องค์กรสามารถประสบความสำเร็จ

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงบริหาร ด้านการบริหารองค์การ องค์การควรเพิ่มด้านการนำเทคโนโลยีต่างๆ มาสนับสนุนในการจัดการการทำงานองค์การ และควรเพิ่มด้านการรวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ ขององค์การ จะทำให้เกิดการพัฒนาต่อการนำความรู้ต่างๆ ขององค์การ มาสร้างสรรค์ผลงานนวัตกรรมใหม่ๆ ขององค์การอย่างต่อเนื่อง
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยกับองค์การที่มีบริบทใกล้เคียง เพื่อขยายความรู้ด้านการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่เพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- นันท์ธัชชา พ่วงพันธ์. (2557). *ประสิทธิผลการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลศาลาครุ อำเภอนองแสงจังหวัดปทุมธานี* (ภาคนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปทุมธานี.
- เนตร์พัฒนา ยาวีราช. (2556). *การจัดการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาองค์การ*. กรุงเทพฯ: ทริปเพิ้ล กรุ๊ป.
- พรทิพย์ บัวหลวง. (2560). *การใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานเทศบาลตำบลคูขขวาง อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี* (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปทุมธานี.
- มุกดา แก่นสุวรรณ. (2561). *แนวทางการบริหารจัดการที่ดีขององค์การบริหารส่วนตำบลกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (จังหวัดสกลนคร นครพนม และ มุกดาหาร)* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, มหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ สำนักบริหารการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรม. (2555). *หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance)*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 – 2564. สืบค้นจาก <https://www.nesdc.go.th/download/plan12/สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่12.pdf>

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. 2566 – 2570. สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/article_attach/article_file_20230307173518.pdf

องค์การบริหารส่วนตำบลรางจระเข้. (ม.ป.ป.). ข้อมูลทั่วไป. สืบค้นจาก http://rangjorakea.go.th/viewpage.php?page_id=2

อาภรณ์ ภู่วิทยพันธุ์. (2551). *Behavioral Competency Dictionary (พจนานุกรมพฤติกรรมความสามารถ)*. กรุงเทพฯ: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970) Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการลดปริมาณขยะมูลฝอย
ในพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา :
พื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน เมืองพัทยา ตำบลนาเกลือ
อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี *

Community Participation in Reducing the Amount of
Solid Waste in Special Areas for Sustainable Tourism:
A Case Study of Baan Koh Larn Community Area, Pattaya City,
Nakleu Subdistrict, Banglamung District, Chonburi Province

ดวงทิพย์ พวงดอกไม้ และ ประพนธ์ สหพัฒน์
Duangtip Paungdockmai and Prapon Sahapattana
คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
Graduate School of Public Administration,
National Institute of Development Administration
Corresponding Author, E-mail: duangtip.pau@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอย ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอย และเสนอแนวทางและมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่เหมาะสมในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน เมืองพัทยา ตำบลนาเกลือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research)

* ได้รับความเห็นชอบ: 30 พฤศจิกายน 2566; แก้ไขบทความ: 21 มีนาคม 2567; ตีพิมพ์: 27 มีนาคม 2567

โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน จำนวน 357 คน ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม โดยใช้สถิติการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้การจัดสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน จำนวน 10 คน นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูล (Content Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้านโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (มีค่าเฉลี่ย 2.86) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอย โดยใช้สมการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอย ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาอาศัยในชุมชนบ้านเกาะล้าน รวมถึงปัจจัยด้านความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับขยะมูลฝอย ด้านเจตคติเกี่ยวกับการลดปริมาณขยะ และพฤติกรรมการลดปริมาณขยะ ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการลดปริมาณขยะมูลฝอย พบว่า มีตัวแปรจำนวน 5 ตัวแปร ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนบ้านเกาะล้าน ได้แก่ พฤติกรรมของประชาชน มากที่สุด ($Beta = 0.661$) รองลงมาคือ ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับขยะมูลฝอย ($Beta = -0.316$) ระดับการศึกษา ($Beta = 0.194$) และเจตคติของประชาชน ($Beta = -0.110$) ตามลำดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และตัวแปรอายุ ($Beta = 0.132$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสามารถร่วมกันทำนายการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนบ้านเกาะล้าน เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี ได้ร้อยละ 49.90 ($R^2 = 0.499$)

ผลการเสนอแนะทางและมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่เหมาะสมในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ต้นทาง มาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการดำเนินการลดปริมาณขยะมูลฝอยและมีการคัดแยกขยะมูลฝอย 2) กลางทาง มาตรการเพิ่มศักยภาพการเก็บขน การจัดทำระบบเก็บขยะ

และขนส่งขยะที่มีประสิทธิภาพให้สอดคล้องกับสถานการณ์ขยะในพื้นที่ 3) ปลายทาง มาตรการส่งเสริมการบริหารจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน; การลดปริมาณขยะมูลฝอย; การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Abstract

The objective of this research was to study the level of contributions to the reduction of solid waste and factors influencing participation in reducing the amount of solid waste, as well as proposing guidelines and measures to promote participation in reducing the amount of solid waste appropriately in Baan Koh Larn community area, Pattaya city, Chonburi province. It is a mixed research methodology: quantitative research using questionnaires as a tool to collect data from a sample of 357 people in Baan Koh Larn community; used data analysis methods including frequency distribution, mean, percentage, standard deviation. Testing the relationship between factors influencing participation using multiple linear regression analysis. And qualitative research using group discussions as a tool to collect data from a sample of 10 stakeholders involved in community solid waste management in community areas; used to analyze the content of data.

The results indicate that the level of public participation in solid waste management in Baan Koh Larn community area was moderate ($\bar{X} = 2.86$). Factors influencing participation in solid waste reduction were analyzed using Multiple Linear Regression to test the relationship between factors influencing participation in solid waste reduction. There were 5 variables that influenced the participation in solid waste reduction in Baan Koh Larn community; public behavior the most (Beta = 0.661), knowledge and understanding about solid waste (Beta = -0.316), education level (Beta = 0.194), and public attitude (Beta = -0.110), respectively ($R^2 = 0.499$).

Able to jointly predict participation in reducing the amount of solid waste in Baan Koh Larn community, 49.90%. The guidelines and measures to promote participation in reducing the amount of solid waste appropriate in Baan Koh Larn community area are divided into 3 parts: 1) beginning: Measures to promote participation in the implementation of solid waste reduction and solid waste separation 2) intermediate: Measures to increase the capacity of collection and transportation of garbage Establish an efficient waste collection and transportation system in accordance with the waste situation in the area. 3) destination: Measures to promote correct solid waste management according to academic principles.

Keywords: community involvement; solid waste reduction; sustainable tourism

1. บทนำ

หลักการมีส่วนร่วม เป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ และนำมาปรับใช้ในแนวคิดวิธีการต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่ฟูประเทศให้มีความทันสมัย ความเจริญก้าวหน้า มีความทัดเทียมนานาประเทศ เมื่อโลกเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น จึงมีความจำเป็นต้องเน้นการมีส่วนร่วม และให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (สรเสรีญ วงศ์ชะอุ่ม, 2554) อีกทั้งให้สอดคล้องตามหลักธรรมาภิบาล หรือหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good Governance) หลักการมีส่วนร่วมจึงถือเป็นหัวใจสำคัญของงานพัฒนา รวมถึงการจัดปัญหาที่อาจก่อให้เกิดเป็นวิกฤตการณ์ปัญหาได้ เช่น ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย

สืบเนื่องจากปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบปัญหาด้านการจัดการขยะมูลฝอย ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของหลายพื้นที่ทั่วโลกที่กำลังเผชิญกับปัญหาขยะล้นเมือง เนื่องจากปริมาณขยะสูงขึ้นทุกปี เห็นได้จากการประกาศให้ “ขยะถือเป็นวาระแห่งชาติ” มีการจัดทำ Roadmap และวางระบบการบริการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ แต่อย่างไรก็ตามปริมาณการเกิดขยะยังคงสูงขึ้นทุกปี และมีแนวโน้มว่าจะเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งอัตราการเกิดปริมาณขยะมูลฝอยแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะสถานที่แหล่งท่องเที่ยวจะมีอัตราการเกิดขยะสูง ประกอบกับนโยบายช่วงที่ผ่านมาของรัฐบาลกระตุ้นเศรษฐกิจโดยใช้การท่องเที่ยวเป็นกลไกหลัก

ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ (นิชร คงเพชร, ม.ป.ป.) อาทิ โครงการเราเที่ยวด้วยกัน เป็นต้น ส่งผลให้ปริมาณขยะมูลฝอยในแหล่งท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น

ในปี 2561 จังหวัดชลบุรีเป็นสถานที่ท่องเที่ยวอันดับ 2 ของประเทศ และมีอัตราการเกิดขยะมูลฝอยสูง 2,591 ตันต่อวันสูงเป็นอันดับ 2 ของประเทศ (กรมควบคุมมลพิษ, 2561) แต่พบว่ามีปริมาณขยะมูลฝอยตกค้างกว่า 119,611 ตัน (กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย กรมควบคุมมลพิษ, 2562) ซึ่ง เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี เป็นพื้นที่ 1 ใน 6 แห่งที่ถูกประกาศเป็นพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และมีรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ถือเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญจำนวนมาก อย่างพื้นที่การศึกษา พื้นที่ชุมชน บ้านเกาะล้าน เมืองพัทยา ตำบลนาเกลือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี หรือที่ประชาชนและนักท่องเที่ยวนิยมเรียกสั้น ๆ ว่า “เกาะล้าน” เป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญอันดับต้น ๆ ของเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี

เกาะล้าน เป็นเกาะในอ่าวไทย มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 3,500 ไร่ หรือ 5.6 ตารางกิโลเมตร อยู่ห่างจากฝั่งเมืองพัทยาเพียง 7.5 กิโลเมตรโดยประมาณ นักท่องเที่ยวจึงนิยมเดินทางนั่งเรือข้ามฝั่งไปเที่ยวที่เกาะล้าน ความเหมาะสมของศักยภาพการรองรับนักท่องเที่ยวของเกาะล้านนั้นมีปริมาณที่มากและไม่สอดคล้องกับพื้นที่ (ธีรวัฒน์ ทองมา และ เดชาวี ธีรรางกูล, 2561) ส่งผลให้เกิดปริมาณขยะมากขึ้น อีกทั้งเป็นพื้นที่เกาะ จึงมีข้อจำกัดในเรื่องของการกำจัดขยะอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยแต่เดิมจะทำการขนถ่ายขยะ เพื่อเข้าสู่กระบวนการกำจัดขยะที่ฝั่งเมืองพัทยาด้วยระบบขนส่งทางเรือกลับสู่ฝั่งพัทยาประมาณ 25 ตันต่อวัน แต่พบว่ามีปริมาณขยะที่มาจากฝั่งเมืองพัทยาก่อขึ้นบนเกาะล้านเฉลี่ยวันละ 35 - 40 ตัน ซึ่งมีปริมาณขยะเกินกว่าการขนส่งขยะไปกำจัด จึงต้องนำขยะบางส่วนไว้ที่บ่อพักขยะบนเกาะ จนกระทั่งในปี 2556 เกิดสภาพปัญหาของระบบขนส่งทางเรือที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการจัดการขยะ เรือเสื่อมสภาพและชำรุดบ่อยครั้ง โดยไม่มีการดำเนินการแก้ไขซ่อมแซมหรือจัดซื้อเรือใหม่ ส่งผลให้พื้นที่บ่อพักขยะแต่เดิมที่รองรับปริมาณขยะบางส่วน กลายเป็นพื้นที่สำหรับปริมาณขยะทั้งหมด ประกอบกับต่อมาในปี 2557 ได้มีการออกกฎหมายของกระทรวงมหาดไทย คือ ให้ดำเนินการกำจัดขยะ ณ แหล่งกำเนิดเท่านั้น จึงยกเลิกการขนส่งขยะทางเรือ และทำให้ไม่สามารถขนส่งขยะไปกำจัดบนฝั่งเมืองพัทยาได้ดังเช่นเดิม ขยะทั้งหมดจึงนำไปเทกองไว้ที่บ่อขยะบนเกาะตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ทำให้เกิดปัญหาตกค้างของขยะสะสมมานานหลายปี จากการสำรวจในปี พ.ศ. 2562 มีขยะตกค้างกว่า 70,000 ตัน (ธีรวัฒน์ ทองมาและ เดชาวี ธีรรางกูล, 2561) ซึ่งการสำรวจล่าสุด

ในปี พ.ศ. 2566 พบว่า ขยะตกค้าง มีปริมาณกว่า 100,000 ตันที่ยังรอรับการแก้ไข และมีขยะรายวันสะสมเพิ่มอีก 20-25 ตัน (สยามรัฐออนไลน์, 2566) ถึงแม้ว่า ปัญหาขยะเกาะลันถือเป็นวาระเร่งด่วนของเมืองพัทยาที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไข และที่ผ่านมาเมืองพัทยายพยายามหาแนวทางวิธีการแก้ไขปัญหาขยะที่สะสมมากมาย การดำเนินงานแก้ไขปัญหายังจะต้องใช้ระยะเวลาในการจัดการได้อย่างเป็นรูปธรรม แต่เพื่อสร้างความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาขยะที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะลัน จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน ไม่ใช่อำนาจหน้าที่ขององค์กรภาครัฐแต่เพียงอย่างเดียว

สาเหตุที่สำคัญประการหนึ่งของปัญหาขยะมูลฝอยในเมืองพัทยา คือ ขาดความร่วมมือจากประชาชนและนักท่องเที่ยวในการช่วยกันรักษาความสะอาด และความเป็นระเบียบเรียบร้อย ขาดความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมในการจัดเก็บและกำจัดขยะมูลฝอย จึงจำเป็นต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมเป็นส่วนสำคัญ การสร้างความร่วมมือจากประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการตระหนักถึงปัญหาในฐานะเป็นผู้ผลิตขยะหรือเป็นผู้ทิ้งขยะ ถือเป็นการป้องกันปัญหาที่ต้นเหตุ (สมชาย เขียวอ่อน, 2554) ดังนั้นเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาด้านการจัดการขยะอย่างเป็นรูปธรรม จึงจำเป็นที่จะต้องเริ่มที่ต้นเหตุ โดยเน้นศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชน เพื่อนำไปสู่การยกระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน และการเสนอแนวทางและมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่เหมาะสมในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะลัน เมืองพัทยา ตำบลนาเกลือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะลัน เมืองพัทยา ตำบลนาเกลือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะลัน เมืองพัทยา ตำบลนาเกลือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
3. เพื่อเสนอแนวทางและมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่เหมาะสมในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะลัน เมืองพัทยา ตำบลนาเกลือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีรายละเอียด กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล และกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ 1) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ประชาชนในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน เมืองพัทยา จำนวน 357 คน และ 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เนื่องจากเป็นกระบวนการสำคัญในการค้นหามาตรการและแนวทางในการจัดการมูลฝอย จึงต้องเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยได้ อาทิเช่น บุคคลในชุมชน ประธานชุมชน เลขานุการชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำชุมชน ประธานชมรม และกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยของชุมชนในพื้นที่ชุมชน รวมถึงเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ข้าราชการตัวแทนเมืองพัทยา จำนวน 10 คน

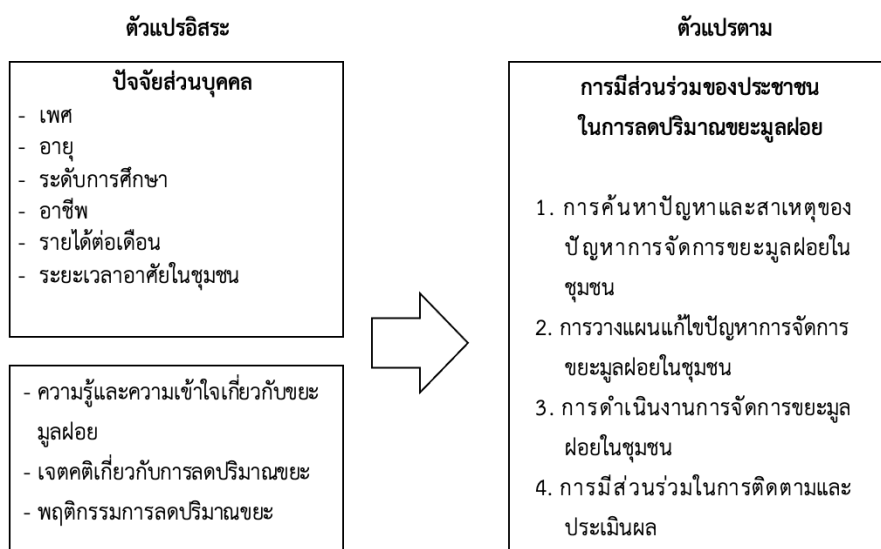
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ และ 2) แบบประเด็นสนทนากลุ่ม (Focus Group) ที่ใช้ในเวทีสนทนากลุ่มสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา คือ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอย โดยใช้สถิติการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอย และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการจัดสนทนากลุ่ม ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูล (Content Analysis)

4. กรอบแนวคิดการวิจัย จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่องการศึกษาการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนในพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา: พื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน มีตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน ระยะเวลาอาศัยในชุมชน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอย ประกอบด้วย ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับขยะมูลฝอย เจตคติเกี่ยวกับการลดปริมาณขยะ และพฤติกรรมการลดปริมาณขยะ โดยปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยทั้งสิ้น ซึ่งในการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการลดปริมาณขยะ ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ระดับ ได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน 2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน 3. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน 4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล ผู้วิจัยจึงนำปัจจัยดังกล่าวมาเพื่อใช้เป็นกรอบในการศึกษาดังนี้

ภาพที่ 1. กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน เมืองพัทยา ตำบลนาเกลือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับตามลิเคิร์ตสเกล (Likert's Scale) ผู้ศึกษาใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน เมืองพัทยา ตำบลนาเกลือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

การมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	S.D.	ระดับการมีส่วนร่วม
การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน	2.90	.697	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน	2.58	.733	น้อย
การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน	3.14	.579	ปานกลาง
การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล	2.83	.644	ปานกลาง
ระดับการมีส่วนร่วมโดยรวม	2.86	.571	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้านโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (มีค่าเฉลี่ย 2.86) โดยด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนมากที่สุด (มีค่าเฉลี่ย 3.14) รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน (มีค่าเฉลี่ย 2.90) ด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล (มีค่าเฉลี่ย 2.83) และด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน น้อยที่สุด (มีค่าเฉลี่ย 2.58)

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอย
 ผู้ศึกษาใช้สถิติวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอย ได้แก่ ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาอาศัยในชุมชนบ้านเกาะล้าน รวมถึงปัจจัยด้านความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับขยะมูลฝอย ด้านเจตคติเกี่ยวกับการลดปริมาณขยะ และพฤติกรรมลดปริมาณขยะ ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการลดปริมาณขยะมูลฝอย แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอย

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอย	b	Std. Error	Beta	t	p-value	Collinearity Statistics	
						Tolerance	VIF
เพศ	.004	.045	.003	.080	.936	.964	1.037
อายุ	.069	.028	.132	2.49	.013*	.501	1.997
ระดับการศึกษา	.077	.022	.194	3.475	.001**	.453	2.206
อาชีพ	.004	.013	.011	.282	.778	.869	1.150
รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน	-.003	.029	-.005	-.118	.906	.931	1.074
ระยะเวลาอาศัยในชุมชน	.005	.019	.01	.237	.812	.747	1.339
ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับขยะมูลฝอย	-.108	.014	-.316	-7.574	.000**	.809	1.236
เจตคติของประชาชน	-.318	.115	-.110	-2.773	.006**	.899	1.112
พฤติกรรมของประชาชน	1.211	.071	.661	17.034	.000**	.935	1.069

**p-value < 0.01, *p-value < 0.05, Constant = 1.497, R = .715 Adjusted R2 = .0499

จากตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอย โดยใช้สมการถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Linear Regression) พบว่ามีตัวแปรจำนวน 5 ตัวแปร ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนบ้านเกาะล้าน เมืองพัทยา ตำบลนาเกลือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ได้แก่ พฤติกรรมของประชาชน มากที่สุด (Beta = 0.661) รองลงมาคือ ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับขยะมูลฝอย (Beta = -0.316) ระดับการศึกษา (Beta = 0.194) และเจตคติของประชาชน (Beta = -0.110) ตามลำดับอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และตัวแปรอายุ (Beta = 0.132) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยสามารถร่วมกันทำนายการมีส่วนร่วมในการ

ลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนบ้านเกาะล้าน เมืองพัทยา ตำบลนาเกลือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ได้ร้อยละ 49.90 ($R^2 = 0.499$)

ผลจากการตรวจสอบการเกิดปัญหา Multicollinearity ด้วยการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ โดยใช้ค่าสถิติคือ Tolerance และค่า Variance Inflation Factor (VIF) พบว่าไม่เกิดปัญหา Multicollinearity โดยค่า VIF มีค่าระหว่าง 1.037 - 2.206 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 10 และค่า Tolerance อยู่ระหว่าง 0.453 - 0.964 ซึ่งต้องมีค่ามากกว่า 0.10 ถือว่าเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอย

3. แนวทางและมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่เหมาะสมในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี จากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) โดยผู้ศึกษาจำแนกสภาพปัญหาปริมาณขยะมูลฝอยที่เหมาะสมในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้านออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ต้นทาง พบว่า ปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นบนพื้นที่เกาะล้าน ส่วนใหญ่มาจากฝั่งเมืองพัทยา โดยนักท่องเที่ยว ประชาชนและสถานประกอบการ ยังไม่มีมาตรการลดปริมาณขยะ และการคัดแยกขยะ ณ ต้นทางอย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนที่ 2 กลางทาง พบว่า ถนนบ้านเกาะล้านมีความคับแคบ ประกอบกับการข่อดำด้านเวลา เช่น หาดตาแหวนมีระยะเวลาการจราจรเข้าหาด จึงมีปัญหาอุปสรรคต่อการขนส่งขยะมูลฝอย อีกทั้งยกเลิกการขนส่งขยะกลับฝั่งเมืองพัทยาทางเรือส่งผลให้ขยะตกค้างที่บ้านเกาะล้านเป็นจำนวนมาก และส่วนที่ 3 ปลายทาง พบว่า ปริมาณขยะที่ตกค้างอยู่พื้นที่บ่อขยะบ้านเกาะล้าน ยังไม่ได้ดำเนินการกำจัดอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนในพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สามารถสรุปสาระสำคัญของการวิจัยเพื่อเชื่อมโยงของผลการวิจัยประกอบกับประเด็นสำคัญทางแนวคิดที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายเพื่อทำให้มีความชัดเจนและสมบูรณ์ทางวิชาการเพิ่มขึ้น โดยประเด็นการอภิปรายมี 3 ประเด็น คือ

1. การมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอย สอดคล้องกับงานวิจัยของสมศักดิ์ วงศ์ศิริวิมล (2550) ได้ศึกษา การจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชนตำบลหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี พบว่า ปัญหาขยะในชุมชน ได้แก่ ปัญหาขยะล้นถัง ขยะตกค้าง และบริเวณจุดทิ้งขยะมีสภาพสกปรกและมีกลิ่นเหม็นรบกวน สาเหตุ

ของปัญหาคือการที่ชุมชนไม่มีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรศักดิ์ โอสธิตยพร (2550) ได้ศึกษา รูปแบบการจัดการขยะที่เหมาะสมกับเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีความสอดคล้องเกี่ยวกับการศึกษาสภาพปัญหาขยะในชุมชน การหาแนวทางประสานร่วมมือกับทุกภาคส่วนแบบมีส่วนร่วม โดยมีการวางแผนงานในส่วนของการจัดการปัญหาขยะทั้งระบบซึ่งประกอบด้วยการศึกษาสภาพปัญหา การวางแผนแก้ไข ปัญหาและการกำจัดขยะ การมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการจัดการขยะ

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชานี มินน์ (2552) ศึกษาการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของแข็งในท้องถิ่น เขตเทศบาลปากัน ประเทศพม่า กล่าวถึง การศึกษาปัจจัยการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของมงคล ชาวเรือ (2533) ความคิดเห็นของประธานสภาตำบลจังหวัดพระนครศรีอยุธยาต่องานโครงการสร้างงานในชนบท พ.ศ. 2524 โดยมีความสอดคล้องเกี่ยวกับการศึกษาเจตคติของประชาชนมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชน

3. แนวทางและมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่เหมาะสมในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของอนันต์ โพธิกุล (2561) ที่ได้ศึกษาการบริหารจัดการขยะชุมชนของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เสนอให้ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิชัย โกสุวรรณจินดา (2558, น. 86) ที่ศึกษามาตรการทางกฎหมายในการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทย เสนอว่าควรกำหนดมาตรการส่งเสริมเพื่อเพิ่มการมีส่วนร่วมจากประชาชน โดยมีความสอดคล้องเกี่ยวกับการศึกษาหลักการลดปริมาณการเกิดขยะมูลฝอยโดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทางภายใต้การใช้หลัก 3Rs หรือ 3 ข. โดยเป็นแนวคิดและแนวทางในการปฏิบัติเพื่อการใช้ทรัพยากร สามารถช่วยลดปริมาณขยะให้น้อยลง ด้วยการลดการใช้ (Reduce) การนำกลับมาใช้ซ้ำ (Reuse) และการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) (ศูนย์บริการสาธารณสุข 17 ประชานิเวศน์, 2563)

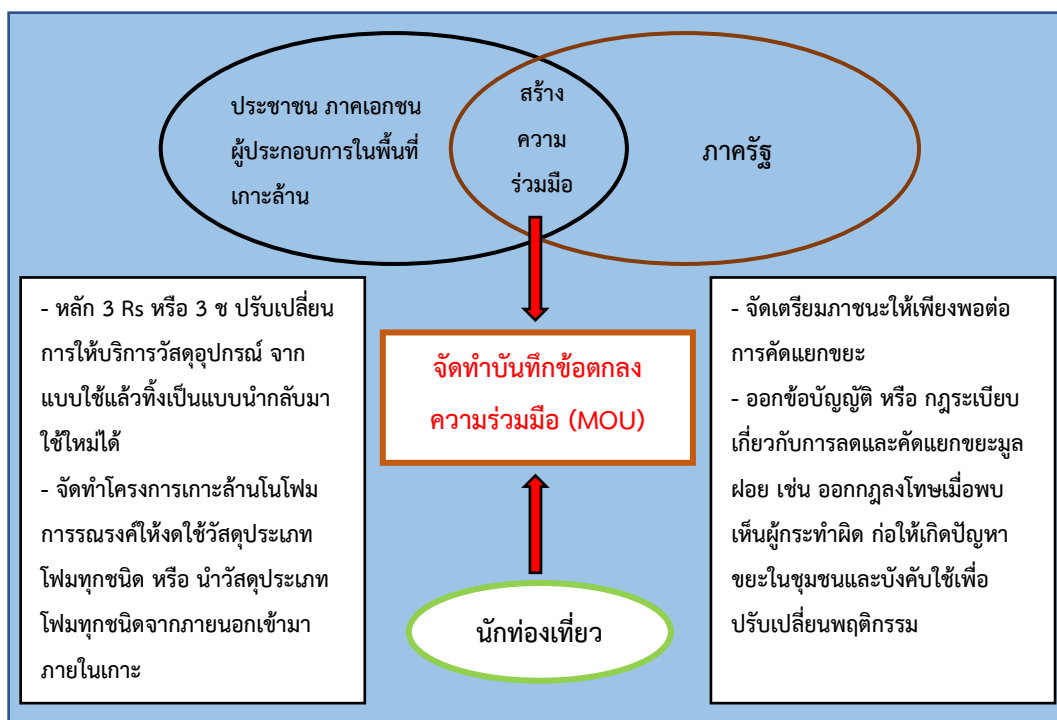

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ มีองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ทั้งเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ เป็นประโยชน์กับการดำเนินงานของภาครัฐในการหาแนวทางออกสำหรับวิกฤตการณ์ปัญหา รวมทั้งเป็นการค้นหาระบบการบรรเทาสภาพปัญหาโดยอาศัยความร่วมมือของประชาชน จากผลการวิเคราะห์พฤติกรรมลดปริมาณขยะ พบว่า ประชาชนมีพฤติกรรมการลดปริมาณขยะโดยรวมอยู่ในระดับการปฏิบัติบางครั้ง ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าว จะช่วยให้เกิดการกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน โดยเฉพาะการลดปริมาณขยะมูลฝอยต้นทางที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชนเป็นสำคัญ การดำเนินกิจกรรม 3R ในการคัดแยกขยะอินทรีย์และขยะรีไซเคิลให้ครอบคลุมทุกพื้นที่และต่อเนื่อง ผลักดันกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยร่วมกันจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะการขอความร่วมมือจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางข้ามฝั่งไปยังบ้านเกาะล้าน รวมถึงพิจารณาจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ร่วมกับผู้ประกอบการที่พัก โรงแรม ร้านค้า ร้านอาหารในพื้นที่บ้านเกาะล้าน สร้างความร่วมมือปรับเปลี่ยนการให้บริการวัสดุอุปกรณ์จากแบบใช้แล้วทิ้ง เป็นแบบนำกลับมาใช้ใหม่ได้ จัดทำโครงการเกาะล้านโนโฟม การรณรงค์ให้งดใช้วัสดุประเภทโฟมทุกชนิด หรือนำวัสดุประเภทโฟมทุกชนิดจากภายนอกเข้ามาภายในพื้นที่เกาะ เพื่อลดปริมาณขยะที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน หลีกเลี่ยงสิ่งของผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างปัญหาขยะมูลฝอย รวมถึงพิจารณาออกข้อบัญญัติหรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการลดและคัดแยกขยะมูลฝอย ดังผลการวิจัยที่พบว่า พฤติกรรมหวั่นข้อการตกเตือนเมื่อพบเห็นผู้กระทำผิดที่ก่อให้เกิดปัญหาขยะในชุมชน ประชาชนปฏิบัติน้อยที่สุด (มีค่าเฉลี่ย 1.97) ซึ่งหากนำผลการวิเคราะห์ดังกล่าวมาปรับใช้ ก็จะพบแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกับด้านการมีส่วนร่วม ประชาชนมีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนน้อย โดยเฉพาะส่วนร่วมวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชนเพื่อจัดทำโครงการ/ กิจกรรมการจัดการขยะมูลฝอย หากประชาชนให้ความร่วมมือและตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหมายรวมถึงการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ความเข้าใจ การเปลี่ยนแปลงเจตคติของประชาชน ลดปริมาณขยะที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการจัดการขยะที่เพิ่มมากขึ้น และจะสามารถนำพาชุมชนไปสู่ชุมชนที่มีการจัดการ

ขยะอย่างยั่งยืนในอนาคต ดังภาพที่ 2 แสดงองค์ความรู้จากการวิจัยการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่เหมาะสมในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี

ภาพที่ 2. องค์ความรู้การลดปริมาณขยะมูลฝอยที่เหมาะสมในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการศึกษา

จากการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้ศึกษาจำแนกสภาพปัญหาปริมาณขยะมูลฝอยที่เหมาะสมในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน ผู้ศึกษาจึงนำมากำหนดแนวทางและมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่เหมาะสมในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน เมืองพัทยา ตำบลนาเกลือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี สามารถกำหนดแนวทางและมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่เหมาะสมในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน เมืองพัทยา ตำบลนาเกลือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3. แนวทางและมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอยที่เหมาะสมในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี

1.1 ต้นทาง มีแนวทางและมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการลดปริมาณขยะมูลฝอย โดยดำเนินกิจกรรม 3R ในการคัดแยกขยะอินทรีย์และขยะรีไซเคิลให้ครอบคลุมทุกพื้นที่และต่อเนื่อง ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบในการจัดการขยะต้นทาง พิจารณาออกข้อบัญญัติหรือกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการลดและคัดแยกขยะมูลฝอย รวมทั้งผลักดันกิจกรรม/โครงการที่เกี่ยวข้องกับการลดและคัดแยกขยะมูลฝอยร่วมกันจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่เดินทางข้ามฝั่งไปยังบ้านเกาะล้าน รวมถึงพิจารณา จัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ร่วมกับผู้ประกอบการที่พัก โรงแรม ร้านอาหาร ในพื้นที่บ้านเกาะล้าน ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่เป็นระบบในการจัดการขยะ

ต้นทาง สร้างความร่วมมือปรับเปลี่ยนการให้บริการวัสดุอุปกรณ์จากแบบใช้แล้วทิ้ง เป็นแบบ นำกลับมาใช้ใหม่ได้ เพื่อลดปริมาณขยะที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน

1.2 กลางทาง มีแนวทางและมาตรการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเพิ่มศักยภาพการ เก็บขน การจัดทำระบบเก็บขยะและขนส่งขยะที่มีประสิทธิภาพให้สอดคล้องกับสถานการณ์ขยะ ในพื้นที่ โดยประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงแนวทางในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน โดย กำหนดจุดการจัดเก็บขยะ และการนัดเวลาในการจัดเก็บขยะอย่างเป็นรูปธรรมพร้อมจัดหา รถบรรทุกเก็บขนขยะ และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้มีการดำเนินการตามกรอบ แนวทางในการจัดการขยะกลางทางอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งดำเนินการจัดหาภาชนะหรือถังเพื่อ รองรับขยะมูลฝอย ให้มีจำนวนเพียงพอต่อปริมาณและจำนวนขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นแต่ละวัน เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินงานคัดแยกขยะ

1.3 ปลายทาง มีแนวทางและมาตรการการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมการบริหารจัดการ ขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ โดยเร่งดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับร่างสัญญาตามขั้นตอนการ พิจารณาโครงการมอบหมายให้เอกชนร่วมดำเนินการกำจัดขยะมูลฝอย ประสานงานกับหน่วยงาน ที่เกี่ยวข้อง ให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อกำหนดต่าง ๆ และนโยบายการบริหารจัดการขยะ เพื่อดำเนินการในการจัดการตามกรอบแนวทางในการจัดการขยะปลายทาง ชุมชนบ้านเกาะล้าน ควรมีวิธีการกำจัดขยะโดยใช้เตาเผาขยะแบบไร้มลพิษ เพราะการใช้เตาเผาขยะนั้นจะใช้พื้นที่ใน ที่ การกำจัดขยะน้อยกว่าการฝังกลบ อีกทั้งยังสามารถใช้พลังงานความร้อนที่ได้ไปผลิตไฟฟ้าใช้จ่าย ในพื้นที่เตาเผาขยะได้

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีการลดปริมาณขยะมูลฝอย ชุมชนในพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแล้วประสบความสำเร็จ เพื่อนำมาใช้เป็น แนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของพื้นที่ชุมชนบ้าน เกาะล้าน เมืองพัทยา ตำบลนาเกลือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

2.2 การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างจากนักท่องเที่ยวที่มา ท่องเที่ยวบนพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน เมืองพัทยา ตำบลนาเกลือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เพื่อนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของพื้นที่ ชุมชนบ้านเกาะล้าน เมืองพัทยา ตำบลนาเกลือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

2.3 การศึกษาครั้งต่อไปควรจะมีการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการสร้างเตาเผาขยะในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะล้าน เมืองพัทยา ตำบลนาเกลือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี เพื่อนำผลการศึกษามาปรับใช้เป็นแนวทางการเตรียมความพร้อม การรับมือ หรือผลกระทบ และเพื่อเป็นประโยชน์แก่การดำเนินการสร้างเตาเผาขยะในพื้นที่เกาะอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย. (2562). รายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2561. สืบค้นจาก <https://www.pcd.go.th/publication/3819>
- กรมควบคุมมลพิษ กองจัดการกากของเสียและสารอันตราย. (2561). รายงานสถานการณ์สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี พ.ศ.2561. สืบค้นจาก https://www.pcd.go.th/wp-content/uploads/2020/05/pcdnew-2020-05-15_08-55-58_264166.pdf
- ชานี มินน์. (2552). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของแข็งในท้องถิ่นเขตเทศบาลบกกัน ประเทศพม่า (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ขอนแก่น.
- ธีรวัฒน์ ทองมา, และ เติร์ท ธีรารังกุล. (2561). ขยะน้ำดิบ ปัญหาใหญ่เกาะล้านที่ต้องเร่งหาทางแก้. สืบค้นจาก <https://www.nationtv.tv/main/content/>
- นิสร คงเพชร. (ม.ป.ป.). คพ. ขอความร่วมมือประชาชนและนักท่องเที่ยว ลดปริมาณขยะในแหล่งท่องเที่ยวช่วงเทศกาลปีใหม่. สืบค้นจาก <https://thaimsw.pcd.go.th/newsdetail.php?id=69>
- มงคล ขาวเรือ. (2525). ความคิดเห็นของประชาชนสภาตำบลจังหวัดพระนครศรีอยุธยาต่องานโครงการสร้างงานในชนบท พ.ศ. 2524 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- วิชัย โสสุวรรณจินดา. (2558). มาตรการทางกฎหมายในการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทย. วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม, 11(2), 76-89.

- ศูนย์บริการสาธารณสุข 17 ประชานิเวศน์. (2563). แนวคิด 3RS รักซ์โลก. สืบค้นจาก <https://webportal.bangkok.go.th/healthcenter17/page/sub/17417/สารน่ารู้/1/info/180949/แนวคิด-3RS-รักซ์โลก>
- สมชาย เขียวอ่อน. (2554). การสร้างตัวแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน : กรณีศึกษา ชุมชนท่าเตียน เขตพระนคร จังหวัดกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- สมศักดิ์ วงศ์ศิริวิมล. (2550). การจัดการขยะมูลฝอยโดยการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการร้านค้าในชุมชนตำบลหนองปรือ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์, ฉะเชิงเทรา.
- สยามรัฐออนไลน์. (2566). ปัญหาขยะตกค้าง 1 แสนตัน บนเกาะล้าน เมืองพัทยามั่นใจแก้ได้ภายใน 5 ปี. สืบค้นจาก <https://siamrath.co.th/n/498738>
- สรเสรีญ วงศ์ชะอุ่ม. (2554). การวางแผนพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ: ศูนย์การพิมพ์เพชรรุ่ง.
- สุรศักดิ์ โอสธิตยพร. (2550). รูปแบบการจัดการขยะมูลฝอยที่เหมาะสมกับเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- อนันต์ โพธิกุล. (2561). การบริหารจัดการขยะชุมชน ของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก, 4(1), 107-121.

การพัฒนาระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรม
และพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
โดยความร่วมมือของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ
และหน่วยงานภาคี *

Development of Network Management System for Innovative
and Engagement Arrangement on Community-Based Tourism
Management Along with Cooperation of the Rajabhat
University Network and Partner Agencies

มณฑณ ศรีสุข, จีรภา ตามัง, และ ประพันธ์ แจ่มเอี่ยม
Mohntohn Srisuk, Jeerapa Damung, and Prapun Jangaiem
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
Faculty of Humanities and Social Sciences, Uttaradit Rajabhat University
Corresponding Author, E-mail: mohntohn@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยความร่วมมือของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ 38 แห่ง และหน่วยงานภาคี และสังเคราะห์องค์ความรู้ นวัตกรรม และการเรียนรู้จากการดำเนินงานเพื่อการต่อยอดและยกระดับเชิงนโยบายโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม กลุ่มประชากร ได้แก่ ผู้บริหาร สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏ 38 แห่ง

* ได้รับความเห็นชอบ: 27 กันยายน 2566; แก้ไขบทความ: 1 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 4 มีนาคม 2567

โดยกระบวนการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วม การสังเคราะห์ ถอดบทเรียน และสรุปผลการดำเนินงานเพื่อการต่อยอดและยกระดับเชิงนโยบาย

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระบบบริหารเครือข่าย ประกอบด้วย 3 ระบบย่อย ได้แก่ (1) ระบบการจัดการความรู้ นวัตกรรม องค์ความรู้ (2) ระบบเครือข่ายสร้างและใช้นวัตกรรม องค์ความรู้ร่วมกับภาคี (เครือข่ายพันธกิจสัมพันธ์) และ (3) ระบบฐานข้อมูล สารสนเทศ เพื่อใช้ประโยชน์ โดยภาพรวมแต่ละระบบย่อยจะมีกลไกการบริหารจัดการแบบ PDCA เป็นพลวัตควบวงจรอย่างต่อเนื่องเชื่อมโยงกับระบบบริหารจัดการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัย ราชภัฏกับพื้นที่และภาคีที่เป็นระบบหนุนเสริมการทำงานของระบบหลักให้มีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยมีกลไกของพื้นที่รับผิดชอบดำเนินงานที่บูรณาการกับงานปกติโดยมีหน่วยจัดการนวัตกรรมชุมชนของอปท.เป็นหลักเชื่อมกับทีมวิชาการของมหาวิทยาลัยในพื้นที่

2) ผลการเรียนรู้จากการดำเนินงานเพื่อการต่อยอดและยกระดับเชิงนโยบาย ได้ต้นแบบการขับเคลื่อนระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับภาคี พร้อมคู่มือ เครื่องมือที่เป็นผลจากการถอดบทเรียนของมหาวิทยาลัยกับพื้นที่นำร่องในแต่ละภูมิภาคที่มีรูปแบบ เพื่อการต่อยอดและผลักดันสู่ระดับภูมิภาค และเกิดศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการเครือข่าย นวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศในพื้นที่กับระบบข้อมูลสารสนเทศของสถาบันวิชาการเพื่อใช้ประโยชน์ในการวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกันของภาคีที่เกี่ยวข้อง

คำสำคัญ: ระบบบริหารเครือข่าย; พันธกิจสัมพันธ์; เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ

Abstract

This study aims to develop an innovation and engagement network management system for community-based tourism, focusing on collaboration (so-called engagement) between 38 Rajabhat universities and network organizations. By employing participatory research methodologies and knowledge synthesis, the research seeks to enhance the management of innovation and engagement in community tourism.

The result of the study found that: The key steps involve developing subsystems for knowledge management, innovation networks, and information databases. The outcomes include a comprehensive network management system with a continuous PDCA management cycle, driving efficient collaboration between universities and communities. Additionally, the research generates valuable insights and practical guidelines for policy advancement and regional development. The establishment of an information data center further facilitates information exchange and collaborative area-based development. This research contributes to the advancement of community-based tourism and fosters strong partnerships between academia, local communities, and network organizations.

Keywords: network management system; engagement; Rajabhat universities' network

1. บทนำ

มหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 38 แห่งทั่วประเทศ ได้ดำเนินโครงการตามยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนที่ต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2560 จนถึงปัจจุบัน ในปี 2562 ผลการดำเนินงานพบว่า มีโครงการที่มหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 38 แห่งทั่วประเทศได้ดำเนินการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นรวมทั้งสิ้นจำนวน 3,489 โครงการ จำแนกเป็นโครงการภายใต้ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น จำนวน 2,377 โครงการ ยุทธศาสตร์การผลิตและพัฒนาครูจำนวน 334 โครงการ ยุทธศาสตร์ยกระดับคุณภาพการศึกษา จำนวน 516 โครงการ และยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบบริหารจัดการ จำนวน 262 โครงการ ครอบคลุมพื้นที่ให้บริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏใน 77 จังหวัดทั่วประเทศ โดยดำเนินการในหมู่บ้านเป้าหมายจำนวน 4,810 หมู่บ้าน โรงเรียนเป้าหมายจำนวน 3,200 โรงเรียน ภาควิชาเป้าหมายจำนวน 1,337 เครือข่าย วิสาหกิจชุมชน/ผู้ประกอบการใหม่ในพื้นที่บริการ จำนวน 430 กลุ่ม และประชาชนที่เข้าร่วมจิตอาสาพระราชทานจำนวน 105,436 คน จาก 602 โครงการ เกิดนวัตกรรมชุมชนที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในพื้นที่ จำนวนทั้งสิ้น 1,617 นวัตกรรม ประกอบด้วย นวัตกรรมผลิตภัณฑ์จำนวน 1,242 นวัตกรรม จำแนกเป็นนวัตกรรมการพัฒนาทางการศึกษา

ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม ตามลำดับ นวัตกรรมกระบวนการจำนวน 332 นวัตกรรม จำแนกเป็นนวัตกรรมการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านการศึกษา ตามลำดับ นวัตกรรมเฉียบพลัน จำนวน 43 นวัตกรรม จำแนกเป็นนวัตกรรมการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และด้านสังคม ตามลำดับ โครงการทั้งหมดส่งผลกระทบในด้านเศรษฐกิจ เช่น ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการมีรายได้เพิ่มขึ้นและสามารถลดรายจ่ายในการดำรงชีวิตได้ และยังส่งผลให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น ด้านพัฒนาสังคมส่งผลให้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการสามารถถ่ายทอดความเข้าใจในการเป็นพลเมืองที่ดีมีจิตอาสาและเกิดความเข้าใจในความเสียสละของสถาบันพระมหากษัตริย์ ลดความขัดแย้งในชุมชน และเกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาของชุมชนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น สามารถนำความรู้ด้านการเกษตรที่หลากหลายไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ชุมชนเกิดการเรียนรู้ การสืบสานและต่อยอดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ทรัพยากรด้านสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหารของเกษตรกรในระบบวนเกษตรและในด้านการศึกษส่งผลให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น สามารถอ่านเขียนคิดวิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ สามารถอ่านคิดวิเคราะห์ก่อนการตัดสินใจในชีวิตประจำวัน และนักศึกษาครูของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ได้รับการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษให้สูงขึ้นอีกด้วย (สำนักงานที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ, 2562)

จากการสังเคราะห์และถอดบทเรียนการดำเนินงานของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ ทั้ง 38 แห่งพบว่ามีจุดที่ควรพัฒนาเพื่อให้เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 38 แห่งสามารถขับเคลื่อนงานพัฒนาพื้นที่อย่างเป็นระบบยั่งยืน ที่สำคัญประการหนึ่ง คือ กลไกเชิงระบบในการประสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการนำใช้นวัตกรรม องค์ความรู้ จากการวิจัยสู่การขับเคลื่อนนโยบาย ยุทธศาสตร์และแผนเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม ต่อเนื่องยังขาดความชัดเจนโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการใช้ประโยชน์และพัฒนาต่อเนื่อง ที่ยังขาดกลไกการจัดการความรู้สู่ฐานข้อมูลเพื่อใช้ประโยชน์โดยเชื่อมกับศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ทั้งระดับจังหวัดและเชื่อมกันเป็นเครือข่ายในระดับภูมิภาค รวมทั้งมีการสร้างเครือข่ายกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีกลไกที่ขับเคลื่อนได้อย่างเป็นระบบ การเชื่อมโยงกับนักวิจัยที่มีความสามารถเชิงลึกในมหาวิทยาลัยเพื่อร่วมกันสร้างผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมบนฐานความเชี่ยวชาญของทุกฝ่าย รวมทั้งการประสานความร่วมมือในการใช้ข้อมูลท้องถิ่น เพื่อการวางแผนระดับจังหวัดและ

ส่วนกลางที่มีพื้นที่ต้นแบบที่มีประสบการณ์ความสำเร็จระดับหนึ่งแล้ว แต่ยังขาดการสนับสนุนให้มีการขับเคลื่อนเชิงนโยบายเพื่อการต่อยอดและขยายผลอย่างเป็นระบบ (ศูนย์บูรณาการพันธกิจสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, 2559)

ดังนั้นประเด็นสำคัญที่ควรมีการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน คือ การสนับสนุนเชิงนโยบายและการปฏิบัติโดยเฉพาะการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนงานวิจัยแบบบูรณาการอย่างมีส่วนร่วมทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ที่มีสนองตามสภาพปัญหาของพื้นที่และเชื่อมกับเป้าหมายนโยบายร่วมทุกระดับ การกำหนดวิธีการ ขั้นตอน กิจกรรมและเป้าหมายนโยบายของแต่ละองค์กรให้มีการเชื่อมโยงการทำงานแบบบูรณาการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง รวมทั้งการกำหนดให้มีหน่วยงานที่เป็นกลไกกลางในการเชื่อมประสานเครือข่ายการทำงานเชิงยุทธศาสตร์ขององค์กรภาคีโดยเฉพาะองค์กรระดับจังหวัดเพื่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนสู่ผลงานที่เป็นรูปธรรม รวมถึงการพัฒนาและเชื่อมโยงข้อมูลกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนงานวิจัยที่สนองต่อสถานการณ์ปัญหาของชุมชนท้องถิ่นที่นำไปสู่การขับเคลื่อนงานเชิงนโยบายในระดับจังหวัด กลุ่มจังหวัด และภูมิภาคได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อเนื่อง และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งต้องคำนึง คือ การออกแบบการทำงานที่ผูกโยงกลไกการขับเคลื่อนงานวิจัยของชุดโครงการให้เชื่อมโยงและบูรณาการกับพันธกิจปกติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยมีกลไกการจัดการกลางที่เชื่อมโยงระบบการทำงานขององค์กรทั้งในส่วนของสถาบันวิจัยและพัฒนาเองและหน่วยงานสนับสนุนภายในมหาวิทยาลัยที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งหน่วยงานองค์กรภาคีคู่ความร่วมมือโดยมีการประสานเครือข่ายความร่วมมือในการทำงานเชิงสานประโยชน์ร่วมกันมีการบูรณาการงานและข้อมูลร่วมกันตั้งแต่ต้นทางตั้งแต่การวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาหรือผลจากการวิจัยที่สะท้อนถึงสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นเพื่อแสดงให้เห็นผลการทำงานในภาพรวมของทั้งพื้นที่ที่ส่งผลต่อการประเมินสถานการณ์และการกำหนดนโยบายหรือแผนงานเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นในมิติต่าง ๆ ได้ตรงตามความต้องการของพื้นที่ การจัดทำแผนแบบบูรณาการที่มีการประสานสู่เป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจนเพื่อให้ทุกภาคส่วนสามารถทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการเพื่อนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริง ต้องมองความต้องการและสภาพปัญหาแบบองค์รวมโดยบูรณาการทุกภาคส่วนให้มีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมพัฒนาเพื่อพัฒนาชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืนได้อย่างเป็นขบวนการ (ศูนย์บูรณาการพันธกิจสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, 2562)

ดังนั้นคณะทำงานโครงการภายใต้แผนงานวิจัยยกระดับศักยภาพการท่องเที่ยวโดยชุมชน
เชิงสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาพื้นที่บนฐานอัตลักษณ์ท้องถิ่น ปีที่ 2 จึงได้จัดทำโครงการวิจัย
การพัฒนาระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมการและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการจัดการท่องเที่ยว
โดยชุมชนโดยความร่วมมือของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ 38 แห่งและหน่วยงานภาคีขึ้นโดย
บูรณาการแนวคิดของของการเป็นมหาวิทยาลัยพันธกิจสัมพันธ์ (Engagement University)
ตามยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ.2560-2579) ภายใต้ปรัชญา
ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 และ
การนำไปสู่การปฏิรูปอุดมศึกษา ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างแท้จริงที่เป็นการเปลี่ยน
ระบบอุดมศึกษาใหม่ (Reset Higher Education System) ใน 4 มิติหลักของอุดมศึกษา คือ
การปรับทิศทาง (Re-Orientation) ปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ (Re-Structure) ปรับ
ยุทธศาสตร์ (Re-Profiling) และปรับรูปแบบองค์กรใหม่ (Re-Organization) สร้างความชัดเจน
ในอัตลักษณ์บัณฑิตคุณภาพของมหาวิทยาลัยราชภัฏและเชื่อมโยงภารกิจความรับผิดชอบร่วมกัน
กับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอก และภายในระบบอย่างมีพลวัตรสามารถรองรับบริบทใหม่ ๆ ใน
ศตวรรษที่ 21 รวมทั้งเข้ามามีส่วนในการพัฒนาประเทศได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ โดยมี
วัตถุประสงค์สำคัญคือการพัฒนาระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมการและพันธกิจสัมพันธ์และ
พันธกิจสัมพันธ์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยความร่วมมือของเครือข่ายมหาวิทยาลัย
ราชภัฏและหน่วยงานภาคี และสังเคราะห์องค์ความรู้ นวัตกรรม และการเรียนรู้จากการ
ดำเนินงานเพื่อการต่อยอดและยกระดับเชิงนโยบาย เพื่อให้เกิดกลไกการเชื่อมประสานภาคี
เครือข่ายเพื่อการจัดการนวัตกรรมการและพันธกิจสัมพันธ์ที่สนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ใน
ระดับจังหวัด และเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายในระดับภูมิภาคและประเทศ มีระบบการ
ประสานงานในการเชื่อมระบบเครือข่ายการขับเคลื่อนงานเพื่อการพัฒนาจังหวัดและมีการ
ขับเคลื่อนเครือข่ายสร้างและใช้นวัตกรรมองค์ความรู้ในรูปแบบคู่มือความร่วมมือมหาวิทยาลัยกับ
ชุมชนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบต่อเนื่องทั้งระดับพื้นที่ ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ โดยหวัง
ว่าระบบการบริหารจัดการเครือข่ายศูนย์จัดการนวัตกรรมการและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อพัฒนาท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยราชภัฏกับภาคีเครือข่าย จะสามารถยกระดับการพัฒนากระบวนการวิจัยและพันธกิจ
สัมพันธ์ของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏและภาคีได้นำสู่การต่อยอด ขยายผลการสร้าง
องค์ความรู้ นวัตกรรม งานวิจัยที่สอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่และการผลิตกำลังคนที่มี
สมรรถนะตรงตามต้องการในศตวรรษที่ 21 ในขับเคลื่อนพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยความร่วมมือของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ 38 แห่งและหน่วยงานภาคี
2. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ นวัตกรรม และการเรียนรู้จากการดำเนินงานเพื่อการต่อยอดและยกระดับเชิงนโยบาย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. การดำเนินงานมี 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การพัฒนาระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยความร่วมมือของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏและหน่วยงานภาคีโดยกระบวนการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วม และระยะที่ 2 การสังเคราะห์ ถอดบทเรียน และสรุปผลการดำเนินงานเพื่อการต่อยอดและยกระดับเชิงนโยบาย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ แกนนำขับเคลื่อนการพัฒนาระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย แกนนำขับเคลื่อนระดับภูมิภาค ได้แก่ ผู้บริหารสถาบันวิจัยและพัฒนา ที่เป็นโหนดภูมิภาค หัวหน้าชุดโครงการวิจัย และทีมวิจัยนักวิจัยพื้นที่ (พื้นที่นำร่อง) ของ 7 ภูมิภาค และแกนนำขับเคลื่อนระดับพื้นที่ ได้แก่ ผู้บริหารสถาบันวิจัยและพัฒนาเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏ 38 แห่ง นักวิจัยของโครงการ และแกนนำขับเคลื่อนงานในหน่วยงานความร่วมมือ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัย ใช้วิธีการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการใช้แบบเก็บข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับระบบบริหารจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Baseline data)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ประเด็นสำคัญ และ
วิเคราะห์เนื้อหา สถิติเชิงพรรณนา

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการจัดการ
ท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยความร่วมมือของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏกับพื้นที่และหน่วยงาน
ภาคี

1.1 ผลการพัฒนาระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏกับภาคี ช่วยให้ได้ระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับพื้นที่และภาคีที่ได้จากการพัฒนาประกอบด้วย 3 ระบบย่อย ได้แก่ 1) ระบบการจัดการความรู้ นวัตกรรม องค์ความรู้ 2) ระบบเครือข่ายสร้างและใช้นวัตกรรม องค์ความรู้ร่วมกับภาคี (เครือข่ายพันธกิจสัมพันธ์) และ 3) ระบบฐานข้อมูล สารสนเทศ เพื่อใช้ประโยชน์ โดยในภาพรวมแต่ละระบบย่อยจะมีกลไกการบริหารจัดการแบบ PDCA เป็นพลวัตรควบวงจรอย่างต่อเนื่องโดยเริ่มจากการวางแผนดำเนินการ (Plan : P) หรือการออกแบบระบบการทำงานจากนั้นจึงทำแผนสู่การปฏิบัติ (Do : D) เมื่อดำเนินงานไประยะหนึ่งก็จะมีการตรวจสอบผล (Check : C) และทำผลจากการตรวจสอบประเมินไปใช้เพื่อการปรับปรุงและยกระดับคุณภาพ (Act : A) สำหรับระบบย่อยทั้ง 3 ระบบของรูปแบบการบริหารจัดการที่เชื่อมโยงกับระบบบริหารจัดการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับพื้นที่และภาคีที่เป็นระบบหนุนเสริมการทำงานของระบบหลักให้มีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยมีกลไกของพื้นที่รับผิดชอบดำเนินงานที่บูรณาการกับงานปกติโดยมีหน่วยจัดการนวัตกรรมชุมชนของอปท. เป็นหลักเชื่อมกับทีมวิชาการของมหาวิทยาลัยในพื้นที่ที่เป็นระบบต่อเนื่อง แสดงดังภาพ

ภาพที่ 1. ระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับพื้นที่และภาคี

1.2 ผลการทดลองใช้ระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมการและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับพื้นที่และภาคี การทดลองปฏิบัติการตามระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมการและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับพื้นที่และภาคีกับกลุ่มนำร่องใน 7 ภูมิภาค ได้แก่ กลุ่มภาคเหนือ กลุ่มรัตนโกสินทร์ กลุ่มศรีอยุธยา กลุ่มภาคตะวันตก กลุ่มอีสานบน กลุ่มอีสานล่าง และกลุ่มภาคใต้ ช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพื่อการปรับปรุงเป็นระยะ ๆ และช่วยให้ได้ข้อสรุปผลการทดลองปฏิบัติการจากการศึกษาดังนี้

1.2.1 ความเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมการและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับพื้นที่และหน่วยงานภาคีซึ่งผลการประเมินโดยตัวชี้วัด และเกณฑ์เพื่อประเมินการบริหารจัดการที่ดีด้านการระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมการและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับพื้นที่และภาคี (Baseline Data) โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริงจากความร่วมมือของแกนนำขับเคลื่อนงานในพื้นที่เป็นผู้รวบรวมข้อมูลเพื่อการประเมินจากการเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการพัฒนากระบวนการบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมการและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับพื้นที่และหน่วยงานภาคีจำแนกตามมิติที่ประเมิน ได้แก่ กลไกสนับสนุนการจัดการนวัตกรรมการและพันธกิจสัมพันธ์ ระบบจัดการความรู้ นวัตกรรม องค์ความรู้ การพัฒนาเครือข่ายการสร้างและใช้นวัตกรรม องค์ความรู้ มีการพัฒนาและใช้ประโยชน์ฐานข้อมูลร่วมกับภาควิชาการและภาคีเครือข่าย และชุมชนต้นแบบด้านบริหารจัดการนวัตกรรมการและพันธกิจสัมพันธ์ที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนที่มีมหาวิทยาลัยและภาคีเครือข่ายความร่วมมือเป็นผู้รับผิดชอบร่วมในการพัฒนาตามข้อมูลช่วงก่อนและหลังการพัฒนา มีการเปลี่ยนแปลงในทางบวกชัดเจนทุกภูมิภาค สำหรับภูมิภาคที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางบวกชัดเจนถึงระดับสูงสุดทุกราย ได้แก่ กลุ่มภาคเหนือ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพินสวดสงครามกับเทศบาลเมืองศรีสัชนาลัย กลุ่มศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยากับชุมชนคลองจิก กลุ่มรัตนโกสินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรีกับชุมชนในพื้นที่ย่านวังเดิมและกลุ่มภาคตะวันตก : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรีกับชุมชนบางตะบูน

1.2.2 ข้อมูลวิจัยพัฒนานวัตกรรม องค์ความรู้เด่นของพื้นที่เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏกับพื้นที่ที่พร้อมส่งสู่ระบบสารสนเทศพร้อมใช้เพื่อการต่อยอดขยายผล ผลการทดลองใช้ระบบจัดการความรู้ นวัตกรรม องค์ความรู้ในส่วนที่เป็นผลงานหลักของผู้ร่วมโครงการช่วยให้ได้ข้อมูลวิจัยและพัฒนานวัตกรรม องค์ความรู้เด่นที่เกิดจากการพัฒนาร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับพื้นที่นำร่องทั้ง 7 ภูมิภาคที่พร้อมส่งสู่ระบบจัดการข้อมูลและสารสนเทศพร้อมใช้เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกันของมหาวิทยาลัยกับพื้นที่

1.2.3 แผนบูรณาการวิจัยเพื่อส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยกระบวนการพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏกับสังคม ผลการจัดการความรู้และเสริมสมรรถนะให้กับแกนนำขับเคลื่อนระดับภูมิภาคที่มีการนำใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลในส่วนของนวัตกรรม องค์ความรู้เด่นและความต้องการพัฒนาร่วมกัน ช่วยให้ได้ข้อสรุปประเด็นปัญหาเร่งด่วนและแนวทางการแก้ไขปัญหาที่นำไปสู่การพัฒนายุทธศาสตร์และแผนบูรณาการวิจัยเพื่อส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยกระบวนการพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยราชภัฏกับสังคมทั้ง 7 ภูมิภาค

1.2.4 ผู้นำขับเคลื่อนที่เป็นกลไกการขับเคลื่อนระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนในระดับภูมิภาค ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนระบบให้เป็นกลไกยั่งยืน

1.2.5 เกิดการพัฒนาระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศเพื่อใช้ประโยชน์ ผลจากการขับเคลื่อนระบบจัดการข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการใช้ประโยชน์ทำให้เกิดการเชื่อมประสานฐานข้อมูลกลางของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏและภาคีโดยมีนักวิจัยที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาระบบฐานข้อมูลของมหาวิทยาลัยร่วมกับแกนนำขับเคลื่อนงานในพื้นที่ร่วมกันพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่มีการพัฒนาคู่มือ เครื่องมือ และแนวปฏิบัติในการจัดการฐานข้อมูลและสารสนเทศพร้อมใช้ให้มีการเชื่อมฐานข้อมูลของภาคีให้เพียงพอต่อการนำใช้และทันต่อความเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 1) ระบบจัดการขอสารสนเทศพร้อมใช้ ประกอบด้วย ฐานข้อมูลท่องเที่ยวชุมชนและการจัดการข้อมูลสารสนเทศ และ 2) ระบบสารสนเทศพร้อมใช้ เบื้องต้นสามารถเข้าไปดูได้ที่ช่องทางเว็บไซต์ <http://info.uru.ac.th/lrdcenter/travel> (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, 2565)

1.2.6 เกิดกลไกการขับเคลื่อนระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับพื้นที่ที่เป็นระบบ โดยมหาวิทยาลัยราชภัฏกับพื้นที่นำร่องในแต่ละภูมิภาคได้มีการแต่งตั้งคณะทำงาน

รับผิดชอบและกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ชัดเจนโดยประสานความร่วมมือกับภาคีทั้งในส่วน of สถาบันวิชาการ ภาคเอกชน วิทยากรกลุ่มเรียนรู้ และเครือข่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้ นวัตกรรม และการเรียนรู้จากการดำเนินงานเพื่อการต่อยอดและยกระดับเชิงนโยบาย ผลการสังเคราะห์องค์ความรู้ นวัตกรรมและการเรียนรู้จากการดำเนินงาน มีดังนี้

2.1 เกิดพื้นที่ต้นแบบการขับเคลื่อนระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับพื้นที่และภาคีใน 7 ภูมิภาค พร้อมคู่มือ เครื่องมือที่เป็นผลจากการถอดบทเรียนจากประสบการณ์การปฏิบัติการจริงของมหาวิทยาลัยกับพื้นที่นำร่องในแต่ละภูมิภาคที่มีรูปธรรมผลงานพร้อมใช้เพื่อการต่อยอดและผลักดันสู่ระดับภูมิภาค และระดับเครือข่าย

2.2 คู่มือการบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับพื้นที่และภาคี สำหรับส่วนประกอบสำคัญของคู่มือ มีดังนี้ 1) บทนำ 2) กลไกขับเคลื่อนระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับพื้นที่ 3) การติดตามประเมินเสริมพลังและใช้ผลปรับปรุง 4) กรณีตัวอย่างการนำใช้ระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์ฯ และ 5) ภาคผนวก

2.3 เกิดศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการเครือข่ายนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศในพื้นที่กับระบบข้อมูลสารสนเทศของสถาบันวิชาการเพื่อใช้ประโยชน์ในการวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกันของภาคีที่เกี่ยวข้อง โดยร่วมกันพัฒนาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อเป็นศูนย์กลางในการระดมองค์ความรู้ นวัตกรรม รวมทั้งเป็นฐานข้อมูลเผยแพร่ขยายผลให้กับภาคีเครือข่ายและผู้สนใจ รวมทั้งสามารถบันทึกและปรับข้อมูลได้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มีการใช้งานง่ายและเกิดการนำใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลเพื่อการวิจัยและพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่ได้อย่างเป็นระบบ

2.4 คู่มือผู้ใช้ระบบฐานข้อมูล ผลจากการพัฒนาระบบจัดการข้อมูลและสารสนเทศเพื่อใช้ประโยชน์ช่วยให้ได้คู่มือ เครื่องมือเพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติในการจัดเก็บข้อมูลพื้นที่ (Baseline data) ในระบบฐานข้อมูลกลางของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏกับพื้นที่ (ดูได้ที่ <http://info.uru.ac.th/lrdcenter/travel>) ซึ่งประกอบด้วยสอง 2 ส่วน คือ คู่มือสำหรับผู้ใช้ระบบสารสนเทศทั่วไป และคู่มือสำหรับการบริหารฐานข้อมูล

2.5 เกิดกลไกเชื่อมโยงเครือข่ายการสร้างและใช้นวัตกรรม องค์ความรู้กับภาควิชาการและภาคีต่อเนื่อง ผลจากการปฏิบัติการตามระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ ช่วยให้เกิดกลไกการเชื่อมโยงเครือข่ายการสร้างและใช้นวัตกรรม องค์ความรู้กับภาควิชาการและภาคีอย่างเป็นระบบ

2.6 เกิดพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยความร่วมมือของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏกับภาคี

2.7 หลักสูตรเสริมสมรรถนะผู้นำขับเคลื่อนเครือข่ายการจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์พร้อมคู่มือ เครื่องมือและสื่อที่เกี่ยวข้อง

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยความร่วมมือของเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏและหน่วยงานภาคี พบว่า มีจุดเด่นที่สำคัญแบ่งเป็น 3 ระบบย่อย คือ ระบบจัดการความรู้ องค์ความรู้ นวัตกรรม ระบบฐานข้อมูลสารสนเทศที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน และระบบเครือข่ายสร้างและใช้นวัตกรรม องค์ความรู้ ร่วมกับภาคี โดยมีกลไกในการบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับพื้นที่ ได้แก่ เครือข่ายสถาบันวิจัยและพัฒนาระดับภูมิภาคที่เป็นผู้บริหาร และแกนนำขับเคลื่อนงานที่เป็นนักวิจัยในมหาวิทยาลัยและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในชุดโครงการ เป็นกลไกหลักในการเชื่อมประสานการดำเนินงานตามระบบโดยร่วมกันจัดการข้อมูลนวัตกรรม องค์ความรู้ทั้งที่เป็นองค์ความรู้ที่สั่งสมอยู่ในพื้นที่และองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยที่เคยร่วมดำเนินงานกับสถาบันวิชาการ เช่น องค์ความรู้งานวิจัยในชุดโครงการข้อมูลแหล่งเรียนรู้ผลงานเด่นเครือข่ายการดำเนินงานต่าง ๆ รวมถึงข้อมูลปัญหาและความต้องการพัฒนาในพื้นที่ ผลการจัดการข้อมูลได้ถูกบันทึกไว้อย่างเป็นระบบเพื่อเตรียมสู่การศึกษาระบบฐานข้อมูลสารสนเทศเพื่อการใช้ประโยชน์ที่ได้พัฒนาร่วมกันทำให้เกิดการไหลเวียนขององค์ความรู้ในองค์การสมาชิกสามารถติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นได้มากขึ้นทำให้การติดต่อสื่อสารของสมาชิกกับผู้อื่นง่ายขึ้นและทันเวลา ตลอดจนช่วยในการปรับปรุงและพัฒนาระบบการปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพ เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้เกิดได้รวดเร็ว ทันท่วงทีความเปลี่ยนแปลงและสะดวกยิ่งขึ้น (วรวรรณ โชติสวัสดิ์, 2549, น. 37 - 43)

2. ผลการสังเคราะห์นวัตกรรม องค์ความรู้ มีข้อค้นพบที่สำคัญ คือ ต้นแบบการบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยราชภัฏกับพื้นที่และภาคีพร้อมคู่มือ เครื่องมือที่พร้อมต่อยอดและขยายผลในพื้นที่ทั้ง 7 ภูมิภาคและเกิดการเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการเครือข่ายนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศในพื้นที่กับระบบข้อมูลสารสนเทศของสถาบันวิชาการเพื่อใช้ประโยชน์ในการวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ร่วมกันของภาคีที่เกี่ยวข้องที่พร้อมใช้และทันต่อความเปลี่ยนแปลง โดยมีจุดเด่นที่มีความสนใจในการนำมาอภิปราย คือ ได้ร่วมกันออกแบบกับผู้นำขับเคลื่อนและนักพัฒนาโปรแกรมว่าจะจัดเก็บข้อมูลประเภทใดและการแสดงผลสารสนเทศควรแสดงผลสารสนเทศที่เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนในประเด็นอะไรบ้างที่นำไปสู่การสร้างและใช้นวัตกรรมองค์ความรู้ร่วมกับภาคีเครือข่ายให้เป็นไปอย่างมีระบบเพื่อแก้ปัญหาการเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด ได้แก่ ปัญหาเร่งด่วน กลุ่มเป้าหมายผู้ประสบปัญหา ทุนและศักยภาพของพื้นที่ รวมถึงนวัตกรรม แหล่งเรียนรู้ แบบปฏิบัติที่ดี องค์ความรู้ต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่ซึ่งมีทั้งองค์ความรู้เกิดจากการปฏิบัติงาน และองค์ความรู้ที่ได้ร่วมดำเนินการวิจัยกับนักวิจัยของมหาวิทยาลัย นอกจากนี้ยังได้ร่วมกันพัฒนาคู่มือและเครื่องมือในการจัดการเก็บข้อมูลและการใช้งานสารสนเทศดังกล่าวให้สามารถจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ สร้างการบูรณาการ แบ่งปัน เพื่อช่วยให้องค์กรมีการพัฒนาและปรับปรุงระบบสารสนเทศให้พร้อมใช้และทันต่อความเปลี่ยนแปลง (Wendel, 2004, p. 79 อ้างถึงใน แสงจันทร์ ศรีประเสริฐ, 2549, น. 22 - 23) เพื่อให้เกิดศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดการความรู้ และสะสมองค์ความรู้ นวัตกรรมเป็นวงจรที่มีความเชื่อมโยงกัน มีการใช้งานง่ายและเกิดการนำใช้ข้อมูลจากฐานข้อมูลเพื่อการสร้างและใช้นวัตกรรมองค์ความรู้ได้อย่างเป็นระบบต่อเนื่อง

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

บทเรียนจากการดำเนินงาน ที่สำคัญได้แก่ การสร้างความร่วมมือและบูรณาการงานวิจัย การท่องเที่ยวร่วมกับสถาบันวิชาการ ภาคเอกชน วิทยากรกลุ่มเรียนรู้ และเครือข่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นแนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานที่นำไปสู่ความสำเร็จและเกิดประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อเชื่อมโยงองค์กรสนับสนุนจากทุกภาคส่วนเพื่อการนำใช้นวัตกรรม องค์ความรู้สนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวของพื้นที่และภาคีสนับสนุนทั้งใน

และนอกพื้นที่ การเรียนรู้บริบทของชุมชนท้องถิ่น ต้องเข้าใจถึงอัตลักษณ์ของชุมชน มีการสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชน

ปัจจัยความสำเร็จ สำคัญได้แก่ คนในชุมชนมีความมุ่งมั่นในการทำงาน ความตั้งใจ ความเสียสละ ผู้นำขับเคลื่อนเครือข่ายการจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ ความสำเร็จและสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ที่เป็นผู้บริหารท้องถิ่น การมีเครือข่ายความร่วมมือที่ครอบคลุมทุกระดับ การมีส่วนร่วม ความร่วมมือ การทำงานประสานร่วมกันระหว่างคณะทำงานกับภาคี เครือข่ายชุมชน การร่วมมือเป็นพันธมิตรกันอย่างต่อเนื่องของมหาวิทยาลัย และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีที่เกี่ยวข้อง

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การนำระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์ไปใช้ เนื่องจากผลการวิจัยช่วยให้ได้ระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์พร้อมคู่มือและเครื่องมือที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผ่านการพัฒนาดำเนินการที่เป็นระบบ เป็นที่ยอมรับร่วมกันสูงในกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ทดลองใช้และผู้เกี่ยวข้อง จึงควรนำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นโดยควรมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทและคำนึงถึงปัจจัยเอื้อต่อความสำเร็จที่เป็นผลจากการศึกษาครั้งนี้

1.2 การพัฒนาคู่มือ เครื่องมือและตัวชี้วัดเพื่อการบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์ เนื่องจากคู่มือและเครื่องมือ รวมทั้งตัวชี้วัดและเกณฑ์เพื่อการบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ได้จากการสังเคราะห์ความรู้จากประสบการณ์การปฏิบัติงานบนพื้นฐานของบริบทและปัจจัยสนับสนุนทั้งด้านบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ การให้การสนับสนุนจากผู้บริหาร ความมุ่งมั่นของผู้ปฏิบัติและการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้ที่มีประสบการณ์ความสำเร็จที่มีลักษณะเฉพาะ ดังนั้นในการนำผลการวิจัยส่วนนี้ไปใช้จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงบริบทและมีการปรับปรุงโดยใช้ข้อมูลจากการประเมินทบทวนการปฏิบัติเพื่อการยกระดับคุณภาพต่อเนื่อง สอดคล้องกับบริบทขององค์กร

1.3 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์และสร้างกลไกให้บูรณาการพันธกิจอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยในส่วนที่เป็นบทเรียนจากการวิจัยพบว่าการพัฒนาแบบที่ได้ผลดีต้องมีเครือข่ายความร่วมมือจากองค์กรในพื้นที่และ

เชื่อมโยงบทบาทความรับผิดชอบที่บูรณาการกับพันธกิจตามปกติ ดังนั้นในการนำผลวิจัยไปใช้จึงควรคำนึงถึงปัจจัยเงื่อนไขในส่วนนี้ โดยควรส่งเสริมให้องค์กรภาคีที่เกี่ยวข้องมีการพัฒนาระบบเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายพันธกิจขององค์กรต่อเนื่องเป็นวัฒนธรรมองค์กร

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 ผู้นำองค์กรภาคีทุกระดับโดยเฉพาะมหาวิทยาลัยกับอปท.และภาคีเครือข่ายควรกำหนดนโยบายหรือมีแนวทางปฏิบัติ โดยมีคณะทำงานเพื่อเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนของมหาวิทยาลัยรับผิดชอบดำเนินงานที่บูรณาการกับงานปกติซึ่งเชื่อมโยงกับภารกิจโครงการวิจัย โครงการยุทธศาสตร์ หรือการวิจัยในพื้นที่ที่บุคลากรทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายให้มีแนวทางปฏิบัติที่เป็นแบบเดียวกันทั้งมหาวิทยาลัยฯ เพื่อให้เกิดการบูรณาการและการทำงานร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยฯกับภาคีเครือข่ายที่เป็นรูปธรรมมากขึ้น

2.2 มหาวิทยาลัยราชภัฏในกลุ่มภูมิภาค ควรมีพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับชุมชนในลักษณะเครือข่ายที่สามารถเลื่อนไหลบุคลากรและองค์ความรู้กันได้มากขึ้น จะส่งผลต่อการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ที่เสริมหนุนซึ่งกันและกันได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

2.3 มหาวิทยาลัยและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะพื้นที่ในแต่ละมหาวิทยาลัย ควรมีนโยบายและส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการเชื่อมโยงข้อมูลสารสนเทศกับแหล่งเรียนรู้กับฐานข้อมูลกลางของมหาวิทยาลัยหรือภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องโดยรวมมือกับภาควิชาการและภาคีเครือข่ายให้การพัฒนาฐานข้อมูลและนำใช้ข้อมูลร่วมกันเพื่อพัฒนาสมรรถนะแกนนำให้มีความสามารถในการจัดการข้อมูลเพื่อการวิจัยและพัฒนาเชิงพื้นที่ และมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้กับการทำงานให้มีความสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

3.1 ควรมีการวิจัยและพัฒนาระบบฐานข้อมูลทางเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชน ประเด็นปัญหา สามารถเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลของ อปท. มหาวิทยาลัย และภาคีเครือข่ายและใช้ข้อมูลร่วมกันในทุกมิติโดยต่อยอดจากฐานข้อมูลเดิมเพื่อให้เกิดการยกระดับและพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

3.2 ควรมีการวิจัยและพัฒนาพัฒนาระบบและกลไกสนับสนุนระบบบริหารเครือข่ายจัดการนวัตกรรมและพันธกิจสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมโดยดำเนินการในรูปแบบของ

คณะกรรมการ โดยกำหนดกลยุทธ์การทำงาน จัดทำแผนปฏิบัติงาน แผนการจัดการข้อมูล
แผนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แผนวิเคราะห์ความเสี่ยง

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ศูนย์บูรณาการพันธกิจสัมพันธ์. (2559). *โครงการสังเคราะห์
ผลงานวิจัยและเสริมพลังเครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
น่าน้อย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.).
- มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ ศูนย์บูรณาการพันธกิจสัมพันธ์. (2562). *นวัตกรรมการบริหาร
จัดการงานวิจัยและพันธกิจสัมพันธ์เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏชุมชนท้องถิ่น.
อุดรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.*
- มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์. (2565). ระบบสารสนเทศการท่องเที่ยวโดยชุมชน. สืบค้นจาก
<http://info.uru.ac.th/lrdcenter/travel>
- วรวรรณ โชติสวัสดิ์. (2549). *การจัดการความรู้ในองค์กร : กรณีศึกษาบริษัทเมดิทอป จำกัด
(ภาคินพนธ์โครงการบัณฑิตศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์)
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.*
- สำนักงานที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏ. (2562). *รายงานผลการดำเนินงานตาม
ยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562
ของมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์..*
- แสงจันทร์ ศรีประเสริฐ. (2549). กลยุทธ์การนำการจัดการความรู้มาใช้พัฒนาความได้เปรียบใน
การแข่งขันของธนาคารพาณิชย์ไทย : ศึกษาธนาคารกสิกรไทย จำกัด (มหาชน). *วารสาร
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 1, 22-23.

ประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงาน
ปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง *

Efficiency of Public Services of Trang Provincial
Land Reform Office

วิสุทธินี ธาณิรัตน์

Wisuttinee Taneerat

คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

Faculty of Commerce and Management,
Prince of Songkla University, Trang Campus

E-mail: wisuttinee.t@psu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง และ 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนผู้มารับบริการสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง จำนวน 400 คน การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.836 สำหรับสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบแบบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนจำแนกทางเดียว

* ได้รับความ: 20 ธันวาคม 2566; แก้ไขบทความ: 13 กุมภาพันธ์ 2567; ตอรับตีพิมพ์: 29 กุมภาพันธ์ 2567

ผลการวิจัยพบว่า 1) สำหรับค่าเฉลี่ยระดับประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.69$, $S.D.=0.111$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณภาพของการให้บริการมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}=4.76$, $S.D.=0.221$) รองลงมา คือ ด้านกระบวนการขั้นตอนการให้บริการ ด้านเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรผู้ให้บริการ ด้านช่องทางการให้บริการ และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ตามลำดับ 2) ผลของการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง พบว่า เมื่อจำแนกตามเพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ศาสนา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และอำเภอที่อยู่อาศัยต่างกัน มีความเห็นไม่แตกต่างกัน แต่ประชาชนที่มีอายุ และประสบการณ์การมารับบริการในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาต่างกันมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การให้บริการประชาชน; สำนักงานปฏิรูปที่ดิน

Abstract

The objectives of this research were to study the level of efficiency and to compare the level of efficiency of the public services of Trang Provincial Land Reform Office by demographic categorization. The sample group used in the research consists of people who use the services of the Land Reform Office in Trang Province, with a total of 400 people. This research was quantitative research. The tools used for data collection include a questionnaire with a reliability coefficient of 0.836. The researcher used a simple random sampling method to collect data. The statistics used in the data analysis are descriptive, t-test and One-way ANOVA.

The result of the research found that 1) the average level of efficiency of the public services of Trang Provincial Land Reform Office was at the highest level ($\bar{X}=4.69$, $S.D.=0.111$), which in terms of service quality was the highest

average scores ($\bar{X}$ =4.76, $S.D.$ =0.221), and followed by the process and procedures, personnel or service providers, service channels, and facilities, respectively. 2) The results of comparing the level of efficiency of the public services when classified by gender, marital status, education level, religion, income and residential district were not different. But age and using the service in the past 1 year significantly differed at the 0.05 levels. The most different aspect was the service provider.

Keywords: efficiency; public services; the Land Reform Office

1. บทนำ

การบริการประชาชนถือเป็นหน้าที่ที่สำคัญของหน่วยงานภาครัฐ และยังเป็นเหตุผลสำคัญในการจัดตั้งหน่วยงานภาครัฐขึ้น โดยครอบคลุมทั้งในส่วนของการราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค ราชการส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานของรัฐประเภทอื่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2566) ซึ่งล้วนแล้วมีวัตถุประสงค์เพื่อการจัดบริการสาธารณะหรือให้บริการเพื่อตอบสนองความต้องการแก่ประชาชน เพียงแต่อาจจะมิตบหาทหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไปตามหลักการแบ่งงานกันทำ เช่น ด้านการขนส่ง ด้านความมั่นคงและปลอดภัย ด้านการศึกษา เป็นต้น (Lapunte & Van de Walle, 2020)

สำหรับการบริการประชาชนในประเทศไทยนั้น เป็นประเด็นที่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา รัฐบาลทุกรัฐบาลต่างได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ตลอดจนมีความพยายามในการพัฒนาระบบการให้บริการที่ดีและทันสมัยมากยิ่งขึ้น ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากการบรรจุเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ชาติหลักในการขับเคลื่อนและผลักดันประเทศไปสู่อนาคตภายในระยะ 20 ปี คือ ยุทธศาสตร์ที่ 6 ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่สำคัญในการปรับเปลี่ยนภาครัฐที่ยึดหลัก “ภาครัฐของประชาชน เพื่อประชาชน และประโยชน์ส่วนรวม” นอกจากนี้ ยังมีจุดเน้นในการมุ่งพัฒนาประสิทธิภาพการดำเนินงานของภาครัฐและการให้บริการประชาชน มีการปรับสมดุลระบบบริหารจัดการภาครัฐ และพัฒนาระบบบุคลากรเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและภาคส่วนอื่นๆ ได้อย่างตรงจุด สะดวกรวดเร็ว โปร่งใส ตลอดจนมีคุณภาพและได้มาตรฐานเทียบเท่าสากล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ในยุทธศาสตร์ด้านนี้จึงถือเป็น

รากฐานและกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศในยุคศาสตร์ด้านอื่นๆ ทั้งนี้เพราะ การจะพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วได้นั้น จำเป็น อย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการทำงานของภาครัฐเพื่อเป็นเสาหลักในการดำเนินงานตามจุดหมายที่ ได้กำหนดไว้

อย่างไรก็ตาม ในส่วนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง เป็นหน่วยงานที่อยู่ในสังกัด สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (ส.ป.ก.) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตั้งแต่วันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2536 เป็นต้นมา ซึ่งมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการดำเนินจัดการที่ดินทำกิน ให้แก่เกษตรกรและเพิ่มศักยภาพให้แก่พื้นที่ที่เกษตรกรกรมให้เกษตรกรสามารถทำกินบนพื้นที่นั้น ได้ ตามที่คณะกรรมการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม และคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง กำหนด (สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง, 2564) จึงเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญ โดยหาก พิจารณาจากข้อมูลของสำนักงานสถิติจังหวัดตรัง (2565) นั้น จะเห็นได้ว่า จังหวัดตรังเป็น จังหวัดหนึ่งของภาคใต้ที่มีรายได้ส่วนใหญ่มาจากภาคการเกษตร โดยมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญใน การขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ คือ ยางพาราและปาล์มน้ำมัน โดยในปีที่ผ่านมายางพาราสามารถ สร้างรายได้ให้แก่จังหวัดตรัง มูลค่า 10,025 ล้านบาท ซึ่งมีมูลค่าสูงที่สุด และรองลงมา คือ ปาล์มน้ำมัน สามารถสร้างรายได้มูลค่า 2,074 ล้านบาท ส่วนในด้านพื้นที่การปลูกก็มีแนวโน้ม เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้น สำหรับการปลูกพืชเศรษฐกิจอื่น เช่น ข้าวเบายอดม่วง และ พริกไทยพันธุ์ปะเหลียน ทางจังหวัดได้มีการส่งเสริมให้มีการปลูกพืชพื้นถิ่นต่างๆ ที่เป็นอัตลักษณ์ ประจำถิ่นเพิ่มมากขึ้น (สำนักงานจังหวัดตรัง, 2566) เพื่อให้สอดคล้องกับการขยายตัวและ แผนการพัฒนาจังหวัด สำนักงานปฏิรูปที่ดินจึงได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในด้านการจัดการที่ดิน เพื่อทำกินให้แก่เกษตรกรในจังหวัดตรัง ซึ่งยังมีจำนวนมากที่ยังไม่มีสิทธิในที่ดินทำกิน จึงยังไม่ สามารถใช้ประโยชน์จากที่ดินได้อย่างเต็มศักยภาพ

ด้วยเหตุดังกล่าว จึงส่งผลให้ภารกิจในปัจจุบันของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยสภาพปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสำนักงานปฏิรูปที่ดิน จังหวัดตรังที่กำลังประสบอยู่นั้น ส่วนหนึ่งมาจากปัจจัยพื้นฐานทางการบริหาร ได้แก่ การบริหาร จัดการที่ส่งผลต่อการให้บริการประชาชน เช่น ความล่าช้าในการออกหนังสืออนุญาตเอกสาร สิทธิ ส.ป.ก. 4-01 ระยะเวลารอคอยการนัดหมายและความยาวนานของคิวในการนัดหมาย เจ้าหน้าที่เพื่อออกกรังวัดที่ดิน ปัญหาที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการพิสูจน์แนวเขตที่ดินไม่ชัดเจน ทำให้

ประชาชนที่มารับบริการไม่ได้รับความสะดวกและใช้เวลาในการรอคอยค่อนข้างนาน และความพึงพอใจของผู้รับบริการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ เป็นต้น

ดังนั้น การศึกษาในครั้งนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลในการเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรังให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นได้ในลำดับต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง และ
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

3. วิธีดำเนินการวิจัย

สำหรับรูปแบบการวิจัย การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนผู้มารับบริการสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง และมีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ 10 อำเภอของจังหวัดตรัง ซึ่งมีจำนวนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกร (เฉพาะกลุ่มที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์) ในปี พ.ศ. 2566 จำนวนทั้งสิ้น 34,745 คน (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 2566ก)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง จากการคำนวณโดยใช้สูตรของ Taro Yamane (1973) ได้ขนาดตัวอย่างจำนวน 395 คน โดยเพื่อให้สามารถตอบคำถามการวิจัยได้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลทั้งหมด 400 คน จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนผู้มารับบริการสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชาชนที่มารับบริการ จำนวน 30 คน จากนั้นนำคำตอบ

ที่ได้มาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค ได้ค่าเท่ากับ 0.836 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นในระดับดีมาก (Cronbach, 1970)

โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ศาสนา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน อาชีพที่อยู่อาศัย และประสบการณ์การมารับบริการในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงาน ปฎิรูปที่ดินจังหวัดตรัง ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ 2) ด้านเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรผู้ให้บริการ 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 4) ด้านช่องทางการให้บริการ 5) ด้านคุณภาพของการให้บริการ ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนระดับการมีส่วนร่วม 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert Scale)

ตอนที่ 3 การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับการให้บริการ เป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแจกแบบสอบถามและชี้แจง พร้อมอธิบาย วิธีการตอบแบบสอบถามอย่างถูกต้องให้ผู้ตอบแบบสอบถามทราบ รวมถึงชี้แจงให้ทราบถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ หลังจากนั้น นำแบบสอบถามมาตรวจสอบเพื่อดูความถูกต้อง และนับจำนวนให้เท่ากับจำนวนกลุ่มตัวอย่าง แล้วจึงนำแบบสอบถามที่ได้ไปวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ด้วยวิธีการประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และนำเสนอข้อมูล ดังนี้

4.1 สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและระดับประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฎิรูปที่ดินจังหวัดตรัง สำหรับการแปลผลจากค่าเฉลี่ย ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ ดังนี้ (จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย, 2558)

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00 หมายถึง มีระดับประสิทธิภาพต่อการให้บริการมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20 หมายถึง มีระดับประสิทธิภาพต่อการให้บริการมาก

ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40 หมายถึง มีระดับประสิทธิภาพต่อการให้บริการปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60 หมายถึง มีระดับประสิทธิภาพต่อการให้บริการน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80 หมายถึง มีระดับประสิทธิภาพต่อการให้บริการน้อยที่สุด

4.2 สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ เปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฎิรูปที่ดินจังหวัดตรัง จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล โดยใช้การทดสอบแบบที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนจำแนกทางเดียว (One-way ANOVA)

4. สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างเกินกว่าครึ่งเป็นเพศหญิง จำนวน 224 คน คิดเป็นร้อยละ 55.9 ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 191 คน คิดเป็นร้อยละ 47.6 มีสถานภาพสมรส จำนวน 224 คน คิดเป็นร้อยละ 55.9 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 234 คน คิดเป็นร้อยละ 58.3 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 246 คน คิดเป็นร้อยละ 61.3 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนน้อยกว่า 10,000 บาท จำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 56.4 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอวังวิเศษ จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 33.4 และมีประสบการณ์การมารับบริการในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา มากกว่า 5 ครั้งขึ้นไป จำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 53.1

2. ระดับประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฎิรูปที่ดินจังหวัดตรัง ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง

ประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนของ สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ	4.72	0.271	มากที่สุด
2. ด้านเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรผู้ให้บริการ	4.68	0.286	มากที่สุด
3. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	4.63	0.282	มากที่สุด
4. ด้านช่องทางการให้บริการ	4.67	0.232	มากที่สุด
5. ด้านคุณภาพของการให้บริการ	4.76	0.221	มากที่สุด
รวมทุกด้าน	4.69	0.111	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.69$, $S.D.=0.111$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านคุณภาพของการให้บริการมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ($\bar{X}=4.76$, $S.D.=0.221$) รองลงมา คือ ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ ($\bar{X}=4.72$, $S.D.=0.271$) ด้านเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรผู้ให้บริการ ($\bar{X}=4.68$, $S.D.=0.286$) ด้านช่องทางการให้บริการ ($\bar{X}=4.67$, $S.D.=0.232$) และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ($\bar{X}=4.63$, $S.D.=0.282$) ตามลำดับ ซึ่งมีประเด็นที่กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญในแต่ละด้าน ดังนี้

2.1 ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.72$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การจัดลำดับก่อน-หลังผู้มารับบริการ เช่น การแจกบัตรคิว ($\bar{X}=4.79$) การนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในการประกอบการบริการ เช่น การสืบค้นข้อมูลผู้รับบริการ เลขระวาง แปลงที่ดิน เป็นต้น ($\bar{X}=4.75$) และการให้บริการในแต่ละขั้นตอนเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด ($\bar{X}=4.74$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การนำระบบคอมพิวเตอร์มาใช้ในการบันทึกข้อมูลของผู้รับบริการเพื่อทดแทนการกรอกข้อมูลผ่านระบบเอกสาร ($\bar{X}=4.58$)

2.2 ด้านเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรผู้ให้บริการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.68$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ เจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถในการให้บริการ เช่น สามารถตอบคำถามชี้แจงข้อสงสัย ให้คำแนะนำ และช่วยแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง น่าเชื่อถือ ($\bar{X}=4.76$) เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรให้บริการมีการแต่งกายที่เหมาะสม ($\bar{X}=4.75$) และเจ้าหน้าที่แสดงสีหน้ายิ้มแย้มให้ความเป็นกันเองกับผู้มารับบริการ ($\bar{X}=4.69$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ เจ้าหน้าที่มีความซื่อสัตย์สุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น การไม่ขอสิ่งตอบแทนการให้บริการ การไม่รับสินบน ($\bar{X}=4.54$)

2.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การจัดวางอุปกรณ์ไว้รองรับผู้มารับบริการอย่างเพียงพอ เช่น ปากกา โต๊ะ เก้าอี้ ($\bar{X}=4.69$) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกไว้รองรับผู้มารับบริการอย่างเพียงพอ เช่น น้ำดื่ม ห้องน้ำ ($\bar{X}=4.65$) และการจัดป้าย/สัญลักษณ์ประชาสัมพันธ์เพื่อบอกจุดบริการที่สามารถเห็นได้ชัดเจน เข้าใจง่าย และเป็นปัจจุบัน ($\bar{X}=4.64$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การจัดสถานที่จอดรถไว้รองรับผู้มารับบริการอย่างเพียงพอ ($\bar{X}=4.50$)

2.4 ด้านช่องทางการให้บริการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.67$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การมีช่องทางในการให้บริการที่เพียงพอต่อผู้มารับบริการ ($\bar{X}=4.76$) การแยกหน่วยงานไปสถานที่อื่นเพื่อรองรับประชาชนที่มาใช้บริการได้มากขึ้น เช่น การออกโมบายนอกสถานที่ ($\bar{X}=4.73$) และการมีช่องทางรับฟังปัญหาหรือความคิดเห็นของผู้มารับบริการ เช่น กล้องความคิดเห็น การรับฟังผ่านช่องทางออนไลน์ ($\bar{X}=4.69$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ขั้นตอนการรับบริการของสำนักงาน ($\bar{X}=4.56$)

2.5 ด้านคุณภาพของการให้บริการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.76$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ความประทับใจในคุณภาพการให้บริการ ($\bar{X}=4.85$) การได้รับการให้บริการที่มีความเท่าเทียมกันทุกคน ($\bar{X}=4.81$) และการได้รับการให้บริการที่มีความสะดวกและรวดเร็ว ($\bar{X}=4.73$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การได้รับการให้บริการที่มีความถูกต้องและครบถ้วน ($\bar{X}=4.71$)

3. ผลการเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรังในภาพรวม และแยกรายด้าน

พบว่า เมื่อจำแนกตามเพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ศาสนา รายได้เฉลี่ย ต่อเดือน และอำเภอที่อยู่อาศัยต่างกัน มีความเห็นไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่เมื่อจำแนกตามอายุ และประสบการณ์การมารับบริการในรอบ 1 ปีที่ผ่านมาต่างกัน พบว่า มีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรังแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรผู้ให้บริการ ประชาชนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรังแตกต่างกันมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านคุณภาพของการให้บริการ และด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ ตามลำดับ

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาระดับประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสามารถอภิปรายผลเป็นรายด้านได้ ดังนี้

1.1 ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ ผลจากการที่สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรังได้มีการปรับปรุงกระบวนการในการดำเนินงาน เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ขององค์การในการเป็นองค์กรที่มีความทันสมัยในการจัดการการปฏิรูปที่ดินเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกร (สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม, 2566ข) ได้ส่งผลทำให้เกิดความรวดเร็วและสะดวกต่อการให้บริการประชาชนมากยิ่งขึ้น ซึ่งถือว่าการดำเนินงานที่ดีในการปรับตัวเข้าสู่การเป็นรัฐบาลดิจิทัลในอนาคต โดยมีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) Lapuente & Van de Walle (2020) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลกระทบของการนำเอาแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ส่งผลต่อคุณภาพของการบริการสาธารณะ และได้ผลสรุปว่า ในการนำแนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่มาปฏิรูปการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐนั้น มีส่วนสำคัญในการปรับปรุงคุณภาพ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการส่งมอบการบริการ แต่ปัจจัยสำคัญที่จะก่อให้เกิดผลสำเร็จหรือประสบความสำเร็จ

ล้มเหลวได้หรือไม่ นั่นขึ้นอยู่กับองค์ประกอบทางการบริหาร การเมือง และบริบทของการดำเนินการนโยบายด้วย

1.2 ด้านเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรผู้ให้บริการ นั้น ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการทำหน้าที่เพื่อให้บริการและติดต่อกับประชาชนโดยตรง ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับการสร้างความประทับใจให้แก่ผู้มารับบริการได้ และในทางตรงกันข้ามก็สามารถสร้างความไม่พึงพอใจได้เช่นเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Jaisingh (2018) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการทำงานของข้าราชการในการส่งมอบบริการสาธารณะ และพบว่า ในปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐในประเทศต่างๆ ทั่วโลกต่างกำลังมุ่งให้ความสำคัญกับการปฏิรูประบบราชการขนาดใหญ่ เพื่อให้สามารถส่งมอบการบริการที่มีประสิทธิภาพให้แก่ประชาชนได้ เพราะฉะนั้นผลการปฏิบัติงานของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ภาครัฐจึงเป็นประเด็นที่มีความเชื่อมโยงกัน โดยหากพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่าลักษณะดังกล่าวเป็นไปตามแนวทางการบริการสาธารณะแนวใหม่ที่พยายามพัฒนางานให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของศวีระ โภคเนืองนอง (2566) ที่ได้ศึกษาการบริการสาธารณะแนวใหม่ โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง กรณีศึกษาสำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานกรุงเทพมหานคร พื้นที่ 3 โดยผลการศึกษาพบว่า การให้บริการของภาครัฐในปัจจุบันนั้น มีการมุ่งให้ความสำคัญกับการบริการด้วยจิตบริการ โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง มีความเสมอภาค มีความเป็นกลาง และมีความยุติธรรมภายใต้อำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด

1.3 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญเพราะถึงแม้ว่าจะไม่ได้เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของผู้ให้บริการโดยตรง แต่มีส่วนในการสนับสนุนและอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้มารับบริการได้ จากการพิจารณา พบว่า ส่วนใหญ่เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางการบริหาร โดยหน่วยงานอาจต้องมีการจัดสรรงบประมาณในส่วนนี้เพิ่มเติม สอดคล้องกับการศึกษาของศศิประภา ทารพันธ์ และ ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์ (2566) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชนของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร และพบว่า ความต้องการของประชาชนในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกนั้น ครอบคลุมทั้งในส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวกในการให้บริการประชาชนภายในองค์การ เช่น การบริการน้ำดื่ม จำนวนเก้าอี้นั่งและโต๊ะสำหรับให้บริการ และยังมีความหมายรวมถึงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอื่นๆ เช่น สถานที่จอดรถ ทางลาดชันสำหรับผู้สูงอายุและผู้พิการ ห้องน้ำสำหรับบุคคลที่ต้องการการช่วยเหลือเป็นพิเศษ เป็นต้น

1.4 ด้านช่องทางการให้บริการนั้น ในปัจจุบันเนื่องจากการดำเนินชีวิตของประชาชนเปลี่ยนแปลงไป โดยมีอุปกรณ์เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญ ดังนั้น ในส่วนของรูปแบบของช่องทางในการให้บริการประชาชน จึงต้องเกี่ยวข้องกับทั้งช่องทางในการติดต่อสื่อสารและการให้บริการประชาชนที่มีความหลากหลายรูปแบบ ตลอดจนเชื่อมโยงกันเป็นหนึ่งเดียวทั้งแบบออฟไลน์และออนไลน์ ซึ่งจะมีส่วนสนับสนุนการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ได้ดีมากยิ่งขึ้น จากการศึกษาของ Lazaros & Christos (2019) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินผลการรับรู้ของประชาชนและความคาดหวังต่อระบบรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ และพบว่าในภาพรวมประชาชนมีความพึงพอใจต่อการนำรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเพิ่มช่องทางในการให้บริการ โดยปัจจัยที่จะส่งผลต่อระดับความพึงพอใจนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการเข้าถึงข้อมูล ความเชื่อถือได้ของข้อมูล การตอบสนองต่อความต้องการ ระบบความปลอดภัย และความเป็นส่วนตัวของข้อมูล

1.5 ด้านคุณภาพของการให้บริการ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการโดยตรง เนื่องจากคุณภาพการบริการเป็นการที่ผู้รับบริการสามารถรับรู้ได้ว่าการบริการนั้นสามารถตอบสนองตามความต้องการได้ตรงตามที่ต้องการ หรือเกินความคาดหวังและทำให้ผู้รับบริการเกิดความพอใจ (Khatab, Esmaeel, & Othman, 2019) พณิศา เรืองฤทธิ์ (2563) ได้ศึกษาคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการเทศบาลเมืองปากพอง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยพบว่ามีความสัมพันธ์กัน ทั้งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเป็นรูปธรรมของบริการ ความน่าเชื่อถือไว้วางใจในการบริการ การตอบสนองต่อผู้รับบริการ การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ ตลอดจนการรู้จักและเข้าใจผู้รับบริการ

2. การเปรียบเทียบระดับประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล

2.1 ปัจจัยด้านอายุ เนื่องจากประชาชนที่มาใช้บริการ ณ สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรังมีช่วงอายุที่แตกต่างกัน ประกอบด้วย 1) กลุ่มเบบี้บูมเมอร์หรืออีกนัยหนึ่ง คือ กลุ่มผู้สูงวัย 2) กลุ่มเจนเนอเรชั่นเอ็กซ์ 3) กลุ่มเจนเนอเรชั่นวาย และ 4) กลุ่มเจนเนอเรชั่นแซด (Miller & Washington, 2008) ดังนั้น เมื่อกลุ่มคนแต่ละกลุ่มมีทัศนคติ ความคิดและพฤติกรรมที่ต่างกันจึงย่อมส่งผลต่อความคิดเห็นและความคาดหวังเกี่ยวกับประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนที่ได้รับจากเจ้าหน้าที่ของรัฐแตกต่างกัน โดยเฉพาะกลุ่มเจนเนอเรชั่นวาย (ปัจจุบันในปี พ.ศ. 2566 มีอายุอยู่ระหว่าง 28-43 ปี) ซึ่งคนกลุ่มนี้จะไม่ชอบการทำงาน

ของราชการสูงกว่าคนรุ่นอื่นในเกือบทุกเรื่อง นอกจากนี้ ยังเป็นกลุ่มคนที่คุ้นเคยกับการโกง บางส่วนมีการจ่ายเงินให้เจ้าหน้าที่รัฐเป็นประจำ (วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์, 2563) ดังนั้น จากการศึกษาในครั้งนี้ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเจเนอเรชั่นวาย ถือได้ว่าเป็นกลุ่มประชากรที่มีจำนวนมากและเป็นช่วงอายุที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน จึงสอดคล้องกับผลการศึกษาดังกล่าว

2.2 ในส่วนของประสบการณ์การมารับบริการในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา สามารถอธิบายได้ว่า จากการที่ผู้มารับบริการต้องเดินทางเพื่อมาติดต่อในการรับบริการจำนวนหลายครั้ง ย่อมก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายต่อผู้มารับบริการ และยังสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการในการดำเนินงานที่ขาดประสิทธิภาพในการให้บริการอีกด้วย ทั้งปัญหาความล่าช้าในการออกหนังสืออนุญาตเอกสารสิทธิ ส.ป.ก. 4-01 ระยะเวลารอคอยการนัดหมายและความยาวนานของคิวในการนัดหมายเจ้าหน้าที่เพื่อออกกรังวัดที่ดิน ปัญหาที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการพิสูจน์แนวเขตที่ดินไม่ชัดเจน ทำให้ประชาชนที่มาใช้บริการไม่ได้รับความสะดวกและใช้เวลาในการรอคอยค่อนข้างนาน และความพึงพอใจของผู้รับบริการ เป็นต้น สอดคล้องกับการศึกษาของสุกัญญา วาวงศ์มูล (2562) ที่พบว่าปัจจัยพฤติกรรมด้านความถี่ในการเข้ารับบริการส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อสำนักงานที่ดินจังหวัดเชียงราย

2.3 เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านเพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ศาสนา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และอำเภอที่อยู่อาศัย ของผู้มารับบริการที่แตกต่างกัน มีระดับประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรังไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะในการให้บริการประชาชนนั้น เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรผู้ทำหน้าที่ในการให้บริการต่างให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นศูนย์กลาง ดังนั้น ไม่ว่าประชาชนที่มาใช้บริการจะเป็นใคร ต่างก็ให้บริการด้วยความเสมอภาคและเท่าเทียม โดยหากพิจารณาตาม (ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน, 2564) ทั้งในด้านของการมุ่งผลสัมฤทธิ์ ประสิทธิภาพและคุณภาพของงาน ปฏิบัติงานด้วยความรวดเร็วทันต่อเวลาและสถานการณ์ ให้บริการแก่ประชาชนด้วยความเต็มใจ ตลอดจนต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเที่ยงธรรม ปราศจากอคติ และไม่เลือกปฏิบัติ โดยการใช้ความรู้สึกร่วมหรือความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือเหตุผลความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา เพศ สภาพร่างกาย รวมทั้งสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมมาเป็นเงื่อนไขในการให้บริการสาธารณะต่อประชาชนสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งสำคัญที่เจ้าหน้าที่และข้าราชการของรัฐจะต้องยึดถือเป็นแนวทางที่พึงต้องปฏิบัติ สอดคล้องกับการศึกษาของปิยะวรรณ บรรพชาติ (2563) ที่ได้

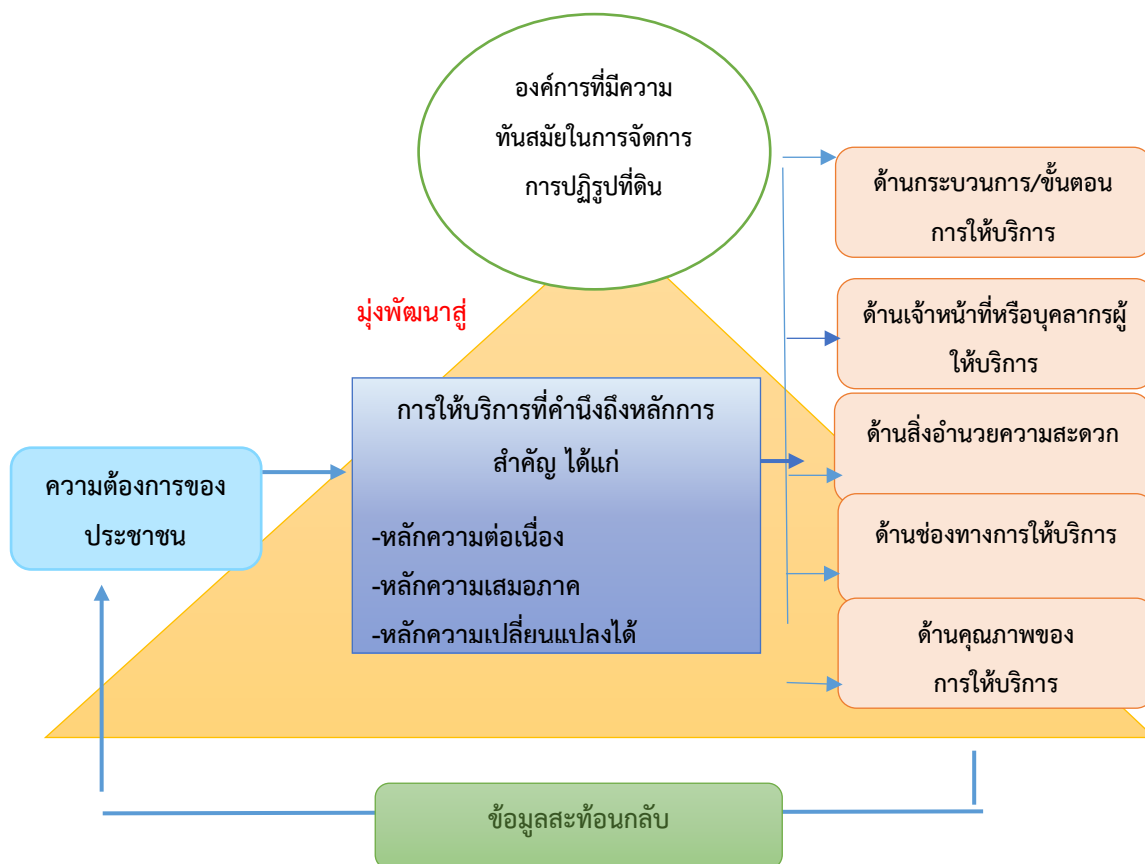

ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการในสำนักงานที่ดิน กรุงเทพมหานคร รวมทั้งกัลยา ภาร และ ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์ (2566) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานคุมประพฤติด้านการสืบเสาะและพินิจประจำ สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดสมุทรสาคร

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า หัวใจสำคัญในการจัดบริการสาธารณะคือการตอบสนอง ความต้องการของประชาชน ซึ่งถือเป็นปัจจัยนำเข้า (Input) หลักของการจัดบริการของภาครัฐ โดยจะต้องมีกระบวนการให้บริการที่คำนึงถึงหลักการพื้นฐาน ได้แก่ หลักความต่อเนื่อง หลัก ความเสมอภาค และหลักความเปลี่ยนแปลงได้เพื่อปรับปรุงและพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชนในทุกมิติ ทั้งด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ ด้าน เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรผู้ให้บริการ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านช่องทางการให้บริการ และ ด้านช่องทางการให้บริการ ตลอดจนมุ่งพัฒนาสู่การเป็นองค์กรที่มีความทันสมัยในการจัดการ การปฏิรูปที่ดินเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกรตามวิสัยทัศน์ของหน่วยงาน

อย่างไรก็ตาม ในการพัฒนาประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชนของสำนักงาน ปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรังนั้น ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกถือเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเมื่อ เปรียบเทียบกับด้านอื่นๆ ดังนั้น ถึงแม้เป็นด้านที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการให้บริการโดยตรง แต่มี ส่วนสนับสนุนต่อการดำเนินงานได้ โดยหน่วยงานอาจต้องมีการจัดสรรงบประมาณในส่วนนี้ เพิ่มเติม

ภาพที่ 1. การพัฒนาประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชนของ
สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรังควรปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน
เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะสถานที่จอดรถเพื่อรองรับผู้มารับบริการอย่างเพียงพอ

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ดังนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึกมากขึ้น จึงควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง

2.2 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานปฏิรูปที่ดินในแต่ละพื้นที่ เพื่อจะได้วิเคราะห์ถึงความแตกต่าง รวมทั้งปัญหา อุปสรรคในแต่ละบริบทของหน่วยงาน ตลอดจนหาแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานและแนวทางการปฏิบัติของหน่วยงานที่เป็นเลิศนำมาสู่การแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อพัฒนาสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กัลยา ภูมิ, และ ราเชนทร์ นพณัฐนคร. (2566). ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของพนักงานคุมประพฤติด้านการสืบเสาะและพินิจประจำสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดสมุทรสาคร. *วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 6(1), 89-103.
- จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย. (2558). เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย. *วารสารบัณฑิตศึกษา*, 12(58), 13-24.
- ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2564. (2564, 20 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 138 ตอนพิเศษที่ 108 ง, หน้า 9.
- ปิยะวรรณ บรรพชาติ. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการในสำนักงานที่ดินกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- พัฒนดา เรืองฤทธิ์. (2563). คุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการเทศบาลเมืองปากพอง จังหวัดนครศรีธรรมราช (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.
- วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์. (2563). ความพึงพอใจในชีวิตของคนไทย ในมุมมองแต่ละ Gen. สืบค้นจาก <https://tdri.or.th/2020/07/thailands-life-satisfaction-and-happiness/>

ศวีระ โภคเนืองนอง. (2566). การบริการสาธารณะแนวใหม่ โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง
กรณีศึกษาสำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานกรุงเทพมหานครพื้นที่ 3
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.

ศศิประภา ทารพันธ์, และ ราเชนทร์ นพณัฐวงศกร. (2566). ประสิทธิภาพในการให้บริการ
ประชาชนของสำนักทะเบียนท้องถิ่นเขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการ
วิทยาลัยบริหารศาสตร์*, 6(1), 75-88.

สุกัญญา วาวงศ์มูล. (2562). ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อสำนักงานที่ดินจังหวัดเชียงราย
(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี
พ.ศ.2561-2580. สืบค้นจาก [https://www.nesdc.go.th/download/document
/SAC/NS_SumPlanOct2018.pdf](https://www.nesdc.go.th/download/document/SAC/NS_SumPlanOct2018.pdf)

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (2566ก). ข้อมูลจำนวนเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียน
เกษตรกร (เฉพาะกลุ่มที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์) ปี พ.ศ. 2566. สืบค้นจาก [https://alro.go.
th/th/trang/category/article-category-91-25?cid=10413](https://alro.go.th/th/trang/category/article-category-91-25?cid=10413)

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม. (2566ข). วิสัยทัศน์ พันธกิจ. สืบค้นจาก
<https://alro.go.th/th/alro>

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2566). ระบบราชการ 4.0. สืบค้นจาก
<https://www.opdc.go.th/content/Mzk>

สำนักงานจังหวัดตรัง. (2566). เป้าหมายการพัฒนาจังหวัดตรัง 20 ปี พ.ศ. 2566-2585. สืบค้น
จาก [https://ww2.trang.go.th/files/com_news_devpro/2023-08_64b92c55
f8f8e55.pdf](https://ww2.trang.go.th/files/com_news_devpro/2023-08_64b92c55f8f8e55.pdf)

สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดตรัง. (2564). ประวัติความเป็นมา. สืบค้นจาก [https://alro.go.th/
th/trang/news-activity/page-13688/ประวัติความเป็นมา?id=148145](https://alro.go.th/th/trang/news-activity/page-13688/ประวัติความเป็นมา?id=148145)

สำนักงานสถิติจังหวัดตรัง. (2565). รายงานสถิติปี 65. สืบค้นจาก [https://trang.nso.go.th/
reports-publications/provincial-statistics-report/provincial-statistics-report-
year-2022.html](https://trang.nso.go.th/reports-publications/provincial-statistics-report/provincial-statistics-report-year-2022.html)

- Jaisingh, A. (2018). A qualitative study on the impact of a good remuneration package to public servants on the enhancement of the delivery of public services. *Texila International Journal of Management*, 4(1), 1-14.
- Khatab, J. J., Esmaeel, E. S., & Othman, B. (2019). The influence of service quality on customer satisfaction: Evidence from public sector and private sector banks in kurdistan/Iraq. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 28(20), 865-872.
- Lapuente, V., & Van de Walle, S. (2020). The effects of new public management on the quality of public services. *Governance*, 33(3), 461–475.
- Lazaros, A., & Christos, C. (2019). Evaluating citizens' actual perceptions and expectations and assessing e-Service Quality Gap in Public Sector related to e-Government Services. *International Journal of Entrepreneurship and Innovative Competitiveness*, 1(1), 1-19.
- Miller, R. K., & Washington, K. (2008). *Generational focus. The 2009 Entertainment, media & advertising market research handbook*. Richard K. Miller & Associates, 2008.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York, NY: Harper & Row.

การจัดการความพอเพียงทางอาหารของกลุ่มมังสวิรัต
ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในสถานการณ์วิกฤตโควิด-19:
กรณีชุมชนมังสวิวัติวิถีธรรม ภูผาฟ้า
อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ *

Food Availability Management of a Vegetarian Group
According to the Sufficiency Economy Philosophy During
the COVID-19 Crisis: The Case of the Phu Pha Fah Nam
Vegetarian Dhamma Way Community,
Mae Taeng District, Chiang Mai Province

จิรนนท์ ทับเนียม¹, วชรพงษ์ วัฒนกุล², มนัส สุวรรณ³, และ ภัทรวุฒิ สมยานะ⁴
Jiranun tubniem¹, Watcharapong Wattanakul², Manat Suwan³, and Phatharawuth Somyana⁴

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่^{1, 3}

คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่²

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่⁴

Graduate School, Chiang Mai Rajabhat University^{1, 3}

Faculty of Agricultural Technology, Chiang Mai Rajabhat University²

Faculty of Management Science, Chiang Mai Rajabhat University⁴

Corresponding Author, E-mail: jiranun1963@gmail.com

* ได้รับความเห็นชอบ: 14 พฤษภาคม 2567; แก้ไขบทความ: 26 กรกฎาคม 2567; ตีพิมพ์: 30 กรกฎาคม 2567

Received: May 14, 2024; Revised: July 26, 2024; Accepted: July 30, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อความพอเพียงทางอาหาร และศึกษาการจัดการความพอเพียงทางอาหารของกลุ่มมังสวิรัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในการควบคุมอุปทานการผลิตและอุปสงค์การบริโภคอาหาร ภายใต้มาตรการปิดพื้นที่ในสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 (พ.ศ. 2563-2565) โดยเป็นการวิจัยแบบผสมผสานด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และแบบสอบถาม คัดเลือกประชากรแบบเจาะจงของชุมชนในและนอกพื้นที่ภูผาพาน้ำ ชุมชนละ 70 คน

ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนในพื้นที่ภูผาพาน้ำ ส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง เดินทางมาจากพื้นที่อื่น ทำให้ขาดความคุ้นเคยกับสภาพพื้นที่และการทำการเกษตร ทั้งนี้ปัจจัยที่เป็นปัญหาต่อความพอเพียงด้านอาหารของชุมชน ได้แก่ 1) ปัจจัยสืบเนื่องจากการระบาดของโควิด-19 2) ปัจจัยด้านลักษณะประชากรที่ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และ 3) ปัจจัยด้านบริบทของพื้นที่สูง สำหรับการจัดการความพอเพียงอุปทานอาหาร ประกอบด้วย 1) การผลิตอาหารในชุมชนและการใช้วัตถุดิบธรรมชาติ 2) การจัดการอาหารจากแหล่งภายนอกและเครือข่าย และการจัดการความพอเพียงด้านอุปสงค์การบริโภคอาหาร ประกอบด้วย 1) การควบคุมและการลดการบริโภคตามความต้องการของจิตใจ (ลดความอยาก) ของสมาชิกในชุมชน 2) การบริโภคเท่าที่จำเป็น ทั้งนี้ไม่พบความแตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) ของการจัดการอุปทานและอุปสงค์ระหว่างชุมชนภายในและภายนอก โดยดัชนีสัดส่วนของอุปทานต่ออุปสงค์ของชุมชนมีค่าเท่ากับ 1.02 ผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบการจัดการความพอเพียงทางอาหารของชุมชนมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ความสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงระดับมาก ชุมชนภายในและภายนอกประเมินความเหมาะสมในระดับมากที่สุด และระดับมาก ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า การจัดการความพอเพียงทางอาหารที่เหมาะสมของชุมชนเป็นการจัดการอุปทานการผลิตให้มีปริมาณอาหารที่พอเพียงด้วยหลักการพึ่งตนเองและเครือข่าย และจำเป็นต้องมีการจัดการอุปสงค์ด้วยการลดการบริโภคที่เกินความจำเป็นด้วยการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ทั้งในด้านอุปทานและอุปสงค์

คำสำคัญ: ความพอเพียงทางอาหาร; ชุมชนมังสวิวัติวิถีธรรม; ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This research article aimed to study obstacle factors and to investigate the management of food availability for a vegetarian group based on the Sufficiency Economy Philosophy (SEP) during the COVID-19 crisis (2020-2022). The study employed a mixed-methods approach, in-depth interviews, group discussions, and questionnaires to select a purposive sample of 70 individuals from both within and outside the community.

The findings revealed that the majority of the community members in Phu Pha Fah Nam were women who had migrated from other areas, resulting in a lack of familiarity with the local environment and agricultural practices. The main factors affecting the community's food availability included: 1) the impact of the COVID-19 pandemic, 2) the demographic characteristic of being predominantly female, and 3) the highland area's context. Food supply availability management involved: 1) producing food within the community and using natural ingredients, and 2) managing food from external sources and networks. Food demand availability management involved: 1) controlling and reducing consumption based on psychological needs (reducing desires), and 2) consuming only what was necessary. Statistical analysis indicated no significant difference ($P>0.05$) in supply and demand food availability management between internal and external communities, with a supply-demand ratio index of 1.02. Experts assessed the community's food availability management model as highly appropriate and aligned with the SEP principles. The internal and external community members rated the appropriateness of the management model as the highest and high levels, respectively. These results demonstrate that the appropriate food availability management of the community involves balancing production and consumption through self-reliance and networking principles, and it requires managing demand by reducing unnecessary consumption according to the Sufficiency Economy Philosophy.

Keywords: food sufficiency; Dhamma Vegetarian Community; Sufficiency Economy Philosophy

1. บทนำ

การจัดการความพอเพียงทางอาหาร (Food Availability) เป็นปัจจัยหลักของ ความมั่นคงทางอาหาร (Food Security) ซึ่งได้แก่ การเพิ่มผลผลิตให้มีปริมาณพอเพียงและมีหลายรูปแบบ (McLaughlin & Kinzelbach, 2015) การเพิ่มผลผลิตโดยการขยายพื้นที่เพาะปลูกที่มีการปฏิบัติมากในกลุ่มของเกษตรกรรายย่อยเป็นการบุกรุกพื้นที่ป่า ส่งผลให้จำนวนป่าไม้ลดลงโดยลำดับ (Acheampong, Macgregor, Sloan, & Sayer, 2019) ก่อให้เกิดปัญหาที่ติดตามมา ส่วนอีกแนวทางหนึ่งคือ ความพยายามในการปรับตัวของเกษตรกรในการจัดการด้านการผลิต รวมถึงด้านเมล็ดพันธุ์พืชเพื่อให้สามารถรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่อสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนไป (Vernooy, Sthapit, Otieno, Shrestha, & Gupta, 2017) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความยั่งยืนในกรณีที่เกิดภาวะวิกฤตที่รุนแรง เช่น การระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 พบว่า ก่อให้เกิดปัญหาความพอเพียงและความไม่มั่นคงทางอาหารในหลายพื้นที่ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เช่น ในรัฐเวอร์มอนต์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ความไม่มั่นคงด้านอาหารในครัวเรือนเพิ่มขึ้น 32.3 เปอร์เซ็นต์ (Niles et al., 2020) ทั้งนี้ สาเหตุหลักมาจากประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการความพอเพียงทางอาหาร โดยมุ่งเน้นแต่เพิ่มการผลิตเป็นหลัก ขาดหลักความมีเหตุผล ความพอประมาณ รวมถึงการป้องกันความเสี่ยงหรือการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งหากประชาชนได้มีการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ จะช่วยให้การจัดการความพอเพียงทางอาหารเกิดขึ้นอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบริโภคและการผลิต มีการใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพมากที่สุด (ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561 – 2580), 2561)

ชุมชนมั่งสรวีตวิธิธรรม ภูผาฟ้า น้ำ เป็นกรณีตัวอย่างของชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ ได้หาแนวทางการจัดการความพอเพียงทางอาหารในช่วงสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ทำให้ชุมชนตกลงดำเนินมาตรการป้องกันตนเองด้วยการห้ามเข้าออกชุมชน และเพื่อให้ชุมชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ภายใต้สภาวะแหล่งอาหารที่มีค่อนข้างจำกัด จึงได้พัฒนารูปแบบการจัดการความพอเพียงทางอาหารขึ้นภายในชุมชนให้สามารถผ่านพ้นภาวะวิกฤตดังกล่าวมาได้ นอกจากนี้ได้ศึกษาชุมชนภายนอกเพื่อใช้เปรียบเทียบการจัดการความพอเพียงทางอาหารโดย

ไม่มีข้อจำกัดด้านแหล่งอาหาร ดังนั้น จึงควรมีการศึกษาถึงการจัดการความพอเพียงด้านอาหารของชุมชนเพื่อนำมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์กรณีเกิดวิกฤตในครั้งต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นอุปสรรคความพอเพียงทางอาหารของกลุ่มมังสวิรัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กรณีชุมชนมังสวิวัติวิถีธรรม ภูผาฟ้า น้ำ อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ การจัดการอุปทานอาหาร (Food supply management) การจัดการอุปสงค์การบริโภคอาหาร (Food demand management)

2. เพื่อศึกษาการจัดการความพอเพียงทางอาหารของกลุ่มมังสวิรัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กรณีชุมชนมังสวิวัติวิถีธรรม ภูผาฟ้า น้ำ อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยเริ่มต้นด้วยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ ได้รับอนุมัติการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เลขที่ IRBCMRU IRBCMRU 2022/087.11.04 ประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

1. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ประชากรเป็นสมาชิกกลุ่มมังสวิวัติวิถีธรรม โดยแบ่งเป็นสมาชิกชุมชนอาศัยประจำอยู่ในชุมชนภูผาฟ้า น้ำ ตลอดช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 (ปี พ.ศ. 2563-2565) ที่อายุไม่ต่ำกว่า 20 ปี จำนวนทั้งสิ้น 70 คน โดยกลุ่มตัวอย่างที่เลือกเป็นทั้งกลุ่มประชากรของชุมชนภูผาฟ้า น้ำ ทั้งหมด 70 คน และสมาชิกกลุ่มมังสวิวัติวิถีธรรมพักอาศัยอยู่นอกชุมชนภูผาฟ้า น้ำ จากจำนวนประชากร 397 คน สุ่มตัวอย่างให้เท่ากันจำนวน 70 คน เพื่อใช้เป็นกลุ่มเปรียบเทียบการจัดการความพอเพียงทางอาหารในบริบทที่แตกต่างกัน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่าง 140 คน

2. **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ผู้วิจัยใช้เครื่องมือ วิธีการในการดำเนินการวิจัย และการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และแบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้ข้อคำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เก็บข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของพื้นที่ชุมชนมังสวิวัติวิถีธรรม ภูผาฟ้า น้ำ การปฏิบัติการบริโภคอาหาร และกิจกรรมการผลิตอาหาร

2.3 แบบสอบถาม (Questionnaire) เก็บข้อมูลเกี่ยวกับความพอเพียงทางอาหาร

2.4 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามด้วยวิธีคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ (Item Object Congruence: IOC) กับผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2553) และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) ได้ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha: α) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) ได้ค่าเท่ากับ 0.85

2.5. ทำการประเมินรูปแบบการจัดการความพอเพียงทางอาหารของกลุ่มมังสวิรัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กรณีชุมชนมังสวิวัติวิถีธรรม ภูผาพำน้ำ โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน และนำรูปแบบที่ได้ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ ชุมชนภูผาพำน้ำ ประเมินความเหมาะสม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) หาค่า ร้อยละ ค่าความถี่ และค่าเฉลี่ย ตารางไขว้ (Cross-tabulation) ไคสแควร์ (Chi-square) Independent t-test และมาตราส่วนประเมินค่า (Likert Scale) คะแนนเต็ม 5 ด้วยการแปลผล: 4.50-5.00: เหมาะสมที่สุด 3.50-4.49: เหมาะสมมาก 2.50-3.49: เหมาะสมปานกลาง 1.50-2.49: เหมาะสมน้อย และ 1.00-1.49: เหมาะสมน้อยที่สุด (Best & Kahn, 1988, p. 247)

4. สรุปผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคความพอเพียงทางอาหารของกลุ่มมังสวิรัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กรณีชุมชนมังสวิวัติวิถีธรรม ภูผาพำน้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ด้านอุปทานการผลิตและอุปสงค์การบริโภคอาหาร

ในเดือน กุมภาพันธ์ ปี พ.ศ. 2563 กลุ่มแพทย์วิถีธรรมหรือกลุ่มมังสวิวัติ มีการจัดค่ายสุขภาพที่ชุมชนภูผาพำน้ำ ภายหลังเสร็จสิ้นการจัดค่ายได้เกิดเหตุการณ์การระบาดของโควิด-19 และรัฐบาลประกาศมาตรการเคลื่อนย้าย (Lockdown) ดังนั้น เพื่อให้กลุ่มสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ภายใต้สภาวะแหล่งอาหารที่มีค่อนข้างจำกัดจึงเป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้ปัจจัยเบื้องต้นที่เป็นอุปสรรคต่อความพอเพียงทางอาหาร ประกอบด้วย 1) ปัจจัยสืบเนื่องจากการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 2) ปัจจัยด้านลักษณะประชากร และ 3) ปัจจัยด้านบริบทของพื้นที่

1.1 ปัจจัยสืบเนื่องจากการระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 จากเหตุการณ์การอุบัติของโรคชนิดใหม่ที่ยังไม่ทราบถึงวิธีการรักษา ทำให้กลุ่มตกลงดำเนินมาตรการป้องกันตนเองภายใต้

มาตรการปิดพื้นที่ ห้ามมิให้มีการเข้าออกชุมชน โดยอนุญาตให้มีการส่งมอบ จัดหาวัตถุดิบจากภายนอกที่จำเป็นเท่านั้น

1.2 ปัจจัยด้านลักษณะประชากร ประชากรส่วนใหญ่เป็นผู้หญิง สถานภาพโสด ไม่ค่อยมีพื้นฐานด้านการสาธารณสุข อยู่ในวัยกลางคนที่มีอายุประมาณ 30 ปีขึ้นไป เดินทางมาจากพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศ ทำให้ขาดความคุ้นเคยกับสภาพพื้นที่ รวมถึงไม่คุ้นเคยกับการทำการเกษตรเพื่อเลี้ยงชีพและไม่มีประสบการณ์ในการหาวัตถุดิบจากพื้นที่ป่า โดยในเบื้องต้นสามารถหาได้เพียง 2-3 ชนิด เช่น กล้วยป่า ผักกาดนา และมะเขือพวง เป็นต้น (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจากชุมชนภูผาพ้าน้ำและชุมชนนอกภูผาพ้าน้ำ ชุมชนละ 70 คน เปรียบเทียบความแตกต่างทางสถิติด้วยไคสแควร์ (χ^2) โดย $n=140$

ข้อมูล		ชุมชนภายใน		ชุมชนภายนอก		χ^2
		(n=70)	ร้อยละ	(n=70)	ร้อยละ	
1. เพศ	ชาย	20	28.6	12	17.2	$\chi^2=2.59$ $P=0.107$ (NS)
	หญิง	50	71.4	58	82.8	
2. สถานภาพสมรส	โสด	37	52.9	23	32.9	$\chi^2=5.72$ $P=0.017^*$
	ไม่โสด	33	47.1	47	67.1	
3. พื้นฐานด้านสาธารณสุข	ไม่มี	60	85.7	44	62.9	$\chi^2=9.57$ $P=0.002^{**}$
	มี	10	14.3	26	37.1	
4. ระยะเวลาการเป็นกลุ่ม มังสวิวัติวิถีธรรม	< 5 ปี	14	20.0	10	14.3	$\chi^2=1.97$ $P=0.374$ (NS)
	5-10 ปี	40	57.1	48	68.6	
	>10 ปี	16	22.9	12	17.1	

NS ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P>0.05$) * แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P<0.05$)

** แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($P<0.01$)

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่า ประชากรของกลุ่มส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และเคยผ่านการฝึกฝนการดำรงชีวิตที่เรียบง่ายในรูปแบบของกลุ่มมังสวิรัตธรรมมากกว่า 5 ปี สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยพื้นฐานต่อการจัดการความพอเพียงทางอาหารทั้งด้านอุปทานการผลิตอาหารและอุปสงค์การบริโภคอาหาร

1.3 ปัจจัยด้านบริบทของพื้นที่ สภาพพื้นที่เป็นพื้นที่ราบระหว่างแนวเขาที่มีพื้นที่จำกัด (ประมาณ 189 ไร่) และยังเป็นพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมกับการเกษตร ประกอบด้วย สภาพดินขาดอินทรีย์วัตถุ ขาดแหล่งน้ำสำหรับการเกษตร และสภาพอากาศหนาวเย็น

2. รูปแบบการจัดการความพอเพียงทางอาหารของชุมชนมังสวิรัตวิถีธรรมภูผาฟ้า จากปัญหาการจัดการความพอเพียงด้านอุปทานการผลิตอาหารในประเด็นที่ 1 ทำให้ได้มีการพัฒนารูปแบบการจัดการความพอเพียงทางอาหาร ดังได้แสดงไว้ในตารางสรุปที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ย t-test ต่อการแสดงความเห็นด้านความพอเพียงทางอาหารชุมชนในและนอกภูผาฟ้าในด้านอุปทานการผลิตอาหาร (Supply) ด้านอุปสงค์ (Demand) ด้วยมาตรวัดลิเคิร์ต (Likert type Scale) คะแนนเต็ม 5 จำนวนชุมชนละ 70 คน

ข้อมูล	ชุมชนใน			ชุมชนนอก			t	p
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ		
อุปทานการผลิตอาหาร								
1. ปัจจัยการผลิต มีแรงงานหนุ่มมีตรดี	4.81	0.62	มากที่สุด	4.60	0.79	มากที่สุด	1.79	0.076(NS)
2. กระบวนการผลิต กลไกกรรมไร่สารพิษ การกำหนดชนิดพืชที่ปลูก	4.16	0.85	มาก	4.11	0.81	มาก	0.31	0.760(NS)
3. กระบวนการเก็บเกี่ยวผลผลิต เก็บใน ปริมาณที่บริโภคในแต่ละวัน	4.51	0.79	มากที่สุด	4.46	0.76	มาก	0.44	0.663(NS)
4. กระบวนการแปรรูปอาหารและการ เก็บรักษา ทำแบบต้มสุก	4.66	0.57	มากที่สุด	4.65	0.55	มากที่สุด	1.00	0.679(NS)
รวมเฉลี่ย อุปทานการผลิต	4.42	0.54	มาก	4.39	0.45	มาก	0.40	0.690(NS)

ข้อมูล	ชุมชนใน			ชุมชนนอก			t	p
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ		
อุปสงค์การบริโภคอาหาร								
1. การบริโภคตามความอยากหรือความต้องการของจิตใจแบบมีสติ (Mindful Consumption) การปฏิบัติศีลในการบริโภค	4.69	0.67	มากที่สุด	4.64	0.62	มากที่สุด	0.39	0.694(NS)
2. การบริโภคตามความจำเป็น อาหารมีประโยชน์ต่อร่างกาย	4.59	0.63	มากที่สุด	4.46	0.68	มาก	0.57	0.572(NS)
รวมเฉลี่ย อุปสงค์การบริโภค	4.60	0.54	มากที่สุด	4.51	0.48	มากที่สุด	1.07	0.286(NS)

NS ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P>0.05$) * แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($P<0.05$)

2.1 อุปทานการผลิตอาหารให้พอเพียง ประกอบด้วย การผลิตในชุมชนและการใช้วัตถุดิบธรรมชาติ การจัดหาจากแหล่งภายนอกและเครือข่าย

2.1.1 การผลิตในชุมชนและการใช้วัตถุดิบธรรมชาติ เพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองให้มากที่สุด มุ่งเน้นการผลิตพืชผักเพื่อการบริโภค (ปลูกในสิ่งที่กิน กินในสิ่งที่ปลูก) และแสวงหาวัตถุดิบตามธรรมชาติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณและมีเหตุผล โดยพบว่า การผลิตของชุมชนไม่เพียงพอสำหรับการบริโภคในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ชุมชนในมีแรงงานที่เป็นมิตรที่มีค่ามากที่สุดคือ ค่าเฉลี่ย 4.81 ± 0.62 ทำให้เกิดการพัฒนาริเริ่มรู้การนำวัตถุดิบที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ผักพื้นบ้าน ผักป่า มาประกอบอาหารเพื่อการประทังชีพ

2.1.2 การจัดหาจากแหล่งภายนอกและเครือข่าย ถึงแม้อยู่ภายใต้มาตรการปิดพื้นที่แต่ด้วยความจำเป็นในด้านวัตถุดิบประกอบอาหารบางอย่างที่มีปริมาณไม่มากและไม่สามารถหาได้ในพื้นที่ เช่น น้ำมันพืช เกลือ เป็นต้น ทำให้ชุมชนจำเป็นต้องมีตัวแทนออกไปจัดหาจากตลาดนอกจากนั้นในส่วนวัตถุดิบหลัก เช่น พืชผักที่ชุมชนไม่สามารถจัดหาให้พอเพียงได้ จึงมีความจำเป็นต้องขอรับการสนับสนุนจากเครือข่ายของชุมชนจากภายนอกตามความจำเป็น โดยผ่านมาตรการป้องกันโควิด-19 อย่างเข้มงวดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านความพอประมาณและมีภูมิคุ้มกัน

ทั้งนี้การประเมินอุปทานการผลิตอาหารให้พอเพียงของชุมชนภายในและชุมชนภายนอกไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 ± 0.54 และ 4.39 ± 0.45 ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

2.2 อุปสงค์การบริโภคอาหารให้พอเพียง ประกอบด้วย การควบคุมและการลดการบริโภคตามความต้องการของจิตใจ (ลดความอยาก) และการบริโภคเท่าที่จำเป็น

2.2.1 การควบคุมและการลดการบริโภคตามความต้องการของจิตใจ (ลดความอยาก) ซึ่งการบริโภคตามความอยากทำให้เกิดการบริโภคที่เกินความจำเป็นและไม่พอเพียง ดังนั้นกลุ่มมังสวิรัตหรือชุมชนในและนอกภูผาฟ้าผ่านทุกคนได้ผ่านการฝึกฝนทางด้านจิตใจในการควบคุมการบริโภคตั้งแต่การเข้าค่ายสุขภาพ โดยฝึกบริโภคแบบมีสติ (Mindful Consumption) ทั้งชุมชนภายในและภายนอก (ค่าเฉลี่ย 4.69 ± 0.67 เทียบกับ 4.64 ± 0.62 , $P>0.05$) ดังได้แสดงไว้ในตารางที่ 2 โดยฝึกการรับประทานอาหารที่มีการปรุงแต่งหรือปรุงรสน้อยที่สุด เช่น ไข่แค้เกลือ การปฏิบัติศีลในการบริโภค เช่น การบริโภคมังสวิรัตที่ไม่มีการใช้เนื้อสัตว์เพื่อลดการใช้วัตถุดิบ และการฝึกเคี้ยวให้ละเอียดในการบริโภค รวมทั้งไม่รับประทานตามความอยากหรือรับประทานด้วยลดการติดหลงในรูปและรสชาติของความอร่อยทั้งในอาหารปกติและอาหารปรุงแต่งต่าง ๆ เช่น อาหารกรุบกรอบ หรืออาหารของว่างต่าง ๆ

2.2.2 การบริโภคเท่าที่จำเป็น เป็นการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ทั้งความพอประมาณ เป็นการบริโภคตามความจำเป็น อาหารมีประโยชน์ต่อร่างกายทั้งชุมชนภายในและภายนอก (ค่าเฉลี่ย 4.59 ± 0.63 เทียบกับ 4.46 ± 0.68 , $P>0.05$) คือ ความพอประมาณที่คำนึงถึงการบริโภควัตถุดิบอาหารที่ทำให้มีความรู้สึก สบาย ไม่อึดอัด ความมีเหตุผลที่ไม่บริโภคเกินความจำเป็นทั้งปริมาณและคุณค่าอาหารที่ทำให้ร่างกายรู้สึกอึดอัด อิ่มเกิน และอาหารไม่ย่อย ความมีภูมิคุ้มกันเป็นอาหารสุขภาพที่เรียบง่ายใช้วัตถุดิบในท้องถิ่น หาง่าย ใกล้เคียง รวมทั้งความรู้ การบริโภคตามหลักโภชนาการและการเคี้ยวให้ละเอียด และคุณธรรมการไม่เบียดเบียนสัตว์ เป็นต้น

ทั้งนี้การประเมินอุปสงค์การบริโภคอาหารให้พอเพียงของชุมชนภายในและภายนอกไม่มีความแตกต่างกันทางสถิติ ($P>0.05$) ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 ± 0.54 และ 4.51 ± 0.48 ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

3. ดัชนีความพอเพียง (Supply per Demand) ระหว่างอุปทานและอุปสงค์ของชุมชน มังสวิวัตวิถิธรรม ภูผาฟ้า

จากปัจจัยที่กล่าวมา พบว่า ชุมชนมีการจัดการอุปทานเพื่อให้เกิดความพอเพียงต่ออุปสงค์ด้านปริมาณอาหาร ดังได้เปรียบเทียบในรูปดัชนีความพอเพียงที่แสดงไว้ในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ดัชนีความพอเพียงต่อวันของการบริโภคตามการปฏิบัติของชุมชนภูผาฟ้า น้ำเปรียบเทียบระหว่างอุปทานต่ออุปสงค์ของชุมชน (ชุมชนละ 70 คน)

รายการ	อุปทาน (Supply) (รวมกิโลกรัมต่อวัน)				อุปสงค์ (Demand) (รวมกิโลกรัมต่อวัน)		ดัชนีความพอเพียง (Supply/Demand)	
	ผลิต เอง (1)	เครือข่าย (2)	ตลาด (3)	รวมผลิต (4=1+2+3)	ระดับที่ เหมาะสม* (5)	บริโภคจริงของ ชุมชน (6)	สัดส่วนที่ เหมาะสม (7= 4/5)	บริโภค จริงของ ชุมชน (8= 4/6)
1. แป้ง ข้าว	-	15	-	15	21 (300 กรัม/ คน วัน)	14 (200 กรัม/ คน/ วัน)	0.71	1.07
2. ผักผลไม้	26	17	-	43	28 (400 กรัม/คน/ วัน)	42.5 (550 กรัม/ คน/วัน)	1.53	1.01
3. ธัญพืช โปรตีน	-	-	1.5	1.5	3.5 (50 กรัม/คน/ วัน)	1.4 (20 กรัม/คน/ วัน)	0.43	1.07
รวม	26	32	1.5	59.5	52.5	57.9 (เฉลี่ย 1.6 กก. ทำบุญ)	1.13	1.02

อ้างอิงข้อมูล : * ระดับที่เหมาะสม สำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2563

ที่มา : ข้อมูลจากฐานงานครัวชุมชนภูผาฟ้า

จากตารางที่ 3 พบว่า หากพิจารณาดัชนีความพอเพียงของการบริโภคตามสัดส่วนอุปทานต่ออุปสงค์ (Supply/Demand) ด้วยระดับที่เหมาะสมของคนปกติที่ได้รับการอ้างอิงโดยสำนักโภชนาการ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข (2563) พบว่า ชุมชนไม่สามารถจัดหาปริมาณอาหารได้พอเพียงต่อความต้องการบริโภคในด้านแหล่งพลังงานพื้นฐาน ได้แก่ ข้าว หรือ

แป้ง และด้านแหล่งโปรตีน โดยมีค่าดัชนีความพอเพียงต่ำกว่า 1 คือ เท่ากับ 0.71 และ 0.43 ตามลำดับ (ผลิตน้อยกว่าบริโภค) อย่างไรก็ตามด้วยวิธีการจัดการอุปสงค์ของชุมชนด้วยลดความอยากและบริโภคเฉพาะในสิ่งที่ผลิตหรือจัดหาได้ตามความจำเป็น ทำให้ดัชนีความพอเพียงหรือสัดส่วนของอุปทานต่ออุปสงค์ด้านอาหารพื้นฐานพลังงานเพิ่มขึ้นเป็น 1.07 ด้านพืชผักผลไม้และธัญพืช เท่ากับ 1.01 และด้านโปรตีนเท่ากับ 1.07 โดยมีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 1.02 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากระบวนการจัดการของชุมชน ทำให้ชุมชนสามารถ จัดการสัดส่วนของอุปทาน (Supply) ต่อ อุปสงค์ (Demand) ให้มีความพอเพียง โดยเน้นการบริโภคพืชผักและผลไม้เพื่อทดแทนให้มีปริมาณอาหารที่พอเพียง รวมถึงการลดความอยากในการบริโภคอาหารส่วนอื่นลง

เมื่อศึกษารูปแบบการบริโภคเท่าที่จำเป็นของชุมชนด้วยการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในหลักความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน บนพื้นฐานความรู้และคุณธรรม (จิรนนท์ ทับเนียม, วัชรพงษ์ วัฒนกุล, มนัส สุวรรณ, และ ภัทรวุฒิ สมยานะ, 2565) มาปรับใช้ และทำการประเมินรูปแบบด้วยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน พบว่า รูปแบบการบริโภคของชุมชน ภูผาฟ้ามีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมในระดับมากที่สุด เท่ากับ 4.73 ± 0.45 และความสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมในระดับมาก เท่ากับ 4.40 ± 0.55

4. กระบวนการคืนข้อมูลสู่ชุมชนเพื่อการมีส่วนร่วม (Feedback Reflection Loop)

ผลการศึกษากระบวนการคืนข้อมูล (Feedback Reflection Loop) สู่ชุมชนด้วยแบบประเมินผู้มีส่วนได้เสียโดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 140 คน ประกอบด้วย ชุมชนในและนอกภูผาฟ้า น้ำชุมชนละ 70 คน พบว่า ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยโดยรวมชุมชนในภูผาฟ้าอยู่ในระดับมากที่สุดและชุมชนนอกภูผาฟ้าอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.73 ± 0.41 และ 4.45 ± 0.55 ตามลำดับ) ดังได้ผลแสดงไว้ในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การประเมินความเหมาะสมของความพอเพียงทางอาหาร
 ฯ ของชุมชนมั่งสรีรติวิถีธรรมในและนอกชุมชน จำนวนกลุ่มละ 70 คน ด้วยมาตราส่วนประเมินค่า
 (Likert Scale) 5 ระดับ

รายการประเมิน	ชุมชนใน			ชุมชนนอก		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
ความเหมาะสมของรูปแบบในความพอเพียงทางอาหาร (Availability)						
1. ความเหมาะสมของรูปแบบในความพอเพียงใน อุปทานการผลิตอาหาร (Supply)	4.68	0.46	มากที่สุด	4.34	0.65	มาก
2. ความพอเพียงในด้านอุปสงค์การบริโภคอาหาร (Demand) การบริโภคอย่างมีสติ (Mindful Consumption)	4.71	0.43	มากที่สุด	4.58	0.45	มากที่สุด
ความสอดคล้องของรูปแบบความพอเพียงทางอาหารกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (SEP)						
1. ด้านอุปทานการผลิตอาหารมั่งสรีรติวิถีธรรม	4.79	0.38	มากที่สุด	4.47	0.51	มาก
2. ด้านอุปสงค์การบริโภคอาหารมั่งสรีรติวิถีธรรม	4.80	0.35	มากที่สุด	4.52	0.48	มากที่สุด
ความเหมาะสมรูปแบบต่อการปรับใช้ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม						
ด้านเศรษฐกิจ						
1. ทำให้เกิดความสามารถในการพึ่งตนเอง	4.90	0.35	มากที่สุด	4.70	0.57	มากที่สุด
ด้านสังคม						
1. สังคมหมู่บ้านดี (สังคมคุณธรรม) เป็นเครือข่ายเชื่อมร้อย กัน	4.91	0.28	มากที่สุด	4.69	0.50	มากที่สุด
ด้านสิ่งแวดล้อม						
1. ระบบนิเวศมีความหลากหลายในพันธุ์พืชและสัตว์	4.79	0.45	มากที่สุด	4.74	0.47	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมด	4.73	0.41	มากที่สุด	4.45	0.55	มาก

ความหมาย ระดับประเมินค่า (Likert Scale) 5 ระดับ โดย 4.50-5.00 เท่ากับมากที่สุด, 3.50-4.49 เท่ากับมาก,
 2.50-3.49 เท่ากับปานกลาง, 1.50-2.49 เท่ากับน้อย และ 1.00-1.49 เท่ากับน้อยที่สุด

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ชุมชนทั้งในและนอกภูผาพ้าน้ำมีความเห็นที่คล้ายคลึงกันเนื่องจากเป็นผู้ที่ปฏิบัติธรรมในรูปแบบเดียวกันและภายใต้สถานการณ์โควิด-19 ก็ยังมีการเชื่อมโยงข้อมูลเครือข่ายผ่านระบบการสื่อสารออนไลน์อย่างสม่ำเสมอ อย่างไรก็ตาม ชุมชนภายในมีความเห็นในด้านความเหมาะสมของรูปแบบในความพอเพียงในอุปทานการผลิตอาหาร (Supply) และด้านอุปทานการผลิตอาหารมังสวิรัตวิถีธรรมที่อยู่ในระดับมากที่สุด เพราะเป็นกลุ่มที่ถูกจำกัดอยู่ในพื้นที่ที่จำกัดและขาดแคลน ทำให้มีความจำเป็นที่ต้องมีการจัดการด้านอุปทานให้เหมาะสมอย่างมากที่สุด รวมถึงต้องมีการปรับตัวในด้านอุปสงค์ในการบริโภคลดลงอีกด้วย

5. อภิปรายผลการวิจัย

การจัดการความพอเพียงทางอาหารของกลุ่มมังสวิรัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 กรณีชุมชนมังสวิรัตวิถีธรรม ภูผาพ้าน้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปและอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. การจัดการอุปทานการผลิตที่พอเพียง

1.1 การผลิตในชุมชนและการใช้วัตถุดิบธรรมชาติ เป็นการจัดการความพอเพียงทางอาหารเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเอง ให้มีแหล่งอาหารสำหรับบริโภคในพื้นที่ ทั้งนี้พบว่า การผลิตในชุมชนยังไม่สามารถจัดการความพอเพียงทางอาหารได้ เนื่องจากสมาชิกชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดประสบการณ์ในการทำเกษตร และอยู่ในช่วงของการทดลองปลูกพืชให้เหมาะสมกับสภาพอากาศของพื้นที่ที่มีอากาศหนาวเย็น ทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่ทันต่อการนำมาบริโภคในชุมชนในแนวคิดการจัดการทรัพยากรเกษตร (ฤกษ์ณา รุ่งโรจน์วนิชย์, 2559) เห็นว่า การแบ่งเขตการปลูกพืชมีความสำคัญต้องให้สอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศหรือสภาพอากาศ ดังการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ เช่น การปลูกข้าวในประเทศเนปาล (Gadal, Shrestha, Poudel, & Pokharel, 2019) ที่แบ่งเขตความเหมาะสมกับการปลูกทั้งในระบบชลประทานและระบบน้ำฝน

จากปัจจัยดังกล่าวทำให้ชุมชนได้ตระหนักถึงการเรียนรู้แหล่งอาหารธรรมชาติจำนวนมากในชุมชน คือ ผักพื้นบ้านและผักป่า ซึ่งการเรียนรู้ชนิดของผักและรู้วิธีการนำมาประกอบอาหาร ทำให้อาหารมีความเพียงพอต่อการบริโภคตลอดปี เป็นการใช้หลักของการมีความรู้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านพอประมาณ และมีเหตุผล (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.),

2563) ในวิถีชีวิตของกลุ่มในชนบท เช่น กรณีของชุมชน สะลงง-ชีเหล็ก อำเภอมะริม จังหวัด เชียงใหม่ มีการใช้ประโยชน์พืชจากป่าเป็นแหล่งอาหาร (สามารถ ใจเตี้ย และคณะ, 2565)

1.2 การจัดหาจากแหล่งภายนอกและเครือข่าย เป็นช่วงระยะเริ่มต้นของการเข้ามา ใช้พื้นที่จากกลุ่มของบุคคลที่มาจากเขตเมืองยังไม่มี ความคุ้นเคยกับบริบทของพื้นที่ ดังนั้นแหล่ง อาหารจึงได้จากเครือข่ายที่อยู่ในพื้นที่เขตภาคเหนือ และมีการจัดซื้อจากภายนอกบ้างเล็กน้อย ในสิ่งที่ชุมชนและเครือข่ายไม่สามารถผลิตได้ ในแนวคิดบันได 9 ขั้นสู่ความพอเพียง (วิภา ภิญโญโชติวงศ์ และ ลภัสนันท์ จิระพุดพัฒนา, 2564) เห็นว่า การใช้เครือข่ายเป็นสิ่งสำคัญ เกิดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นแนวทางในพอประมาณและก่อให้เกิดภูมิคุ้มกันในปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงาน กปร., 2563) การช่วยเหลือกันในลักษณะนี้ในสังคมช่วงวิกฤต โควิด-19 ของคนวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมใน ภาพรวม ได้แก่ ทุนทางสังคม ตัวแบบแสดงการช่วยเหลือ และประสบการณ์ความทุกข์ (กนกวรรณ พวงประยงค์, 2564)

2. อุปสงค์การบริโภคอาหารที่พอเพียง

2.1 การควบคุมและการลดการบริโภคตามความต้องการของจิตใจ (ลดความ ออยาก) สมาชิกชุมชนทุกคนผ่านกระบวนการสร้างจิตอาสาแพทย์วิถีพุทธ (ใจเพชร กล้าจน, 2559) โดยมีข้อปฏิบัติหลักเกี่ยวกับการบริโภคเนื้อสัตว์ และอาหารที่มีการปรุงแต่งมาก ใช้ศีลเป็นกรอบในการ บริโภคอาหารตามหลักคำสอนของพุทธศาสนา สิ่งเคยอยากมักเป็นอาหารที่เกินความจำเป็นสำหรับใช้ ในร่างกาย เช่น อาหารประเภทให้ความรู้สึกลิ้นเมาต่าง ๆ หรืออาหารที่ได้ปรุงแต่งรสชาติให้อร่อย ทำให้เกิดการหลงติดในรสเป็นการบริโภคแบบค่านิยม (พระครูธรรมธรไพบุลย์ พิศาลวิโรภาส, 2562) การบริโภคแบบมีสติหรือการบริโภคตามแนวพุทธ ทำให้ตระหนักรู้ว่า การบริโภคนั้นมีความจำเป็น และมีประโยชน์ (อภิชัย พันธเสน, 2549; อาริยา มหาวรรณ, 2557) ในขณะที่ชุมชนทั่วไปมักบริโภค ตามความอยาก โดยเฉพาะอาหารที่ปรุงรสอร่อย เช่น หวาน มัน เค็ม ดังกรณีการศึกษาของ พัทธนิยา ชูแสงศร (2566) พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาในคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัย ราชภัฏมหาสารคามยังนิยมบริโภคอาหารที่ไม่ดีต่อสุขภาพ เช่น การรับประทานอาหารตามที่ชอบ อาหารบะหมี่กึ่งสำเร็จรูป หรืออาหารหมักดอง เป็นต้น โดยภาพรวมของทั้งหมดมีค่าเฉลี่ยที่ต่ำมาก ($\bar{X} = 1.6122$) ในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงการดำเนินกิจกรรมใด ๆ แม้กระทั่งการบริโภคอาหาร ควรประกอบด้วยการใช้ความรู้ (สำนักงาน กปร., 2563)

2.2 การบริโภคเท่าที่จำเป็น เช่น ปริมาณอาหารที่บริโภคมีเพียงพอต่อความต้องการของร่างกาย โดยใช้เกณฑ์ชีวิตแบบง่าย คือ มีความรู้สึกสบาย เบากาย ไม่มีความรู้สึกอึดอัดหลังการบริโภคอาหารและรู้สึกมีกำลัง ไม่อ่อนเพลีย (นิตยาภรณ์ สุระสาย, 2563) นอกจากนี้อาหารที่ใช้ในชุมชนมีความหลากหลายชนิด (วสุนธรา รตโนภาส, 2560) มีความสดใหม่เพราะเก็บมาให้เพียงพอสำหรับการบริโภคเฉพาะในแต่ละวัน (เทวัญ ธาณิรัตน์ และวินัย แก้วมณีวงศ์, 2553) รวมถึงเลือกบริโภคเฉพาะสิ่งที่จำเป็นเท่านั้นสอดคล้องการบริโภคตามแนวพุทธเศรษฐศาสตร์ (อภิชัย พันธเสน, 2549) ซึ่งแตกต่างจากชุมชนทั่วไปมักนิยมบริโภคอาหารที่เกินความจำเป็นสำหรับความต้องการของร่างกาย เช่น วิทยากรกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในพื้นที่หมู่บ้านพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่ชายแดนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ไม่ถูกหลักโภชนาการโดยนิยมรับประทานอาหารประเภทหวาน มัน เค็ม พักผ่อนไม่เพียงพอ ขาดการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอ การสูบบุหรี่ ดื่มสุรา และมีความเครียดสูง (อนงค์ คำตัน, วันเฉลิม ฤทธิมนต์, และสุรงค์ พongพาน, 2566)

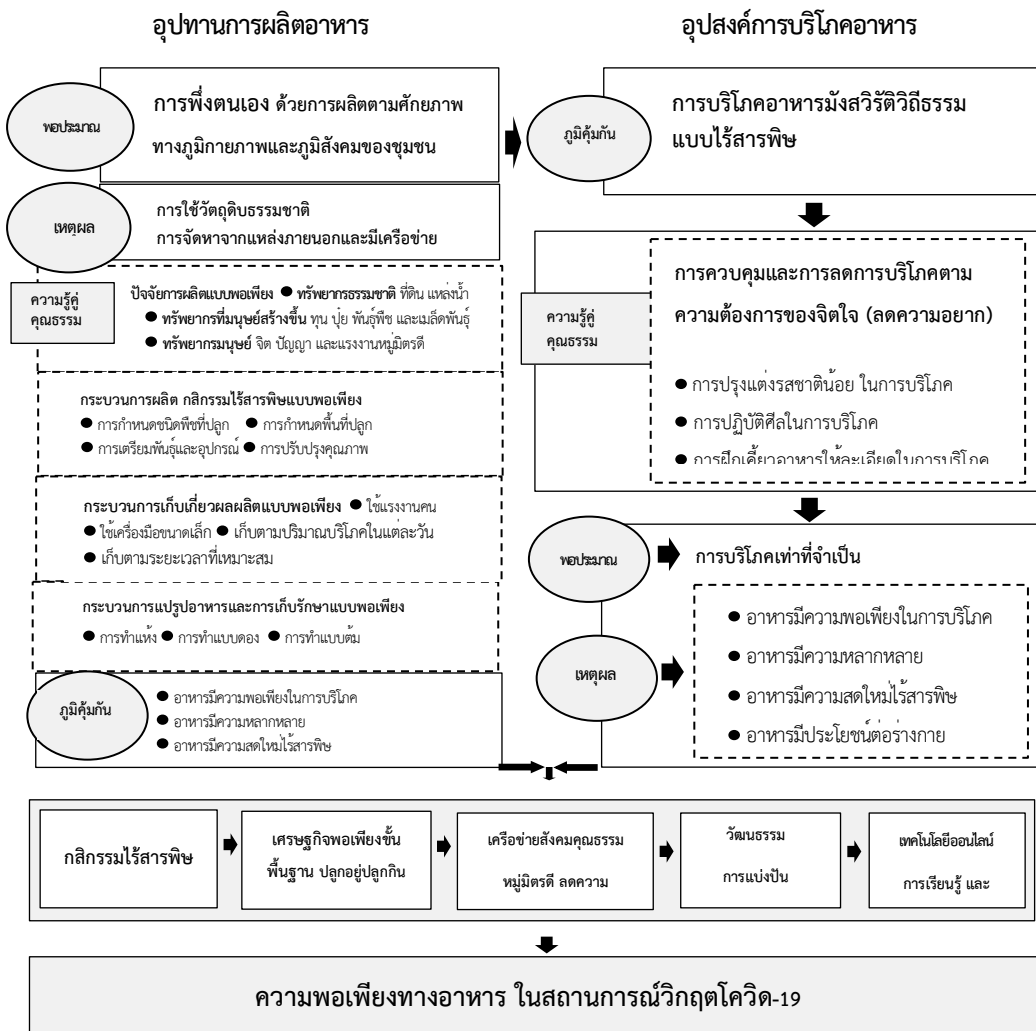
6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม นำมาวิเคราะห์เนื้อหา สังเคราะห์ความเชื่อมโยงและเหตุปัจจัยข้อมูล ตามหลักแนวคิด หลักวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การนำมาจัดกลุ่มและแยกประเภทชุดข้อมูลแต่ละด้านในรูปแบบต่างๆ ตามวัตถุประสงค์ เป็นข้อสรุป เป็นร่างรูปแบบ สรุปเป็นรูปแบบการจัดการความพอเพียงทางอาหารของกลุ่มมังสวิรัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 กรณีชุมชนมังสวิวัติวิถีธรรม ภูผาพ้าน้ำ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ 5 คน และนำรูปแบบที่ได้ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ ชุมชนในและนอกภูผาพ้าน้ำ ประเมินความเหมาะสม 140 คน

การจัดการความพอเพียงทางอาหารของกลุ่มมังสวิรัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการจัดการอุปทานการผลิตให้มีปริมาณอาหารที่พอเพียงด้วยหลักการพึ่งตนเองให้มากที่สุด ทั้งในการผลิตในชุมชน การใช้วัตถุดิบธรรมชาติ และการมีเครือข่าย ทั้งนี้สิ่งที่มีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นด้วยการจัดการอุปสงค์ในการลดการบริโภคตามความต้องการของจิตใจ (ลดความอยาก) และการบริโภคเท่าที่จำเป็น ทั้งมีการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้

ทำให้เกิดรูปแบบการจัดการความพอเพียงของอาหารที่เหมาะสม นำไปปฏิบัติใช้ได้จริงแม้ภายใต้สถานการณ์วิกฤตการระบาดของโรคไวรัสโควิด-19 ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1. รูปแบบการจัดการความพอเพียงทางอาหารของกลุ่มมังสวิรัตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในสถานการณ์วิกฤตโควิด-19

จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่า การจัดการความพอเพียงทางอาหารของกลุ่มมังสวิรัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ในสถานการณ์วิกฤตโควิด-19 ที่มีมาตรการห้ามบุคคลทั้งจากภายในและภายนอกเข้าออกพื้นที่ มีแนวทางในการดำเนินการใน 2 ด้าน คือ **ด้านอุปทานการผลิตอาหาร** ชุมชนมีความพอประมาณการพึ่งตนเอง ด้วยการผลิตตามศักยภาพ ภูมิกายภาพ และภูมิสังคม มีเหตุการณ์ใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ การจัดหาจากแหล่งภายนอกและมีเครือข่ายการใช้ความรู้คุณธรรมในด้านปัจจัยการผลิต กระบวนการผลิต รวมถึงกระบวนการเก็บเกี่ยวเมื่อกระทำอย่างต่อเนื่องจนเป็นภูมิคุ้มกัน ขณะเดียวกัน**ด้านอุปสงค์การบริโภคอาหาร** ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันของชุมชน คือ การบริโภคอาหารมังสวิรัตินิถีธรรมแบบไร้สารพิษ มีความแตกต่างจากชุมชนทั่วไปคือ โดยลดการบริโภคตามความต้องการของจิตใจ (ลดความอยาก) ทำให้มีความพอประมาณในการบริโภคในสิ่งที่จำเป็น และเป็นเหตุผลทำให้ชุมชนมีอาหารพอเพียงต่อการบริโภค มีความหลากหลาย มีความสดใหม่ และมีประโยชน์ต่อร่างกาย จากแนวทางดังกล่าวทำให้ชุมชนมีการทำกิจกรรมไร้สารพิษกระทั่งเป็นวิถีชีวิต เป็นเศรษฐกิจพอเพียงขั้นพื้นฐานในเบื้องต้น การสร้างเครือข่ายเชื่อมต่อชุมชนต่างๆ ร่วมสร้างวัฒนธรรมการแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการติดต่อสื่อสารกันด้วยเทคโนโลยีออนไลน์ โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์วิกฤตโควิด-19

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

1.1 ในระดับบุคคล ควรมีการฝึกฝนการลดความต้องการบริโภคในสิ่งที่เกินความจำเป็นของร่างกาย เพื่อรองรับต่อกรณีที่เกิดภาวะวิกฤตด้านต่าง ๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อความขาดแคลนอาหาร ทำให้สามารถบริโภคเฉพาะสิ่งที่จำเป็นเท่านั้นโดยไม่เกิดความทุกข์ใด ๆ ในการแสวงหา

1.2 ในระดับชุมชน ควรตระหนักถึงความสำคัญของผักพื้นบ้านหรือผักท้องถิ่นที่สามารถเจริญเติบโตได้ง่าย มีผลผลิตหมุนเวียนตลอดทั้งปี ควรมีการส่งเสริมและช่วยกันให้มีการเพาะปลูกในพื้นที่ ทำให้ชุมชนสามารถนำมาใช้บริโภคได้ทุกช่วงเวลา ไม่ว่าในกรณีที่เกิดภาวะวิกฤต

1.3 ในระดับสังคม ควรสร้างเครือข่ายให้เกิดวัฒนธรรมการแบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาการนำรูปแบบการจัดการความพอเพียงทางอาหารของกลุ่มมังสวิรัติดำเนินการของเศรษฐกิจพอเพียง ไปทดลองใช้กับพื้นที่ที่เกิดภาวะวิกฤตในรูปแบบต่างๆ เพื่อดูประสิทธิผลของงานวิจัยและนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

2.2 ศึกษาและส่งเสริมการใช้ผักพื้นบ้านในชุมชนต่างๆ ด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเตรียมรับมือกับภาวะวิกฤตต่างๆ

2.3 ศึกษาการสร้างเครือข่ายสังคมออนไลน์กับกลยุทธ์การมีส่วนร่วมแบ่งปันกลุ่มอาหารมังสวิรัติดำเนินการกับภาวะวิกฤตต่างๆ ด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ พวงประยงค์. (2564). พฤติกรรมการช่วยเหลือสังคมในช่วงวิกฤตโควิด-19 ของวัยทำงานในกรุงเทพมหานคร. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 6(5), 202-223.
- กระทรวงสาธารณสุข กรมอนามัย สำนักโภชนาการ. (2563). *ปริมาณสารอาหารอ้างอิงที่ควรได้รับประจำวันสำหรับคนไทย พ.ศ. 2563*. กรุงเทพฯ: เอ.วี. โพรเกรสซีฟ.
- กฤษณา รุ่งโรจน์วนิชย์. (2559). *หลักการจัดการทรัพยากรเกษตร* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จิรนนท์ ทับเนียม, วัชรพงษ์ วัฒนกุล, มนัส สุวรรณ, และ ภัทรวุฒิ สมยานะ. (2565). อาหารมังสวิรัติดำเนินการวิถีธรรมบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง. ใน *การประชุมสัมมนาวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติเครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 22* (น. 159-170). นครสวรรค์: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ใจเพชร กล่าจน. (2559). *จิตอาสาเพื่อวิถีพุทธเพื่อมวลมนุษยชาติ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, สุรินทร์.
- เทวัญ ธาณรัตน์, และ วินัย แก้วมณีวงศ์. (2553). อาหารสดเพื่อสุขภาพ. ใน *เบญจพร สุธรรมชัย, และ นภัส แก้ววิเชียร (บก.), การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุแบบบูรณาการ (ฉบับปรับปรุง)* (พิมพ์ครั้งที่ 2) (น. 47-56). กรุงเทพฯ: ศิริชัยการพิมพ์.

- นิตยาภรณ์ สุระสาย. (2563). รูปแบบการบูรณาการวัฒนธรรมการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์
วิถีธรรม (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
อุบลราชธานี.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2553). *สถิติวิเคราะห์เพื่อการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ:
จามจุรีโปรดักท์.
- พระครูธรรมธรไพฑูรย์ พิศาลวชิโรภาส. (2562). คำนิยมบริโภคตามแนวพระพุทธศาสนา. *วารสาร
มหาจุฬานาครธรรมศน์*, 6(9), 4261-4280.
- พัชนียา ชูแสงศร. (2566). พฤติกรรมการบริโภคอาหารที่ไม่ดีต่อสุขภาพของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม. *Journal of Organizational Management
Excellence*, 1(1), 1-15.
- ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.2561 – 2580). (2561, 13 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 135
ตอนที่ 82 ก, หน้า 5.
- วสุนธรา รตโนภาส. (2560). ก็นิดีสำหรับสุขภาพดีในศตวรรษที่ 21. *สัททอง: วารสาร
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สทวท.)*, 4(1), 1-13.
- วิภา ภิญโญโชติวงศ์, และ ลภัสนันท์ จิระพัฒน์. (2564). *การพัฒนาตามหลักกิจกรรม
ธรรมชาติสู่ระบบเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ.
- สามารถ ใจเตี้ย, สุรศักดิ์ นุ่มมีศรี, สิวลี รัตนปัญญา, จันจิราภรณ์ สท้านไตรภพ, ณ์ธร สุขสีทอง,
ศศิภัณณ์ นามบุญจิตต์,...อัจฉรา คำพันธ์. (2565). การใช้ประโยชน์ และการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนเพื่อการอนุรักษ์พืชอาหารจากป่าชุมชนสะลง-ชี้เหล็ก อำเภอแม่ริม จังหวัด
เชียงใหม่. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต*, 10(2), 180-189.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน
กปร.). (2563). *แนวพระราชดำริการพัฒนาสู่ความยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สหมิตรพรินติ้ง
แอนด์พับลิชชิง.

อนงค์ คำตัน, วันเฉลิม ฤทธิมนต์, และ สุรงค์ พ้องพาน. (2566). ปัจจัยทางด้านพฤติกรรมการบริโภคอาหารที่มีผลต่อภาวะโภชนาการเกินของประชากรวัยทำงานกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในพื้นที่หมู่บ้านพัฒนาเพื่อความมั่นคงพื้นที่ชายแดนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (หมู่บ้าน พมพ.) ตำบลเวียงเหนือ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารโรงพยาบาลแพร่*, 31(1), 43-58.

อภิชัย พันธเสน. (2549). *พุทธเศรษฐศาสตร์ ฉบับนิสิต นักศึกษา และประชาชน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ดอกหญ้า.

อารียา มหารวมการ. (2557). *เส้นทางการเปลี่ยนผ่านสู่การบริโภคอย่างมีสติ* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยมหิดล, นครปฐม.

Acheampong, E.O., Macgregor, C. J., Sloan, S., & Sayer, J. (2019). Deforestation is driven by agricultural expansion in Ghana's forest reserves. *Scientific African*, 5, 1-11. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.sciaf.2019.e00146>

Best, J. W., & Kahn, J. V. (1988). *Research in education* (7th ed.) New Delhi: Prentice-Hall of India.

Gadal, N., Shrestha, J., Poudel, M. N., & Pokharel, B. (2019). A review on production status and growing environments of rice in Nepal and in the world. *Archives of Agriculture and Environmental Science*, 4(1), 83-87. Retrieved from <https://dx.doi.org/10.26832/24566632.2019.0401013>

McLaughlin, D., & Kinzelbach, W. (2015). Food security and sustainable resource management. *Water Resources Research*, 51(7), 4966-4985. Retrieved from <https://doi.org/10.1002/2015WR017053>

Niles, M. T., Bertmann, F., Belarmino, E. H., Wentworth, T., Biehl, E., & Neff, R. (2020). The early food insecurity impacts of COVID-19. *Nutrients*, 12(7), 2096. Retrieved from <https://doi.org/10.3390/nu12072096>

Vernooy, R., Sthapit, B., Otieno, G., Shrestha, P., & Gupta, A. (2017). The roles of community seed banks in climate change adaption. *Development in Practice*, 27(3), 316-327. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/09614524.2017.1294653>

กระบวนการมีส่วนร่วมในการนำหลักกิจกรรมธรรมชาติ
สร้างสวนบำบัด สำหรับเด็กพิเศษผ่านภาคีเครือข่าย
หลายภาคส่วน กรณีศึกษา ตำบลช้างน้อย อำเภอบางไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา *

The Participatory Process of Applying the Principles of Natural
Agriculture to Create a Therapeutic Garden for Special Needs
Children Through a Multi-Sectoral Network Partnership
Case Study: Chang Noi Subdistrict, Bang Sai District,
Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

ผกามาศ เลียงธนะฤกษ์
Pakamat Leangthanarerk
งานวิชาศึกษาทั่วไป
มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี
General Education, Valaya Alongkorn Rajabhat University
under the Royal Patronage Pathum Thani Province
E-mail: pakamat.leang@vru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษากระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการร่วมสร้างสวนบำบัดผ่านหลักกิจกรรมธรรมชาติให้แก่เด็กพิเศษ 2) นำเสนอรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการนำหลักกิจกรรมธรรมชาติสร้างสวนบำบัดให้เด็กพิเศษผ่าน

* ได้รับบทความ: 7 มิถุนายน 2567; แก้ไขบทความ: 25 กรกฎาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 28 กรกฎาคม 2567

รูปแบบการพัฒนาสวนของชุมชน (Community gardens) ภายใต้แนวคิดการจัดการปกครอง สาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research: PR) และการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จำนวนทั้งสิ้น 15 ท่าน ได้แก่ 1) ภาครัฐ (มหาวิทยาลัย) 2) เครือข่าย กสิกรรมธรรมชาติ 3) ผู้ปกครอง 4) คุณครูประจำศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัด พระนครศรีอยุธยา และ 5) ชุมชน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาและร้อยเรียงเรื่องราว

ผลการวิจัย พบว่า 1) กระบวนการในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อริเริ่มกิจกรรมการสร้าง สวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษนั้นเริ่มต้นด้วยทุกภาคีเครือข่ายหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าร่วมในบท สันทนาตั้งแต่ภาครัฐ ชุมชน โรงเรียน และมูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ สอบถามถึงบริบทของพื้นที่ และการจุดประเด็นการพัฒนาพื้นที่ ไปจนถึงการหาข้อสรุปหรือลงมือทำ ตลอดจนจัดทำสวน ที่มาจากข้อสรุปของทุกฝ่ายได้เห็นพ้องต้องกันและมีการวางแผนทรัพยากรของแต่ละฝ่ายไว้ตั้งแต่ ต้น 2) รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมนั้นเป็นการวางบทบาทและการลงมือช่วยสร้างสวนบำบัด จากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ภาครัฐ โรงเรียน มูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ และชุมชนภายใน พื้นที่ ผ่านการพัฒนาพื้นที่ก่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของของกิจกรรมที่ร่วมสร้างตลอดจนการ สร้างสรรค์พืชที่แปลงผักนั้นให้เต็มไปด้วยแหล่งของการเรียนรู้พืชผักที่สามารถบริโภคได้ และการ สร้างคลองขนาดเล็กหล่อเลี้ยงน้ำภายในแปลงผักบริเวณพื้นที่นั้น

คำสำคัญ: สวนบำบัด; กสิกรรมธรรมชาติ; กระบวนการมีส่วนร่วม; เด็กพิเศษ

Abstract

The objectives of this research were to: 1) to investigate the process of knowledge exchange in collaboratively creating a therapeutic garden for special needs children through the principles of natural agriculture, involving the roles of multiple stakeholders; and 2) present a participatory process model for applying the principles of natural agriculture to create a therapeutic garden for special needs children, using the community garden development model under the concept of New Public Governance (NPG). Research methodology is qualitative

research, participatory research (PR), and in-depth interviews. The key informant group consisted of a total of 15 people, including: 1) the government sector (University), 2) the agri-nature foundation, 3) parents, 4) teachers from the Special Education Center of Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, and 5) the community. Descriptive and narrative methodologies were implemented to analyze the data.

The major findings revealed the following: 1) The process of knowledge exchange to initiate the activity of creating a therapeutic garden for special needs children begins with all stakeholders, including government agencies, the community, schools, and the Natural Agriculture Foundation, participating in conversations. This begins with inquiries about the context of the area and raising development issues, leading to conclusions or actions. The garden is then created based on agreements from all parties, with resource planning from each party laid out from the beginning. 2) The participatory process model involves roles and hands-on efforts from all relevant sectors, including government agencies, schools, the Natural Agriculture Foundation, and the local community, to help create a therapeutic garden. Through the development of the area, this fosters a sense of ownership of the collaboratively created activity. It also involves cultivating plants in the vegetable plots to create sources of learning about edible plants and constructing small canals to irrigate the vegetable plots in the area.

Keywords: garden therapy; natural agriculture; participatory process; special needs children

1. บทนำ

กิจกรรมธรรมชาติเป็นเสมือนสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนาน เนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมแห่งเกษตรกรรมที่สร้างวิถีชีวิตความเป็นอยู่ สร้างรายได้ทางเศรษฐกิจ และสร้างธรรมชาติให้แก่พื้นที่ในประเทศ หากแต่หลักดังกล่าวสามารถสร้างผลประโยชน์ที่นอกเหนือไปจากการปลูกและปรับเปลี่ยนพื้นที่ให้เป็นธรรมชาติเพียงเพื่อความร่มรื่นหรือเพื่อ

เป้าหมายทางด้านเศรษฐกิจ แต่อีกหน้าที่หนึ่งของหลักกิจกรรมธรรมชาติสามารถสร้างขึ้นมานั้นคือ การเป็นสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษที่มากกว่าการสร้างกิจกรรมธรรมชาติให้แก่พวกเขา แต่ยังคงให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับพืชพรรณนานาชนิดและการปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อสร้างแปลงผักสำหรับการบริโภคได้อีกด้วย (Relf, 2006, p. 322-324)

กิจกรรมในการบำบัดด้วยธรรมชาตินั้นถูกพูดถึงในเรื่องของการดูแลรักษาด้วยสิ่งที่เป็นธรรมชาติสีเขียว (Green care) และสวนบำบัด (Garden Therapy) ที่ไม่ได้เป็นเพียงแค่การนำธรรมชาติหรือการสร้างสวนเข้ามาบำบัดมนุษย์ แต่ยังรวมถึงการเล่นกับสัตว์ต่างๆ เพื่อมนุษย์คนหนึ่งได้รับการพัฒนาสุขภาพกายและสุขภาพจิต (Joyce & Warren, 2016, p. 206-207; สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2565) โดยส่วนใหญ่งานศึกษาสวนบำบัดมีกลุ่มเป้าหมาย คือ เยาวชนและเด็กพิเศษที่ได้รับการบำบัดผ่านกิจกรรมภายในสวน (Rich, Viljoen & Rich, 2015, p. 27) สำหรับหลักกิจกรรมธรรมชาติเป็นการนำเสนอมุมมองทางด้านเกษตรกรรมที่ไม่ใช่เพียงแค่การเพาะปลูกพืชผักเท่านั้น แต่ยังริเริ่มไปตั้งแต่กระบวนการในการจัดแบ่งพื้นที่ทางการทำกิจกรรม การเตรียมปลูกพืชผัก และความยั่งยืนของการทำเกษตรกรรมภายในพื้นที่นั้นๆ เมื่อนำสวนบำบัดกับหลักกิจกรรมธรรมชาติเข้ามาผสมผสานกันทำให้เพิ่มมิติที่สวนบำบัดนั้น ไม่ได้เป็นเพียงแค่การบำบัดจิตใจ สุขภาพของเด็กพิเศษ แต่ยังสร้างแนวคิดการเรียนรู้ระบบการจัดกิจกรรมธรรมชาติภายในพื้นที่ประกอบไปด้วยการเตรียมพื้นที่ เตรียมน้ำหล่อเลี้ยงแปลงปลูกผัก และการสร้างสรรค์ชนิดผักที่ทำการปลูกในแปลงนั้นๆ

อย่างไรก็ตาม ภายใต้แนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) ที่เปลี่ยนบทบาทการให้บริการสาธารณะของภาครัฐจากที่เคยเป็นผู้คิดการให้บริการแก่ประชาชนเป็นหลักกลายเป็นส่งมอบบทบาทเหล่านี้มาสู่ผู้คนภายในพื้นที่ให้ร่วมคิดร่วมสร้างและรับบริการนั้น (Osborne, 2006, p. 381-384; Wiesel & Modell, 2014, p. 178) ซึ่งภายใต้การสร้างสวนบำบัดผ่านหลักกิจกรรมธรรมชาติของพื้นที่ตำบลช้างน้อย อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นพื้นที่ที่เคยสร้างสวนธรรมชาติอยู่บริเวณหน่วยบริการบางไทร ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยามาก่อน หากแต่เป็นเพียงแค่การปลูกไม้ยืนต้นโดยไม่ได้ออกแบบพื้นที่ทางการเกษตรเพื่อการเรียนรู้ทางธรรมชาติให้แก่เด็กพิเศษมาก่อน ดังนั้นในกระบวนการสร้างสวนบำบัดผ่านหลักกิจกรรมธรรมชาติที่เริ่มจากการจัดวางพื้นที่การสัมผัสธรรมชาติให้แก่เด็กๆ เหล่านั้นจึงใช้กระบวนการมีส่วนร่วม (participatory systems methods) ในรูปแบบกลุ่มที่ผลักดันและขับเคลื่อนแสดงให้เห็นถึงการตัดสินใจของผู้มีส่วนได้เสียร่วมสร้าง

แบ่งปันทรัพยากรของทุกภาคส่วนตั้งแต่ ภาครัฐ มูลนิธิสิทธิมนุษยชน ชุมชน และโรงเรียน ผลลัพธ์จากการร่วมมือของทุกฝ่ายทำให้การขับเคลื่อนเป้าหมายสำเร็จและต่อบัณฑิตผู้ประสงค์ของการพัฒนาพื้นที่ตามหลักสิทธิมนุษยชนที่เด็กพิเศษทุกคนสามารถเข้าสู่พื้นที่แห่งการเรียนรู้ ธรรมชาติได้

ทั้งนี้ หน่วยบริการบางไทร ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นพื้นที่ตัวแทนของตำบลข้างน้อยที่ทางหน่วยงานภาครัฐ (มหาวิทยาลัย) ได้ทำการขับเคลื่อนโครงการยกระดับพัฒนาคุณภาพชีวิตและยกระดับรายได้ให้กับคนในชุมชนฐานราก โดยพื้นที่ในบริเวณนี้ได้เป็นศูนย์รับพัฒนาเด็กพิเศษที่มีพัฒนาการช้ากว่าวัยที่เหมาะสมซึ่งมีจำนวนประมาณ 20-30 คน อย่างไรก็ตามการร่วมสร้างสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษนั้นได้สร้างภายใต้พื้นที่ของสวนที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ทางธรรมชาติให้แก่เด็กพิเศษ (ดังภาพที่ 1) ซึ่งพื้นที่ว่างเปล่านี้ได้ถูกสร้างขึ้นมาสวนบำบัดผ่านความร่วมมือจากหลายภาคส่วน

ภาพที่ 1. พื้นที่สร้างสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษ ณ หน่วยบริการบางไทร ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผ่านความร่วมมือหลายภาคส่วน

ดังนั้น งานวิจัยจึงศึกษากระบวนการในการริเริ่มคิดและพูดคุยเพื่อเปิดพื้นที่สร้างสวนบำบัดผ่านหลักสิทธิมนุษยชนที่มาจากความต้องการของชุมชนภายในพื้นที่ และนำเสนอรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมสร้างสวนบำบัดนั้นผ่านแนวคิดด้านรัฐประศาสนศาสตร์ด้วยมุมมองแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) แสดงให้เห็นถึงบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกภาคส่วนสร้างสรรค์กิจกรรมและพื้นที่ของชุมชนไปตลอดจนประสบความสำเร็จที่สวนบำบัดนั้นได้กลายเป็นแหล่งพื้นที่ให้แก่เด็กพิเศษเข้าร่วมทำกิจกรรม สัมผัส และเรียนรู้ธรรมชาติ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษากระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการร่วมสร้างสวนบำบัดผ่านหลักสิทธิมนุษยชนชาติให้แก่เด็กพิเศษ

2. นำเสนอรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการนำหลักสิทธิมนุษยชนชาติสร้างสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษผ่านรูปแบบการพัฒนาสวนของชุมชน (Community gardens) ภายใต้แนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG)

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary research) กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research: PR) โดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนสร้างสวนบำบัดผ่านหลักสิทธิมนุษยชนชาติ ซึ่งรายละเอียดของวิธีการดำเนินงานวิจัยมี ดังนี้

1. **ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants)** กระบวนการวิจัยสนับสนุนวิธีดังกล่าวด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผ่านการสนทนาและพูดคุย (face to face interview) โดยวิธีการในการคัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์นั้นเป็นรูปแบบของการให้บุคคลสำคัญ (Key informant) แนะนำและชักชวนเขามาพูดคุยสนทนา คัดเลือกในรูปแบบวิธีเฉพาะเจาะจง (purposive selection) หลังจากที่ถูกบุคคลสำคัญได้ช่วยผู้วิจัยคัดเลือกแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ประชุมหารือ และพูดคุยเพื่อหาแนวทางการสร้างสวนบำบัดผ่านแนวคิดสิทธิมนุษยชนชาติ ซึ่งกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียประกอบไปด้วย 1) ภาคการศึกษาหรือตัวแทนภาครัฐ จำนวน 1 ท่าน 2) เครือข่ายสิทธิมนุษยชนชาติ จำนวน 3 ท่าน 3) ผู้ปกครอง จำนวน 2 ท่าน 4) คุณครูประจำศูนย์ จำนวน 2 ท่าน และ 5) ชุมชน จำนวน 7 ท่าน รวมทั้งหมด 15 ท่าน ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 6 เดือน

2. เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

กระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research: PR) โดยการประชุมระดมความคิดเห็น (Focus group) เพื่อเป็นการรวบรวมและจับคู่ระหว่างแนวคิดทฤษฎีหรือความรู้ทางด้านวิชาการเข้ากับประสบการณ์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและชุมชนภายในพื้นที่เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของผู้นั้นในการขับเคลื่อนสวนบำบัด (Marsh, Brennan, & Vandenberg, 2018, p. 338) และวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ประกอบการ

สัมภาษณ์พูดคุยเกี่ยวกับข้อมูลที่ทำการศึกษา โดยโครงสร้างของบทสัมภาษณ์ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล รวมถึงการสรุปผลการวิจัยเป็นการร้อยเรียงเรื่องราววิเคราะห์ตามเนื้อหาการสัมภาษณ์สอดคล้องวัตถุประสงค์ของบทความวิจัยเพื่อเชื่อมโยงให้เห็นถึงกระบวนการในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้สร้างส่วนบ่าบัดของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน โดยเฉพาะชุมชนภายในพื้นที่ รวมถึงการปรับและประยุกต์ใช้การนำเสนอรูปแบบการสร้างสวนของชุมชนผ่านการมีส่วนร่วมจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ครอบคลุมในทุกประเด็นของรูปแบบดังกล่าว

4. สรุปผลการวิจัย

ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หน่วยบริการอำเภอบางไทร ตำบลชางน้อย อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นศูนย์ที่รวบรวมเด็กพิเศษหรือเด็กที่มีพัฒนาการในด้านของสติปัญญา การเคลื่อนไหวที่ล่าช้าเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงอายุของพวกเขา ที่ควรจะมีพัฒนาการในทักษะที่เหมาะสมกับวัย ซึ่งนักเรียนทุกคนได้เข้ารับการพัฒน สร้างและเรียนรู้การเคลื่อนไหวจึงทำให้การเรียนรู้ของพวกเขา มีพัฒนาการที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น ผ่านคุณครูประจำศูนย์ฯ ที่ดูแลเด็กภายในศูนย์อยู่เป็นประจำ ทั้งนี้การจัดทำส่วนบ่าบัดภายในพื้นที่ศูนย์ฯ นั้นไม่ได้เป็นเรื่องใหม่ของพื้นที่แต่อย่างใด เนื่องจากภายในพื้นที่ได้เคยมีการเพาะปลูกแปลงสวนดังกล่าวแล้ว แต่ไม่ได้ยั่งยืนมากนัก ขณะที่ในส่วนของการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ฯ ที่ให้เด็กพิเศษร่วมเรียนรู้สัมผัสธรรมชาติด้วยการปลูกผัก เป็นเพียงแค่การทำพื้นที่ปลูกผักบุงเล็กน้อย ดังนั้นการร่วมสร้างเครือข่ายประสานงานในหลายฝ่าย และนำแนวคิดกิจกรรมธรรมชาติเข้ามาภายในพื้นที่เป็นเรื่องที่ใหม่และต้องผ่านการเรียนรู้การขับเคลื่อนจากหลายภาคส่วน ดังรายละเอียดของการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาวิธีการการสร้างส่วนบ่าบัดผ่านหลักกิจกรรมธรรมชาติให้แก่เด็กพิเศษผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายภาคส่วน ในการร่วมคิดและสร้างส่วนบ่าบัดผ่านหลักกิจกรรมธรรมชาติให้แก่เด็กพิเศษ ณ ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หน่วยบริการอำเภอบางไทร ตำบลชางน้อย อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ปรึกษาหารือกันในแต่ละฝ่ายและสอบถาม

ถึงชีวิตประจำวันในการขับเคลื่อนการเรียนรู้ของเด็กพิเศษผ่านการสัมผัสธรรมชาติในวิชาเรียน ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้คือ ทุกฝ่ายรับรู้ข้อมูลการเรียนรู้ของเด็กพิเศษที่มีวิชาเรียนในการสัมผัสประสบการณ์ธรรมชาติ การขยับกล้ามเนื้อมัดเล็กผ่านการลงมือเพาะปลูกพืช การรดน้ำต้นไม้ ร่วมกับคุณครูผู้ดูแล โดยเด็กได้รับธรรมชาติบำบัดและการปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้างส่งผลต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต บำบัดอารมณ์ รวมถึงการรับรู้ในหลายด้านทั้งผัสสะ และสติปัญญา ส่งผลให้พวกเขาสามารถพัฒนาทักษะด้านอื่นๆ ได้ อย่างไรก็ตามกระบวนการการพูดคุยแลกเปลี่ยนเพื่อสร้างสวนบำบัดผ่านหลักกิจกรรมธรรมชาตินั้นได้มีรายละเอียดของกระบวนการ (Marsh, Gartrell, Egg, Nolan, & Cross, 2017, p. 112-114) ดังนี้

ขั้นที่ 1 การสนทนาพูดคุยเกี่ยวกับความต้องการหรือบริบทแวดล้อมที่เกิดขึ้นอยู่ในพื้นที่ โดยผู้ที่ริเริ่มคือ ตัวแทนภาครัฐที่เป็นกลุ่มอาจารย์ลงพื้นที่เพื่อริเริ่มกิจกรรม ทั้งนี้หัวข้อในการสนทนาเริ่มต้นด้วย ตัวแทนมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติเริ่มจากคำถามว่า “อยากจะทำอะไรในพื้นที่นี้” (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2566) หลังจากนั้นแต่ละภาคส่วนได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นถึงการเรียนการสอนที่มีวิชาสอนการสัมผัสประสบการณ์ธรรมชาติของเด็กพิเศษ ซึ่งต้องการให้ผู้ปกครอง คุณครู และทุกภาคส่วนร่วมกันสร้างสวนบำบัดเพื่อให้ผู้ปกครอง เด็กพิเศษ และทุกภาคส่วนได้เรียนรู้และสัมผัสประสบการณ์ธรรมชาติ ทั้งการปลูกพืชผักไว้รับประทานเอง และนำไปจำหน่าย

ขั้นที่ 2 การสรุปวิธีการปฏิบัติหรือลงมือทำ โดยการแบ่งบทบาทและจัดตั้งหน้าที่ รวมถึงรวบรวมทรัพยากรในการจัดทำสวนบำบัดผ่านการนำแนวคิดกิจกรรมธรรมชาติเข้ามาสร้างภายในพื้นที่ ทั้งนี้เครือข่ายกิจกรรมธรรมชาติ และภาครัฐหรือภาคการศึกษา รวมถึงคุณครูประจำศูนย์ฯ ร่วมกันวางแนวทางการสนับสนุนทรัพยากรทั้งด้านความรู้แนวคิดที่ลงมือปฏิบัติในการสร้างสวน พร้อมทั้งวางแนวทางประเภทของพืชผักสวนครัวผสมผสานเข้ากับหลักการจัดทำแปลงต้นแบบในการปลูกพืชให้แก่พื้นที่ หลังจากนั้นชาวบ้านและผู้ปกครองได้แสดงความคิดเห็นในการนำแนวคิดต่างๆ มาสู่การปฏิบัติจัดทำแปลงต้นแบบปลูกพืชและลงมือจัดทำสวนบำบัดภายใต้แนวคิดกิจกรรมธรรมชาติร่วมกัน โดยชุมชนได้มองว่า “แปลงสวนที่ทำเป็นประโยชน์แก่พื้นที่ เนื่องจากเด็กได้เรียนรู้และได้รับประทาน รวมถึงนำผักดังกล่าวไปจำหน่ายได้” (ตัวแทนชุมชน, สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2566)

ขั้นที่ 3 การจัดทำสวนที่มาจากข้อสรุปของทุกภาคส่วน หลังจากที่ได้มีการพูดคุยลงมือทำและแบ่งบทบาทหน้าที่กันแล้ว ข้อสรุปการจัดทำสวนดังกล่าวคือ สวนที่ปลูกพืชผักสมุนไพรเพื่อให้เด็กพิเศษสามารถได้รับสกลินของพืชผักมากยิ่งขึ้น และการจัดทำแปลงสาธิตเพื่อให้เด็กๆ ได้ร่วมปลูกและรดน้ำไปกับแปลงดังกล่าว ซึ่งแปลงนั้นมีการจัดทำ “คลองไส้ไก่ ขนาดย่อม” ที่แสดงให้เห็นถึงการไหลเวียนของการหล่อเลี้ยงพืชผักภายในบริเวณพื้นที่ของแปลงสาธิต “จำเป็นต้องทำคลองไส้ไก่ เนื่องจากแปลงสาธิตดังกล่าวจะได้มีน้ำไว้หล่อเลี้ยง และเกิดการปลูกพืชผักที่ยั่งยืนมากยิ่งขึ้น” ตัวแทนจากภาคส่วนการศึกษาและตัวแทนมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ (สัมภาษณ์, 11 พฤษภาคม 2566)

จากทั้ง 3 ขั้นตอนของการเริ่มลงมือประชุมหารือในการสร้างสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษนั้นจะเห็นได้ว่า ในขั้นนี้เป็นการแสดงให้เห็นถึงการริเริ่มเข้าสำรวจพื้นที่ชุมชนที่สามารถสร้างกิจกรรมจากประเด็นหรือสิ่งที่ชุมชนต้องการได้อย่างแท้จริง เนื่องจากการพูดคุยนั้นเริ่มจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการแสดงความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน อีกทั้งยังมีการสรุปลงมือทำและวิธีการปฏิบัติที่ทุกภาคส่วนต่างรับรู้ถึงหน้าที่และบทบาทในการสนับสนุนทรัพยากรร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนสวนบำบัดภายใต้แนวคิดหลักกิจกรรมธรรมชาติ ตลอดจนการนำข้อสรุปของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องสรุปการลงมือทำเพื่อดำเนินการตามกิจกรรมที่ได้ตั้งประเด็นไว้ตั้งแต่ต้น จึงนำไปสู่ในส่วนที่สองเป็นการนำเสนอรูปแบบที่หลายภาคส่วนได้เริ่มลงมือสร้างสวนบำบัดผ่านแนวคิดกิจกรรมธรรมชาติและการเปิดพื้นที่ให้ทรัพยากรที่เป็นพื้นที่แห่งการสร้างสวนนั้นได้สร้างสรรค์จากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

2. นำเสนอรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการนำหลักกิจกรรมธรรมชาติสร้างสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษผ่านแนวคิดการสรุปประเด็นที่ครอบคลุมรูปแบบการพัฒนาสวนของชุมชน (Community gardens) ของ Saldivar-Tanaka & Krasny (2004) ร่วมกับแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) ที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทการมีส่วนร่วมของเครือข่ายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการจัดการด้านหลักกิจกรรมธรรมชาติเพื่อสร้างสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษ ซึ่งรายละเอียดของรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมและบทบาทหน้าที่ของแต่ละภาคส่วนนั้นมี ดังนี้

2.1 พลเมืองที่เข้าร่วมด้านเกษตรกรรม (Civic agriculture) ในที่นี้คือ ชุมชนผู้ปกครอง คุณครูภายในศูนย์ กล่าวคือพลเมืองที่มีส่วนได้ส่วนเสียภายในพื้นที่เข้าร่วมกิจกรรมกิจกรรมธรรมชาติปลูกป่าหรือสวนบำบัดในพื้นที่ให้เด็กพิเศษและภาคีเครือข่าย ซึ่งการทำ

กิจกรรมร่วมกันเป็นการปรับปรุงพื้นที่ให้สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้การทำกิจกรรมธรรมชาติได้ ตั้งแต่การขุดแปลงพื้นที่เป็น “แปลงผักต้นแบบ” และการคัดสรรพืชพรรณต่างๆ นำมาปลูกในบริเวณแปลงนั้น (ตัวแทนชุมชน, สัมภาษณ์, 12 พฤษภาคม 2566) ซึ่งนอกจากแปลงต้นแบบแล้วยังมีแปลงที่ยังสามารถลงพืชผักต่างๆ ปลูกต่อในอนาคตได้อีกด้วย ทั้งนี้นอกจากการขุดหรือสร้างแปลงแล้ว ยังมีการสร้างเส้นทางของคลองไส้ไก่ที่นำน้ำมาหล่อเลี้ยงยังบริเวณแปลง ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมาจากตัวแทนมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ แสดงให้เห็นถึงการนำแนวคิดกิจกรรมธรรมชาติในส่วนของการทำเกษตร ปลูกพืช เข้ามาเป็นต้นแบบจำลองในพื้นที่ขนาดเล็กให้เด็กและชุมชนได้เรียนรู้ ผลลัพธ์ที่ได้ ได้แก่ แปลงต้นแบบของการปลูกพืชผักสวนครัว แปลงอื่นๆ ที่มีพืชผักปลูกอันสามารถนำไปประกอบอาหารรับประทานและจำหน่ายได้

2.2 การพัฒนาชุมชน (Community development) ทุกคนได้เกิดความรู้สึกการเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) ในการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าว ไม่เพียงแต่คุณครู ผู้ปกครอง และชุมชนที่มีความรู้สึกดังกล่าว ผู้แทนจากมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ และภาคส่วนการศึกษาที่เป็นตัวแทนภาครัฐยังเกิดความรู้สึกดังกล่าวในการขับเคลื่อนเช่นกัน ตั้งแต่การคัดสรรทรัพยากรการแบ่งบทบาทหน้าที่เริ่มสร้างพื้นที่สวนบำบัด และการนำความรู้ในการปลูกพืชผักเข้ามาสร้างในพื้นที่ ซึ่งการจัดทำสวนบำบัดดังกล่าวได้พัฒนาคุณภาพชีวิตต่อเด็กพิเศษ ผู้ปกครอง คุณครู และชุมชนที่เข้ามาร่วมทำกิจกรรมด้วยกัน นอกจากนี้ยังได้รับผลิตภัณฑ์ผักปลูกกลับไปรับประทานที่ครัวเรือน พร้อมทั้งนำไปจำหน่ายได้อีกด้วย

2.3 การเปิดพื้นที่ (Open space) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตั้งแต่คุณครู ชุมชน ผู้ปกครอง และมูลนิธิ ร่วมกันออกแบบพื้นที่ที่จะช่วยสร้างสรรค์แปลงผักสำหรับสวนบำบัดและแปลงผักต้นแบบที่ให้เด็กพิเศษเข้ามาร่วมปลูกต้นไม้ภายในแปลงนั้นได้ ทั้งนี้ แปลงในแต่ละแปลงที่รวมออกแบบนั้นได้มีการปลูกพืชผักสวนครัวที่สามารถนำไปบริโภคภายในศูนย์ฯ รวมถึงการวางแปลงที่มีคลองไส้ไก่ อันเป็นคลองระบายน้ำเพื่อไปหล่อเลี้ยงพืชผักสวนครัว หรือผักนานาชนิดให้สามารถเติบโตและเก็บเกี่ยวบริโภค รวมถึงพร้อมขายได้ในอนาคต อย่างไรก็ตามผักสวนครัวและคลองที่ระบายน้ำเหล่านี้ยังเป็นการเพิ่มสภาพแวดล้อม (environmental enhancement) ให้มีคุณค่าต่อการเรียนรู้แก่เด็กพิเศษ เนื่องจากพวกเขาสามารถรับรู้ถึงผักที่ได้บริโภคและต้นไม้ของผักเหล่านั้นที่ออกดอกออกผลให้แก่พวกเขาได้อีกด้วย และเด็กเหล่านี้สามารถมีกิจกรรมปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและคุณครูอันเป็นการเสริมสร้างสุขภาพกายและสุขภาพจิตให้พร้อมต่อพัฒนาการการเรียนรู้ด้านต่างๆ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าประเด็นที่ครอบคลุมรูปแบบการสร้างสวนสำหรับชุมชนนั้นเมื่อนำมาปรับใช้กับการสร้างสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษผ่านแนวคิดกิจกรรมธรรมชาติอันเป็นแนวคิดที่ไม่ได้อธิบายเพียงแค่การปลูกพืชผักเท่านั้นแต่ยังเป็นการวางพื้นที่ให้แก่การทำเกษตรกรรม การทำปศุสัตว์ ที่เด็กพิเศษสามารถเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกันนั้นจะพบว่าการสร้างสวนบำบัดนี้ครอบคลุมประเด็นตั้งแต่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมการวางแผนผักต้นแบบไปจนถึงการสร้างความเป็นเจ้าของของแปลงผักและสวนบำบัดที่ทุกคนต่างได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค์นี้ ไปจนถึงการเปิดพื้นที่ให้มีการออกแบบการวางแผนผักเพื่อสร้างสวนบำบัดให้กับเด็กพิเศษ อีกทั้งยังมีการวางรูปแบบของการสร้างพื้นที่การหล่อเลี้ยงน้ำเพื่อให้การปลูกผักเหล่านี้ยั่งยืนอีกด้วย

5. อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่ค้นพบเมื่อนำมาพิจารณาตามแนวทางการวิเคราะห์อันสอดคล้องกับวัตถุประสงค์นั้นในส่วนที่เริ่มจากการศึกษาวิธีในการสร้างสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษด้วยหลักกิจกรรมธรรมชาติผ่านกระบวนการในหลายขั้นตอน ตลอดจนรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่ภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วน ชุมชนผู้เป็นพลเมืองภายในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมนั้นสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

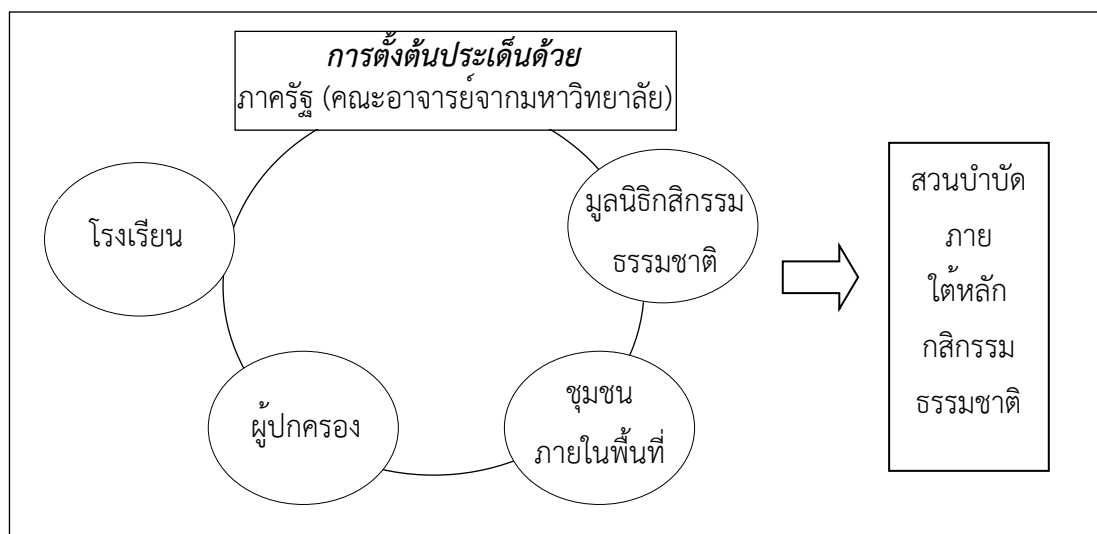
เริ่มด้วยแนวคิดการสร้างสวนบำบัดผ่านหลักกิจกรรมธรรมชาติ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและชุมชน รวมถึงภาคส่วนต่างๆ จะเริ่มเข้าไปริเริ่มสร้างได้ประกอบไปด้วยขั้นตอนที่สอดคล้องกับกระบวนการของ Marsh, Gartrell, Egg, Nolan, & Cross (2017) ที่เล็งเห็นว่าขั้นตอนต่างๆ นั้นประกอบไปด้วยสามขั้นตอนในกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อผลักดันการลงมือสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนและสาธารณะ โดยขั้นแรกเริ่มจากการพูดคุยหรือบทสนทนาที่สอบถามถึงประเด็นความต้องการของชุมชนหรือคนในพื้นที่ที่ผสมผสานเข้ากับหลักความรู้จากมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ ร่วมเข้ากับการประสานงานของฝั่งภาครัฐในที่นี้คือ คณะอาจารย์ที่ลงพื้นที่ขับเคลื่อนกิจกรรมประสานเครือข่ายเข้าช่วยเหลือและแบ่งสรรปันส่วนทรัพยากรภายในพื้นที่เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันและหาบทสรุปของการพูดคุยของหน่วยงานต่างๆ เมื่อผ่านขั้นตอนของการพูดคุยเข้าสู่ขั้นการสรุปวิธีการปฏิบัติหรือเริ่มลงมือทำ โดยการสรุปนั้นจะเป็นการแบ่งสรรหน้าที่ที่แต่ละฝ่ายสามารถร่วมรับผิดชอบ และแสดงความคิดเห็นถึงขั้นตอนในการลงมือทำ ปลูกพืชผักตามแปลงผักเพื่อจัดทำสวนบำบัด (Marsh, Gartrell, Egg, Nolan, & Cross, 2017, p. 112-114)

อีกทั้งยังได้เพิ่มหลักแนวคิดกิจกรรมธรรมชาติที่ประสานเพิ่มเติมพื้นที่สร้างคลองส่งน้ำให้แก่พืชผักสวนครัวที่ทำการปลูก หลังจากนั้นจึงได้จัดทำข้อสรุปของการวางแผนทางต่างๆ เพื่อเป็นการวางบทบาทที่ชัดเจน สรุปขั้นตอนของการลงมือทำ โดยในส่วนนี้แสดงให้เห็นถึงการบุกเบิกพื้นที่ การร่วมสรุปสร้างประเด็นในการขับเคลื่อนกิจกรรมสร้างสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษ ตลอดจนการสร้างแนวทางบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของทุกภาคส่วน

ในส่วนของรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมที่นำหลักกิจกรรมธรรมชาติเข้ามาผสมผสานสร้างสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษนั้น ขั้นตอนส่วนนี้จะเป็นขั้นตอนของการลงมือทำและการจัดแบ่งพื้นที่ที่สร้างแปลงปลูกผักและพื้นที่โดยรอบที่ประสบผลสำเร็จ ตามการสรุปประเด็นหรือแนวคิดในการสร้างสวนของชุมชนของ Saldivar-Tanaka & Krasny (2004) ภายใต้แนวคิดการ ที่มองว่าหลักการสร้างสวนของชุมชนนั้น เริ่มต้นการขับเคลื่อนลงมือทำได้ด้วยการที่พลเมืองเข้าร่วมปรับปรุงพื้นที่ ทำกิจกรรมร่วมกันในการคัดสรรพืชพันธุ์นานาชนิด และการวางแผนของแปลงผักให้เด็กพิเศษสามารถมีส่วนร่วมได้ หลังจากนั้นในขั้นตอนของการพัฒนาชุมชนเป็นเสมือนขั้นที่ลงมือทำแล้วทุกภาคส่วนมีความรู้สึกของการมีส่วนร่วม หรือ “ความเป็นเจ้าข้าวเจ้าของ” กับกิจกรรมที่ตนได้ลงมือดำเนินการและท้ายนี้เป็นการเปิดพื้นที่ของการร่วมมือร่วมใจกันสร้างสรรค์พื้นที่ตั้งแต่การเลือกพืชผักเพาะปลูก การสร้างแปลงต้นแบบให้เด็กพิเศษเข้าร่วมการเพาะปลูกด้วย และการวางช่องทางของน้ำที่สามารถไหลบำรุงหล่อเลี้ยงผักที่ปลูกได้โดยพื้นที่เหล่านี้ได้ผ่านการออกแบบจากทุกภาคส่วนที่ลงมือสร้างสวนบำบัดตามหลักแนวคิดการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่

จากที่กล่าวมาสามารถสรุป รูปแบบกระบวนการในการมีส่วนร่วมที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกภาคส่วนขับเคลื่อนนำหลักกิจกรรมธรรมชาติผสมผสานเข้ากับสวนบำบัดเพื่อสร้างสวนดังกล่าวให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และที่เพาะปลูกสำหรับพืชพรรณนานาชนิดแก่เด็กพิเศษนั้น ในกระบวนการของการสร้างสวนบำบัดมีบทบาทจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตั้งแต่ขั้นตอนของการเข้าร่วมสร้างแปลงผัก ไปจนถึงการร่วมพัฒนาแสดงถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของของแหล่งพื้นที่นั้นที่ต้องร่วมแรงสามัคคีดำเนินกิจกรรมไปจนถึงการสร้างสรรค์แปลงผักและพื้นที่ให้เป็นมากกว่าการเพาะปลูกผักแต่ยังสร้างการเรียนรู้ให้แก่เด็กพิเศษได้รับรู้ถึงผักที่มาจาก การเพาะปลูกเพื่อนำมาบริโภคและแหล่งน้ำที่เข้าถึงตามหลักแนวคิดที่กล่าวข้างต้น และเด็กเหล่านี้ได้เข้าสู่พื้นที่แห่งการบำบัดทางธรรมชาติการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเพื่อสร้างความพร้อมในการพัฒนาการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ (Nabors, Willoughby, Leff, & McMenamin, 2001; Hussein, 2012)

ภาพที่ 2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่แสดงบทบาทสร้างสวนบำบัดภายใต้หลักกสิกรรมธรรมชาติ

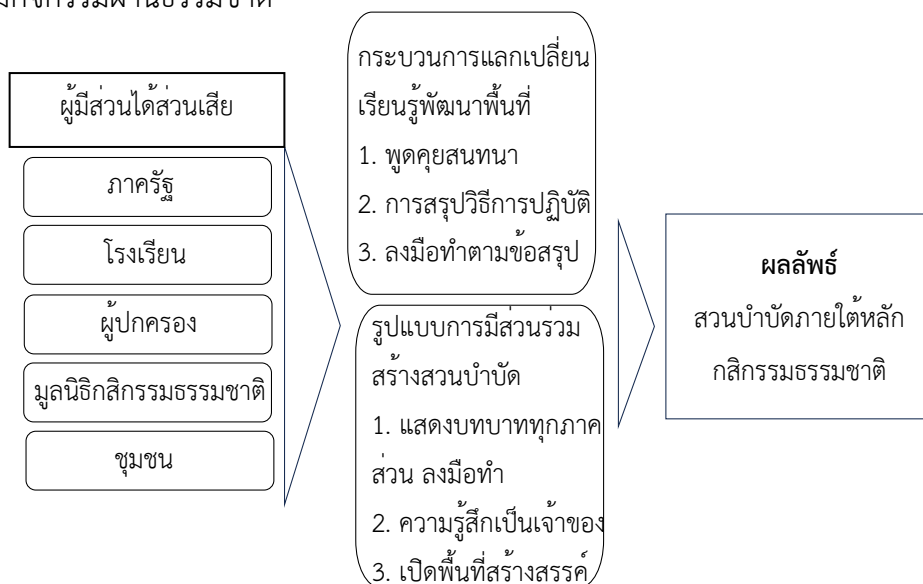
6. องค์ความรู้จากการวิจัย

กระบวนการนำหลักกสิกรรมธรรมชาติสร้างสวนบำบัดสำหรับเด็กพิเศษผ่านภาคีเครือข่าย พบว่า การขับเคลื่อนสวนบำบัดนั้นแบ่งออกเป็น 2 ส่วนในกระบวนการมีส่วนร่วมในการนำหลักกสิกรรมธรรมชาติสร้างสรรค์พื้นที่ดินพื้นที่หนึ่งออกมาเป็นสวนบำบัดให้แก่เด็กพิเศษได้ทำกิจกรรมและเรียนรู้ไปกับสวนดังกล่าว โดยรายละเอียดมีดังนี้

ขั้นตอนการริเริ่มสร้างสวนบำบัดผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยการสนทนาพูดคุยเกี่ยวกับประเด็นภายในพื้นที่ผ่านผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนภายในชุมชนได้อย่างแท้จริง อีกทั้งยังเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์องค์ความรู้ที่ทุกฝ่ายเข้ามาเกี่ยวข้องได้แสดงความคิดเห็นและมองเห็นถึงความเป็นไปได้ ไปจนถึงการสรุปวิธีการปฏิบัติการในการสร้างสวนบำบัด พร้อมทั้งเริ่มลงมือทำผ่านการสรุปบทบาท และสำรวจพื้นที่เพื่อการแบ่งบทบาทและการขับเคลื่อนแบบนันทวิทยาการที่แต่ละฝ่ายมีอยู่ให้สามารถดำเนินการได้อย่างประสบผลสำเร็จ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการสร้างสวนบำบัดผ่านหลักกสิกรรมธรรมชาติให้แก่เด็กพิเศษนั้น พบว่า หลายภาคส่วนที่เข้ามาเกี่ยวข้องมีตั้งแต่ภาคส่วน

ชุมชน โรงเรียน มูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ และมหาวิทยาลัย ที่สนับสนุนและขับเคลื่อนผ่านการสร้างสวนบำบัดตั้งแต่ขั้นการเริ่มสร้างแปลงผัก และคัดสรรพืชพรรณมาสู่แปลงดังกล่าว ไปจนถึงการขับเคลื่อนให้แปลงผักนั้นสำเร็จได้ และการสอดแทรกหลักการให้น้ำลงสู่แปลงผัก โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นนอกแบบทำให้ทุกฝ่ายเกิดความรู้สึกรับผิดชอบและเป็นเจ้าของของพื้นที่ ซึ่งนำไปสู่การเปิดพื้นที่เพื่อออกแบบสร้างสรรค์สวนเพิ่มด้วยการนำพืชผักที่บริโภคภายในพื้นที่มาปลูกจำนวนมาก และการสร้างต้นแบบแปลงผักเพื่อให้เด็กพิเศษทำการเพาะปลูกอันเป็นการส่งเสริมกิจกรรมผ่านธรรมชาติ

ภาพที่ 3. กระบวนการนำหลักกิจกรรมธรรมชาติสร้างสวนบำบัด
สำหรับเด็กพิเศษผ่านภาคีเครือข่าย

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การขับเคลื่อนนโยบายเชิงพื้นที่ควรเริ่มต้นจากการเปิดพื้นที่หรือบทสนทนาที่ถามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง แต่ทั้งนี้ความต้องการนั้นควรผสมผสานเข้ากับองค์ความรู้อันเป็นทรัพยากรจากภาคส่วนต่างๆ ที่มีความเชี่ยวชาญในประเด็นการพัฒนาของพื้นที่เหล่านั้น เพื่อให้การขับเคลื่อนงานสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง ประกอบกับ

การสร้างข้อสรุปที่ไม่เป็นเพียงแค่การสรุปประเด็นที่ต้องการพัฒนาแต่ไปถึงการลงมือทำที่ทุกส่วนสามารถเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการร่วมดำเนินกิจกรรมนั้นๆ

1.2 หลักการขับเคลื่อนกิจกรรมทางด้านการพัฒนาชุมชนควรสร้างบทบาทของภาคีเครือข่ายหลายภาคส่วนให้มีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่กระบวนการริเริ่มในการค้นหาประเด็นหรือปัญหาของพื้นที่ที่เข้าไปพัฒนาชุมชนนั้นๆ เพื่อให้กิจกรรมสามารถขับเคลื่อนผ่านการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และทรัพยากรจากหลายภาคส่วน และประเมินความพร้อมในการลงมือทำ ตลอดจนลงมือดำเนินกิจกรรมนั้นให้ประสบความสำเร็จได้เป็นไปตามแผนที่ได้พูดคุยสรุปไว้ตั้งแต่ต้น

1.3 การสร้างรูปแบบของการแบ่งสรรปันส่วนทรัพยากรในการขับเคลื่อนกิจกรรมด้านการพัฒนาชุมชนควรมาจากการนำทรัพยากรนั้นมาจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากในการพัฒนาพื้นที่หรือสร้างกิจกรรม ไม่สามารถนำทรัพยากรจากแหล่งใดแหล่งหนึ่งมาสนับสนุนตลอดทั้งกิจกรรมได้ ดังนั้นการกระจายทรัพยากรไปยังภาคส่วนต่างๆ จะทำให้การขับเคลื่อนกิจกรรมประสบผลสำเร็จและผลนี้สามารถสร้างความเป็นหนึ่งเดียวหรือความผูกพันให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องที่จะช่วยกันพัฒนาในรูปแบบการสนับสนุนแบ่งปันทรัพยากรกันอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 การวิเคราะห์การพัฒนาพื้นที่หรือการพัฒนาชุมชน ควรเริ่มจากการสร้างกระบวนการในการลงพื้นที่และสร้างข้อตกลงร่วมกันระหว่างชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ทุกภาคส่วนต่างต้องเริ่มจากการพูดคุยประเด็นปัญหาไปจนถึงข้อสรุป ดังนั้นในขั้นตอนของการพูดคุยไปจนถึงข้อสรุปนั้นจึงต้องให้ผู้มีบทบาทหลายภาคส่วนเข้ามาร่วมดำเนินการ แต่เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งจึงควรมีการวิเคราะห์บริบทก่อนหน้าของพื้นที่เพิ่มเพื่อให้ชุมชนสามารถวางรากฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนและสามารถนำพัฒนานั้นต่อยอดจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันไปสู่นาคตได้

2.2 การขับเคลื่อนงานวิจัยไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนควรมีการประเมินผลกระทบทางด้านการพัฒนาพื้นที่ชุมชนไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อการขยายไปสู่และขับเคลื่อนกิจกรรมดำเนินไปในรูปแบบที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากผลประเมินจะทำให้ทราบผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้น จึงทำให้การขับเคลื่อนในครั้งต่อไปมีข้อมูลสนับสนุนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ. (2565). บันทึกประสบการณ์ส่วนบำบัด. สืบค้นจาก <https://dol.thaihealth.or.th/Media/Index/28dafa46-4035-ec11-80fa-00155db45613>
- Hussein, H. (2012). The influence of sensory gardens on the behaviour of children with special educational needs. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 38, 343-354.
- Joyce, J., & Warren, A. (2016). A case study exploring the influence of a gardening therapy group on well-being. *Occupational Therapy in Mental Health*, 32(2), 203-215.
- Marsh, P., Brennan, S., & Vandenberg, M. (2018). It's not therapy, it's gardening: community gardens as sites of comprehensive primary healthcare. *Australian Journal of Primary Health*, 24(4), 337-342.
- Marsh, P., Gartrell, G., Egg, G., Nolan, A., & Cross, M. (2017). End-of-life care in a community garden: findings from a participatory action research project in regional Australia. *Health & Place*, 45, 110-116.
- Nabors, L., Willoughby, J., Leff, S., & McMenamin, S. (2001). Promoting inclusion for young children with special needs on playgrounds. *Journal of Developmental and Physical Disabilities*, 13, 170-190.
- Osborne, S. P. (2006). *The new public governance?*. United Kingdom: Routledge.
- Relf, P. D. (2006). Agriculture and Health Care. In J. Hassink and M. V. Dijk (Eds), *Farming for Health: Green-care farming across Europe and the United States of America*, (pp. 309-343). New York, NY: Springer.

- Rich, M., Viljoen, A., & Rich, K. M. (2015). The ‘Healing City’-Social and therapeutic horticulture as a new dimension of urban agriculture?. In Localizing urban food strategies (Ed.), *Farming cities and performing rurality* (pp. 22-35). Italy: 7th International Aesop Sustainable Food Planning Conference Proceedings.
- Saldivar-Tanaka, L., & Krasny, M. E. (2004). Culturing community development, neighborhood open space, and civic agriculture: The case of Latino community gardens in New York City. *Agriculture and human values*, 21, 399-412.
- Wiesel, F., & Modell, S. (2014). From new public management to new public governance? Hybridization and implications for public sector consumerism. *Financial Accountability & Management*, 30(2), 175-205.

การวิเคราะห์การดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทอผ้าตำบลสันนาเม็ง
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ *

An Analysis of the Sustainable Operations of San Na Meng
Subdistrict Saving for Weaving Production Group Community
Enterprise, San Sai District, Chiang Mai Province

ธีรภัทร์ จุ่มปี, และ จักรพงษ์ พวงงามชื่น

Teeraphat Jumpee, and Jukkaphong Pong-ngamchuen

คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Faculty of Agricultural Production, Maejo University

Corresponding Author, E-mail: jukkaphong.mju@gmail.com

บทคัดย่อ

วิกฤตเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ผ่านมาค่อนข้างรุนแรง แต่ยังคงมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
บางแห่งที่สามารถดำเนินกิจการต่อได้อย่างยั่งยืน การได้ทราบถึงวิธีการดำเนินงานอย่างยั่งยืน
ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเหล่านี้จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ดังนั้นการวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ
วิเคราะห์สภาพปัจจุบัน การดำเนินงานอย่างยั่งยืน และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงาน
อย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตทอผ้าตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย
จังหวัดเชียงใหม่ เก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์ร่วมกับเทคนิคการอภิปรายกลุ่ม กับสมาชิกกลุ่ม
วิสาหกิจชุมชนจำนวน 150 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์แบบจำลอง
สมการโครงสร้างด้วยโปรแกรม AMOS และการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (ρ)

* ได้รับบทความ: 12 เมษายน 2567; แก้ไขบทความ: 25 กรกฎาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 28 กรกฎาคม 2567

ผลการศึกษา พบว่าสมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 69.30) อายุเฉลี่ย 52.62 ปี สมรสแล้ว (ร้อยละ 67.30) สำเร็จการศึกษาในระดับประถม (ร้อยละ 34.00) มีรายได้เฉลี่ยต่อปี 8,393.33 บาท ไม่เคยเข้าร่วมการฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ร้อยละ 56.00) และไม่เคยได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ (ร้อยละ 63.30) เป็นสมาชิกกลุ่มเฉลี่ย 3.64 ปี และเชื่อว่าผู้บริหารกลุ่มมีภาวะความเป็นผู้นำอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.47) อย่างไรก็ตาม สมาชิกกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจ (ร้อยละ 98.00) มีทัศนคติเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.98) และมีความพึงพอใจต่อสวัสดิการที่ได้รับในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.68) ในขณะที่มีการดำเนินงานอย่างยั่งยืนในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.76) สำหรับการวิเคราะห์ AMOS พบแบบจำลองสมการโครงสร้างของปัจจัยสนับสนุน และปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังพบ 3 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานอย่างยั่งยืนในภาพรวมคือ อายุ การเข้าร่วมอบรมด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน และการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐด้านการดำเนินงานอย่างยั่งยืน ทั้งนี้สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีอายุมากขึ้น ได้รับการฝึกอบรมและการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐบ่อยครั้ง จะส่งผลให้มีการดำเนินงานอย่างยั่งยืนในระดับที่สูงขึ้น

คำสำคัญ: การดำเนินงานอย่างยั่งยืน; วิสาหกิจชุมชน; การบริหารจัดการกลุ่ม

Abstract

The recent economic crisis in Thailand was quite severe. But there were still some community enterprise groups that have been able to continually operate sustainably. Hence, it is interesting to know how these community enterprises operate their business sustainably. Therefore, this research was aimed to analyze the current conditions, the sustainable operations, and factors relating sustainable operations of San Na Meng Subdistrict Saving for Weaving Production Group Community Enterprise, San Sai district, Chiang Mai province. Data were collected using interview schedule including focus group discussion technique with

150 community enterprise members. Obtained data were analyzed using descriptive statistics, structural equation model analysis with AMOS program, and Pearson's product moment correlation coefficient.

The results reveal that most of the members (69.30 percent) were female with 52.62 years of average age, married (67.30 percent), and reached primary school (34.00 percent). They had 8,393.33 baht in average annual income. Most of them had never attended any training about sustainable development (56.00 percent) and promotion from government agencies regarding sustainable operations (63.30 percent). They had been a member of the community enterprise group for 3.67 years on average. The members believed in the high level ($\bar{x}=4.47$) on leadership of the enterprise group's executives. However, they had high level on knowledge and understanding (98.00 percent) and attitude ($\bar{x}=3.98$) in terms of the sustainable development, and they had a moderate level ($\bar{x}=2.68$) of satisfaction with welfare received for the community enterprise group, while the members had high level in sustainable operations ($\bar{x}=3.76$) as a whole. In terms of AMOS analysis, the results shown that the structural equation model of support factors, and socio-economic factor, influence the sustainable operations. Besides, the study found 3 variables correlating the sustainable operations as a whole namely: age, attending the training about sustainable development, and the promotion from government agencies regarding sustainable operations. In this regard, members of the community enterprise group are getting older, receive regular training and promotion from government agencies, it will result in a higher level of sustainable operations.

Keywords: sustainable operations; community enterprise; group management

1. บทนำ

การพัฒนาประเทศที่ผ่านมายึดหลักการพัฒนาตามระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมโดยมุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ มีเป้าหมายนำประเทศไปสู่ประเทศอุตสาหกรรม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) โดยระบบทุนนิยมนั้นสามารถสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้ดี แต่สำหรับด้านการกระจายผลประโยชน์ไปสู่กลุ่มคนต่างๆ นั้นยังทำได้ไม่ดีพอ (บัณฑิต นิถาวร, 2562) ซึ่งระบบการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนี้มีมานานและถูกเรียกว่า “ทุนนิยมพวกพ้อง” (รัตพงษ์ สอนสุภาพ, 2554) และเนื่องจากการพัฒนาที่เร่งรีบส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยในอดีตไปสู่รูปแบบใหม่โดยลืมมองรากฐานดั้งเดิมและภูมิปัญญาของคนไทยที่มีความเป็นอยู่เรียบง่าย แต่เมื่อสภาพสังคมเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไป ซึ่งเป็นสาเหตุที่นำไปสู่ความไม่ประสบความสำเร็จทำให้ประชาชนมีความยากลำบากในการทำมาหากิน (ลำแพน จอมเมือง และ สุทธิพงษ์ วสุโสภาพ, 2546) ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบขยายไปสู่ประชาชนในระดับรากหญ้าหรือสังคมชนบท (พิพัฒน์ เหลืองนฤมิตชัย, 2560) แต่อย่างไรก็ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีได้มีการปรับเปลี่ยนและกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศให้อยู่ภายใต้กรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนใน 3 ด้านคือ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม (Siriwan, Pong-ngamchuen, Rungkawat, & Kruekum, 2020)

จากสถานการณ์ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น รัฐบาลจึงกำหนดนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและองค์กรชุมชนนำทุนทางสังคมอันเป็นรากฐานสำคัญที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ช่วยเสริมสร้างเศรษฐกิจในชุมชนให้สามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งเป็นทิศทางในการพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 จนถึงฉบับที่ 13 ในปัจจุบันที่มีกรอบการดำเนินงานเพื่อ “พลิกโฉมประเทศสู่เศรษฐกิจสร้างคุณค่า สังคมเดินหน้าอย่างยั่งยืน” (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) โดยรัฐบาลมีเป้าหมายให้แต่ละชุมชนนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และบริการเพื่อสร้างรายได้และอาชีพให้แก่ผู้อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนและได้ดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนสู่วิสาหกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้โดยมุ่งตอบสนองการอยู่ร่วมกันและมีคุณภาพชีวิตที่ดีของชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2552)

“วิสาหกิจชุมชน” เป็นการประกอบการที่กลุ่มคนในชุมชนเป็นเจ้าของและร่วมกันดำเนินการ โดยการใช้ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสม และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับวัตถุดิบและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ด้วยการผลิตสินค้าหรือบริการตอบสนอง

การพึ่งตนเองและการสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ชุมชน และรายได้ระหว่างชุมชนตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2557) โดยอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนถูกต้องจำนวน 144 แห่ง (กองส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2565) ดำเนินกิจการอย่างต่อเนื่อง แต่จากการรายงานพบวิสาหกิจชุมชนหลายกลุ่มที่ไม่สามารถดำเนินการต่อไปได้และปิดตัวลงเนื่องจากผลกระทบในระยะยาวจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (Covid-19) และขาดกรอบการดำเนินงานที่มีความชัดเจนและมีประสิทธิภาพ (นุชนาถ ทับครุฑ, ศุภพิชญ์ บุญเกื้อ, และ อรอนงค์ อำภา, 2563) แต่จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเบื้องต้นของผู้วิจัยพบวิสาหกิจชุมชนหนึ่งแห่งที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาดังกล่าวค่อนข้างน้อย สามารถดำเนินการและมีผลกำไรที่เป็นที่น่าพอใจได้อย่างต่อเนื่องทุกปีอย่างยั่งยืนคือ วิสาหกิจชุมชนกลุ่ม ออมทรัพย์เพื่อการผลิตหอมคำตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

จากการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการกับผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ พบว่าเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีการผลิตสินค้าหลากหลาย เช่น เสื้อผ้า ผ้าทอ อาหารแปรรูป เป็นต้น มีรูปแบบการออมทรัพย์ของสมาชิกกลุ่มในระบบหุ้นๆ ละ 100 บาทเพื่อเป็นเงินออมให้แก่สมาชิกทุกคน โดยผู้บริหารกลุ่มกล่าวว่าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ มีแนวทางในการดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่เริ่มแรกก่อตั้งมาจนถึงปัจจุบัน และมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลาในด้านการบริหารจัดการและวิธีการดำเนินงาน ตลอดจนมีการวางแผนในการรับมือกับวิกฤตเศรษฐกิจที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ก่อให้เกิดการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ จะมีแนวทางและการวางแผนในการดำเนินงานที่ดีแล้ว แต่ยังขาดการศึกษาในรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกในภาพรวมที่ส่งผลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงาน ดังนั้นด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ มีวิธีการหรือแนวทางในการดำเนินงานอย่างไรให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนของตนเองสามารถดำเนินการผ่านช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ และประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนได้จนถึงปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ ประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐานด้านปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม และปัจจัยสนับสนุนของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ

2. เพื่อวิเคราะห์การดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ ประกอบด้วยการดำเนินงานด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสิ่งแวดล้อม

3. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. สถานที่ในการวิจัย สถานที่สำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ เพื่อการผลิตผ้าตาบลสันนาเม็ง โดยสำนักงานของกลุ่มวิสาหกิจ ตั้งอยู่เลขที่ 99 หมู่ 3 ซอย วัดสันนาเม็ง ถนนเชียงใหม่-ดอยสะเก็ด ตำบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตผ้าตาบลสันนาเม็ง
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้านี้ได้แก่ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตผ้าตาบลสันนาเม็ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ที่เป็นพนักงานสมาชิกทั้งหมดจำนวน 150 คน และเนื่องด้วยผู้วิจัยทราบจำนวนประชากรที่ชัดเจน ซึ่งเป็นจำนวนที่ไม่มาก ในกรณีเช่นนี้อาจศึกษาประชากรทั้งหมดได้ (กัญญ์สิริ จันทรเจริญ, 2554) ตลอดจนผู้วิจัยสามารถเข้าถึงสมาชิกกลุ่มได้ทั้งหมด 150 คน ดังนั้นจึงกำหนดให้สมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ ทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

3. เครื่องมือและเทคนิคในการเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ร่วมกับเทคนิคการอภิปรายกลุ่มสำหรับสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ ประกอบไปด้วยข้อคำถามแบบปลายเปิดและปลายปิดเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้าน

เศรษฐกิจ สังคม ปัจจัยสนับสนุน และการดำเนินงานอย่างยั่งยืนใน 3 ด้านคือ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยตัวแปรภาวะผู้นำ ทักษะคิดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ความพึงพอใจต่อสวัสดิการที่ได้รับ และการดำเนินงานอย่างยั่งยืนมีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (Guilford, 1954) โดยมีการกำหนดช่วงคะแนนเดียวกันทั้ง 4 ตัวแปรได้แก่ 1) 1.00-1.49=น้อยที่สุด 2) 1.50-2.49=น้อย 3) 2.50-3.49=ปานกลาง 4) 3.50-4.49=มาก และ 5) 4.50-5.00=มากที่สุด

อย่างไรก็ตามตัวแปรภาวะผู้นำ ทักษะคิด ความพึงพอใจ และการดำเนินงานอย่างยั่งยืนมีมาตราส่วนประมาณค่าเหมือนกันทั้งหมด ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมตัวแปรสำหรับการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างด้วยโปรแกรม AMOS ซึ่งเป็นโปรแกรมที่จะต้องใช้ตัวแปรและปัจจัยในลักษณะและวิธีการวัดตัวแปรแบบเดียวกัน (วันวิสา วิโรจนารมย์, 2562) ในขณะที่ตัวแปรความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนมีข้อคำถาม 10 ข้อแบบปรนัย “ถูก” และ “ผิด” โดยใช้เกณฑ์การวัดคือตอบถูก=1 คะแนน และตอบผิด=0 คะแนน เป็นข้อคำถามที่ประยุกต์จากหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนของจักรพงษ์ พงษ์งามชื่น (2552) ซึ่งการประเมินค่าคะแนนด้านความรู้ความเข้าใจ 3 ระดับจากคะแนนเต็ม 10 คะแนนคือ 9-10=ความรู้มาก 6-8=ความรู้ปานกลาง และ 0-5=ความรู้น้อย (ลักษณะ ทริพย์สมบูรณ์, 2551)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม ปัจจัยสนับสนุน และการดำเนินงานอย่างยั่งยืน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาคือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก นอกจากนี้ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ซึ่งเป็นสถิติขั้นสูงที่ใช้ในการวิเคราะห์ความมีอิทธิพลในสมการเดียวกันที่ประกอบไปด้วยตัวแปรอิสระหลายตัวในคราวเดียวกัน (ยุทธ ไกยวรรณ, 2564) เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ที่แม่นยำและน่าเชื่อถือมากที่สุด โดยการศึกษาครั้งนี้ดำเนินการวิเคราะห์ SEM ด้วยโปรแกรม Analysis of Moment Structure (AMOS) สำหรับ 3 ตัวแปรอิสระกับการดำเนินงานอย่างยั่งยืน ทั้งนี้เนื่องจากตัวแปรอิสระทั้ง 3 ตัวแปรคือ ทักษะคิดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ความพึงพอใจต่อสวัสดิการที่ได้รับ และภาวะผู้นำของผู้บริหารกลุ่ม มีลักษณะเป็นตัวแปรแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับเช่นเดียวกันกับตัวแปรตามคือ การดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ สำหรับตัวแปรอิสระอื่นๆ ผู้วิจัยกำหนดให้การใช้การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันสำหรับกลุ่มประชากร (ρ) ทั้งหมด

4. สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ

สภาพปัจจุบันของสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ ประกอบไปด้วยข้อมูลพื้นฐานด้านปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม และปัจจัยสนับสนุน โดยผลการศึกษาพบว่า สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 69.30) มีอายุเฉลี่ย 52.62 ปี สมรสแล้ว (ร้อยละ 67.30) และสมาชิกกลุ่มประมาณหนึ่งในสาม (ร้อยละ 34.00) สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีรายได้เฉลี่ยต่อปี 8,393.33 บาท โดยมากกว่าครึ่งหนึ่งไม่เคยเข้าร่วมการฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (ร้อยละ 56.00) และไม่เคยได้รับการส่งเสริมเกี่ยวกับการดำเนินงานอย่างยั่งยืนจากหน่วยงานภาครัฐที่ (ร้อยละ 63.30) ในขณะที่เคยเป็นสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ เฉลี่ย 3.64 ปี และมีความคิดเห็นว่าผู้บริหารมีภาวะความเป็นผู้นำภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.47) (ตารางที่ 1) อย่างไรก็ตามสมาชิกกลุ่มเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 98.00) มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และมีทัศนคติต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (attitude) ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.98) ในขณะที่มีความพึงพอใจต่อสวัสดิการที่ได้รับ (satisfy) ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.68)

ตารางที่ 1 ระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ

คุณลักษณะภาวะผู้นำ	$\bar{x}$	SD.	แปลผล
1. ด้านร่างกาย สุขภาพแข็งแรง (lead1)	4.45	0.548	มาก
2. ด้านภูมิหลังทางสังคม ประพฤติดี (lead2)	4.62	0.469	มากที่สุด
3. ด้านสติปัญญาและการวางตัว (lead3)	4.55	0.054	มากที่สุด
4. ด้านบุคลิกภาพ เชื่อมั่นในตนเอง (lead4)	4.43	0.049	มาก
5. ด้านการทำงาน ขยันหมั่นเพียร (lead5)	4.49	0.053	มาก
6. ด้านการยอมรับจากสังคมภายนอก (lead6)	4.32	0.070	มาก
รวมเฉลี่ย	4.47	0.046	มาก

2. การดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ

การศึกษาถึงการดำเนินงานอย่างยั่งยืนตามตารางที่ 2 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษากการดำเนินงานใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านสังคม ผลการศึกษาพบมีการดำเนินงานอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.70) โดยให้ความสำคัญไปที่การสร้างผู้นำรุ่นใหม่ การจัดกิจกรรมเพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและการจัดการความขัดแย้งในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 2) ด้านเศรษฐกิจ ผลการศึกษาพบมีการดำเนินงานอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.84) ซึ่งให้ความสำคัญไปที่การวางแผนการดำเนินงานเพื่อให้สมาชิกมีรายได้ เงินออมเพิ่มขึ้น มีรายจ่ายลดลง และการวางแผนเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และ 3) ด้านสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษาพบมีการดำเนินงานอย่างยั่งยืนอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.73) ซึ่งให้ความสำคัญไปที่การดำเนินงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การนำวัสดุจากธรรมชาติมาใช้ในกระบวนการผลิตอย่างคุ้มค่า และการนำองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาปรับใช้กับกระบวนการผลิต อย่างไรก็ตามผลการศึกษาการดำเนินงานอย่างยั่งยืนในภาพรวมของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ อยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน (ค่าเฉลี่ย 3.76)

ตารางที่ 2 ระดับการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ

การดำเนินงานอย่างยั่งยืน	$\bar{x}$	SD.	แปลผล
1. ด้านสังคม (social)	3.70	0.042	มาก
2. ด้านเศรษฐกิจ (economic)	3.84	0.058	มาก
3. ด้านสิ่งแวดล้อม (environment)	3.73	0.065	มาก
รวมเฉลี่ย	3.76	0.045	มาก

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมและปัจจัยสนับสนุน กับการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง 3 ตัวแปรอิสระได้แก่ 1) ทักษะคิดต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) ความพึงพอใจต่อสวัสดิการที่ได้รับ และ 3) ภาวะผู้นำของผู้บริหารกลุ่ม กับตัวแปรตามการดำเนินงานอย่างยั่งยืน โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยวิธีการวิเคราะห์ SEM ด้วยโปรแกรม AMOS โดยก่อนการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลด้วย Function คำสั่ง Frequencies จากโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ พบว่าไม่มีข้อมูลหรือตัวแปรใดที่ขาดค่าตอบ (Missing) และสามารถใช้องค์ข้อมูลของทั้ง 3 ตัวแปรเพื่อวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างได้ และผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การพิจารณาผลลัพธ์ของแบบจำลองสมการโครงสร้างไว้ 6 ตัวชี้วัด (Tanaka & Huba, 1985; Hooper, Coughlan, & Mullen, 2008; Browne & Cudeck, 1993 cited by Pong-ngamchuen & Buwjoom (2023); ประกริต รัชวัตร (2560)) ดังแสดงในตารางที่ 3

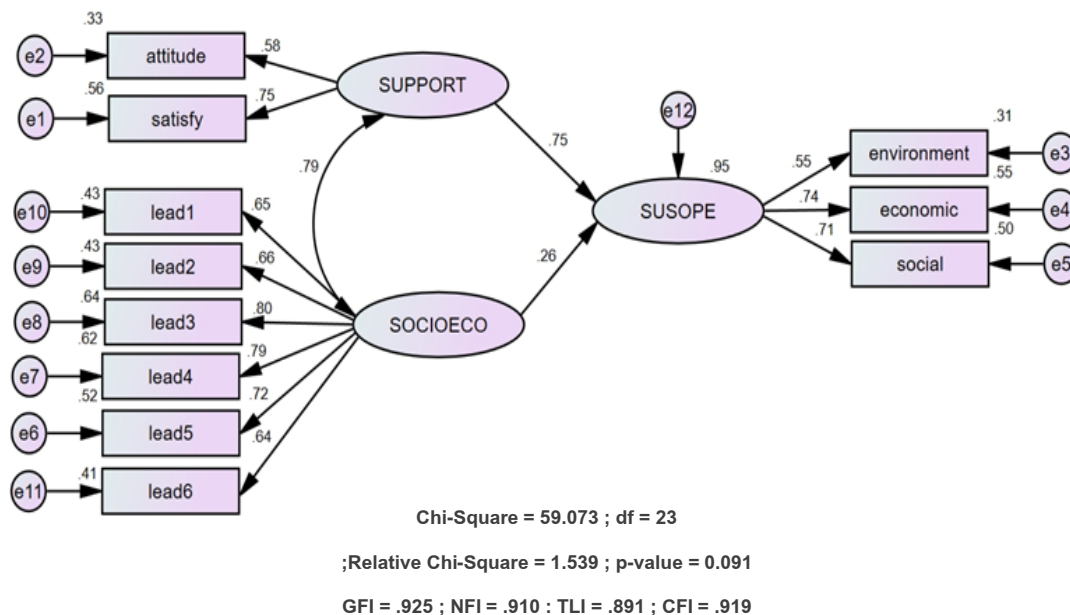
ตารางที่ 3 เกณฑ์การพิจารณาและผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของแบบจำลองสมการโครงสร้าง

ตัวชี้วัด	เกณฑ์ พิจารณา	ผลการ วิเคราะห์	แปลผล
ค่าไคสแควร์ (χ^2) (p-value)	($p > .05$)	0.091	ผ่าน
ค่าไคสแควร์สัมพันธ์ (χ^2/df)	<3	1.539	ผ่าน
ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืน (GFI)	>.80-≥.95	0.925	ผ่าน
ดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (CFI)	>.90	0.919	ผ่าน
ดัชนีความสอดคล้องสัมพันธ์ (NFI)	>.90	0.910	ผ่าน
ดัชนีวัดความคลาดเคลื่อนประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA)	<.05-.10	0.097	ผ่าน

จากผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในตารางที่ 3 พบว่าแบบจำลองมีความสอดคล้องกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทั้ง 6 เกณฑ์ซึ่งหมายความว่าแบบจำลองสมการโครงสร้างนี้มีความกลมกลืนสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า แบบจำลองการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ เหมาะสมกับแบบจำลองทางทฤษฎีที่สร้างขึ้นในระดับที่สามารถยอมรับได้

นอกจากนี้แบบจำลองสมการโครงสร้างในการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ (ภาพที่ 2) แสดงให้เห็นถึงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนในการดำเนินงานอย่างยั่งยืนทั้ง 2 ปัจจัยย่อย คือทัศนคติต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และความพึงพอใจต่อสวัสดิการที่ได้รับซึ่งส่งผล ร้อยละ 75 ต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนด้านสังคม (ร้อยละ 71) ด้านเศรษฐกิจ (ร้อยละ 74) และด้านสิ่งแวดล้อม (ร้อยละ 55) ทั้งนี้ ร้อยละ 25 ที่เหลืออาจเป็นปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ ที่ไม่ได้ทำการศึกษา ในขณะที่ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่งผลเพียง ร้อยละ 26 ต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ อย่างไรก็ตามสามารถวิเคราะห์ในอีกมุมมองหนึ่งได้ว่า ปัจจัยสนับสนุนกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมส่งผลต่อกันถึง ร้อยละ 79 ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมมีส่วนสำคัญร่วมกับปัจจัยสนับสนุนในการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ ทั้งนี้ในแบบจำลองได้กำหนดสัญลักษณ์ของตัวแปรไว้ 14 ตัวแปรได้แก่ 1) SUPPORT คือ ปัจจัยสนับสนุน 2) SOCIOECO คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคม 3) SUSOPE คือ การดำเนินงานอย่างยั่งยืน 4) attitude คือ ทัศนคติต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน 5) satisfy คือ ความพึงพอใจต่อสวัสดิการที่ได้รับ 6) lead1 คือ ภาวะผู้นำด้านร่างกาย 7) lead2 คือ ภาวะผู้นำด้านภูมิหลังทางสังคม 8) lead3 คือ ภาวะผู้นำด้านสติปัญญาและการวางตัว 9) lead4 คือ ภาวะผู้นำด้านบุคลิกภาพ 10) lead5 คือ ภาวะผู้นำด้านการทำงาน 11) lead6 คือ ภาวะผู้นำด้านการยอมรับจากสังคมภายนอก 12) environment คือ การดำเนินงานอย่างยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม 13) economic คือ การดำเนินงานอย่างยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ และ 14) social คือ การดำเนินงานอย่างยั่งยืนด้านสังคม

ภาพที่ 2. แบบจำลองสมการโครงสร้างในการดำเนินงานอย่างยั่งยืน
 ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอมมทรัพย์ฯ

3.2 การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรอิสระอื่น ๆ กับการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอมมทรัพย์ฯ ผลการศึกษาพบ 3 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการดำเนินงานอย่างยั่งยืนในภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้แก่ อายุ การเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และการได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องด้านการดำเนินงานอย่างยั่งยืน โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า การดำเนินงานอย่างยั่งยืนด้านสังคมมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับอายุ และระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจฯ ในขณะที่ด้านเศรษฐกิจพบมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับ 2 ตัวแปรได้แก่ การเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และการได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องด้านการดำเนินงานอย่างยั่งยืน และด้านสิ่งแวดล้อมพบ 4 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้แก่ รายได้เฉลี่ยต่อปี การเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน การได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องด้านการดำเนินงานอย่างยั่งยืน และระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจฯ (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการดำเนินงานอย่างยั่งยืน

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ในการดำเนินงาน อย่างยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจฯ			
	สังคม	เศรษฐกิจ	สิ่งแวดล้อม	ภาพรวม
เพศ	-0.087	0.035	0.059	0.000
อายุ	0.230**	0.156	0.127	0.202*
สถานภาพการสมรส	-0.003	0.037	0.012	0.021
ระดับการศึกษา	-0.090	-0.008	0.060	-0.001
รายได้เฉลี่ยต่อปี	-0.057	0.047	0.175*	0.087
การเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน	0.120	0.335**	0.406**	0.386**
การได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	0.035	0.310**	0.329**	0.316**
ระยะเวลาในการเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจฯ	0.307**	0.079	-0.240**	0.015
ความรู้ความเข้าใจต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน	0.029	0.048	0.047	0.059

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาปัจจัยสนับสนุน พบว่า สมาชิกกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจต่อหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับมาก มีทัศนคติต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับมาก ในขณะที่พบว่า สมาชิกกลุ่มมีความพึงพอใจต่อสวัสดิการที่ได้รับน้อยกว่าสองปัจจัยแรก โดยจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมจากสมาชิกกลุ่มทำให้ทราบว่า สวัสดิการที่ได้รับจากวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ ส่งผลต่อความมั่นคงในการทำงาน รวมไปถึงกำลังใจและความมุ่งมั่นตั้งใจในหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับการศึกษาของ วาสนา ผิวผลาผล (2564) ที่พบว่า ความพึงพอใจของสมาชิกกองทุนสำรองเลี้ยงชีพฯ ด้านสิทธิประโยชน์ที่ได้รับจากหน่วยงานส่งผลต่อความตั้งใจและประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน นอกจากนี้การศึกษาของ พิราวรรณ กิตติสากล (2565) ยังสนับสนุนผลการศึกษาที่ว่าความพึงพอใจในงาน ความพึงพอใจในความเป็นอิสระของงาน และความพึงพอใจในสวัสดิการที่ได้รับจากการทำงาน เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กร ทั้งนี้รูปแบบสวัสดิการที่ดีมักจะนำมาซึ่งคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดี และความผูกพันที่ดีระหว่างพนักงานกับหน่วยงาน (นพดล บุญช่วย, 2564)

2. จากผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง พบว่า การดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ มาจากทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และความพึงพอใจต่อสวัสดิการที่ได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เรวดี พานิช (2563) ที่พบว่าเพื่อให้หน่วยงานสามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างยั่งยืนนั้น ผู้บริหารต้องมีเจตคติที่ดีต่อการดำเนินงานของหน่วยงานภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและการดำเนินงานอย่างยั่งยืน นอกจากนี้การศึกษายังพบว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมเกี่ยวกับภาวะผู้นำ มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนน้อยกว่าปัจจัยสนับสนุน คือทัศนคติเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนและความพึงพอใจต่อสวัสดิการที่ได้รับ ซึ่งเป็นไปในทิศทางตรงกันข้ามกับการศึกษาของ บุรณิน รัตนสมบัติ (2557) ที่พบว่าภาวะผู้นำ กลยุทธ์ขององค์กร การจัดการสิ่งแวดล้อม และความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร เป็นกลยุทธ์หลักในการจัดการธุรกิจอย่างยั่งยืนในอนาคตของวิสาหกิจขนาดใหญ่ ทั้งนี้ในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ (NEW NORMAL) นั้นรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดการนวัตกรรมเป็นประเด็นสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน (ฐากร อนุสรณ์พาณิชย์กุล, 2563)

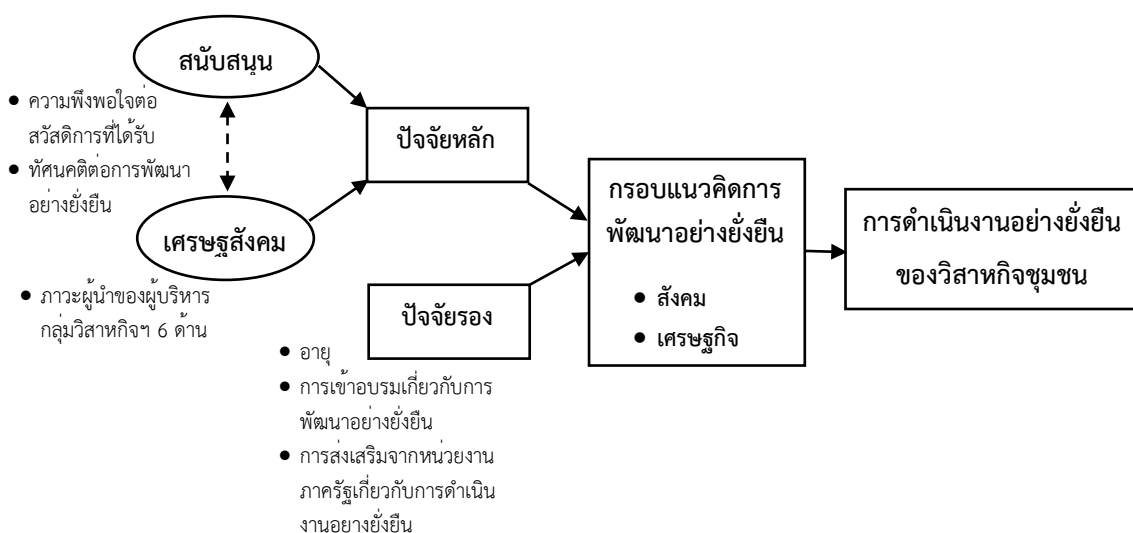
3. จากการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่า การดำเนินงานอย่างยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และในภาพรวม มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และการได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสมาชิกวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ ที่เคยผ่านการอบรมในประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเคยได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐเกี่ยวกับการดำเนินงานอย่างยั่งยืนอย่างสม่ำเสมอ ทำให้สมาชิกเหล่านั้นมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานอย่างยั่งยืน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานและส่งผลให้มีรายได้และเงินออมมากขึ้น หนี้สินลดลง รวมทั้งมีการนำองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมาใช้ในการกระบวนการผลิต นำไปสู่การดำเนินงานอย่างยั่งยืนในภาพรวมในระดับที่สูงขึ้น โดยผลการศึกษาสนับสนุนผลการวิจัยของ ทศน์ชัย ศิริวรรณ (2564) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ขององค์กร เช่น การฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ การดำเนินงาน และความยั่งยืนขององค์กร มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เช่นเดียวกันกับการศึกษาของ ญัฐวรวิทย์ มานพพงษ์, สถาพร แสงสุโพธิ์, เฉลิมชัย ปัญญาดี, และ สมคิด แก้วทิพย์ (2564) ที่พบว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์กรส่งผลต่อการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนประเภทผ้าทอ จังหวัดลำพูน นอกจากนี้ผลการศึกษาของ จรีภรณ์ มีศรี (2563) ยังสนับสนุนผลการศึกษาที่ว่า ความรู้ความเข้าใจ

ในหลักการทำงาน ลักษณะของผู้นำกลุ่ม การบริหารงานกลุ่ม การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม และการได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐและเอกชนเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชน

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการศึกษาผู้วิจัยได้ค้นพบปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ คือ **1) ปัจจัยหลัก** ประกอบด้วย (1) การสนับสนุนของกลุ่มวิสาหกิจฯ ที่มีต่อสมาชิกในด้านสวัสดิการที่ได้รับ (2) การเสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่อการดำเนินงานอย่างยั่งยืน และ (3) การมีภาวะผู้นำของผู้บริหารวิสาหกิจชุมชนใน 6 ด้านได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านภูมิหลังทางสังคม ด้านสติปัญญา ด้านบุคลิกภาพ ด้านการทำงาน และด้านการยอมรับจากสังคมภายนอก อย่างไรก็ตามการพิจารณาให้ความสำคัญกับปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมร่วมกันอย่างเหมาะสม จะมีผลมากขึ้นในการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ และ **2) ปัจจัยรอง** ได้แก่ (1) อายุ (2) การเข้าร่วมอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และ (3) การได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องด้านการดำเนินงานอย่างยั่งยืน ร่วมกับแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนใน 3 มิติ คือสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3. องค์ความรู้ในการดำเนินงานอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ

7. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาที่พบว่าวิสาหกิจชุมชนกลุ่มออมทรัพย์ฯ ได้มีแนวทางการดำเนินงาน และมีการวางแผนการดำเนินงานในอนาคตที่สามารถยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่อย่างไรก็ตามแนวทางการดำเนินงาน และการวางแผนการดำเนินงานดังกล่าว ยังไม่มีการทบทวนรูปแบบการวางแผนที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือ อย่างไรก็ตามการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน หรือสถานประกอบการขนาดเล็ก ขนาดย่อม หรือขนาดใหญ่ก็ตาม จำเป็นต้องมีการวางแผนการดำเนินงานเชิงยุทธศาสตร์ไว้ล่วงหน้า ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยการนำของคณะผู้บริหารควรมีการวางแผนการดำเนินงานในรูปแบบของแผนกลยุทธ์ เพื่อกำหนดประเด็นที่จะต้องดำเนินการ ประเด็นการแก้ไขปรับปรุง ประเด็นการพัฒนาด้อยอด เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การกำหนดตลาดเป้าหมาย การแข่งขันทางการตลาด การเตรียมแผนรองรับสำหรับวิกฤติทางเศรษฐกิจของประเทศ เป็นต้น โดยแผนกลยุทธ์ จะได้มาจากความร่วมมือกันกับทุกฝ่ายขององค์กร นอกจากการจัดทำแผนกลยุทธ์แล้ว ผู้บริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ควรให้ความสำคัญในการพิจารณาถึงการให้สวัสดิการแก่กลุ่มสมาชิกที่เพียงพอและเท่าเทียมกัน โดยอาจมีการปรับสวัสดิการในทุกรอบปีการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อสวัสดิภาพคุณภาพ และความมั่นคงในการดำเนินงานของทั้งผู้บริหารและกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2552). *การดำเนินงานพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ.2548*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทยจำกัด.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2557). การประกอบกิจการวิสาหกิจชุมชนเพื่อรองรับการเข้าสู่ AEC. สืบค้นจาก <https://esc.doae.go.th/wp-content/uploads/2019/05/AEC.pdf>
- ธนเดช วงเขียว. (2565). เชียงใหม่ประชุมคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ครั้งที่ 1 /2565. สืบค้นจาก <https://chiangmai.doae.go.th/province/?p=10554>
- กัญญ์สิริ จันทรเจริญ. (2554). การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง. สืบค้นจาก https://www.ict.up.ac.th/surinthips/ResearchMethodology_2554/เอกสารเพิ่มเติม/การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.PDF

- จริกรณ มีศรี. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มซีลี-วรรณ ชุมชนพัฒนาตำบลบางปลา อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ (รายงานวิจัย). ฉะเชิงเทรา: สำนักงานประมงจังหวัดฉะเชิงเทรา.
- จักรพงษ์ พวงงามชื่น. (2552). การพัฒนาชุมชน. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ฐากร อนุสรณ์พาณิชย์กุล. (2563). รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการจัดการนวัตกรรมที่มีผลต่อความสำเร็จวิสาหกิจชุมชนในเขตภาพเหนือตอนล่าง. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, 9(2), 14-25. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JLPRU/article/view/241274/168206>
- ณัฐวรรวิร์ มาณพพงษ์, สถาพร แสงสุโพธิ์, เฉลิมชัย ปัญญาดี, และ สมคิด แก้วทิพย์. (2564). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับผลการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนประเภทผ้าทอจังหวัดลำพูน. วารสารวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 4(2), 45-64. สืบค้นจาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/article/view/242024/171043>
- ทัศนชัย ศิริวรรณ. (2564). การพัฒนาดัชนีชี้วัดความสำเร็จอย่างยั่งยืนของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชีวิตตำบลน้ำเกี๋ยน อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- นพดล บุญช่วย. (2564). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบสวัสดิการ คุณภาพชีวิตในการทำงาน และความผูกพันของพนักงานที่ปฏิบัติงานในสำนักงานใหญ่ของธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่ง เขตยานนาวา กรุงเทพฯ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต). สืบค้นจาก <http://ir-ithesis.swu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/1527/1/gs611130368.pdf>
- นุชนาถ ทัพครุฑ, ศุภพิชญ์ บุญเกื้อ, และ อรอนงค์ อัมภา. (2563). ปัจจัยแห่งความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตรังโดยใช้แนวคิดในการบริหารจัดการ Balanced Scorecard. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์, 12(1), 1-12. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/nakboot/article/view/221014/164153>
- บัณฑิต นิถาวร. (2562). ทุนนิยมกับความเหลื่อมล้ำ. สืบค้นจาก <https://www.thaipost.net/main/detail/50546>

- บุรณิน รัตนสมบัติ. (2557). การพัฒนาตัวแบบเชิงกลยุทธ์การจัดการธุรกิจอย่างยั่งยืนในอนาคตของวิสาหกิจขนาดใหญ่ (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). สืบค้นจาก http://www.thapra.lib.su.ac.th/objects/thesis/fulltext/snamcn/Buranin_Rattanasombat_Doctor/fulltext.pdf
- ประกริต รัชวัตร. (2560). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาพยาบาล (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต). สืบค้นจาก <http://center.mcu.ac.th/userfiles/file/วิทยานิพนธ์/ปริญญาเอก/พุทธบริหารการศึกษา/2560/MCU600114022.pdf>
- พิพัฒน์ เหลืองนฤมิตชัย. (2560). กายวิภาควิกฤตเศรษฐกิจ: ฟองสบู่ หนี้ ทุน และความเสี่ยง. สืบค้นจาก <https://www.the101.world/anatomy-of-econ-crisis/>
- พิราวรรณ กิตติสากล. (2565). ปัจจัยแรงจูงใจในงาน ความพึงพอใจในงาน ที่มีผลต่อความผูกพันต่อองค์กร กรณีศึกษาพนักงานบริษัทนำเข้าและจำหน่ายเครื่องพิมพ์ในเขตกรุงเทพและปริมณฑล (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สืบค้นจาก <https://archive.cm.mahidol.ac.th/bitstream/123456789/4944/1/TP%20BM.107%202565.pdf>
- ยุทธ ไกยวรรณ. (2564). ขั้นตอนวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างด้วย AMOS. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 1(1), 50-60. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jstpcru/article/download/255632/172991/930877>
- รัตพงษ์ สอนสุภาพ. (2554). ทุนนิยมพวกพ้องในประเทศไทย: ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างระบบสฤทธิ-ถนอมและระบอบทักษิณ. จันทรเกษมสาร, 17(32), 82-89. สืบค้นจาก <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/crujournal/article/view/30235/26069>
- เรวดี พานิช. (2563). เจตคติผู้บริหารบริษัทไทยที่มีต่อการดำเนินธุรกิจแบบยั่งยืน ตามเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ 2015-2030. วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, 26(2), 1-12. สืบค้นจาก <https://www.journals.apheit.org/journal/social-26-2/01.pdf>

- ลักษณ์ ทรัพย์สมบูรณ์. (2551). *พฤติกรรมการดูแลตนเองของผู้ป่วยเบาหวานในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ลำแพน จอมเมือง, และ สุทธิพงษ์ วสุโสภณ. (2546). *ผ้าทอไทลื้อ: เศรษฐกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- วาสนา ผิวผลาผล. (2564). การศึกษาความพึงพอใจต่อสวัสดิการของพนักงานที่เป็นสมาชิกกองทุนสำรองเลี้ยงชีพเฉพาะส่วน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี (รายงานการวิจัย). สืบค้นจาก http://www.repository.rmutt.ac.th/dspace/bitstream/123456789/3929/3/Wasana_p-Research.pdf
- วันสา วิโรจนารมย์. (2562). การใช้โปรแกรมสำเร็จรูป AMOS for SEM ในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ. สืบค้นจาก <https://erp.mju.ac.th/articleDetail.aspx?qid=929>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). การระดมความคิดเห็นกรอบแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13. สืบค้นจาก <https://www.nesdc.go.th/download/Plan13/Doc/PPTกรอบแผน13สำหรับระดมความเห็น.pdf>
- Guilford, J. P. (1954). *Psychometric Methods*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Pong-ngamchuen, J., & Buwjoom, T. (2023). The Feasibility Synthesis of Growing Hemp Instead of Maize to Reduce Smog from Maize Stubble Burning in Northern Thailand. *Universal Journal of Agricultural Research*. 11(2), 230-240. Retrieved from <https://www.hrpub.org/download/20230330/UJAR2-10429615.pdf>
- Siriwan, T., Pong-ngamchuen, J., Rungkawat, N., & Kruekum, P. (2020). Rationale Factors Affecting Participation in Managerial Administration of Chiwavitee Community Enterprise Group's Members in Nam KianSub-district, Phu Phiang District, Nan Province. *Journal of Environmental Treatment Techniques*, 8(4), 1611-1617.

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร *

The Potential of Cultural Tourist Attractions in Sakon Nakhon Province

ชมพูนุท สมแสน และ ลินจง โพชารี

Chompoonoot Somsaen and Linjong Pocharee

คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Faculty of Tourism and Hotel Management, Mahasarakham University

Corresponding Author, E-mail: chompoo4020@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนคร 3 กลุ่ม ได้แก่ ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว บุคลากรจากองค์กรของรัฐ และภาคเอกชน ทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling Random) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนคร จำนวน 350 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการทางสถิติเชิงพรรณนา ด้วยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ

ผลการวิจัย พบว่า ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 50-60 ปี ระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา และมีอาชีพเกษตรกร ผลการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร เมื่อพิจารณาองค์ประกอบหลักทั้ง 3 ด้านของการประเมินแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทั้งด้านศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการ

* ได้รับความเห็นชอบ: 31 ธันวาคม 2566; แก้ไขบทความ: 1 มีนาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 4 มีนาคม 2567

ท่องเที่ยว ด้านศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และศักยภาพในการบริหารจัดการ สามารถสรุปได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนครได้คะแนนรวมทั้งสิ้น 74.5 คะแนน ซึ่งจัดอยู่ในระดับมาตรฐาน ดีมาก ตามการกำหนดระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชน ทราบถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหรือสิ่งดึงดูดใจทางวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร และสามารถจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนในการพัฒนาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม

คำสำคัญ: ศักยภาพ; ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว; แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This research aims to study the potential of cultural tourist attractions in Sakon Nakhon province. Quantitative research method is used in the study. The samples are three groups of people involved in tourism in cultural tourist attractions in Sakon Nakhon province such as people in tourist attractions, personnel from government organizations and the private sector and are selected using the convenience sampling random. Data are collected through questionnaire from 350 people involved in tourism in cultural tourist attractions in Sakon Nakhon province. Data analyzed by Descriptive statistical methods were used by finding frequency, percentage.

The results showed that, for the personal information of the respondents, most are female aged 50-60, with a primary education and are agriculturists. For the potential of cultural tourist attractions in Sakon Nakhon province, considering three main aspects of cultural tourist attraction evaluation including the potential in attracting tourism, the potential in supporting tourism, and the potential in management, it can be concluded that cultural tourist attractions in Sakon Nakhon province represent a total score of 74.5, which is classified as very good, according

to the standard quality of cultural tourist attractions. Government agencies, private sectors and public sectors know the potential of cultural tourist attractions or cultural attractions in Sakon Nakhon province and they can appropriately prioritize urgent developments related to cultural tourism.

Keywords: potential; potential of tourist attraction; cultural tourist attraction

1. บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญใน การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งระดับประเทศและระดับท้องถิ่น ซึ่งการท่องเที่ยวเป็นการใช้ต้นทุนทางทรัพยากรทั้งธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ มาท่องเที่ยวในสถานที่นั้น ๆ (อุทัยวรรณ ภูเทศ, 2562) ภาคการท่องเที่ยวเป็นเครื่องจักรสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ แต่การฟื้นตัวของภาคการท่องเที่ยวยังต่ำกว่าก่อนเกิดการระบาดโควิด แม้มองว่าในช่วงที่เหลือของปี 2566 คาดว่าต่างชาติเที่ยวไทยยังฟื้นตัวได้ดีต่อเนื่อง (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2566)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยให้ความสำคัญกับการรักษาการเป็นจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยว โดยการสร้างประสบการณ์จากขนบธรรมเนียม ประเพณีวัฒนธรรม อัตลักษณ์ความเป็นไทย สำหรับการท่องเที่ยวเมืองรอง เป็นอีกหนึ่งรูปแบบการท่องเที่ยวมิติใหม่ที่น่าสนใจกว่าที่เคย มุ่งเน้นรูปแบบของการเดินทางท่องเที่ยวที่หลากหลายไม่ซ้ำกันในมุมมองใหม่ ๆ อาทิ ธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ วัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวสุดอันซีน ผ่านเมืองรองทั้ง 55 จังหวัด รวมถึงประชาสัมพันธ์สร้างการรับรู้การท่องเที่ยว ส่งเสริมให้เกิดการกระจายตัวการเดินทางท่องเที่ยว และเพิ่มรายได้จากเมืองหลักสู่เมืองรองตามแนวนโยบายของรัฐบาล ที่ต้องการฟื้นฟูภาคธุรกิจท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (โควิด-19) ในช่วงที่ผ่านมา พร้อมกระตุ้นให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศตลอดทั้งปี 2566 มากยิ่งขึ้น (ผู้จัดการออนไลน์, 2566) ซึ่งจังหวัดสกลนครเป็น 1 ในเมืองรอง

จังหวัดสกลนครนั้นได้ชื่อว่า “เมือง 3 ธรรม” กล่าวคือ จังหวัดสกลนคร มีบูรพาจารย์ที่เป็นอริยสงฆ์ อาทิ หลวงปู่มั่น ภูริทัตโต หลวงปู่ฝั้น อาจาโร ซึ่งได้รับความเลื่อมใสและการสักการบูชาไม่เสื่อมคลาย รวมทั้งการมีสถานที่สำคัญทางศาสนา จึงมีพุทธศาสนิกชนและ

ประชาชนทั่วไปมาเที่ยวชมอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงได้ชื่อว่าเป็น “เมืองแห่งธรรมะ” และจากการที่มีภูมิประเทศสวยงามอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์ที่หลากหลายของเทือกเขาภูพานอันเป็นที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติ 3 แห่ง นอกจากนั้นยังมีหนองหาร เป็นแหล่งน้ำจืดที่กว้างใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศไทย จึงได้ชื่อว่าเป็น “เมืองแห่งธรรมชาติ” อีกประการหนึ่งคือ เป็นเมืองที่มีแหล่งชุมชนตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์และเป็นเมืองเก่าแก่ มีชาวพื้นเมือง จำนวน 6 กลุ่ม ได้แก่ ภูไท ญ้อ ไทโส้ ไทกะเลิง ไทโย้ย ไทลาวอีสานและ 2 เชื้อชาติ คือ คนไทยเชื้อสายจีน คนไทยเชื้อสายเวียดนาม ซึ่งแต่ละกลุ่มและแต่ละเชื้อชาติ มีวัฒนธรรมที่โดดเด่นสืบทอดและยึดมั่นจากรุ่นสู่รุ่นเรื่อยมาและอยู่ด้วยกันด้วยความรักสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันมาจนทุกวันนี้ จึงเป็นที่มาของ “เมืองแห่งวัฒนธรรม” (สำนักงานจังหวัดสกลนคร, 2566) จึงเห็นได้ว่า จังหวัดสกลนครมีศักยภาพในเรื่องของการท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังขาดการศึกษาความพร้อมและสภาพปัจจุบันของการท่องเที่ยวต่างๆ ของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดสกลนคร จึงส่งผลให้การพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

ดังนั้น การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร ตามคู่มือตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (กรมการท่องเที่ยว, 2557) ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และองค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ เพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษา มาใช้ในการวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวรวมถึงปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวภายในจังหวัดสกลนคร ให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร
2. เพื่อประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนคร 3 กลุ่ม คือ ประชาชน บุคลากรจากองค์กร

ของรัฐ และภาคเอกชน เพื่อต้องการเสียงส่วนใหญ่ด้านศักยภาพจากคนในชุมชน ซึ่งได้แก่ ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนคร จาก 9 หมู่บ้าน โดยเป็นหัวหน้า ครอบครัวหรือคู่สมรสหรือสมาชิกของครอบครัวที่มีอายุมากกว่า 20 ปี จำนวน 1 คน ต่อ 1 หลังคาเรือน จำนวน 7,091 คน (สำนักบริหารการทะเบียน, 2563) จำนวน 350 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตารางของ (Krejcie & Morgan, 1970) สุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มเชิงช่วงชั้นอย่างมีสัดส่วน (Proportionate Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนขนาดของกลุ่มประชากรในแต่ละหมู่บ้าน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling Random)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) สร้างตามความมุ่งหมายและกรอบแนวคิดการวิจัยที่กำหนดขึ้น โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

2.1 ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

2.2 ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพ ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร ตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (กรมการท่องเที่ยว, 2557) ซึ่งประกอบด้วย

2.2.1 องค์ประกอบที่ 1 ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่

1) คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย 7 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ (1) ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ (2) ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี (3) ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม (4) ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง (5) ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้ (6) ความผูกพันต่อท้องถิ่น (7) ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์

2) ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ (1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (2) ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว (3) ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว

2.2.2 องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว มีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่ 1) ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน 2) ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก

2.2.3 องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มี 2 ด้าน ได้แก่

1) การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ (1) การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว (2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ (3) การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลง อันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว

2) การจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ (1) การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว (2) การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (3) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก (4) ชุมชนท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว (5) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

2.3 ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในด้านต่าง ๆ

3. การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

3.1 การทดสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Content Validity Test) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นเพื่อทดสอบความเที่ยงตรงโดยใช้ IOC (Index of Item-Objective Congruence) โดยได้รับการตรวจทานจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.90 มากกว่า 0.50 (ศิริชัย พงษ์วิชัย, 2558)

3.2 การทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability Test) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาทดลองใช้ (Try-Out) กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประชากร แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient Method) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) (สุวิมล ติรกานันท์, 2550) พบว่าได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.887 ถือว่าข้อมูลมีความสมบูรณ์สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยแบบสอบถามโดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling Random) โดยเก็บกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนคร จาก 9 หมู่บ้าน โดยเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือคู่สมรสหรือสมาชิกของครอบครัวที่มีอายุมากกว่า 20 ปี จำนวน 1 คน ต่อ 1 หลังคาเรือน จำนวน 350 ชุด ในเดือนพฤศจิกายน 2564 – กุมภาพันธ์ 2565 ในช่วงเวลา 09.00-17.00 น.และนำ

ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยมีการตรวจสอบความความสมบูรณ์ในการตอบคำถามของแบบสอบถามทุกชุด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล สถิติพื้นฐานใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับข้อมูลทั่วไปของตัวอย่างนำเสนอด้วย ค่าความถี่ ร้อยละ

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research Method) โดยแบ่งผลการศึกษออกเป็น 2 ตอน มีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนคร ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 239 คน คิดเป็นร้อยละ 68.29 รองลงมาคือ เพศชาย จำนวน 111 คน คิดเป็นร้อยละ 31.71

2. อายุ ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนคร ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 50-60 ปี จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 28.57 รองลงมาคือ อายุ 31-40 ปี และ อายุ 41-49 ปี จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 19.71 อายุมากกว่า 60 ปี ขึ้นไป จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 19.43 และอายุ 21-30 ปี จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 12.57

3. ระดับการศึกษา ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนคร ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับระดับประถมศึกษา จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 34.86 รองลงมาคือ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 22.86ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 20.86 ระดับปริญญาตรี จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 18.86 และสูงกว่าปริญญาตรีมีเพียง จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.57

4. อาชีพ ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดสกลนคร ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 41.71 รองลงมาคือ ธุรกิจส่วนตัว/ค้าขาย จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 31.14 ลูกจ้าง/พนักงานเอกชน จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 10.86 ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 9.74 นักเรียน/นักศึกษา และอื่นๆ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 2.86 และเกษียณอายุราชการ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 0.86

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัด สกลนคร

ส่วนที่ 1 ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยวศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร		จำนวน	ร้อยละ
องค์ประกอบที่ 1 ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว			
1.1 ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว			
1.1.1 ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้	- มีเอกลักษณ์ระดับจังหวัด	116	33.14
1.1.2 ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี	- มีการจัดกิจกรรมมากกว่า 1 ครั้งต่อปีและจัดต่อเนื่องกันทุกปี โดยจัดมาไม่ต่ำกว่า 10 ปี	167	47.71
1.1.3 ความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม	- มีความงดงาม ประทับใจ มาก	156	44.57
1.1.4 ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง	- เป็นภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นสมัยรัตนโกสินทร์	104	29.71
1.1.5 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี ที่มีหลักฐานสามารถสืบค้นได้	- เป็นภูมิปัญญาและองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นสมัยรัตนโกสินทร์	107	30.57
1.1.6 ความผูกพันต่อท้องถิ่น	- มีความสัมพันธ์กับชุมชนปานกลาง โดยชุมชนมีการจัดงานหรือพิธีการต่างๆ เป็นประจำทุกปี	134	38.29
1.1.7 ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์	- มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม 2-3 กลุ่มโดยชุมชน มีการดำเนินงานที่ชัดเจน การเชื่อมโยงเครือข่ายกันระหว่างกลุ่ม และมี	143	40.86

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร		จำนวน	ร้อยละ
	หน่วยงานภายนอกให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ บุคลากร และนโยบาย		
1.2 ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรม			
1.2.1 การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว	- มีทางเข้าถึงได้สะดวกด้วยรถขนาดใหญ่ได้แก่ รถโดยสารหรือรถจักรยาน	145	41.43
1.2.2 ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว	- มีเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 10 ปี หรือมากกว่า	139	39.71
1.2.3 ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว	- นอกเหนือจากการเที่ยวชมแหล่งวัฒนธรรมยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวชนิดอื่นภายในแหล่งวัฒนธรรมมากกว่า 2 ประเภทและบริเวณใกล้เคียงมีแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่น	148	42.29
องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว			
2.1 ศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน	- แหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้อย่างสะดวกสบาย และสามารถพัฒนาต่อไปได้อีก	147	42.00
2.2 ศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก	- มีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่น ร่วมกันให้การสนับสนุนและจัดการด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว	147	42.00
องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ			
3.1 การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว			
3.1.1 การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว	- มีการดูแลรักษาในระดับดี	160	45.71
3.1.2 การจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่	- มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐานครบ 3 ข้อ	190	54.29

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร		จำนวน	ร้อยละ
3.1.3 การจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว	- มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของตามแผนการดำเนินงาน มีการประเมินผล มีการปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทุกปี	131	37.43

3.2 การจัดการด้านการท่องเที่ยว

โดยทุกข้อ มีคะแนน 0.5 คะแนน เท่ากับ มีแต่ไม่ได้ดำเนินการ หรือไม่มีประสิทธิภาพ

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร	คะแนน 0.5
	จำนวน (ร้อยละ)
3.2.1 การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว	
- มีจำนวนบุคลากรด้านบริการเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว	198 (56.57)
- มีระบบเตือนภัย และระบบรักษาความปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	175 (50.00)
- มีการจัดการด้านสิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวและต้องมีความเหมาะสมกลมกลืนกับสภาพพื้นที่	254 (72.57)
- มีการจัดการด้านอาหารและโภชนาการที่พอเพียงและถูกสุขลักษณะ	244 (69.71)
- มีการจัดการด้านที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม เช่น มีการออกแบบและใช้วัสดุก่อสร้าง ที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อม ประหยัดพลังงาน และมีระบบกำจัดของเสียที่ได้มาตรฐาน	235 (67.14)
3.2.2 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว	
- กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อพื้นที่สงวนและพื้นที่อนุรักษ์ของแหล่งวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์	260 (74.29)
- กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ ในพื้นที่และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดีหรือวัฒนธรรมของชาติ	281 (80.29)
- มีการศึกษา วิจัยสภาพแวดล้อมของพื้นที่และนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนทางที่ไม่ก่อให้เกิด ผลกระทบต่อแหล่งวัฒนธรรม	240 (68.57)
- มีการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมในท้องถิ่น และนำข้อมูลมาวางแผนทางการดำเนินการท่องเที่ยวที่ไม่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีของคนในท้องถิ่น	241 (68.86)
- กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ส่งผลให้แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่กระทบต่อทัศนียภาพ	262 (74.86)

ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร	คะแนน 0.5
	จำนวน (ร้อยละ)
3.2.3 การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก	
- มีศูนย์บริการหรือมีการกำหนดพื้นที่เพื่อเป็นศูนย์บริการอย่างชัดเจนและมีเจ้าหน้าที่ประจำ	232 (66.29)
- มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยวและชุมชนโดยรอบ	257 (73.43)
- มีการจัดเส้นทางศึกษาแหล่งวัฒนธรรมและป้ายสื่อความหมายบนเส้นทางเพื่อให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว	255 (72.86)
- มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่ ผู้ประกอบการ และชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว และการอนุรักษ์เป็นระยะๆ ตามความเหมาะสม	222 (63.43)
- มีสื่อหลากหลายประเภทในการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ และภาษาที่ใช้ในสื่อมีทั้ง ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ	229 (65.43)
3.2.4 ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว	
- ชุมชนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น การนำเที่ยว การให้บริการต่างๆ	207 (59.14)
- ชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารและมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตน	248 (70.86)
- ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	231 (66.00)
- ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการวางแผนหรือบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว	233 (66.57)
- มีการก่อตั้งองค์กรหรือโครงการอนุรักษ์ต่างๆ ที่เกิดจากท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทหลักต่อการจัดการการท่องเที่ยว	235 (67.14)
3.2.5 ชุมชนมีรายได้จาก การท่องเที่ยว	
- ชุมชนมีรายได้หรือเงินเดือนจากการถูกจ้างงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	174 (49.71)
- ชุมชนมีรายได้จากการนำเที่ยวและให้บริการในกิจกรรมการท่องเที่ยว	210 (57.43)
- ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง	260 (74.29)
- ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่ชุมชนมีรายได้จากการให้บริการด้านที่พัก เช่น การจัดโฮมสเตย์	212 (60.57)
- ชุมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปะพื้นเมือง	255 (72.86)

ส่วนที่ 2 การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร

ตารางที่ 2 ผลการให้คะแนน

องค์ประกอบ	คะแนนเต็ม	ผลการให้คะแนน
1. ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว	50	38
2. ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว	10	10
3. ศักยภาพในการบริหารจัดการ	40	26.5
รวมทั้งสิ้น	100	74.5

จากตาราง 2 พบว่า ผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร โดยใช้เกณฑ์การประเมินตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (กรมการท่องเที่ยว, 2557) เมื่อพิจารณาองค์ประกอบหลักทั้ง 3 ด้านของการประเมินแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม สามารถสรุปได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนครได้คะแนนรวมทั้งสิ้น 74.5 คะแนน ซึ่งจัดอยู่ในระดับมาตรฐาน ดีมาก ตามการกำหนดระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 50-60 ปี ระดับการศึกษา อยู่ในระดับประถมศึกษา และมีอาชีพเกษตรกร

2. การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร

องค์ประกอบที่ 1 ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ด้านที่มีคะแนนร้อยละมากที่สุดคือ ด้านความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี : มีการจัดกิจกรรมมากกว่า 1 ครั้งต่อปีและจัดต่อเนื่องกันทุกปี โดยจัดมาไม่ต่ำกว่า 10 ปี ร้อยละ 47.71 ด้านความงดงามทางศิลปวัฒนธรรม : มีความงดงาม ประทับใจ มาก ร้อยละ 44.57 ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว : มีทางเข้าถึงได้สะดวกด้วยรถขนาดใหญ่ ได้แก่ รถโดยสารหรือรถทัศนอาจร ร้อยละ 41.43 ด้านความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์ : มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์วัฒนธรรม 2-3 กลุ่ม โดยชุมชน มีการดำเนินงานที่ชัดเจน การเชื่อมโยงเครือข่ายกันระหว่างกลุ่ม และมีหน่วยงาน

ภายนอกให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ บุคลากร และนโยบาย ร้อยละ 40.86 ด้านความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว : มีเหตุอันตราย 1-2 ครั้ง ในรอบ 10 ปี หรือมากกว่า ร้อยละ 39.70

องค์ประกอบที่ 2 ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว ด้านที่มีคะแนนร้อยละมากที่สุดคือ ด้านศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน : แหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถรองรับนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้อย่างสะดวกสบาย และสามารถพัฒนาต่อไปได้อีก ร้อยละ 42 ด้านศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก : มีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรท้องถิ่น ร่วมกันให้การสนับสนุนและจัดการด้านนโยบาย งบประมาณ และบุคลากรในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ร้อยละ 42

องค์ประกอบที่ 3 การบริหารจัดการ การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ด้านที่มีคะแนนร้อยละมากที่สุด คือ ด้านการจัดการด้านใช้ประโยชน์พื้นที่ : มีการจัดการที่เป็นระบบหรือได้มาตรฐานครบ 3 ข้อ ร้อยละ 54.29 ด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว : มีการดูแลรักษาในระดับดี ร้อยละ 45.71 ด้านการจัดการด้านการติดตามและการประเมินการเปลี่ยนแปลงที่มาจากการท่องเที่ยว : มีแผนการดำเนินงาน มีการเก็บข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของตามแผนการดำเนินงาน มีการประเมินผล มีการปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องทุกปี ร้อยละ 37.43

การจัดการด้านการท่องเที่ยว ด้านที่มีคะแนนร้อยละมากที่สุด คือ การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว : กิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นที่ยอมรับของคนในท้องถิ่น ไม่รบกวนความสงบสุขของคนส่วนใหญ่ ในพื้นที่และไม่ขัดต่อกฎหมาย ศีลธรรมอันดีหรือวัฒนธรรมของชาติ ร้อยละ 80.29 กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่ส่งผลให้แหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์เกิดความเสื่อมโทรม เช่น ไม่ทำให้เกิดปริมาณขยะและของเสียที่กระทบต่อทัศนียภาพ ร้อยละ 74.86 ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว : ชุมชนมีรายได้จากการขายอาหารและสินค้าพื้นเมือง ร้อยละ 74.29 การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว : กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่มีผลกระทบต่อน้ำที่สงวนและพื้นที่อนุรักษ์ของแหล่งวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ร้อยละ 74.29 ด้านชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว : ชุมชนมีรายได้จากการแสดงศิลปพื้นเมือง ร้อยละ 72.86

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า มีงานวิจัยหลายชิ้นที่กล่าวถึงศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังเช่นบทความของ สุนทร ทวีถาวรสวัสดิ์ และ เทียนวัน แนนต์ (2560) ที่พบว่า สิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของหมู่บ้านโนนขำนนั้นมีแหล่งท่องเที่ยวที่

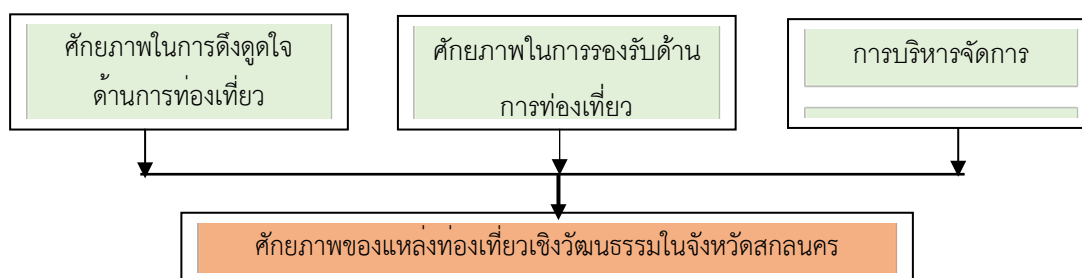
ยังคงถึงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นทั้งแบบวิถีชนบทและประเพณีวัฒนธรรมที่ควรส่งเสริม การอนุรักษ์เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และควรพัฒนาเรื่องการคมนาคมการเข้าถึง หมู่บ้านได้อย่างสะดวก ควรจัดตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวของหมู่บ้านที่ช่วยจัดการเรื่องการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมด้วย สมศักดิ์ ตันติเศรณี, ทวีศักดิ์ พุฒสุขชี, ประมาณ เทพสงเคราะห์, และ แสนศักดิ์ ศิริพานิช (2560) พบว่า ศักยภาพการดึงดูดใจ ด้านการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยว มีสภาพภูมิประเทศที่สวยงาม มีคุณค่า ทางศิลปวัฒนธรรม และด้านวิถีชีวิตชุมชน ประเพณี ของชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ อุทัยวรรณ ภูเทษ (2562) พบว่า ศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ จังหวัด นครสวรรค์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับ แนวทางการยกระดับการพัฒนาศักยภาพการ จัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัดหนองโพ ควรมี รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเพื่อเป็นการส่งเสริม การท่องเที่ยวให้มีความสมดุลในมิติทาง วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจ อันจะนำไปสู่การจัดการ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อย่างยั่งยืน (วิจิตรา บุญแล, เสรี วงษ์มณฑา, ขวลิย์ ณ ถลาง, และ กาญจน์นภา พงศ์พนรัตน์, 2564) พบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรีนั้นมีศักยภาพที่เพียงพอต่อการ รองรับนักท่องเที่ยว แต่ควรได้รับการพัฒนา เพิ่มเติมในศักยภาพทางด้านการเข้าถึงแหล่ง ท่องเที่ยว (Accessibility) และด้านกิจกรรม (Activities) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ล้วนเป็นสิ่งสำคัญต่อการ พัฒนาการท่องเที่ยวของเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดจันทบุรี

3. การประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร ได้ คะแนน รวมทั้งสิ้น 74.5 คะแนน ซึ่งจัดอยู่ในระดับมาตรฐาน ดีมาก ตามการกำหนดระดับ มาตรฐาน คุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เนื่องจากมีกระบวนการสร้างเครือข่าย ความ ร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ซึ่งการ สร้างข่ายความร่วมมือจะส่งเสริม ให้เกิดความยั่งยืน ดังแนวคิดของ Cohen & Uphoff (1977) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม ของชุมชนว่า สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ 1.การมีส่วนร่วมการ ตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร 2. การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนารวมทั้งลงมือ ปฏิบัติตามที่ตัดสินใจ 3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ โดยสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชนได้เข้ามา มีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึง ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

การศึกษาเรื่อง ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยดังนี้ เมื่อพิจารณาองค์ประกอบหลักทั้ง 3 ด้าน สามารถสรุปได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนครจัดอยู่ในระดับมาตรฐาน ดีมาก ตามการกำหนดระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ทั้งนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน สามารถนำผลการวิจัยไปปรับปรุงเพื่อพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนครต่อไป

ภาพที่ 1. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดสกลนคร

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรร่วมมือกันวางแผนในเรื่องของการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ในด้านศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการ การจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว เป็นการให้ความสำคัญกับทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเป็นการอำนวยความสะดวกเร็วเพื่อให้นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสกลนครมากยิ่งขึ้น

1.2 มีการให้ความรู้ในการอนุรักษ์วัฒนธรรมแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น รวมไปถึงนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในแหล่งท่องเที่ยวเชิง

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจังหวัดสกลนคร ให้เหมาะสมกับพื้นที่ รวมถึงการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ใกล้เคียง

เอกสารอ้างอิง

- กรมการท่องเที่ยว. (2557). *คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระราชูปถัมภ์.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2566, 9 พฤษภาคม). ททท. รณรงค์การท่องเที่ยวภายใต้โครงการ Amazing เมืองรอง เที่ยวเมืองรอง ต้องลอง ต้องรัก. *ผู้จัดการ*. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/entertainment/detail/9660000042917>
- วิจิตรา บุญแล, เสรี วงษ์มณฑา, ชวลีย์ ณ ถลาง, และ กาญจน์นภา พงศ์พนรัตน์. (2564). การศึกษาศักยภาพองค์ประกอบของทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของจังหวัดจันทบุรี. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 26(1), 46- 55.
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2566). ในช่วงที่เหลือของปี 2566 ต่างชาติเที่ยวไทยเร่งตัว คาดทั้งปีมีจำนวน 28.5 ล้านคน...แต่ธุรกิจยังมีโจทย์ท้าทายโดยเฉพาะประเด็นต้นทุนแรงงานที่ต้องติดตาม (กระแสทัศน์ ฉบับที่ 3416). สืบค้นจาก <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-econ/business/Pages/Th-Tourist-Arrivals-CIS3416-Web-B-31-05-2023.aspx>
- ศิริชัย พงษ์วิชัย. 2558. *การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์* (พิมพ์ครั้งที่ 25). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- สมศักดิ์ ตันติเศรณี, ทวีศักดิ์ พุฒสุขชี, ประมาณ เทพสงเคราะห์, และ แสนศักดิ์ ศิริพานิช. (2560). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของย่านเมืองเก่าในเขตเทศบาลนครสงขลา. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 9(2), 361-400.
- สำนักงานจังหวัดสกลนคร. (2566). แผนพัฒนาจังหวัดสกลนคร 5 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) ฉบับทบทวน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. สืบค้นจาก <https://web.sakon.nakhon.go.th/article/376>
- สำนักบริหารการทะเบียน. (2563). สถิติทางการทะเบียน. สืบค้นจาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMenu/newStat/home.php>

- สุนทร ทวีถาวรสวัสดิ์, และ เทียนวัน แนนตุ้. (2560). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา : บ้านโนนข่า อำเภอชนบท จังหวัดขอนแก่น. *วารสารที่ทัศน์วัฒนธรรม สำนักศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*, 16(1), 51-66.
- สุวิมล ติรกานันท์. (2550). *การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุทัยวรรณ ภูเทศ. (2562). แนวทางการยกระดับการพัฒนาศักยภาพการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วัดหนองโพ จังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 6(2), 96-104.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1977). *Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation*. Rural Development Committee Center for International Studies. New York, NY: Cornell University.
- Krejcie R. V. & Morgan D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
<https://doi.org/10.1177/001316447003000308>

กลยุทธ์การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลกสตูล *

Strategies for Tourism marketing Development for Satun UNESCO Global Geopark

ป๋องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง¹, ดนุวัศ สุวรรณวงศ์² และ อรอนงค์ เนียบแหลม³

Pongsak Thongnueakheang¹, Danuvat Suwanvong² and Onanong Cheablam³

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา¹

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์²

สำนักวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์³

Faculty of Management Sciences, Songkhla Rajabhat University¹

Faculty of Management Sciences, Prince of Songkla University²

School of Management, Walailak University³

Corresponding Author, E-mail: Pongsak.t@skru.ac.th

บทคัดย่อ

กลยุทธ์การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูล อยู่ภายใต้โครงการชุดวิจัยการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูลอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูล การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 85 คน ประกอบด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

ผลการศึกษา พบว่า การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูลควรมีเป้าหมายการดำเนินงาน 3 ข้อ ได้แก่ 1) การปรับปรุง/พัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการทางการท่องเที่ยว

* ได้รับความเห็นชอบ: 24 ตุลาคม 2566; แก้ไขบทความ: 22 มกราคม 2567; ตีพิมพ์: 23 มกราคม 2567

เชิงประสบการณ์ในพื้นที่อุทยาน ธรณีโลกสตูลให้สอดคล้องกับนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย
2) การเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายแบบ Business to Business และ Business to Customer
3) การสร้างภาพลักษณ์ (Brand Image) และสร้างการรับรู้ (Brand Awareness) ในเขตอุทยาน
ธรณีโลกสตูล ซึ่งประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ ได้แก่ (1) การปรับปรุงพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการ
ท่องเที่ยว (2) การเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย และ (3) การสร้างภาพลักษณ์ Brand Image และ
สร้างการรับรู้ Brand Awareness

คำสำคัญ: กลยุทธ์; ตลาดการท่องเที่ยว; อุทยานธรณีโลกสตูล

Abstract

“Strategies for the development of the tourism market in Satun UNESCO Global Geopark” is a research project aimed at the sustainable development and management of tourism in Satun UNESCO Global Geopark. The objective of this study is to propose guidelines for the development of the tourism market in Satun UNESCO Global Geopark. This research was conducted using qualitative research methods, including in-depth interviews and workshops, with a sample group of stakeholders comprising 85 informants.

The study findings reveal that the plan for the development and promotion of the Satun Global Geopark market has three important objectives: 1) to improve and develop experiential tourism products and services in the park to align with the target tourists, 2) to increase distribution channels such as Business to Business and Business to Customer, and 3) to create a brand image and brand awareness in the Satun Global Geopark. This plan consists of three strategies: (1) improving tourism products, (2) increasing distribution channels, and (3) creating a brand image and brand awareness.

Keywords: strategies; tourism market; Satun UNESCO Global Geopark

1. บทนำ

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาท่องเที่ยว เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับประเทศ ซึ่งการพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้น ต้องมีทิศทางการขับเคลื่อนเพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) โดยเน้นการสร้างควมหลากหลายด้านการท่องเที่ยวสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทุกระดับ ตลอดจนเพิ่มสัดส่วนนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสูง รวมถึงการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันที่สูงขึ้น เพื่อส่งเสริมผู้ประกอบการรายย่อยและชุมชนสามารถเชื่อมโยงกับห่วงโซ่มูลค่าได้ และให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566, น. 35) ดังนั้น เมื่อพิจารณาวิสัยทัศน์ด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดสตูล พบว่า มีความชัดเจนด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยมีดัชนีชี้วัดด้านการเพิ่มจำนวนของนักท่องเที่ยว ครอบคลุมยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเดิมและใหม่ทั้งทางธรรมชาติและศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ การพัฒนาระบบประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการขายด้านการท่องเที่ยวเชิงรุก การพัฒนาและยกระดับมาตรฐานการให้บริการในพื้นที่จังหวัดสตูล ส่วนในด้านการท่องเที่ยวในปี 2554 กรมทรัพยากรธรณีได้สำรวจแหล่งธรณีวิทยาซึ่งพบว่า มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นอุทยานธรณี แหล่งธรณีวิทยา และแหล่งอนุรักษ์ธรณีวิทยาหลายแห่งมีคุณค่าทางวิชาการในระดับโลก พบแหล่งอนุรักษ์ทางธรณีวิทยาประเภทแหล่งธรณีวิทยาฐานที่มีความหลากหลาย สวยงาม และแปลกตา เหมาะสำหรับการเป็นแหล่งเรียนรู้การท่องเที่ยวเชิงธรณีวิทยา และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (กรมทรัพยากรธรณี, 2558)

จากฐานทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าว ส่งผลให้จังหวัดสตูลได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นอุทยานธรณีระดับจังหวัด เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2557 และเมื่อวันที่ 17 เมษายน 2561 อุทยานธรณีสตูลได้รับการประกาศให้เป็นอุทยานธรณีโลกจาก UNESCO (Bangkok post, 2018) การเป็นอุทยานโลกของยูเนสโกมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ที่ควรให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวด้าน Geotourism เพื่อการเรียนรู้ และการเผยแพร่องค์ความรู้ในรูปแบบของการสื่อความหมาย การจัดทำแผนการตลาด การมีส่วนร่วมในการจัดทำสื่อการท่องเที่ยวที่เผยแพร่ในเว็บไซต์ คลิปวิดีโอ รวมถึงการจัดทำแผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลกสตูลที่จะเป็นคะแนนในการประเมินของ UNESCO ในครั้งถัดไป

ด้วยเหตุดังกล่าว คณะผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญในการดำเนินการพัฒนาและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูล เพื่อให้ตอบสนองกับยุทธศาสตร์ชาติในการพัฒนาภาคบริการและการท่องเที่ยว พัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาและส่งเสริมการตลาดร่วมกับทุกภาคส่วน โดยการปรับโครงสร้างการบริหารด้านการท่องเที่ยวเพื่อให้เป็นกลไกจัดการบริหารจัดการและกำหนดทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน ตลอดจนส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยคำนึงถึงการอนุรักษ์บนพื้นฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ การเชื่อมโยงเครือข่ายอุทยานธรณีโลกในระดับนานาชาติ เพื่อพัฒนาและยกระดับมาตรฐานการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูลสู่สากลและยั่งยืนสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลกสตูล

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในขั้นตอนของการสัมภาษณ์เชิงลึก คือ บุคคลซึ่งเกี่ยวข้องหรือมีความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยเป็นผู้ที่สามารถให้ข้อมูลได้เป็นอย่างดีและมีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับประเด็นการพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้บริหารอุทยานธรณีโลกสตูล นักวิชาการ ข้าราชการการเมือง ข้าราชการประจำสังกัดหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ รวมทั้งกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียต่างๆ (stakeholders) จำนวน 25 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ตัวแทนภาคประชาชน ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางตลาดการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูล ในการศึกษาครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ให้สัมภาษณ์และเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการที่เป็นผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐทั้งส่วนภูมิภาค ส่วนท้องถิ่น จำนวน 60 คน ประกอบด้วย ภาคเอกชน รัฐวิสาหกิจ องค์กรมหาชน ผู้ประกอบการ นักธุรกิจ และผู้นำชุมชน รวมทั้งสิ้นจำนวน 85 คน

2. เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นภายใต้แนวความคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเครื่องมือที่ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาให้เหมาะสมตามแนวทางการศึกษาโดยเป็นแบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) โดยผู้วิจัยสร้างแบบสัมภาษณ์แบบ

กึ่งโครงสร้าง ที่มีการกำหนดประเด็นเป็นแนวคำถามไว้เพื่อให้การสัมภาษณ์สามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัย ซึ่งแบบสัมภาษณ์นี้ใช้ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเองพร้อมคณะผู้ช่วยวิจัยการเก็บรวบรวมข้อมูลเริ่มต้นโดยการติดต่อกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทางอีเมล โทรศัพท์ หรือไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์เพื่อนัดหมายวันเวลาที่แน่นอนสำหรับการสัมภาษณ์ จากนั้นสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ตอบรับการให้ข้อมูลและประสานไว้เรียบร้อยแล้ว ระหว่างการสัมภาษณ์มีการจดประเด็นพร้อมบันทึกเทประหว่างการสัมภาษณ์ สำหรับการจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการคณะผู้วิจัยดำเนินการนัดหมายและเชิญผู้ให้เข้าร่วมการประชุม โดยมีการชี้แจงวัตถุประสงค์การประชุมให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทราบล่วงหน้าในระหว่างการประชุมมีการตั้งคำถามให้แก่ผู้เข้าร่วมประชุมและเปิดโอกาสให้ทุกคนได้ให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการสรุปผลการวิจัยโดยบูรณาการข้อมูลทั้งหมดผ่านการตีความข้อมูลจากความคิดเห็นต่างๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์และประชุมบุคคล ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อจัดทำเป็นข้อสรุปเกี่ยวกับตลาดการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลกสตูล

4. สรุปผลการวิจัย

อุทยานธรณีโลกสตูล ได้รับการรับรองจาก UNESCO ขึ้นทะเบียนเป็นอุทยานธรณีโลกแห่งแรกของประเทศไทย ซึ่งมีความสำคัญทางธรณีวิทยา โบราณคดี และนิเวศวิทยา จึงทำให้เกิดการร่วมมือแบบ Bottom-up ซึ่งชุมชนมีบทบาทในด้านการจัดการมากขึ้น ตามสโลแกน Geopark is people โดยเฉพาะกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน ซึ่งการตลาดการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเนื่องจากปัจจุบันนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่จะนำมาสู่เป้าหมายของการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เป้าหมายของการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูล

การศึกษาเกี่ยวกับแนวทางพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูล พบว่าการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูล เป็นกลไกการดำเนินการภายใต้เป้าหมายการ

พัฒนาตลาดการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูลที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อปรับปรุง/พัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการทางการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูลสอดคล้องกับนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ อาทิ กลุ่มนักเรียน นักศึกษา กลุ่มศึกษาดูงาน กลุ่มที่สนใจศึกษาเรียนรู้ด้านธรณีวิทยา เป็นต้น 2) เพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย แบบ Business to Business และ Business to Customer 3) เพื่อสร้างภาพลักษณ์ Brand Image และสร้างการรับรู้ Brand Awareness ในเขตอุทยานธรณีโลกสตูล โดยแผนดังกล่าว ได้กำหนดระยะเวลาการดำเนินการภายใน 3 ปี ไว้เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการรับรู้และกระตุ้นความต้องการมาท่องเที่ยวในพื้นที่ จึงมุ่งแบ่งกลุ่มลูกค้าในหลากหลายมิติเพื่อสะท้อนรูปแบบการเดินทางและตอบโจทย์ Lifestyle ที่หลากหลาย โดยกำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก/ย่อยเพื่อขยายฐานตลาดใหม่ๆ และลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาบางตลาดมากเกินไป จึงแบ่งกลุ่มเป้าหมาย เป็น 2 กลุ่มสำคัญ ได้แก่ 1) กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย ซึ่งกลุ่มนี้จะเน้นกลุ่มครอบครัว กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ เช่น กลุ่ม Gen Y – Z และกลุ่ม Domestic MICE 2) กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ซึ่งกลุ่มนี้จะเน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวเอเชียเป็นหลัก เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ ญี่ปุ่น จีน และกลุ่มนักท่องเที่ยวโซนชาวยุโรป โดยกำหนดตำแหน่งทางการตลาดทางการท่องเที่ยวของอุทยานธรณีโลกสตูลไว้ว่า “Satun Global Geopark Network (SGGN)” แหล่งท่องเที่ยวทางธรณีวิทยาที่ได้รับรองจาก UNESCO แห่งแรกในประเทศไทย และเชื่อมโยงกับอุทยานธรณีทั่วโลก”

ทั้งนี้ มีการกำหนดกลยุทธ์การตลาดซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการตลาดแบบ B2B เพื่อสร้างภาพลักษณ์ และเกิดการรับรู้ภายใต้เอกลักษณ์ของพื้นที่เขตอุทยานธรณี นำมาสู่การส่งเสริมการตลาดท่องเที่ยว ของเป้าหมายแรก ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ ซึ่งแต่ละกลยุทธ์ สามารถนำเสนอประเด็นแนวทาง และลักษณะกิจกรรม/โครงการ เพื่อขับเคลื่อนกลยุทธ์สู่การพัฒนาและส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูล โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 การปรับปรุงบริการทางการท่องเที่ยว กลยุทธ์นี้มุ่งเน้นการพัฒนาการบริการทางการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานระดับสากล ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น โดยแยกได้ 3 แนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

แนวทางที่ 1 การส่งเสริมการพัฒนาด้านการสื่อความหมายในบริการ

อุทยานธรณีโลกสตูลเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ ดังนั้น ควรเน้นรูปแบบการท่องเที่ยวที่หลากหลายตามจุดสำคัญในพื้นที่ และง่ายสำหรับนักท่องเที่ยวใน รวมถึงการเข้าถึงข้อมูล (เช่น การสื่อความหมายเชื่อมโยงด้วยภาพและเรื่องราว

ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมถึงภาษาที่ 3 เช่น รัสเซีย เกาหลี จีน อาหรับ เป็นต้น) อีกทั้งจัดทำป้ายบอกเส้นทางแหล่งท่องเที่ยวพร้อม QR Code เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

แนวทางที่ 2 การจัดทำหลักสูตรอบรมเพื่อการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ การท่องเที่ยวหรือการบริการด้านการท่องเที่ยว ต้องใช้บุคลากรในชุมชนหรือพื้นที่เป็นผู้สื่อความหมายเรื่องราวของชุมชน ดังนั้นการพัฒนาบุคลากรจึงจำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ ประกอบด้วย การอบรมเพื่อพัฒนาทักษะด้านการสื่อความหมายที่ถูกต้อง และมีความเข้าใจในการบรรยายไปในทิศทางเดียวกัน และการอบรมเทคนิคการบรรยายหรือการให้ความรู้เกี่ยวกับธรณีวิทยาแก่นักท่องเที่ยว

แนวทางที่ 3 การยกระดับมาตรฐานการให้บริการ

เนื่องจากอุทยานธรณีโลกสตูล มีความสำคัญระดับโลกจึงจำเป็นต้องยกระดับให้เป็นมาตรฐานสากล ในด้านความปลอดภัย ลักษณะป้ายสื่อความหมายที่มีความเป็นสากล ตลอดจนขั้นตอนการบริการในแหล่งท่องเที่ยวและสถานที่พัก ตลอดจนสถานที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น ร้านอาหาร ร้านค้าชุมชน ร้านขายสินค้าที่ระลึก วิสาหกิจชุมชนนำเที่ยว เป็นต้น

กลยุทธ์ที่ 2 การสร้างความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ ซึ่งมีหน้าที่ขับเคลื่อนกิจกรรมด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยอาศัยทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นสื่อกลางในการเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายทางการท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้รับบริการเกิดความรับรู้เกี่ยวกับกิจกรรมภายในพื้นที่โดยสามารถแยกได้เป็น 2 แนวทางการดำเนินงาน คือ

แนวทางที่ 1 จัดทำแผนปฏิบัติการร่วมกันระหว่างภาคเอกชนกับอุทยานธรณีโลกสตูล

อุทยานธรณีโลกสตูลสร้างความร่วมมือกับบริษัทนำเที่ยวในพื้นที่ จัดโปรแกรมนำเที่ยวในเส้นทางทั้งบนฝั่งและทางทะเล ตลอดจนการสร้างแพลตฟอร์มทางการตลาดท่องเที่ยวออนไลน์ ทั้งนี้โปรแกรมนำเที่ยวของภาคเอกชนต้องทำความร่วมมือกับอุทยานธรณีคูแผล (ลังกาวิ) เพื่อให้เกิดเส้นทางการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทั้งสองอุทยานธรณีโลก เพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ

แนวทางที่ 2 การสร้างความร่วมมือของภาครัฐในการประชาสัมพันธ์และจัดงานกิจกรรมประจำปีร่วมกัน

การสร้างความร่วมมือและเชื่อมโยงเครือข่ายกับหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายในระดับประเทศ เช่น การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสตูล การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน) การจัดประชุมเครือข่ายอุทยานธรณีโลก สำหรับการจัดงาน Asia Pacific Geoparks Network (APGN) Symposium Satun UNESCO Global Geopark

กลยุทธ์ที่ 3 การสร้างแบรนด์การรับรู้ สำหรับการดำเนินการในกลยุทธ์ โดยการสร้างภาพลักษณ์ของอุทยานฯ ให้เป็นที่จดจำ และคุ้นเคยแก่นักท่องเที่ยวทั่วโลก

แนวทางที่ 1 การสร้างภาพลักษณ์ Brand Image

สร้างความเป็นอัตลักษณ์ของ SGGN โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐและเอกชนตลอดจนชุมชน มีการดำเนินการร่วมมือออกแบบและพัฒนา Logo / Slogan / Mascot เพื่อหาจุดโดดเด่นและสร้างความแตกต่างในการสื่อสารสู่กลุ่มเป้าหมาย

แนวทางที่ 2 การสร้างการรับรู้แบรนด์ เพื่อให้เกิดการรับรู้และจดจำแบรนด์ภายใต้ “SGGN” ได้มากที่สุด เพื่อสื่อสารออกไปให้เป็นที่รู้จักทั่วโลกโดยเฉพาะเครือข่ายอุทยานธรณีโลก คือ การสร้างแบรนด์และการรับรู้จำเป็นต้องถ่ายทอดให้คนในพื้นที่ได้รับรู้ และจดจำเพื่อเป็นการสื่อสารที่ชัดเจนถึงความเป็นอุทยานธรณีโลกด้วยความภาคภูมิใจของคนในพื้นที่ โดยดำเนินการดังนี้

1. การสร้างตราสัญลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์และเชื่อมโยงเรื่องราวของอุทยานฯ เป็นเครื่องหมายแสดงถึงการรับรองคุณภาพของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว และร่วมจัดกิจกรรม ส่งมอบตรามาตรฐานให้แก่แหล่งท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก กลุ่มอาชีพ เป็นต้น รวมทั้งการส่งเสริมการเข้าประกวดรางวัลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวระดับประเทศ ระดับนานาชาติ เพื่อสร้างการรับรู้และส่งเสริมภาพลักษณ์มากขึ้น

2. การใช้ Influencers ที่เป็นนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ โดยอาจคัดเลือกคนในท้องถิ่น เป็น Local Hero หรือ Local Idol มาแบ่งปันประสบการณ์ความประทับใจด้านการบริการ ความปลอดภัย และความเป็นมิตร ผ่านช่องทางการสื่อสารทางโซเชียลมีเดีย เช่น Facebook Youtube Blog Instagram

3. การส่งเสริมกิจกรรมทางการตลาด ด้วยการจัดกิจกรรม Familairization Trip (FAM Trip) รอบที่ 2 สำหรับสื่อทั้งต่างประเทศและในประเทศ กลุ่มบริษัททัวร์ กลุ่มโรงแรมสายการบิน ภายใต้แคมเปญ Wonderland Geo Park

2. การดำเนินการขับเคลื่อนแผนพัฒนาและส่งเสริมการตลาดทางการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูล ส่วนงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดสตูล อาทิเช่น สำนักงานจังหวัดสตูล สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดสตูล (ทสจ.สตูล) การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสตูล เป็นต้น ที่มีอำนาจหน้าที่ ควบคุมงบประมาณ และดูแลรับผิดชอบโดยตรงในการพัฒนาพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล ผสานพลังขับเคลื่อนแผนพัฒนาและส่งเสริมการตลาดทางการท่องเที่ยวอุทยานธรณีฯ ที่กำหนดขึ้นดังกล่าว ทั้งนี้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานธรณีฯ ใช้ความเป็นแบรนด์ระดับสากลมาเป็นปัจจัยหนึ่งในการกระตุ้นให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวเชิงอุทยานธรณีโลกมากขึ้น จึงเป็นบทบาทหน้าที่ของทุกฝ่ายทุกองค์กรที่ต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันตามอำนาจหน้าที่ที่ตนเองมี โดยสามารถสรุปวิธีการดำเนินการขับเคลื่อนแผนพัฒนาและส่งเสริมการตลาดทางการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูล ดังนี้

2.1 ส่วนงานทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ และภาคเอกชน ร่วมกันกำหนดยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ ตลอดจนโครงการและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมการตลาดทางการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูล ให้บรรจุไว้ในแผนยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการ แผนกลยุทธ์ และแผนการดำเนินงาน

2.2 การตั้งคณะทำงานร่วมเพื่อการพัฒนาและส่งเสริมการตลาดทางการท่องเที่ยวอุทยานธรณีฯ อย่างเป็นรูปธรรมระหว่างส่วนราชการต่างๆ กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ องค์กรภาคธุรกิจ และกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่จังหวัดสตูล

2.3 การประสานแผนปฏิบัติการภายในระหว่างส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดสตูล เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการตลาดทางการท่องเที่ยว อุทยานธรณีโลกสตูลอย่างเป็นรูปธรรมร่วมกัน

2.4 ทำข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่จังหวัดสตูล ที่ต้องการพัฒนาและส่งเสริมการตลาดทางการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูลในการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรมร่วมกัน

2.5 จัดทำวาระจังหวัดของจังหวัดสตูล เพื่อพัฒนาและส่งเสริมการตลาดทางการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูล โดยจังหวัดสตูลเป็นเจ้าภาพจัดประชุมสัมมนาที่มีทั้งส่วนราชการ หน่วยงานภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ องค์กรภาคเอกชน กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชน นักวิชาการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้เกี่ยวข้องต่อการขับเคลื่อนงานด้านการท่องเที่ยว เพื่อจัดทำ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาและส่งเสริมการตลาดทางการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูล โดยร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน กำหนดออกมาเป็นแผนการดำเนินงาน โดยใช้ผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของเนื้อหาประกอบการดำเนินกิจกรรม พร้อมประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบเกี่ยวกับการแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการตลาดทางการท่องเที่ยวอุทยานธรณีฯ

5. อภิปรายผลการวิจัย

แนวทางการขับเคลื่อนกลยุทธ์สู่การพัฒนาและส่งเสริมการตลาดการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูล สามารถกำหนดได้ 3 กลยุทธ์เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดกระบวนการรับรู้และยกระดับมาตรฐานการบริการตลอดจนช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ฐานทรัพยากรในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล โดยแนวทางสำคัญประกอบด้วย การพัฒนากระบวนการสื่อความหมาย การฝึกอบรมความรู้ และการพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธักษ์ ศิริวงศ์ (2559) ที่ศึกษา การพัฒนาแนวทางการจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อรองรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีอัตลักษณ์ในพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านไทยมุสลิม จากผลการศึกษาพบว่า การบรรยายให้ความรู้ และการเล่าเรื่องราวของชุมชนเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรตามอัตลักษณ์ท้องถิ่นชุมชนหมู่บ้านไทยมุสลิมได้รุ่มพระบารมี ทั้งนี้หากชุมชนในพื้นที่อุทยานธรณีฯ มีความสามารถในการบอกเล่าเรื่องราวในท้องถิ่นของตนเองย่อมนำมาซึ่งความภาคภูมิใจ และเป็นการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนอุทยานฯ ที่สอดคล้องตามหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นอกจากนี้แนวทางการปฏิบัติ การบรรยายนำชม การพัฒนารูปแบบรายการนำเที่ยวที่ต้องมีความหลากหลายตลอดจนมีความสมบูรณ์ของทรัพยากรทางการท่องเที่ยวทั้งทางบกและทางทะเลที่มีความสำคัญทางด้านวิชาการ โดยเฉพาะซากฟอสซิลที่กระจายอยู่ในพื้นที่อุทยานธรณีฯ มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ มนตรี ชูวงศ์ (2558) ที่ทำการสำรวจและจัดทำแผนบริหารจัดการระดับชุมชนอย่างยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวทางธรณีที่ยังไม่เป็นที่รู้จักตามแนวชายฝั่งทะเลไทยเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับสากล ซึ่งจากการศึกษาพบว่า พื้นที่ที่ได้รับความนิยมในการเดินทางท่องเที่ยวเป็นพื้นที่ปราณบุรี-สามร้อยยอด เนื่องจากมีความสมบูรณ์ของข้อมูลทางวิชาการมากที่สุด ส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในระหว่างท่องเที่ยวและชมพื้นที่

การพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกจะต้องใช้ความเป็นแบรนด์ระดับสากลมาเป็นปัจจัยหนึ่งในการกระตุ้นให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวเชิงอุทยานธรณีโลกให้มากขึ้น จึงเป็นบทบาทหน้าที่ของทุกฝ่ายทุกองค์กรที่จะต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันตามอำนาจหน้าที่ ตลอดจนการเป็นเจ้าภาพในการจัดประชุมเครือข่ายอุทยานธรณีโลก เพื่อให้สมาชิก (Global Geopark Network : GGN) ทั่วโลก เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว ซึ่งจะต้องมีรูปแบบการจัดประชุม ลักษณะ Conventions จากผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ขนิษฐา ปาลโมกษ์ (2560) ที่ศึกษากลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมไมซ์ในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และพบว่า จุดแข็ง จุดอ่อน ของกลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดอุตสาหกรรมไมซ์ขององค์กรภาครัฐ ครอบคลุม 5 ประเด็น ได้แก่ 1) กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดฯ โดยมีทิศทางและกลยุทธ์การดำเนินงาน ส่งเสริมอุตสาหกรรมไมซ์ผ่านการพัฒนา 3 มิติ คือ กลยุทธ์ดำเนินงาน กลยุทธ์ส่งเสริม และกลยุทธ์การพัฒนา 2) กลยุทธ์ผ่านกิจกรรมการตลาดในต่างประเทศ ได้แก่ สนับสนุนการจัดงานในประเทศ สนับสนุนการประมูลสิทธิ์การจัดงานในประเทศ จัดตั้งตัวแทนการตลาดในต่างประเทศ เพิ่มจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมและแสดงสินค้านานาชาติ สนับสนุนการเป็นเจ้าภาพและส่งเสริมตลาดไมซ์เข้าร่วมงานเทรดโชว์ในต่างประเทศ ส่งเสริมการตลาดเข้าร่วมโรดโชว์และกิจกรรมการตลาดส่งเสริมการขาย จัดกิจกรรมดูงานเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในศักยภาพและความพร้อมของประเทศไทย จัดกิจกรรมส่งเสริมการตลาดรูปแบบอื่น เช่น พัฒนาแบรนด์ ส่งเสริมภาพลักษณ์ ส่งเสริมการขายผ่านสื่อ จัดกิจกรรมอีเวนต์และบูธนิทรรศกาลเสนอความเป็นไทยทั้งในไทยและต่างประเทศ 3) กลยุทธ์ผ่านช่องทางการสื่อสารในประเทศ โดยเน้นการโฆษณา การประชาสัมพันธ์ และกิจกรรม 4) กลยุทธ์ภายใต้การพัฒนาลาดไมซ์ในประเทศ แคมเปญสื่อสารสำหรับตลาดไมซ์ในประเทศ “ประชุมเมืองไทย ภูมิใจช่วยชาติ” นำเสนอจุดแข็งของ 5 เมืองไมซ์ซิตี้ ได้แก่ กรุงเทพฯ พัฒนา เชียงใหม่ ภูเก็ต และขอนแก่น 5) กลยุทธ์ผ่านแบรนด์และการสื่อสารภายใต้แคมเปญการสื่อสารผ่านแกนหลัก คือ จุดหมายปลายทางโอกาสทางธุรกิจและบุคลากรมืออาชีพ ทั้งนี้ พบว่า จุดอ่อนของกลยุทธ์ ได้แก่ การสื่อสารแบรนด์องค์กรยังไม่เป็นที่รู้จัก การขาดความต่อเนื่อง งบประมาณมีจำกัด สำหรับจุดแข็งของกลยุทธ์ ได้แก่ การใช้สื่อที่หลากหลายและแตกต่าง การใช้สื่อภายในประเทศได้ครอบคลุม การสื่อสารออนไลน์ได้ตรงกลุ่มเป้าหมาย การสื่อสารภาวะวิกฤติที่มีประสิทธิภาพ เป็นต้น

การพัฒนาตลาดท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกสตูล เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ไม่ได้คำนึงถึงเพียงการจัดการทางด้านการตลาดที่มุ่งเน้นแต่เพียงการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการรับรู้และทำให้เกิดแรงจูงใจแก่นักท่องเที่ยวหรือนักเดินทางให้เข้ามาท่องเที่ยวเท่านั้น หากแต่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงการบริหารจัดการแบบองค์รวมทั้งระบบ โดยคำนึงถึงศักยภาพของความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวของภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ทั้งหน่วยภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนในพื้นที่ ภายใต้การเพิ่มผลประโยชน์และผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดการสร้างการรับรู้ เกิดแรงจูงใจทางพฤติกรรมเชิงบวก และเกิดการสร้างประสบการณ์ที่ดีแก่นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวอุทยานธรณีคูเผ็ด (ลังกาวิ) ให้มีการดำเนินงานและการวางแผนการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ อาทิเช่น การส่งเสริมการขาย การประชาสัมพันธ์ การพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยวร่วมกัน เป็นต้น จากผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ บุญตา วัฒนาวณิชกุล (2557) ที่ศึกษาการพัฒนายุทธศาสตร์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางสายไหม กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรีนทร์ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานเกี่ยวกับกลยุทธ์ การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ ควรประกอบด้วย 1) รูปแบบการสื่อสารการตลาด ได้แก่ การโฆษณา การส่งเสริมการขาย การสื่อสาร ณ จุดขาย การสื่อสารตลาดทางตรง การประชาสัมพันธ์การขายโดยพนักงานขาย และกิจกรรมทางการตลาด 2) กระบวนการสื่อสารทางการตลาดแบบบูรณาการ ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางการตลาด การตั้งวัตถุประสงค์ด้านการตลาด การเลือกและวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย การพิจารณากลยุทธ์การวางตำแหน่งทางการตลาด การวางแผนด้านการสื่อสารการตลาดและการวิเคราะห์ และควบคุมแผนการสื่อสารการตลาด 3) กลยุทธ์การวางแผนการใช้สื่อประเภทต่างๆ มีการผสมผสานสื่อที่หลากหลาย เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้รวดเร็ว มีความถี่ในการเผยแพร่สูงและใช้งบประมาณต่ำสื่อที่ใช้ได้แก่ เคเบิลท้องถิ่น อินเทอร์เน็ต การจัดแสดงผลิตภัณฑ์ใหม่และคู่มือการท่องเที่ยว 3) นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมีความชื่นชอบลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีการเปิดรับข้อมูลท่องเที่ยวจากสื่ออินเทอร์เน็ต เพราะสามารถเข้าถึงได้ง่ายมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจได้เป็นอย่างดี 4) การพัฒนายุทธศาสตร์การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ ได้แก่ (1) การตรวจสอบแผนการตลาดเพื่อกำหนดทิศทางสำหรับกิจกรรมทางการตลาด (2) การวิเคราะห์สถานการณ์โปรแกรมการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการที่มุ่งเน้นการพัฒนากลยุทธ์ด้วยการวิเคราะห์ปัจจัย

ภายในและภายนอก (3) การวิเคราะห์กระบวนการสื่อสาร โดยมุ่งเน้น การตรวจสอบ ประสิทธิภาพกลุ่มเป้าหมาย (4) การกำหนดงบประมาณเพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ทางการสื่อสาร (5) การพัฒนาโปรแกรมการสื่อสารการตลาดแบบครบวงจรด้วยการกำหนดข้อความและ กลยุทธ์การใช้สื่อ (6) การตรวจสอบ ประเมินผลและ การควบคุม เพื่อให้สามารถนำไปใช้เป็น ข้อมูลสำหรับปรับปรุงการดำเนินงานและการวางแผนการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1. กลยุทธ์ตลาดการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลกสตูล

จากการกำหนดกลยุทธ์ตลาดการท่องเที่ยวในอุทยานธรณีโลกสตูล โดยองค์ความรู้จากการวิจัย คือ มีกลยุทธ์สำหรับการส่งเสริมและพัฒนาด้านรูปแบบของสื่อ เพื่อสื่อความหมายที่ชัดเจน และยกระดับการบริการตามมาตรฐานสากล รวมถึงกลยุทธ์การสร้างความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล ตลอดจนรูปแบบการสร้างแบรนด์ การรับรู้ เป็นที่จดจำ โดยเฉพาะพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวมาใช้บริการเป็นประจำ อาทิเช่น ร้านอาหาร สถานที่พัก แหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จังหวัดสตูลกำหนดเป็นยุทธศาสตร์สำหรับการสร้างความร่วมมือกับอุทยานธรณีโลกลังกาวิ ในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวและรูปแบบการท่องเที่ยวพื้นที่อุทยานธรณีเพื่อการท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศในเขตพื้นที่อุทยานธรณีโลกสตูล

1.2 การท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดสตูลจัดทำโครงการประชาสัมพันธ์ไปยังกลุ่มประเทศอาเซียน ตลอดจนการพัฒนารายการนำเที่ยวเพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวอุทยานธรณีร่วมกัน

1.3 อุทยานธรณีโลกสตูล ควรมีการยกระดับมาตรฐานการบริการ โดยเฉพาะการพัฒนาสื่อการนำเที่ยวสำหรับผู้บกพร่องทางด้านร่างกาย เพื่อการท่องเที่ยวในเขตพื้นที่อุทยานธรณีฯ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 ส่วนราชการจังหวัดควรจัดทำแผนพัฒนาความร่วมมือกับอุทยานธรณีระหว่างประเทศในภูมิภาคอาเซียนให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

2.2 ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องด้านการตลาดควรมีการดำเนินงานและวางแผนการใช้สื่อประเภทต่างๆ ผสมผสานที่หลากหลาย

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษากลยุทธ์การตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอุทยานธรณี

2. รูปแบบเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงอุทยานธรณีในประเทศไทย

3. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานธรณีโลกในภูมิภาคอาเซียน

เอกสารอ้างอิง

กรมทรัพยากรธรณี. (2558). แผนแม่บทการบริหารจัดการอุทยานธรณีโลกสตูล รายงานฉบับ

สมบูรณ์ ภายใต้โครงการจัดทำแนวทางการบริหารจัดการธรณีวิทยา/แหล่งอนุรักษ์

ธรณีวิทยาหรืออุทยานธรณีภาคใต้ (จังหวัดสตูล). กรุงเทพฯ: ค็อกคิวเมนต์ พลัส.

ชนิษฐา ปาลโมกษ์. (2560). กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมไมซ์ในการแข่งขันด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

- บุญตา วัฒนาวานิชย์กุล. (2557). การพัฒนายุทธศาสตร์การสื่อสารตลาดแบบบูรณาการเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเส้นทางสายไหม กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ (วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- พิทักษ์ ศิริวงศ์. (2559). การพัฒนาแนวทางบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วมเพื่อรองรับการ จัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบมีอัตลักษณ์ในพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านไทยมุสลิม (รายงานการวิจัย). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มนตรี ชูวงศ์. (2558). สำรวจและจัดทำแผนบริหารจัดการระดับชุมชนอย่างยั่งยืนของแหล่ง ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ยังไม่เป็นที่รู้จักตามแนวชายฝั่งทะเลไทยสำหรับพัฒนาเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวระดับสากล (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2566). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566 - 2570. สืบค้นจาก [https://www.nesdc .go.th/main.php?filename=plan13](https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=plan13)
- Bangkok Post. (2018). Unesco designates Satun Thailand's first Geopark. Retrieved from <https://www.bangkokpost.com/thailand/general/1447966/unesco-designates-satun-thailands-first-geopark>

ศักยภาพและแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยว
ทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬ *
The Potential and Management Guidelines
for the Natural Tourism,
Three Phu, Bueng Kan province, Thailand

คเชนทร์ วัฒนะโกศล และ วันทกาญจน์ สีมารฤทธิ์ การ์ด
Khachen Watthanakosol and Wantakan Seemarorit Card
คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Faculty of Tourism and Hotel Management, Mahasarakham University
Corresponding Author, E-mail: khachen.wa@srru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬ และ 2) กำหนดแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬ ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูวัว เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสงวนแห่งชาติภูสิงห์ และอุทยานแห่งชาติภูผาลังกา เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เครื่องมือในการวิจัยคือสัมภาษณ์เชิงลึกและการจัดประชุมกลุ่มย่อย โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ตัวแทนจากภาครัฐ ผู้นำชุมชน และผู้ประกอบการในพื้นที่ทั้ง 3 แห่ง และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาและเครื่องมือในการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดบึงกาฬจำนวน 400 คน ผู้วิจัยได้เลือกใช้การสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ จากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัดบึงกาฬ

* ได้รับบทความ: 6 พฤศจิกายน 2566; แก้ไขบทความ: 22 มกราคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 23 มกราคม 2567

ผลการวิจัย พบว่า 1) ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬ โดยรวมของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านที่ได้รับการประเมินศักยภาพ มากที่สุด คือ ด้านความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว รองลงมาคือด้านสภาพแวดล้อมในอุทยาน/เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ด้านการเข้าถึง แหล่งท่องเที่ยว ได้หลายเส้นทาง ด้านลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว ด้านข้อจำกัดในการรับรองนักท่องเที่ยว และน้อยที่สุดคือด้านแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกปลอดภัย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34, 4.12, 4.09, 4.05, 4.01 และ 3.84 ตามลำดับ 2) สำหรับแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬ สามารถกำหนดได้ดังนี้ คือ การจัดแพคเกจส่งเสริมการท่องเที่ยวช่วงหยุดยาวในสื่อดิจิทัล และผลักดันแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู เป็นปฏิทินท่องเที่ยวหลักของจังหวัดบึงกาฬ ใช้สื่อดิจิทัลและนำนวัตกรรมมาใช้ในการให้บริการ ใช้คนที่มีชื่อเสียงมาเป็นแบรนด์ท่องเที่ยว ส่งเสริมรวมกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวครบวงจร หน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว ใช้พลังงานทดแทนเป็นหลัก ชูนโยบายท่องเที่ยวแบบเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และ พัฒนาเทคโนโลยีที่สามารถท่องเที่ยวแบบเสมือนจริงด้วยตัวเองเพื่อจูงใจ พัฒนา OTOP ของฝากให้ครบทั้งของกินและของใช้เมื่อเที่ยวช่วงวันหยุดยาว

คำสำคัญ: ศักยภาพการท่องเที่ยว; แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬ;
แนวทางการจัดการการท่องเที่ยว

Abstract

The objectives of this qualitative research were: 1) to study the potential of nature-based tourism attractions; and 2) to provide guidelines for the management of nature-based tourism of 3 national parks in Bueng Kan province including Phuwua Wildlife Sanctuary, Phu Sing National Wildlife Sanctuary, and Phu Langka National Park. Research methodologies were qualitative and quantitative. Data were collected from in-depth interviews and focused-group discussions. Participants received from a purposive sampling consisted of government representatives, community leaders, and entrepreneurs in all three areas. The

collected data was analyzed using a content analysis technique and quantitative research tools using questionnaires from 400 Thai tourists who visited natural tourist attractions in Bueng Kan Province. The researcher chose to use random sampling. From tourists who come to visit natural tourist attractions in Bueng Kan Province.

The study found that: 1) The overall potential of nature-based tourism attractions of 3 national parks in Bueng Kan province was at a high level ($\bar{x}$ = 4.07). When considering each aspect, the study revealed that the reputation of the tourist attractions was rated to have the highest potential ($\bar{x}$ = 4.34) followed by the environmental conditions within the park/wildlife sanctuary ($\bar{x}$ = 4.12), the various accessibilities to the tourist attraction ($\bar{x}$ = 4.09), the nature of the tourist attraction ($\bar{x}$ = 4.05), the restrictions in accommodating tourists ($\bar{x}$ = 4.01), and the safety and convenience of the tourist attractions was rated to have the lowest potential ($\bar{x}$ = 3.84). 2) Guidelines for the management of nature-based tourism in the 3 areas in Bueng Kan province can be determined as follows: providing packages to promote tourism during long holidays through digital media and to promote the 3 natural tourist attractions as the main tourism calendar of Bueng Kan province, using digital media and incorporating innovations in service delivery, leveraging well-known individuals as tourism brand ambassadors, and promoting comprehensive tourism business group. In addition, the study also suggested that related agencies and sectors must actively participate in the development of the area for tourism, renewable energy should be used as the primary source, eco-tourism policies should be implemented, the virtual reality tourism technology should be developed to create motivation, and OTOP souvenirs both consumables and utility items should be developed for promoting tourism during the long holiday.

Keywords: tourism potential; natural tourism Phu Sing Phu Wua and Phu Langka Bueng Kan province; tourism management guidelines

1. บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย ถือว่ามีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจไทยเป็นอย่างมาก และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้หลักของประเทศไทยที่มีการเชื่อมโยงไปยังอุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น อุตสาหกรรมที่พัก อุตสาหกรรมโรงแรม อุตสาหกรรมขนส่ง ที่ส่งผลให้ธุรกิจการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องขยายตัวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งได้แก่ ธุรกิจโรงแรม และเกสต์เฮาส์ ที่พัก อาหาร และเครื่องดื่ม การผลิตและค้าขายของที่ระลึก บริการรถเช่า สถานที่จอดรถ เป็นต้น ธุรกิจต่าง ๆ (จริยา นันทิยาภุชิต และ ภูมิร ชันหัตถ์, 2565)

ดังนั้นประเทศไทยจำเป็นต้องศึกษาและกำหนดทิศทางของการพัฒนาโดยการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เหมาะสมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในหลาย ๆ ด้าน เพื่อที่จะได้กำหนดโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาประเทศในอนาคต นำไปสู่การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่มีประสิทธิภาพต่อไป แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2560 – 2564) คำนึงถึงสถานการณ์ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศ โดยเน้นการพัฒนาจุดอ่อนและเพิ่มความสามารถของจุดแข็งในอุตสาหกรรม คำนึงถึงแนวโน้มของโลกที่กระทบกับการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้เพื่อการรักษาขีดความสามารถทางการแข่งขันและต่อยอดการพัฒนาบนพื้นฐานของศักยภาพด้านการท่องเที่ยว (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561)

จังหวัดบึงกาฬเป็นจังหวัดลำดับที่ 77 ของประเทศไทย ประกอบด้วย 8 อำเภอ ได้แก่ เมืองบึงกาฬ ปากคาด ศรีวิไล โช้พิสัย พรเจริญ บุ่งคล้า เซกา และบึงโขงหลง เป็นจังหวัดที่มีศักยภาพทางด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญ และเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและมีความโดดเด่นเฉพาะพื้นที่ และแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดบึงกาฬที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวมากที่สุดคือแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 แห่ง ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูวัวเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ที่ใหญ่ที่สุดในภาคอีสานตอนบน มีความอุดมสมบูรณ์และหลากหลายของพืชพันธุ์ สัตว์ป่า โดยเฉพาะเป็นแหล่งที่พบต้นสิรินธรวัลดี หรือสามสิบสองประดง ซึ่งเป็นพืชพันธุ์ที่พบได้ที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูวัวที่เดียวในโลกเท่านั้น และเป็นต้นไม้ประจำจังหวัดบึงกาฬด้วย นอกจากนี้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูวัว ยังเป็นที่ตั้งของน้ำตกที่มีชื่อเสียง ได้แก่ น้ำตกเจ็ดสี น้ำตกถ้ำพระ น้ำตกถ้ำฝุ่น โดยเฉพาะน้ำตกถ้ำพระ ที่ได้รับฉายาว่า “น้ำตกสไลเดอร์” ที่มีชื่อเสียง

ระดับประเทศ ป่าสงวนแห่งชาติภูสิงห์ (หินสามวาฬ) ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าดงดิบกะลา ป่าภูสิงห์ และป่าดงสีชมพู โดยเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางธรณีวิทยาของเปลือกโลก เกิดเป็นหน้าผา ถ้ำ และกลุ่มหินรูปทรงต่าง ๆ กระจายอยู่ทั่วพื้นที่ของภูสิงห์ จนเกิดเป็นความงดงามของธรรมชาติที่น่าสนใจ ภูสิงห์มีจุดเด่นทางธรรมชาติที่สำคัญได้แก่ ลานธรรมภูสิงห์ จุดชมวิวลานธรรม จุดชมวิถ้ำฤๅษี หินช้าง หินรถไฟ ลานหินลาย และกำแพงหินภูสิงห์ เป็นต้น อุทยานแห่งชาติภูสิงห์ (ถ้ำนาคา) ภายในอุทยานมีจุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจอยู่หลายแห่ง ทั้งเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เทียบถ้ำต่าง ๆ เช่น ถ้ำยา ถ้ำพอง่า ถ้ำตาหัด ถ้ำเกีย และถ้ำอาจารย์วัง เป็นต้น หรือจะเป็นน้ำตก เช่น น้ำตกกนิรี น้ำตกตาดขาม น้ำตกตาดโพธิ์ เป็นต้น ด้วยความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติของพื้นที่ทั้ง 3 แห่งนี้ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก (สำนักงานจังหวัดบึงกาฬ, 2557)

จากข้อมูลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจทำการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เพื่อเป็นแนวทางการจัดการและสร้างความพร้อมในรองรับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬ
2. เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ตัวแทนจากผู้นำชุมชนและตัวแทนจากภาครัฐ จำนวน 9 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ประกอบด้วย ตัวแทนจากภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวทางธรรมชาติจังหวัดบึงกาฬ ได้แก่ ตัวแทนจากสำนักงานเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูวัว 1 คน ตัวแทนจากศูนย์เรียนรู้ธรรมชาติป่าดงดิบกะลา ป่าภูสิงห์ และป่าดงชมพู (หินสามวาฬ) 1 คน ตัวแทนจากสำนักงานอุทยานแห่งชาติภูสิงห์ 1 คน รวม 3 คน ตัวแทนจากผู้นำชุมชนจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่มีอาณาเขตในพื้นที่ทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลชัยพร (เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูวัว) 1 คน ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลโคกก่อ

(ศูนย์เรียนรู้ธรรมชาติป่าดงดิบกะลา ป่ากุสิงห์ และป่าดงชมพู (หินสามวาฬ) 1 คน ตัวแทนองค์การบริหารส่วนตำบลโพธิ์หมากแข้ง (อุทยานแห่งชาติภูสิงห์) 1 คน รวม 3 คน และตัวแทนจากผู้ประกอบการในพื้นที่ทั้ง 3 แห่ง ได้แก่ ตัวแทนผู้ประกอบการ (เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูวัว) 1 คน ตัวแทนผู้ประกอบการ (ศูนย์เรียนรู้ธรรมชาติป่าดงดิบกะลา ป่ากุสิงห์ และป่าดงชมพู (หินสามวาฬ) 1 คน ตัวแทนผู้ประกอบการ (อุทยานแห่งชาติภูสิงห์) 1 คน รวม 3 คน

1.2 นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติในจังหวัดบึงกาฬจำนวน 400 คน

2. เครื่องมือการวิจัย

2.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview) ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิและศึกษาข้อมูลทุติยภูมิในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในจังหวัด บึงกาฬ 3 แห่ง ได้แก่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าภูวัว ศูนย์เรียนรู้ธรรมชาติป่าดงดิบกะลา ป่ากุสิงห์ และป่าดงชมพู (หินสามวาฬ) อุทยานแห่งชาติภูสิงห์ และศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินศักยภาพการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเชิงนิเวศหรือการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และสร้างแบบสัมภาษณ์ในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอร่างแบบสัมภาษณ์ต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบ แก้ไข ปรับปรุงและหาความตรงทางเนื้อหา

2.2 แบบสอบถาม จากนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวยังแหล่งท่องเที่ยวด้านธรรมชาติในจังหวัดบึงกาฬ โดยผู้วิจัยใช้การคำนวณจากสูตร การหากลุ่มตัวอย่างที่ทราบจำนวนประชากรของ Taro Yamane (1973) โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่น 95% จากข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวล่าสุดในปี พ.ศ. 2561

2.3 การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยการใช้ข้อมูลประเด็นคำถามจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก มาใช้เป็นประเด็นหลักพุดคุยในการประชุม เพื่อให้เกิดการรวบรวมความคิดเห็นนำไปสู่ข้อมูลประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 จังหวัดบึงกาฬ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลำดับต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างโดยตรงจากจำนวนตัวแทนของหน่วยงานภาครัฐและตัวแทนจากผู้นำชุมชน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามทฤษฎีที่เกี่ยวข้องวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬ การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดบึงกาฬ โดยประยุกต์มาจากแนวความคิดของ (Pelasol, Tayoba, Mondero, Jugado, & Lahaylahay, 2012) เกี่ยวกับศักยภาพซึ่งประกอบด้วย 6 ด้าน คือ ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้หลายเส้นทาง แหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกและปลอดภัย สภาพแวดล้อม ข้อจำกัดในการรับรองนักท่องเที่ยว และความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว ดังนี้

ตารางที่ 1 ประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยว

ประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว	Mean	SD.	แปลผล
1. ด้านความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว	4.34	0.59	มากที่สุด
2. ด้านสภาพแวดล้อมในอุทยาน/เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า	4.12	0.60	มาก
3. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้หลายเส้นทาง	4.09	0.63	มาก
4. ด้านลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว	4.05	0.50	มาก
5. ด้านข้อจำกัดในการรับรองนักท่องเที่ยว	4.01	0.61	มาก
6. ด้านแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกปลอดภัย	3.84	0.66	มาก
รวม	4.07	0.41	มาก

จากตาราง พบว่า การประเมินศักยภาพโดยรวมของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่ได้รับการประเมินศักยภาพ มากที่สุด คือ ด้านความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว รองลงมาคือด้านสภาพแวดล้อมในอุทยาน/เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้หลายเส้นทาง ด้านลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว ด้านข้อจำกัดในการรับรองนักท่องเที่ยว และน้อยที่สุดคือด้านแหล่งท่องเที่ยวมีความสะดวกปลอดภัย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34, 4.12, 4.09, 4.05, 4.01 และ 3.84 ตามลำดับ

1.1 ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In Depth Interview)

1. ด้านลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว พบว่า แหล่งท่องเที่ยวมีความพร้อมอย่างมากในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น มีความสวยงามทางภูมิทัศน์ มีการนำความเชื่อของคนในท้องถิ่นเรื่องพญานาคมาใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยว สิ่งควรเพิ่มเติมเรื่องความโดดเด่นทางภูมิทัศน์ ขาดการรักษามาตรฐานการบริการบุคลากรในการท่องเที่ยว มักคุเทศก์ท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถ ทักชะหรือพื้นที่ที่สามารถให้รายละเอียดเกี่ยวกับพืชพันธุ์พืชพันธุ์สำคัญของสภาพแวดล้อมและความสำคัญของระบบนิเวศได้ และควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างและปรับปรุงด้านการจราจรและความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยวในช่วงนักท่องเที่ยวเพิ่มหรือลด รวมทั้งกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยว และแหล่งท่องเที่ยวยังไม่มีสัญลักษณ์การท่องเที่ยว (Brand Ambassadors) ในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างถูกต้องและครบถ้วน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้จดจำแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย โดยใช้คนที่มีชื่อเสียงมาเป็นแบรนด์ท่องเที่ยวอุทยานฯหรือ สิ่งที่มีอยู่ในสถานที่นั้นๆ เช่น พันธุ์ไม้ท้องถิ่นต่างๆ สัตว์ สถานที่ เป็นต้น และควรนำเทคโนโลยีที่สามารถค้นหาข้อมูลด้วยตัวเอง การพัฒนา Software ใหม่ เป็นโอกาสในโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จัก เป็นโอกาสในเรื่องการค้าการลงทุน โดยเฉพาะภาคบริการ เช่น การสร้างโรงแรม รีสอร์ท ที่พัก ธุรกิจเกี่ยวเนื่อง ธุรกิจขนส่งสาธารณะ ธุรกิจร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก

2. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้หลายเส้นทาง พบว่า แหล่งท่องเที่ยว มีความพร้อมอย่างมากในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ที่สามารถเดินทางมาได้หลายช่องทาง ได้แก่ การเดินทางมาทางรถยนต์ส่วนตัว รถโดยสารประจำทาง รถตู้ รถเช่า รถรับเหมา รถสามล้อ Taxi ส่วนการเดินทางโดยเครื่องบินสามารถนั่งบินมาลงที่สนามบิน สนามบินอุดร หรือสนามบินนครพนม การเดินทางมาได้ความสะดวกและมีความปลอดภัย มีรถเช่า รถรับจ้าง และมีเส้นทางที่สะดวกในการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติทั้ง 3 สามารถจัด Trip เป็น One Day Trip ได้ สิ่งควรเพิ่มเติมเรื่อง ป้ายบอกทาง ป้ายประวัติสถานที่เพื่อสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจ และควรเพิ่มป้ายบอกทางในจุดสำคัญ และป้ายอธิบายข้อปฏิบัติให้นักท่องเที่ยวเข้าใจได้อย่างชัดเจน และในอนาคตภาครัฐเร่งรัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในจังหวัดบึงกาฬ มีแผนการก่อสร้างสนามบิน และสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 5 และ มีแผนงานโครงสร้างที่จะอำนวยความสะดวกพื้นฐานคมนาคม เช่น การเปิดเส้นทางใหม่ นักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ เข้ามาในพื้นที่จาก สปป.ลาว มาจาก เมืองปากซัน

เข้ามายังบึงกาฬ ถือเป็นโอกาสอย่างหนึ่ง จะได้นักท่องเที่ยวต่างถิ่น หรือนักท่องเที่ยวจาก สเปน ลาว หรือจังหวัดใกล้เคียงอย่างหนองคาย นักท่องเที่ยวจีน เกาหลี ญี่ปุ่น ตะวันตก อเมริกา อังกฤษ ไต้หวัน อังกฤษ ฝรั่งเศส ที่เดินทางท่องเที่ยวมายังลาว แล้วยังต้องการเข้ามาที่ประเทศไทย

3. ด้านแหล่งท่องเที่ยวมีความสะอาดปลอดภัย พบว่า แหล่งท่องเที่ยวมีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ โดยมีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ห้องน้ำ ประปา ไฟฟ้า มีครบ แต่ไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยว มีลานกางเต็นท์ มีห้องพักให้บริการ ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา และสนับสนุนการท่องเที่ยวในอนาคต มีการประชุมผลักดัน ภาคส่วนอื่น ๆ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เป็นท่าเรือ และการขายของที่ระลึก และร้านค้าของชาวบ้าน มีระบบรักษาความปลอดภัย / เสือชูชีพ ระบบอาสาป่าไม้ในแต่ละจุดของแหล่งท่องเที่ยว มีระบบรักษาความปลอดภัย เเวรยาม 24 ชั่วโมง มีลานกางเต็นท์ ห้ามนำกล้องโฟม สัตว์เลี้ยง / ไม่มีสัตว์อันตราย สิ่งที่ต้องเพิ่มเติม ควรจะมีแผนปรับปรุง ลานจอดรถและสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภค บ้านพักบริการแก่นักท่องเที่ยว ห้องน้ำ ร้านค้าร้านอาหารให้เพียงพอ และการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเรื่องมาตรฐานความปลอดภัย และการตรวจสอบอุปกรณ์ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวว่ามีจุดตรงไหนชำรุด ทำการดูแลสม่ำเสมอเพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุแก่นักท่องเที่ยว เช่น บ้ายเตือนนักท่องเที่ยวแต่ละจุด บันไดการเดินขึ้นเขา และสะพานในการเดินทางในสถานที่ท่องเที่ยว

4. ด้านสภาพแวดล้อมในอุทยาน/เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พบว่า แหล่งท่องเที่ยวมีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาตินั้น มีสภาพอากาศ ระบบนิเวศ ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว ธรรมชาติป่าดงดิบ ความสวยงามของลักษณะหิน แหล่งธรณีวิทยา มีความสวยงาม อุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ มีช่วงท่องเที่ยวเพื่อมาสัมผัสอากาศหนาว และชมพระอาทิตย์ขึ้น ถ้านาคที่มีความสวยงามและเป็นแหล่งแห่งศรัทธา การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวมากจะมีผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว โดยการสร้างสิ่งก่อสร้างต้องมีการประชุมการพิจารณาเรื่องผลกระทบ การเปิดแหล่งท่องเที่ยว 10 เดือน และปิด 2 เดือน เพื่อให้ธรรมชาติได้ฟื้นตัว แต่ในจุดที่มีการบริหารจัดการที่ดี จะไม่ได้รับผลกระทบมากนัก และปัจจุบันยังไม่นำวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณี มาปรับใช้ในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว มีเพียงการนำสินค้า ผลิตภัณฑ์ชุมชนมาขายได้ สิ่งที่ต้องเพิ่มเติม แหล่งซื้อของเพราะการซื้อของเป็นพฤติกรรมที่สำคัญของนักท่องเที่ยว จะต้องพัฒนาแหล่งซื้อของโดยเฉพาะสินค้า OTOP การรวมตัวของกลุ่มเกษตรกรและกลุ่มอาชีพยังไม่เข้มแข็ง และไม่มีการทำกิจกรรมด้านอาชีพอย่าง ต่อเนื่อง ส่งผลให้ไม่มีสินค้า

OTOP ที่มีชื่อเสียงต่อเนื่อง รวมถึงไม่ได้พัฒนาการแปรรูปผลผลิตการเกษตรและบรรจุภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน และผู้ประกอบการร้านอาหารที่ขึ้นชื่อน้อย และอีกอย่างที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว คือกฎหมายที่ทำให้กรมป่าไม้มีข้อจำกัดในการเปิดพื้นที่ในป่าสงวน ที่มีความงามของธรรมชาติมาเป็นแหล่งท่องเที่ยว หากไม่มีการทำโครงการพิเศษที่จะทำให้กรมป่าไม้สามารถเปิดพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวเข้าไปชมความงามของธรรมชาติได้ โอกาสของบึงกาฬในการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวก็จะลดลงไปมาก

5. ด้านข้อจำกัดในการรับรองนักท่องเที่ยว พบว่า พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้แต่มีบางจุดที่มีข้อจำกัดคือ ถ้ำนาคา เข้าชมแหล่งท่องเที่ยว 700 คนต่อวัน โดยการจองผ่าน App QQ จองค่อนข้างยาก อีกทั้งน้ำตกท่าเรือ จำกัด 2,000 คนต่อวัน น้ำตกถ้ำพระสามารถรองรับนักท่องเที่ยวจำกัดได้วันละไม่เกิน 4,000 คนต่อวัน สาธารณูปโภคและความปลอดภัยต่าง ๆ มีเพียงพอ และในบางจุดอาสาบริการแก่นักท่องเที่ยว ปัญหา คือ ขาดบุคลากรในการท่องเที่ยว มักคุเทศน์ท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถ ทักเซหรือพื้นที่สามารถให้รายละเอียดเกี่ยวกับพืชพันธุ์ ความสำคัญของสภาพแวดล้อม และความสำคัญของระบบนิเวศ ควรมีการจัดอบรมและส่งเสริมให้คนในท้องถิ่นรู้จักการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และฝึกอบรมไกด์ท้องถิ่นเพื่อดูแลและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และยังมีข้อจำกัดด้านกฎหมายกรมป่าไม้ที่ไม่สามารถพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างเต็มที่

6. ด้านความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว พบว่าแหล่งท่องเที่ยวมีความพร้อมในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ คือ แหล่งท่องเที่ยวมีสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ และเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยว ได้แก่ หินสามวาฬ ถ้ำนาคา ถ้ำนาคี เจดีย์กองข้าวศรีบุญเนา บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ น้ำตกถ้ำพระ น้ำตกเจ็ดสี น้ำตกถ้ำฝุ่น น้ำตกชะแนน พระพุทธรูปหลวงปู่พัน น้ำตกตานกเขียน ลานธรรม หลวงพ่อพระสิงห์ หินช้าง หินรถไฟ ส่างร้อยบ่อ เจดีย์ปู่เสาร์ เจดีย์ปู่วัง เคียรพญานาค 3 เคียร ถ้ำหิน แหล่งท่องเที่ยวมีแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้ คือ อุทยานภูลังกามีถ้ำนาคา แหล่งท่องเที่ยวของหินสามวาฬ แหล่งท่องเที่ยวมีสถานที่แปลกใหม่ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว คือ หินรถไฟ น้ำตกงวงช้าง สิ่งที่ต้องเพิ่มเติม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักมากยิ่งขึ้น ควร จัดแพคเกจส่งเสริมการท่องเที่ยวช่วงหยุดยาวในสื่อดิจิทัลและผลักดันแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ 3 ภู เป็นปฏิทินท่องเที่ยวหลักของจังหวัดบึงกาฬ โดยใช้สื่อดิจิทัลและนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริการการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมรวมกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวครบวงจร

2. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬ

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬ ผู้วิจัยใช้วิธีการทำการวิเคราะห์ SWOT Analysis ใช้วิธีการทำ Focus Group ร่วมกับกลุ่มตัวแทนจากทุกภาคส่วนที่มีส่วนในการจัดการการท่องเที่ยวฯ โดยจังหวัดบึงกาฬมีสถานที่ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวรู้จักน้อย การเดินทางยังไม่สะดวกเพราะไม่มีสนามบิน จุดแข็งคือ แหล่งท่องเที่ยวมีหลากหลาย มีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จุดอ่อนคือ ขาดการพัฒนา OTOP ร้านอาหารขึ้นชื่อ พัฒนาสื่อท่องเที่ยวแบบดิจิทัล ขาดแบรนด์ ขาดบุคลากร และการรวมกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว โอกาสคือ มีวันหยุดยาว นโยบายการพัฒนาบึงกาฬเทคโนโลยีที่สามารถค้นหาข้อมูลด้วยตัวเอง และสิ่งคุกคามคือกฎหมายพื้นที่ในป่าสงวนราคา น้ำมัน แรงงานต่างด้าวสามารถกำหนดแนวทางการจัดการการท่องเที่ยว กลยุทธ์ SO คือ จัดแพคเกจส่งเสริมการท่องเที่ยวช่วงวันหยุดยาวในสื่อดิจิทัล และผลักดันแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ 3 ภู เป็นปฏิทินท่องเที่ยวหลักของจังหวัดบึงกาฬ กลยุทธ์ WT คือ ใช้สื่อดิจิทัลและนำนวัตกรรมมาใช้ในการให้บริการ ใช้คนที่มีชื่อเสียงมาเป็นแบรนด์ท่องเที่ยวอุทยานฯ ส่งเสริมรวมกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวครบวงจร กลยุทธ์ ST คือ หน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว ใช้พลังงานทดแทนเป็นหลัก ชูนโยบายท่องเที่ยวแบบเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ลดใช้น้ำมันและแรงงานต่างด้าว และกลยุทธ์ WO คือ พัฒนาเทคโนโลยีที่สามารถท่องเที่ยวแบบเสมือนจริงด้วยตัวเองเพื่อจูงใจ พัฒนา OTOP ของฝากให้ครบทั้งของกินและของใช้เมื่อเที่ยวช่วงวันหยุดยาว

5. อภิปรายผลการวิจัย

1. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬ พบว่า ชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวและการบริหารจัดการที่ดีในจังหวัดบึงกาฬ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้มีนักท่องเที่ยวมีความสนใจเพราะแหล่งท่องเที่ยวมีความพร้อมอย่างมากในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์โดดเด่น มีความสวยงามทางภูมิทัศน์ มีการนำความเชื่อของคนในท้องถิ่นเรื่องพญานาคมาใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งจากการประเมินศักยภาพ 6 ด้าน คือ ลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว การเข้าถึงได้หลายเส้นทาง ความสะดวกปลอดภัย สภาพแวดล้อม ข้อจำกัดและความมีชื่อเสียง โดยรวมของแหล่งท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก และด้านที่ได้รับการประเมินศักยภาพสูงที่สุด คือ ด้านความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว รองลงมาคือด้านสภาพแวดล้อมในอุทยาน/เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้หลายเส้นทาง ด้านลักษณะของ

แหล่งท่องเที่ยว ด้านข้อจำกัดในการรับรองนักท่องเที่ยว และน้อยที่สุด คือ ด้านแหล่งท่องเที่ยวมีความสะอาดปลอดภัย สอดคล้องกับทฤษฎี ทรวงอิทธิสุข (2563) ศึกษาเรื่องการประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากมุมมองของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก สภาพแวดล้อมมีศักยภาพสูงด้านการไม่มีมลภาวะในแหล่งท่องเที่ยว (ขยะ ทัศนียภาพ เสียง น้ำ อากาศ) มีลักษณะ ทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ไม่ถูกตัดแปลงจากมนุษย์ และมีสภาพแวดล้อม/ระบบนิเวศที่สมบูรณ์ก็มีศักยภาพสูง และสอดคล้องกับ นุชประวี ลิขิตศรีณ์ (2562) ศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดพิจิตร ด้านสภาพของแหล่งท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก

2. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬ ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) นำผลที่ได้มาปรับหาความสำคัญเพื่อหาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬ โดยใช้หลักการศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดบึงกาฬผนวกกับการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยว (ส่วนประสมทางการตลาดการท่องเที่ยว) โดยมีแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬดังนี้ 1) ด้านศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ได้แก่ ด้านลักษณะของแหล่งท่องเที่ยว ควรสร้างเรื่องความโดดเด่นทางด้านภูมิทัศน์ สร้างจุดสนใจให้เป็นที่จดจำนักท่องเที่ยว เช่น การเพิ่มจุดถ่ายรูป ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้หลายเส้นทาง ควรเพิ่มจำนวนเรื่องป้ายบอกทาง ป้ายประวัติสถานที่เพื่อสื่อความหมายให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจ ด้านแหล่งท่องเที่ยวมีความสะอาดและปลอดภัยควรกำหนดโซนนิ่งที่ชัดเจน เช่น ลานจอดรถ หรือสิ่งอำนวยความสะดวกด้านอื่น ๆ เพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยวได้ ด้านสภาพแวดล้อมจะต้องพัฒนาแหล่งซื้อของโดยเฉพาะสินค้า OTOP ข้อจำกัดในการรับรองนักท่องเที่ยวควรสร้างลานจอดรถและสิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภค ความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รู้จักมากยิ่งขึ้น ควร จัดแพคเกจส่งเสริมการท่องเที่ยวช่วงหยุดยาวในสื่อดิจิทัล และ 2) ด้านความต้องการของนักท่องเที่ยว (ส่วนประสมทางการตลาดการท่องเที่ยว) ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ มีการจัดกิจกรรม มีบริการรถ รับ-ส่ง มีอาสนาฬิกา มีบริการลูกหาบ มีกิจกรรมจัดวิ่งเทรล มีการขอพรด้านความเชื่อพญานาค ด้านราคา มีอัตราค่าบริการที่เหมาะสม โดยราคาที่ ยอมรับได้ ทั้งอาสนา และนักท่องเที่ยว ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีการจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ด้านส่งเสริมการขาย มีการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์เพื่อ ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว ด้านบุคลากร มีบุคลากรการท่องเที่ยวที่สามารถให้ข้อมูลแหล่ง

ท่องเที่ยว ด้านลักษณะทางกายภาพ มีความสะอาดความปลอดภัย และมีระบบสาธารณูปโภค ด้านกระบวนการบริการ มีระเบียบ วิธีการและการปฏิบัติในด้านบริการ เพื่อส่งมอบการบริการ อย่างถูกต้อง รวดเร็วซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเจตนา อินยะรัตน์ และ สุญาพร สัตตระกุล (2560) พบว่า จากศักยภาพของเกาะสุกรส่งผลให้มีแนวทางการจัดการท่องเที่ยววิถีชุมชนที่มี กิจกรรมการท่องเที่ยวตลอดทั้งปี โดยมีโปรแกรมท่องเที่ยววิถีชุมชนตามช่วงฤดูกาลที่จะช่วยเป็น อาชีพเสริมให้กับเจ้าของพื้นที่ พัฒนาคุณภาพการแหล่งท่องเที่ยวร่วมกัน สร้างกระบวนการ การเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยวอีกด้วย

6. องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1. แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬ

จากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปแนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬ ได้ดังนี้

1. ผลักดันแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู เป็นปฏิทินท่องเที่ยวหลักของจังหวัดบึงกาฬ และจัดแพคเกจส่งเสริมการท่องเที่ยวช่วงหยุดยาวในสื่อดิจิทัล เช่น เที่ยวสามภูช่วงเทศกาลสำคัญ ขวามูเที่ยวสามภู เพื่อการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง
2. ใช้คนที่มีชื่อเสียงมาเป็นแบรนด์ท่องเที่ยว เช่น เชิญดาราดังที่มีชื่อเสียงเป็นแบรนด์แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬ
3. ขุนโยบายท่องเที่ยวแบบเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ลดใช้น้ำมัน หันมาใช้พลังงานทดแทนเป็นหลัก เช่น การใช้พาหนะไฟฟ้าในพื้นที่ลดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
4. พัฒนาเทคโนโลยีที่สามารถท่องเที่ยวแบบเสมือนจริงด้วยตัวเองเพื่อจูงใจ เช่น การประกวดแอปพลิเคชันพัฒนาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเสมือนจริง ให้คนรู้จักและจูงใจมากยิ่งขึ้น

7. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

1.1 จากผลการศึกษา พบว่า ด้านที่ได้รับการประเมินศักยภาพ มากที่สุด คือ ด้านความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งกำหนดกลยุทธ์ ผลักดันแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู เป็นปฏิทินท่องเที่ยวหลักของจังหวัดบึงกาฬ ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องน่าจะพิจารณาถึงผลักดันแหล่งท่องเที่ยว 3 ภู ให้เป็นปฏิทินท่องเที่ยวหลักของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเพื่อการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง

1.2 จากผลการศึกษา พบว่าจัดแพคเกจส่งเสริมการท่องเที่ยวช่วงหยุดยาวในสื่อดิจิทัล ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องน่าจะพิจารณาถึง จัดแพคเกจส่งเสริมการท่องเที่ยวช่วงหยุดยาว เช่น เที่ยวสามภูช่วงเทศกาลสำคัญ ขวามูเที่ยวสามภู

1.3 จากผลการศึกษา พบว่า ใช้คนที่มีชื่อเสียงมาเป็นแบรนด์ท่องเที่ยว ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องน่าจะพิจารณาถึงเชิญดาราดังที่มีชื่อเสียงเป็นแบรนด์ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู

1.4 จากผลการศึกษา พบว่า ใช้พลังงานทดแทนเป็นหลัก ขุนโยบายท่องเที่ยวแบบเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ลดใช้น้ำมัน และแรงงานต่างด้าว ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องน่าจะ

พิจารณาถึงขอรับการสนับสนุนงบประมาณในการโซลาเซลล์ รวมทั้งการใช้พาหนะไฟฟ้าในพื้นที่
ลดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อมภายในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ 3 ภู

1.5 จากผลการศึกษา พบว่า พัฒนาเทคโนโลยีที่สามารถท่องเที่ยวแบบเสมือนจริง
ด้วยตัวเองเพื่อจูงใจ ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องน่าจะพิจารณาถึงจัดประกวดแอปพลิเคชันพัฒนา
ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเสมือนจริง ให้คนรู้จักและจูงใจมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติพื้นที่ต่าง ๆ ใน
เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ เพื่อขยายองค์ความรู้ต่อไป

2.2 ควรมีการศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพผู้ให้บริการในแหล่ง
ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

2.3 ควรศึกษาพฤติกรรมและความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อนำมาปรับใน
การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวและด้านอื่นของแหล่งท่องเที่ยว

2.4 ควรศึกษาแนวทางการส่งเสริมความร่วมมือกันระหว่าง อุทยานและคนใน
ชุมชน เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน

3. ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษา

3.1 หน่วยงานภาครัฐภาคเอกชนและภาคประชาชนสามารถนำเอาศักยภาพของ
แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬ และสามารถจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนใน
การพัฒนาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬได้อย่างเหมาะสม

3.2 หน่วยงานภาคเอกชนได้รับทราบถึงข้อมูลของนักท่องเที่ยวด้านพฤติกรรมและ
ความต้องการของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ 3 ภู จังหวัดบึงกาฬ ซึ่ง
ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวสามารถนำผลการวิจัยที่ได้มาเป็นข้อมูลในการส่งเสริมและ
ออกแบบกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ รวมถึงการสร้างรายการท่องเที่ยวที่สอดคล้อง
กับพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

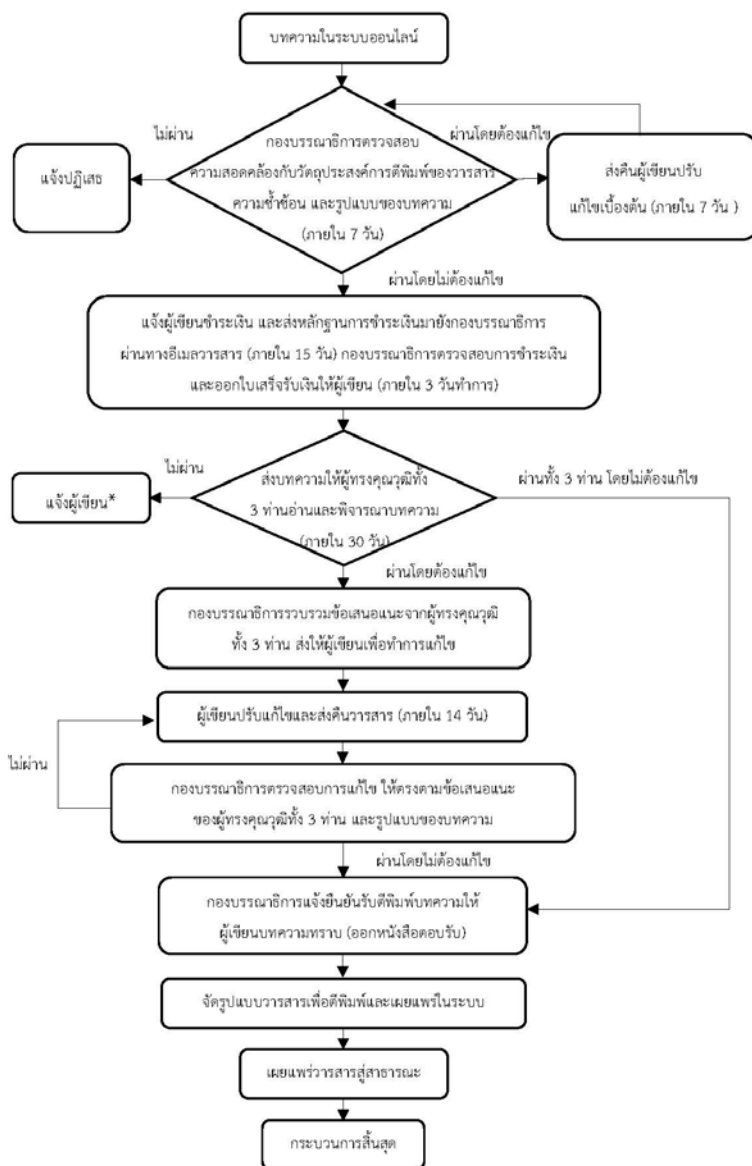

เอกสารอ้างอิง

- จิริยา นันทิยาภูษิต, และ ภมร ชันธหัตถ์. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดจันทบุรี. *วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 7(4), 379-395.
- เจตนา อินยะรัตน์, และ สุญาพร สัตตระกุล. (2560). แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชุมชนของเกาะสุกร จังหวัดตรัง (รายงานการวิจัย). สงขลา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- ทัชชญา ทรงอิทธิสุข. (2563). การประเมินศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากมุมมองของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, กรุงเทพฯ.
- นุชประวี ลิขิตศรีณ. (2562). ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดพิจิตร. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*. 14(1), 28-41.
- สำนักงานจังหวัดบึงกาฬ. (2557). แผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี (พ.ศ.2557 – 2560). สืบค้นจาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER11/DRAWER016/GENERAL/DATA0000/00000026.PDF>
- สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2561). แผนพัฒนาการท่องเที่ยว ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2562 – 2564). กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- Pelasol, M. R. J., Tayoba, M. A. T., Mondero, E., Jugado, K., & Lahaylahay, C. (2012). Igcabugao: A Potential Tourist Destination in the Southern Part of Iloilo, Philippines. *JPAIR Multidisciplinary Research*, 8(1), 90-97. <https://doi.org/10.7719/jpair>
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York, NY: Harper & Row.

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์

แนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

วิทยาลัยบริหารศาสตร์ อาคารเทพ พงษ์พานิช มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ตำบลหนองหาร
อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290 โทรศัพท์ 0-5387-5540-5

Email: sasjournal.mju@gmail.com

Website: <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions>

1. รองศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมชัย ปัญญาดี	บรรณาธิการบริหาร	081-8840066
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ	ผู้ช่วยบรรณาธิการ	093-2419191
3. นางนิตยา ไพยามณ	ผู้ช่วยบรรณาธิการ	081-8850800
4. นายกิตติวัฒน์ คมเสวต	ผู้ช่วยบรรณาธิการ	097-9466928

กำหนดการออกวารสาร

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ต้องส่งผ่านระบบ
ลงทะเบียนออนไลน์ Website: [https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/
submissions](https://so05.tci-thaijo.org/index.php/SASAJ/about/submissions) และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของ
บทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่
จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะ

ทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องจากหลากหลายสถาบันและมิใช่สังกัดเดียวกับผู้นิพนธ์บทความ และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH SarabunPSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Single Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษ ด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. (1.5 นิ้ว) ด้านบน ขนาด 4.5 ซม. (1.77 นิ้ว) และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. (1.58 นิ้ว) และ จัดระยะย่อหน้า 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 20 หน้ากระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง ดังนี้

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความทางวิชาการ (Academic Article) ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษาหรือประชาชนทั่วไป

1.2 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความทางวิชาการ/บทความวิจัย ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้เข้าใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 4 ส่วนเท่านั้น คือ

2.1 วัตถุประสงค์ ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

2.2 วิธีศึกษา/ค้นคว้าวิจัย ควรระบุถึงวิธีการศึกษา เป็นการศึกษาประเภทใด และอธิบายถึง กลุ่มประชากร กลุ่มตัวอย่าง และจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา วิธีรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล โดยอธิบายพอสังเขป

2.3 ผลการศึกษา ควรประกอบด้วย ผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา ตามวัตถุประสงค์ การศึกษาให้ครบถ้วน

2.4 คำสำคัญ ควรมีคำสำคัญ 3 คำ ควรเป็นคำที่ปรากฏในชื่อเรื่องและเนื้อหาที่ศึกษา เพื่อใช้ในการสืบค้นบทความ และควรเป็นคำที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา โดยจะต้องปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียน บทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่า จะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือ แผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 องค์ความรู้จากการวิจัย (Knowledge of Research) เป็นการนำเสนอ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย เมื่อผู้นิพนธ์ได้ทำการเปรียบเทียบผลการวิจัยของตนกับ ผลการวิจัยของผู้อื่น ในหัวข้ออภิปรายผลการวิจัยแล้ว ได้ข้อสรุปที่เป็นความรู้ใหม่ ที่ไม่พบใน งานวิจัยที่ทำการเปรียบเทียบมาก่อน เสนอในหัวข้อองค์ความรู้จากการวิจัย **ในรูปแบบแผนภูมิ แผนภาพ ผังมโนทัศน์ หรือโมเดล** พร้อมคำอธิบายเชิงกระบวนการ วิธีการขั้นตอน คุณค่า ประโยชน์ รูปแบบแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ ที่ก่อให้เกิดแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการส่งเสริม/การพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงของบุคคล สังคม และองค์กร (อธิบายให้กระชับ รัดกุม เข้าใจได้ง่าย)

3.1.7 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะแนวการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิด ประโยชน์ต่อไป โดยสรุปเป็นข้อ ๆ ซึ่งมีหัวข้อดังนี้ 1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 2. ข้อเสนอแนะ เชิงปฏิบัติการ 3. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา ตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของ ข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยม

แพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมา เพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียน บทความวิชาการ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์(Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้ง

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้ผู้อ่านได้รับทราบเนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวมหรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 องค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge) องค์ความรู้ใหม่ที่ผู้นิพนธ์ต้องการนำเสนอ ในรูปแบบแผนภูมิ แผนภาพ ผังมโนทัศน์ หรือโมเดล พร้อมคำอธิบายเชิงกระบวนการ วิธีการขั้นตอน คุณค่าประโยชน์ รูปแบบแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ ที่ก่อให้เกิดแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการส่งเสริม/การพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงของบุคคล สังคม และองค์กร (อธิบายให้กระชับรัดกุม เข้าใจได้ง่าย)

3.2.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและการปฏิบัติ

4. การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA

4.1 หนังสือ, บทความวารสาร, วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย, สื่ออิเล็กทรอนิกส์

(ชื่อผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์) หรือ ชื่อผู้แต่ง (ปีพิมพ์)

ผู้แต่งคนเดียว ผู้แต่งชาวไทยให้ระบุชื่อและนามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม และ ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นด้วยนามสกุล

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, 2550) หรือ วินิจ ผาเจริญ (2550)

(Phacharuen, 2007) หรือ Phacharuen (2007)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหน้าและด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล, 2551) หรือ

วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล (2551)

(Phacharuen & Phromkun, 2008) หรือ

Phacharuen & Phromkun (2008)

ผู้แต่ง 3-5 คน ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งครบทุกคน และให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” จนถึงผู้แต่งคนสุดท้ายให้คั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, สุรพล พรหมกุล, และ เฉลิมชัย ปัญญาดี, 2558)

(Phacharuen, Phromkun, & Panyadee, 2015)

ผู้แต่งมากกว่า 6 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อและนามสกุลของผู้แต่งคนแรก และตามด้วย “และคณะ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ ระหว่างคำให้เว้นระยะห่างด้านหลัง 1 เคาะ

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ และคณะ, 2551)

วินิจ ผาเจริญ และคณะ (2551)

(Phacharuen et al., 2008)

Phacharuen et al. (2008)

กรณีที่เป็นกรอ้างอิงข้อความ/เนื้อหาบางส่วน ให้ระบุเลขหน้าที่นำเนื้อหา/ข้อมูลนั้นๆ มากล่าวถึง โดยมีรูปแบบการเขียนดังนี้

(วินิจ ผาเจริญ, 2550, น. 45) หรือ

(วินิจ ผาเจริญ และ สุรพล พรหมกุล, 2551, น. 112)

(Jones, 2007, p. 199) หรือ

(Kernis, Cornell, Sun, Berry, & Harlow, 1993, p. 145)

กรณีที่เนื้อหานั้น มีการกล่าวอ้างอิงถึงหลายผลงาน ให้ใช้เครื่องหมาย ; คั่นระหว่างผลงาน เช่น (วินิจ ผาเจริญ, 2550, น. 45; เฉลิมชัย ปัญญาดี, 2558; Jones, 2007, p. 199)

4.2 สัมภาษณ์

(ผู้แต่ง, สัมภาษณ์, วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุชื่อและนามสกุลโดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม

ตัวอย่างเช่น (วินิจ ผาเจริญ, สัมภาษณ์, 1 สิงหาคม 2550)

(Winit Phacharuen, personal communication, August 11, 2007)

(E. Robbins, personal communication, January 4, 2001).

5. การอ้างอิงท้ายบทความ ตามหลักเกณฑ์ APA

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
ผู้แต่ง 1 คน Single Author	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
ผู้แต่ง 2 คน Two Authors	ตัวอย่าง กำธร ชำรงค์ตระกูล. (2548). <i>มหัศจรรย์ผืนป่าแผ่นดินไทย</i> . กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์.
	Helfer, M. E. (1997). <i>The battered child</i> . New York, NY: Springer.
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)
ผู้แต่ง 3-7 คน Three to Seven Authors (ระบุชื่อครบทุกคน – FILL ALL AUTHORS)	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1./และ/ชื่อ สกุลผู้แต่ง2./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	Author, A. A./&/Author, B. B./ (Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL)

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
	<u>ตัวอย่าง</u> หาญกล้า วิจิตรประดิษฐ์, เสกสรรค์ จันทร์แรม, และ สุขสวัสดิ์ ทองคำ. (2540). <i>เทคโนโลยีการผลิตลำไยสีชมพู</i>. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. Kernis, M. H., Cornell, D. P., Sun, C. R., Berry, A., Harlow, T., & Bach, J. S. (1993). <i>Organization</i>. Chicago, IL: University of Chicago Press.
ผู้แต่ง มากกว่า 7 คน ขึ้นไป More than Seven Authors	ชื่อ สกุลผู้แต่ง1,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง2,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง3,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง4,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง5,/ชื่อ สกุลผู้แต่ง6,/ . . ชื่อ สกุลผู้แต่งคนสุดท้าย./(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. (ระบุชื่อ 6 คน หลังชื่อคนที่ 6 ให้ใช้จุดไข่ปลาแทนชื่อผู้แต่งจากนั้นให้ระบุชื่อผู้แต่งคนสุดท้าย) Author, A. A./Author, B. B./Author, C. C./Author, D. D./Author, E. E./Author, F. F./ . . Author, G. G.Last Author)/(Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher. *กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ ตัวย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL) (Enter the names of 6 people. After the 6th person, use an ellipsis instead of the author's name, then add the last author's name) <u>ตัวอย่าง</u> นพรัตน์ บุญจรร, ชัยสิทธิ เอกเทศ, พงศ์ภัทร โลกสวย, ชัยพร เดชทิพย์, ปรีชา ทองคำขาว, จีรศักดิ์ แสงโชติช่วง, . . . ดารา หอมละมุน. (2552). <i>ระบบสารสนเทศทั้งภูมิศาสตร์ลุ่มน้ำปิง: การจัดการพื้นที่ป่าต้นน้ำในลุ่มน้ำปิงเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศ</i>. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. Miller, F. H., Choi, M. J., Angeli, L. L., Harland, A. A., Stamos, J. A., Thomas, S. T., . . Rubin, L. H. (2009). <i>Technical Communication</i>. New York, NY: Springer.
ผู้แต่งเป็น สถาบัน	หน่วยงานใหญ่ หน่วยงานย่อย./(ปีที่พิมพ์)/ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
Organization as Author	corporate author/(Year of publication)/Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
	*กรณีสถานที่พิมพ์อยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ลงชื่อ เมือง, ชื่อรัฐ(ด้วยย่อโดยไม่มี . เช่น New York, NY ; Chicago, IL) ตัวอย่าง มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ สถาบันวิจัยและพัฒนา. (2552). <i>บทคัดย่อชุดโครงการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง</i>. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. American Psychological Association. (2009). <i>APA Style</i>. New York, NY: Springer.
หนังสือแปล	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ/(ชื่อผู้แปล,/ผู้แปล)./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์./(ต้นฉบับพิมพ์/ปี) Author, A. A./(Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle/(Translator,/Trans.)/Location:/Publisher/(Original work published Year)
A Translation	ตัวอย่าง สติเวนสัน, วิลเลียม. (2536). <i>นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ</i> (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ, ผู้แปล). (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พรีนติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง. (ปีพิมพ์ต้นฉบับ 1976) Laplace, P. S. (1951). <i>A philosophical essay on probabilities</i> (F. W. Truscott & F. L. Emory, Trans.). New York, NY: Dover. (Original work published 1814)
ผู้รวบรวมหรือบรรณาธิการ	ชื่อ สกุลบรรณาธิการ./(บรรณาธิการ)./(ปีที่พิมพ์)./ชื่อหนังสือ./สถานที่พิมพ์:/ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. Editor, A. A./(Ed./Eds.)/ (Year of publication)./Title of work: Capital letter also for subtitle./Location:/Publisher.
Edited Book, No Author	ตัวอย่าง วิภาดา ภาพเขียน. (บรรณาธิการ). (2541). <i>ไทยยุคสุโขทัย</i>. กรุงเทพฯ: โครงการวิจิตรศิลป์. Duncan, G. J., & Brooks-Gunn, J. (Eds.). (1997). <i>Consequences of growing up poor</i>. New York, NY: Russell Sage Foundation.

รูปแบบ	หนังสือทั่วไป - Books
ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง Unknown Author	ชื่อหนังสือ./ (ปีที่พิมพ์)/ สถานที่พิมพ์:/ ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	<i>Title of work: Capital letter also for subtitle./ (Year of publication)./ Location:/ Publisher.</i>
	ตัวอย่าง แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544. (2542). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. <i>Merriam-Webster's collegiate dictionary. (1993). Springfield, MA: Merriam-Webster.</i>
ปรากฏครั้งที่พิมพ์ Edition other than the first	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)/ ชื่อหนังสือ/ (ครั้งที่พิมพ์)/ สถานที่พิมพ์:/ ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.
	<i>Author, A. A./ (Year of publication)./ Title of work: Capital letter also for subtitle/ (Edition.)/ Location:/ Publisher.</i>
	ตัวอย่าง กัธธ อารงค์ตระกูล. (2548). <i>มหัศจรรย์ผืนป่าแผ่นดินไทย</i> (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บ้านพระอาทิตย์. <i>Helper, M. E. (1997). The battered child (5th ed.). Chicago, IL: University of Chicago Press.</i>
ไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์/ สำนักพิมพ์ No publisher of publication	ให้ใส่ [ม.ป.ท.] สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.p.] สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ Enter [ม.ป.ท.] for Thai Documents and [n.p.] for Foreign language documents
ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ No year of publication	ให้ใส่ [ม.ป.ป.]. สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.d.]. สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ Enter [ม.ป.ป.] for Thai Documents and [n.d.] for Foreign language documents

บทความในหนังสือ - Chapter in Book	
ARTICLE OR CHAPTER IN AN EDITED BOOK	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อ สกุลบรรณาธิการ./ (บก.)./ ชื่อหนังสือ./ (น. เลขหน้า) ที่ปรากฏบทความจากหน้าใดถึงหน้าใด./ สถานที่พิมพ์./ ชื่อสำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ A. A. Editor/ (Ed./ Eds)./ Title of Book/ (p. ถ้ามีหลายหน้าใช้ pp. page number-page number)./ Place:/ Publisher.
ตัวอย่าง	วิสาขา เจริญศิลป์. (2534). การรักษาโรคติดเชื้อทางเดินหายใจจากเชื้อไวรัส RSV (Respiratory Syncytial Virus) ในเด็ก. ใน สมศักดิ์ โล่เลขา, ชลรัตน์ ติเรกวัดชัย, และ มนตรี ตูจินดา (บก.), <i>อิมมูโนวิทยาทางคลินิกและโรคภูมิแพ้</i> (น. 99-103). กรุงเทพฯ: วิทยาลัยกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย และสมาคมกุมารแพทย์แห่งประเทศไทย. ธิดา เมฆสุวรรณ. (2562). ความขัดแย้งระหว่างศาสนาในประเทศไทย. ใน ปรีดี หงส์สตีฟ, และ อัมไพร หมดเต็น (บก.), <i>ศาสนากับความรุนแรง</i> (น. 400-459). กรุงเทพฯ: Illuminations Editions. Chumdermphadejsuk, S. (1991). Acute Asthma Treatment in Children. In S. Lohlekha (Ed.), <i>Clinical Immunology and Allergy</i> (pp. 99-103). Bangkok: The Royal College of Pediatricians of Thailand & Pediatric Society of Thailand. O'Neil, J. M., & Egan, J. (1992). Men's and women's gender role journeys: A metaphor for healing, transition, and transformation. In B. R. Wainrib (Ed.), <i>Gender issues across the life cycle</i> (pp. 107-123). New York, NY: Springer.
บทความในวารสาร - Journal Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่ (ฉบับที่)./ เลขหน้าแรกที่ปรากฏบทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ. Author, A. A./ (Year of publication)./ Title of article./ Title of Periodical./ volume number(issue number)/pages.
ตัวอย่าง	โมรธา ขอบขา. (2536). แหล่งสารนิเทศบนอินเทอร์เน็ต. <i>วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์</i>, 13(2), 1-13.

บทความในวารสาร - Journal Article	
	Dubleck, L. (1990). Science fiction aids science teaching. <i>Physics Teacher</i> , 28(2), 316-318.
	Harlow, H. F. (1983). Fundamentals for preparing psychology journal articles. <i>Journal of Comparative and Physiological Psychology</i> , 55, 893-896.
บทความในแมกกาซีน, นิตยสาร - ARTICLE IN A MAGAZINE	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนบทความ./ (ปี,/เดือนที่พิมพ์)/ชื่อบทความ./ชื่อนิตยสาร,/ปีที่(ฉบับที่)/เลขหน้าที่ปรากฏ. Author, A. A./ (Year,/Month of publication)/Title of article./Title of Magazine,/volume number(issue number)/pages.
ตัวอย่าง	สมโอมีอ. (2545, มีนาคม). อาหารบำรุงสมอง. <i>Update</i> , 20(210), 37-40. Henry, W. A., III. (1990, April). Making the grade in today's schools. <i>Time</i> , 135, 28-31.
บทความในหนังสือพิมพ์ - ARTICLE IN A NEWSPAPER	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนบทความ./ (ปี,/วันที่ เดือนที่พิมพ์)/ชื่อบทความ./ชื่อหนังสือพิมพ์,/น./เลขหน้าที่ปรากฏ. Author, A. A./ (Year,/Month/Date of publication)/Title of article./Title of Newspaper,/p,pp./pages.
ตัวอย่าง	บัวช่อ รัชสุพรรณ. (2545, 8 พฤศจิกายน). อนาคตอิสราเอล-ปาเลสไตน์. <i>สยามนิวิส์</i> , น. 6. พนิดา สงวนเสรีวานิช. (2554, 24 เมษายน). พระปลัดสุชาติ สุวัฑฒโกปกากะญอ นักพัฒนา. <i>มติชน</i> , น. 17-18. Schultz, S. (2005, December). Calls made to strengthen state energy policies. <i>The Country Today</i> , pp. 1A, 2A. Boonnoon, J. (2011, April 28). Manufactures flood Thai market. <i>The Nation</i> , p. 7A.

บทความในสารานุกรม - Encyclopedia Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ. ใน/ ชื่อสารานุกรม/ (ฉบับที่./ หน้า)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article Title. In/ Encyclopedia Title/ (Vol. Number, /p. ถ้ามีหลายหน้าใช้ pp. page number-page number)./ Place: Publisher.
ตัวอย่าง	เหมือนฝัน รักธรรม. (2537). คิวฮักคิวหาง. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขตหัวเมืองฝ่ายเหนือ (ฉบับที่ 24, น. 274-275). กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
	Sturgeon, T. (1995). Science fiction. In <i>The encyclopedia Americana</i> (Vol. 24, pp. 390-392). Danbury, CT: Grolier.
รายงานการวิจัย - Research report	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง/ (รายงานวิจัย)./ สถานที่พิมพ์:/ ชื่อสำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Title/ (Research report)./ Location:/ Publisher.
ตัวอย่าง	พินิจ ทิพย์มณี. (2553). การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการตายของประเทศไทย (รายงานวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
	Deming, D., & Dynarski, S. (2008). <i>The Lengthening of Childhood</i> (Research report). Nashville: American Economic Association.
เอกสารการประชุมทางวิชาการ - Proceedings, Symposium	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ. ใน/ ชื่อการประชุมหรือการสัมมนา/ (น./ เลขหน้า-เลขหน้า)./ สถานที่พิมพ์:/ ชื่อสำนักพิมพ์.
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title. In/ Title of Conference/ (pp. page number-page number)./ Location:/ Publisher.
ตัวอย่าง	ชัชพล มงคลิก. (2552). การประยุกต์ใช้กระบวนการลำดับชั้นเชิงวิเคราะห์ในการจัดตารางการผลิตแบบพหุเกณฑ์: กรณีศึกษาโรงงานอุตสาหกรรมผลิตยา. ใน การประชุมวิชาการการบริหารและการจัดการ ครั้งที่ 5 (น. 46). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
	Piyasiripon, N. (2016). Factors affecting Policy Implementation Effectiveness toward National Security Policy in Southernmost Provinces of Thailand. In <i>Proceeding of The 38th National Graduate Research Conference</i>

เอกสารการประชุมทางวิชาการ - Proceedings, Symposium	
	(<i>Humanities and Social Science</i>) (pp. 169-176). Phitsanulok: Naesuan University Publishing House. Soutar, G., & Mazzaro, T. W. (1995). Gaining competitive advantage in education services exports: Forward integration and strategic alliances in a maturing market. In <i>Proceeding of the Academy of International Business Southeast Asia Regional Conference, Asia Pacific International Business: Regional integration and global competitiveness</i> (pp. 85-110). Perth: Murdoch University.
วิทยานิพนธ์ และ ปริญญาานิพนธ์ - Thesis	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนวิทยานิพนธ์./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อวิทยานิพนธ์หรือปริญญาานิพนธ์/(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต)./ชื่อสถานศึกษา./สถานที่พิมพ์. Author, A. A./ (Year)./ <i>Title of dissertation</i>/(Doctoral dissertation or Master's thesis)./Name of Institute./Location.
ตัวอย่าง	ข้อเพื่อญ นวลขาว. (2548). <i>ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบนิเวศกับแบบแผนการผลิตและวัฒนธรรมการบริโภคอาหาร ศึกษากรณีชุมชนชนบท จังหวัดนครศรีธรรมราช</i> (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, นครศรีธรรมราช. Nickels, D. W. (2005). <i>The relationship between IT-business alignment and organizational culture: An exploratory study</i> (Doctoral dissertation). University of Memphis, Memphis.
ราชกิจจานุเบกษา	
รูปแบบ	ชื่อเรื่อง./ (ปี./วัน/เดือน/ที่พิมพ์)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่มที่/ตอนที่./หน้า.
ตัวอย่าง	พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจเพื่อสังคม พ.ศ. 2562. (2562, 22 พฤษภาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่มที่ 133 ตอนที่ 67 ก, หน้า 33.

สื่อโสตทัศนและสื่ออื่น ๆ – Electronic Sources	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้ผลิต/(ผู้ผลิต),/และ/ชื่อ สกุลผู้กำกับ/(ผู้กำกับ),/(ปีที่ผลิต),/ชื่อเรื่อง/[ประเภทของสื่อโสตทัศน],/สถานที่ผลิต:/สถานที่ถ่ายทำ.
	Producer, P. P./(Producer),/&/Director, D. D./(Director),/(Date of publication),/Title of motion picture/[Motion picture],/Country of origin:/Studio or distributor.
ตัวอย่าง	ศรีัญญา จิตศิลป์. (2561). คนชายขอบในประเทศไทยพัฒนา. [วีดิทัศน์]. กรุงเทพฯ: फिल्मศิลป์. กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2543). รายงานสถานการณ์สิ่งแวดล้อมเรื่องน้ำ. [ซีดีรอม]. กรุงเทพฯ: ฝ่ายสารสนเทศ กองสารสนเทศสิ่งแวดล้อม. Smith, J. D. (Producer), & Smithee, A. F. (Director). (2001). <i>Really big disaster movie</i> [Motion picture]. United States: Paramount Pictures. Important, I. M. (Producer). (1990, November 1). <i>The nightly news hour</i> [Television broadcast]. New York, NY: Central Broadcasting Service. Taupin, B. (1975). Someone saved my life tonight [Recorded by Elton John]. On <i>Captain fantastic and the brown dirt cowboy</i> [CD]. London, England: Big Pig Music Limited.
สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ หรือ บทความวารสารอิเล็กทรอนิกส์ หรือ เอกสารจากฐานข้อมูล - Databases	
บทความจากเว็บไซต์ – Webpage/Online Content	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง/(ปีที่พิมพ์),/ชื่อบทความ,/สืบค้นจาก/URL (แบบเต็ม) หรือชื่อฐานข้อมูล
	Author, A. A.,/&/Author B. B.,/(Date of publication),/Title of page/[Format description when necessary],/Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	สุรัชย์ เลียงบุญเลิศชัย. (2554). จัดระเบียบสำนักงานทนายความ. สืบค้นจาก http://www.lawyerscouncil.or.th/2011/index.php?name=knowledge CNN Wire Staff. (2011). How U.S. forces killed Osama bin Laden. Retrieved from http://www.cnn.com/2011/WORLD/asiapcf/05/02/bin.laden.raid/index.html

บทความจากเว็บไซต์ – Webpage/Online Content	
	Eco, U. (2015). How to write a thesis [PDF file]. (Farina C. M. & Farina F., Trans.) Retrieved from https://www.researchgate.net/... How_to_write_a_thesis/.../Umberto+Eco-How+to+Write+... (Original work published 1977)
บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
ไม่มีเลข DOI – With no DOI Assigned	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)./เลขหน้าแรกที่ปรากฏ บทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ./สืบค้นจาก/URL(แบบเต็ม) หรือชื่อ ฐานข้อมูล
	Author, A. A./ (Year of Published)./Title of article./Title of Online Journal./ volume number(issue number)./page range../Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	สุนันทา เลาว์ณศิริ. (2553). ธาตุอาหารหลักของนาสัดชีวภาพแบบเข้มข้นจากขยะครัวเรือน. วารสารออนไลน์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 29(2), 165-169. สืบค้นจาก http://www.journal.msu.ac.th/msu.ac.th/index.php?option=com_content&task= Smyth, A. M., Parker, A. L., & Pease, D. L. (2002). A study of enjoyment of peas. Journal of Abnormal Eating, 8(3), 120-125. Retrieved from https://www.fakeexamplehomepage.com/full/url/
บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
มีเลข DOI – With DOI Assigned	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีพิมพ์)./ชื่อบทความ/ชื่อวารสาร./ปีที่(ฉบับที่)./เลขหน้าแรกที่ปรากฏ บทความ-เลขหน้าสุดท้ายที่ปรากฏบทความ./เลขDOI
	Author, A. A., & Author, B. B./ (Year of Published)./Title of article./Title of Journal./volume number(issue number if available)./page range./ doi:00000000/000000000000 or https://doi.org/10.0000/0000
ตัวอย่าง	Brownlie, D. (2007). Toward effective poster presentations: An annotated bibliography. European Journal of Marketing, 41, 1245-1283. doi:10.1108/03090560710821161

บทความวารสารในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ – Article from an online periodical	
มีเลข DOI - With DOI Assigned	
	Wooldridge, M.B., & Shapka, J. (2012). Playing with technology: Mother-toddler interaction scores lower during play with electronic toys. <i>Journal of Applied Developmental Psychology</i> , 33(5), 211-218. https://doi.org/10.1016/j.appdev.2012.05.005
สารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ประเภทอื่น ๆ	
บทความในหนังสือออนไลน์ – Online Book Chapter	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ใน/ ชื่อ สกุลบรรณาธิการ (ถ้ามี)/ (บก.)./ ชื่อหนังสือ (บทที่หรือหมายเลขส่วน ถ้ามี)./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม) Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ A. A. Editor/ (Ed./ Eds)./ <i>Title of Book</i> (chapter or section number)./ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	Engelshcall, R. S. (1997). Module mod_rewrite: URL Rewriting Engine. In <i>Apache HTTP Server version 1.3 documentation</i> (Apache modules). Retrieved from https://httpd.apache.org/docs/1.3/mod/mod_rewrite.html Peckinpugh, J. (2003). Change in the Nineties. In J. S. Bough and G. B. DuBois (Eds.), <i>A century of growth in America</i>. Retrieved from GoldStar database.
สารานุกรม/พจนานุกรมออนไลน์ – Online Encyclopedias and Dictionaries	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ใน/ ชื่อสารานุกรม/พจนานุกรม./ สืบค้นจาก/ URL (แบบเต็ม) Author, A. A./ (Year of Publication)./ Article title./ In/ Title of Encyclopedias or Dictionaries./ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	Feminism. (n.d.). In <i>Encyclopædia Britannica online</i> . Retrieved from https://www.britannica.com/EBchecked/topic/724633/feminism

วิกิ - Wikis	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ สืบค้นเมื่อ/วัน/เดือน/ปี/จาก/ชื่อวิกิ:/URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of Publication)./ Retrieved/ Month/Date,/ Year/ from/ Name of WIKI:/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. (ม.ป.ป.). สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2553 จาก วิกิพีเดีย: http://th.wikipedia.org/wiki/มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ OLPC Peru/Arahuay. (n.d.). Retrieved April 29, 2011 from the OLPC Wiki: https://wiki.laptop.org/go/OLPC_Peru/Arahuay
หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ – Electronic Books	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อหนังสือ./ สืบค้นจาก/URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A./ (Year of publication)./ Title of work: Capital letter also for subtitle./ Retrieved from/ https://www.someaddress.com/full/url/
ตัวอย่าง	De Huff, E. W. (n.d.). <i>Taytay's tales: Traditional Pueblo Indian tales</i> . Retrieved from https://digital.library.upenn.edu/ women/dehuff/taytay/taytay.html
หนังสือพิมพ์ออนไลน์ – Newspaper Article	
รูปแบบ	ชื่อ สกุลผู้เขียนบทความ./ (ปี,/วันที่ เดือนที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อหนังสือพิมพ์./ สืบค้นจาก/URL (แบบเต็ม)
	Author, A. A. (Year, Month Day). Title of article. Title of Newspaper. Retrieved from https://www.homeaddress.com/
ตัวอย่าง	ข่าวสดออนไลน์. (2564, 5 มีนาคม). ครม.ไฟเขียว 764 ล้าน ซื้อเรือคืนหลังประมงเจอพิษแก๊สไอ ยูยู นายกหวั่นเวียนเทียน. ข่าวสด. สืบค้นจาก https:// www.khaosod.co.th/ economics/news_2277605 Parker-Pope, T. (2008, May 6). Psychiatry handbook linked to drug industry. <i>The New York Times</i> . Retrieved from https://well.blogs.nytimes.com/

หมายเหตุ: 1. ผู้แต่งชาวไทยให้ใส่ชื่อและนามสกุล โดยไม่ต้องใส่คำนำหน้าชื่อ ยกเว้นราชทินนามฐานันดรศักดิ์ ให้นำไปใส่ท้ายชื่อ โดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างชื่อกับราชทินนามและฐานันดรศักดิ์ ส่วนสมณศักดิ์ให้คงรูปตามเดิม

2. กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้ใส่ชื่อทั้งสองคนตามลำดับที่ปรากฏ เชื่อมด้วยคำว่า “และ” สำหรับเอกสารภาษาไทย และใช้เครื่องหมาย “&” สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ ระหว่างคนที่ 1 และคนที่ 2 โดยเว้น 1 ระยะก่อนและหลัง

3. ผู้แต่งชาวต่างประเทศ ให้ขึ้นต้นด้วยชื่อสกุล ตามด้วยอักษรย่อชื่อต้น โดยเว้น 1 ระยะ และอักษรย่อชื่อกลาง (ถ้ามี) ทั้งนี้การกลับชื่อสกุลให้ใช้ตามความนิยมของคนในชาตินั้น โดยใช้เครื่องหมายจุลภาคคั่นระหว่างชื่อสกุลและอักษรย่อชื่อต้น อักษรย่อชื่อกลาง หากกรณีที่ผู้แต่งมีคำต่อท้าย เช่น Jr. หรือคำอื่น ๆ ให้ใส่คำดังกล่าวต่อท้ายอักษรย่อชื่อต้น หรือ อักษรย่อชื่อกลาง (ถ้ามี) โดยคั่นด้วยเครื่องหมายจุลภาค

4. ผู้แต่งที่เป็นสถาบัน ให้ลงรายการบรรณานุกรมโดยเรียงลำดับจากหน่วยงานใหญ่ไปหาหน่วยงานย่อย และเว้นวรรคจากชื่อหน่วยงานใหญ่ไปหาชื่อหน่วยงานย่อย แต่ถ้าเป็นการอ้างอิงในเนื้อหา ให้เรียงลำดับจากหน่วยงานย่อยไปหาหน่วยงานใหญ่

5. ไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์ หรือ สำนักพิมพ์ ให้ใส่ [ม.ป.ท.] สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.p.] สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ

6. ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์ ให้ใส่ [ม.ป.ป.]. สำหรับเอกสารภาษาไทย และ [n.d.]. สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ

สามารถศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมได้จากแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับ APA Style 6th edition เช่น APA Formatting and Style Guide. From [http://owl.english.purdue.edu/owl/resource/560/01/American Psychological Association](http://owl.english.purdue.edu/owl/resource/560/01/American%20Psychological%20Association) (APA) 6th edition style Examples. From www.lib.monash.edu.au/tutorials/citing/apa-a4.pdf

6. วิธีเรียงอ้างอิง การเรียงอ้างอิงใช้หลักการเดียวกับการเรียงคำในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หรือ Dictionary ที่เป็นสากล โดยคำที่มีสะกดจัดเรียงไว้ก่อนคำที่มีรูปสระตามลำดับตั้งแต่ กก - กฮ ดังนี้

ก ข ค ศ ฆ ง จ ฉ ช ซ ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ด ต ถ ท ธ น

บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม ย ร ฤ ฦ ล ฦ ภา ว ศ ษ ส ห พ อ ฮ

ส่วนคำที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะตัวเดียวกัน เรียงลำดับตามรูปสระ ดังนี้

อะ อัว อัวะ อา อำ อี อี้ อื อุ ู เอะ เอ เอาะ เอา

เอน เอย เียะ เอื้อ เอื้อะ แอ แอะ โอ โอะ ไอ ไอ

7. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายตารางให้พิมพ์เหนือตารางชิดกันซ้าย ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ตารางโดยมีรูปแบบดังนี้

ตารางที่/1/ชื่อตาราง

สำหรับคำบรรยายภาพ กราฟ แผนภูมิ แผนภูมิภาพ ให้พิมพ์ใต้ภาพ จัดกลางหน้ากระดาษ ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพ โดยมีรูปแบบดังนี้

ภาพที่/1./ชื่อภาพ